

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

3 Dald
Oscar

12 Yıllık Esaret

Olağanüstü Bir Mücadele

Solomon Northup

12 Yıllık Esaret

Maya Kitap: 102, Roman: 49
1. Baskı, İstanbul Haziran 2015

ISBN: 978-605-9902-14-4
© Twelve Years A Slave * Solomon Northup 1853.
Tüm yayın hakları Maya Kitap'a aittir.

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç
Editör: Banu Karakaş
Mizanpaj: Mehmet Büyükturkna
Kapak: Gülay Tunç

Maya Kitap * Sertifika: 14079
Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4 Şişli / İstanbul Tel: 0212 296 97 12
e-posta: info@mayayayinlari.com www.mayayayinlari.com

Kayhan Matbaacılık * Sertifika: 12156
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 244
Topkapı/İstanbul Tel: 0212 576 01 36

12 Yıllık Esaret

Solomon Northup

Çevirmen

Aykut Sığın

Solomon tarla kıyafetiyle

“Solomon Northup’ın Red Nehri’ndeki bir tarlaya götürülmesi, oranın Tom Amca’nın da esir tutulduğu yer olması ve Northup’ın kendi tarlasını, oradaki yaşam koşullarını ve başka bazı olayları anlatışı, Tom Amca’nın hikayesiyle çarpıcı bir benzerlik gösteriyor.”

Harriet Beecher Stowe, *Tom Amca’nın Kulübesi’nin Anahtarı* (The Key to Uncle Tom’s Cabin), s. 174

Bu kitap
dünya çapında adı
büyük dönüşümle bağdaştırılan
Harriet Beecher Stowe’a adanmıştır.

“İnsanoğlu geleneklerle öyle kandırılmış,
milat olmuşlara saygı duymaya o kadar meyillidir ki,
ve onun kullanışlı olduğunu söylemeye öyle hazırdır ki,
belaların en beteri olan kölelik bile,
babadan oğula geçtiği için,
kutsal bir şey gibi korunup saklanır.
ama akla hayale sığar mı ki,
kendi gibi hükmettiği köle de,
gönlündeki coşkulu duygularla doğmuşken,
bir adam amansız bir tiran olsun,
ve yaşadığı yerin tek özgür insanının kendisi olduğunu
söylesin?”

Cowper

İçindekiler

1. Bölüm	13
2. Bölüm	21
3. Bölüm	30
4. Bölüm	40
5. Bölüm	48
6. Bölüm	57
7. Bölüm	66
8. Bölüm	77
9. Bölüm	87
10. Bölüm	96
11. Bölüm	107
12. Bölüm	119
13. Bölüm	129
14. Bölüm	140
15. Bölüm	152
16. Bölüm	163
17. Bölüm	174
18. Bölüm	184
19. Bölüm	193
20. Bölüm	205
21. Bölüm	213
22. Bölüm	229
Ekler	239

Resimlerin Listesi

<i>Solomon tarla kıyafetiyle</i>	5
<i>Washington'daki köle hücreesindeki sahne</i>	23
<i>Eliza'nın son yavrusundan ayrılışı</i>	65
<i>Chapin, Solomon'u asılmaktan kurtarıyor</i>	85
<i>Patsey'nin kazığa bağlanıp kırbaçlanması</i>	170
<i>Pamuk tarlasındaki sahne: Solomon geri alınıyor</i>	224
<i>Solomon'un eve varışı ve karısı ve çocuklarıyla ilk görüşmesi</i>	237

Solomon Northup'ın Hikayesi

1. Bölüm

*Giriş – Soy – Northup Ailesi – Doğum ve Ebeveynler
Mintus Northup – Anne Hampton’la Evlilik – İyi Dilekler
Champlain Kanalı – Kanada’ya Rafting Yolculuğu
Çiftçilik – Keman – Yemek Pişirme – Saratoga’ya Taşınma
Parker ve Perry – Köleler ve Kölelik – Çocuklar
Hüznün Başlangıcı*

Özgür bir adam olarak doğmamın, otuz yıldan fazladır hür bir eyalette özgürlüğün nimetlerinin tadını çıkarmamın ve ardından kaçırılıp on iki yıllık bir esaret sonrası 1853 yılının o talihli Ocak ayında azat edilene kadar köle tüccarlarına verilmemin ardından bana, hayatımın ve talihimin insanlar için hiç de yavan bir hikaye olmayacağı söylendi.

Tekrar özgür oluşumdan bu yana, Kuzey Eyaletleri’nde kölelik konusuna giderek artan ilgi gözümünden kaçmadı. Köleliği bir yandan hoş bir yandan da itici yönleriyle tasvire kalkan kurmaca eserler, eşi benzeri görülmemiş bir hızla yayıldı ve anlayabildiğim kadarıyla da bereketli bir tartışma alanı açtı.

Ben kölelikten yalnızca kendi gördüğüm kadarıyla söz edebilirim; ondan sadece benliğimin bildiği ve deneyimlediği kadarıyla bahsedebilirim. Benim amacım, yaşananların samimi ve dürüst bir ifadesini ortaya koymak. Gayem, hayat hika-

yemi abartmadan ortaya koymak ki başkaları karar verebilsin kurmaca eserlerin sayfaları bile canice yanlışları veya daha ağır bir esareti gözler önüne serebiliyor mu, seremiyor mu.

Geçmişe dönük saptayabldığım en eski bilgi baba tarafın-
dan atalarımın Rhode Island'da köle olmaları. Northup adın-
daki bir aileye aitlermiş ve aileden biri, yanına babam Mintus
Northup'ı da alarak New York eyaletine gelip Rensselaer vila-
yetinde bulunan Hoosic'e yerleşmiş. Yaklaşık elli yıl önce ger-
çekleşmiş olması muhtemel olan bu beyefendinin ölümünün
üzerine, vasiyetindeki bir beyanla, babam özgür kalmış.

Mevcut hürriyetimi ve karımla çocuklarıma yeniden ka-
vuşmamı borçlu olduğum, Sandy Tepesi'nden seçkin bir avu-
kat olan Henry B. Northup Beyefendi, atalarımın hizmet ettiği
ve benim şu an taşıdığım adı aldığım ailenin bir akrabasıymış.
Tabii özgürlüğüme kavuşmamda benim adıma gösterdiği yo-
ğun çabaların etkisini de unutmamak lazım.

Babam, özgür kalmasından bir süre sonra, New York'taki
Essex vilayetinde bulunan Minerva'ya taşınmış. Ben 1808'in
Temmuz ayında burada doğmuşum. Minerva'da tam ola-
rak ne kadar kaldığını teyit edecek imkanım yok. Oradan da
Slyborough denilen bir yerin yakınında bulunan Washington
vilayetindeki Granville'e taşınmış ve birkaç yıl kadar yine eski
efendisinin akrabası olan Clark Northup'ın çiftliğinde çalış-
mış. Ve oradan da Sandy Tepesi'nin biraz kuzeyinde, Moss
Street'teki Alden çiftliğine taşınmış. Daha sonra da, şimdi
Russel Pratt'in sahibi olduğu, Fort Edward'dan Argyle'e giden
yol üzerine konuşlanmış çiftliğe taşınmış ve 22 Kasım 1829
tarihinde ölene kadar orada yaşamaya devam etmiş. Arkada
bir dul ve iki çocuk bırakmış: Ben ve abim Joseph. Abim hâlâ
aynı Oswego vilayetindeki Oswego şehrinde yaşıyor. Annemse
benim esaret dönemimde ölmüş.

Köle olarak doğmuş olmasına ve talihsiz ırkımdan herkes
gibi felaket koşullarda çalışmış olmasına rağmen, onu hatır-

layan pek çok kişinin de doğrulayacağı gibi babam, gayreti ve uyumundan dolayı saygı duyulan bir adammış. Hayatını tarım işlerinde huzurla geçirmiş; özellikle Afrika'nın çocuklarına tahsis edilmiş gibi görünen o bayağı hizmet işlerine hiçbir zaman bakmamış. Genelde bizim durumumuzdakilere verilen eğitimden çok daha fazlasını bize veren babam, çalışkanlığı ve tutumluluğu sayesinde kendisine oy kullanma hakkı sağlayacak kadar mal sahibi de olmuş. Babam bize sık sık hayatının ilk yıllarını anlatırdı; kölesi olduğu aileyi her zaman en içten duygularıyla, iyilik ve sevgiyle anmasına rağmen kölelik sisteminin ne demek olduğunu iyi bilir ve ırkının aşağılanmasından kederle bahsederdi. Zihnimizi ahlaki duyarlılıkla işlemeye özen gösterir, bize, acizlerin ve güçlülerin kollayıcısı olan Tanrı'ya güvenmemizi tembihlerdi. O zamanlardan beri babamın nasihatleri ne çok aklıma gelmiştir: Louisiana'nın uzak ve iç bayıltıcı bölgelerindeki bir köle kulübesinde gaddar bir efendinin açtığı insafsız yaralarla uğraşırken, babamı çevreleyen mezarın beni de zalimin kırbacından korumasını dilerken... Sandy Tepesi'ndeki kilise bahçesinde basit bir taş, Tanrı'nın ona verdiği düşük rütbenin gerektirdiği görevleri layığıyla yerine getirdikten sonra nerede yattığını gösteriyor.

Bir noktaya kadar, babamla münasebetim çiftlik işleriyle ilgili oldu. Boş zamanlarımda ya kitaplarla haşır neşir oluyor ya da gençlik tutkum olan kemanı çalıyordum. Keman aynı zamanda benim teselli kaynağımdı çünkü aynı kaderi paylaştığım, benim gibi basit insanlara mutluluk veriyor, beni de karanlık talihimle ilgili sonu gelmez düşüncelerden alıkoyuyordu.

1829 Noel'inde bizim oralarda oturan siyahi bir kızla, Anne Hampton'la evlendim. Tören, Fort Edward'da, bölgenin hâkimi ve seçkin bir vatandaş olan Timothy Eddy Beyefendi tarafından gerçekleştirildi. Eşim uzun zaman Sandy Tepesi'nde, Salemlı Rahip Alexander Proudfit'in ailesinden Eagle Tavernası'nın sahibi Bay Baird'la kalmış. Bu bey uzun

zaman Salem'deki Presbiteryen Kilisesi'ne başkanlık etmiş, ilimi ve dindarlığı ile öne çıkmış birisiymiş. Anne hâlâ bu iyi adamın muazzam nezaketini ve güçlü nasihatlerini şükranla hatırlar. Anne, kendisinin tam olarak hangi soydan geldiğini bilmiyor ama damarlarında üç ırkın da kanı akıyor. Kırmızının mı, beyazın mı, yoksa siyahın mı baskın geldiğini söylemek güç. Ama hepsinin karışımı ona olağandışı ama hoş bir ifade vermiş; böylesi nadiren görülür. Biraz benzese de tam olarak bir zenci melezi denemez ona ki söylemeyi unuttum; annem de bu ırktan geliyor.

Temmuz ayında yirmi bir yaşına girmiş, daha yeni reşit olmuştum. Babamın tavsiyeleri ve desteğinden mahrum, geçim için elime bakan bir eşle çalışma hayatına atıldım. Ten rengi engeli ve düşük konumuma rağmen gerçekleşeceğine inandığım hoş hayaller kurmaya başladım: Emeklerim boşa çıkmazsa, etrafında birkaç hektar toprağın bulunduğu küçük, gösterişsiz bir evle birlikte gelen mutluluk ve rahatlık...

Eşime karşı beslediğim sevgi evlendiğim günden bugüne içten oldu ve hiç azalmadı. O günden sonra bize bahşedilen sevgili çocuklarıma duyduğum hisleri ise yalnızca bir babanın çocuklarına beslediği büyük şefkati hissedebilmiş biri anlayabilir. Bu kadarını, bu sayfaları okuyanların çektiğim korkunç çileyi anlayabilmesi için uygun ve gerekli buluyorum.

Evliliğimizin hemen sonrasında, o zamanlar Fort Edward kasabasının güney sınırında olan eski sarı binada hizmetçiliğe başladık; şimdilerde modern bir malikaneye dönüştürülmüş ve içinde Yüzbaşı Lathrop oturuyor. Artık Fort Malikanesi olarak biliniyor. Bu binada, vilayet olduktan sonraki yıllarda mahkemeler kurulmuş. 1777'de, Hudson'ın solundaki eski Fort'tayken, Burgoyne* de oturmuş burada.

Kışın Champlain Kanalı'nın William Van Nortwick'in so-

* John Burgoyne, 1722-1792 yılları arasında yaşamış İngiliz subay, siyasetçi ve dramaturg. (ç. n.)

rumlu olduğu bölümde, tamirde çalışıyordum. Çalıştığım şirkette David McEachron en büyük yetkiye sahipti ve şirketin de sahibiydi. Kanal bahar ayında açıldığında bir çift at ve yön bulma konusunda gerekli olabilecek diğer şeyleri satın alacak parayı biriktirebilmişim.

Bana destek olacak birkaç yetenekli yardımcı kiraladık-tan sonra, büyük miktarlarda keresteyi Champlain Gölü'nden Troy'a taşıma işine giriştim. Dyer Beckwith ve Whitehall'dan Bay Bartemy adında biri, seyahatlerimde bana eşlik etti. Sezon boyunca raftingin bütün püf noktalarını öğrenmişim, ki bu bilgi daha sonra değerli bir efendiye kârlı bir hizmet sağlamama ve Bayou Boeuf kıyılarındaki saf kerestecileri şaşkına çevirmeme vesile oldu.

Champlain Gölü'ndeki yolculuklarımdan birinde de Kanada'ya bir iş aldım. Montreal'de tamire giderken oradaki katedrale ve ilgimi çeken diğer yerlere gittim ve daha sonra Kingston'ı ve diğer kasabaları gezdim. Tüm bu yerlerde yerli halkın yaşayışlarıyla ilgili şeyler öğrendim, ki hikayenin sonuna doğru görüleceği üzere, onlar da işime yaradı.

Kanaldaki işlerim hem benim hem de işverenimin tatminiyle bittikten sonra boş durmamak için Medad Gunn'la yeni bir işe giriştim; bol miktarda odun kesme işi. Bu işi 1831-32 kışında yaptım.

Baharın gelişiyile birlikte, Anne ve ben yakınardan bir çiftlik alma planları yapıyorduk. Kendimi bildim bileli tarım işinin içindeydim ve bu işler tam benlikti. Dolayısıyla babamın daha önce yaşamış olduğu eski Alden çiftliğinin bir kısmını satın almak için pazarlıklara başladım. Bir inek, bir domuz, yakın zamanda Hartford'da Lewis Brown'dan aldığım bir çift öküz ve diğer kişisel eşya ve taşınır mallarla birlikte Kingsbury'deki yeni evimize doğru yola koyulduk. O yıl on hektar mısırla birlikte çokça yulaf ekim ve elimdeki her şeyi tarıma yatırdım. Anne ev işleriyle ilgilenirken ben de tarlada sıkı bir şekilde çalışıyordum.

1834'e kadar burada kaldık. Kış sezonunda birkaç kez keman çalmam için beni çağırıyorlar. Gençler ne zaman dans etmek için bir araya gelseler, ben de orada oluyordum. Komşu kasabalarda kemanımla nam salmıştım. Anne de aynı şekilde Eagle Tavernası'ndaki uzun soluklu ikametinde aşçılığıyla ün salmıştı. Duruşma haftalarında ve halk toplantılarında Sherrill'in Kahve Evi'nde yüksek fiyatlara çalışırdı.

Bu toplantılardan sonra eve hep cebimizde parayla dönerdik. Dolayısıyla keman çalma, aşçılık ve çiftçilik sayesinde kısa zamanda kendimizi bolluk içinde bulduk. Aslına bakılırsa, mutlu ve lüks bir hayat sürüyorduk denilebilir. Evet, Kingsbury'de kalsaydık durum böyle olacaktı ama bir sonraki adım, beni bekleyen zalim kadere doğru atılacak adımdı.

1834 Mart'ında Saratoga Springs'e taşındık. Washington sokağının kuzey kanadında bulunan, Daniel O'Brien'e ait eve yerleştik. O zamanlar Isaac Taylor'ın, Broadway'in kuzey kanadında bulunan ve Washington Hall diye bilinen büyük bir pansiyonu vardı. Beni işe aldı ve onun için iki yıl boyunca arabası sürücülüğü yaptım. Bu dönemden sonra, genellikle turizm sezonu boyunca benim de, Anne'in de United States Otel ve benzeri konaklama yerlerinde hep bir işimiz olurdu. Kış sezonunda kemanıma güvenirdim ama Troy ve Saratoga demiryollarının yapımı sırasında yoğun iş günlerini demiryolunda geçirirdim.

Saratoga'dayken Bay Cephas Parker ve Bay William Perry'nin mağazalarından ailemin işine yarayabilecek eşyalar almaya başlamıştım. Bu iki beyefendiye bana yaptıkları birçok iyilikten dolayı büyük saygı duyuyordum. İşte bu yüzden on iki yıl sonra, Bay Northup'ın önüne gelmesiyle beni kurtarmasına vesile olan mektubu da onlara yollamıştım.

United States Oteli'nde yaşarken sık sık Güney'den gelen efendilerine eşlik eden kölelerle tanışırdım. Hep iyi giyiniyor ve bakılıyorlardı. Görünüşe bakılırsa, köleliğin yalnızca birkaç

sıradan sıkıntısı dışında, rahat bir yaşam sürüyorlardı. Birçok kez benimle kölelik konusunda konuşmuşlardır. Hemen hemen hepsinin gizliden gizliye özgürlüğü arzuladığını fark etmiştim. Kimisi endişeli bir şekilde kaçmaktan bahsediyor, bana bunu en iyi hangi şekilde yapabileceklerini soruyordu. Ama tekrar yakalanmaları ve geri dönmeleri durumunda çekecekleri cezalar onları bu denemelerden alıkoyuyordu. Bütün hayatım boyunca Kuzey'in özgür havasını soluyan ve beyaz tenli adamla göğsümüzde aynı duyguları taşıdığımızı, hatta kimi açık tenliyle eşit akla sahip olduğumu bilen ben, bir insanın kölelik gibi iğrenç bir duruma nasıl intibak edebildiğini anlayamayacak kadar bihaber ya da başına buyruktum. Köleliğe onay veren veya onu tanıyan hukuk veya dinin adaletini anlayamıyordum ve gururla söylüyorum ki bir kere bile olsun bana gelenlere özgürlük için sürekli fırsat kollayıp çabalaması nasihatini vermemezlik yapmadım.

1841 baharına kadar Saratoga'da kalmaya devam ettim. Yedi yıl önce bizi cezbedip Hudson'ın doğu yakasındaki huzurlu çiftlik evimizden çıkaran o hoş hayaller gerçekleşmedi. Daima rahat olsak da bir daha zenginlik görmedik. O meşhur kıyıda, hayat benim alışık olduğum gayretin ve tutuculuğun çağrıştırdığı basit alışkanlıkları korumak üzere inşa edilmemiş, aksine aşırılık ve savurganlığı körüklemekteydi.

O zaman üç çocuğumuz vardı: Elizabeth, Margaret ve Alonzo. En büyük çocuk Elizabeth, on yaşındaydı. Margaret ondan iki yaş küçüktü ve küçük Alonzo daha yeni beş yaşına girmişti. Çocuklar evimizi neşeyle dolduruyordu. Gencecik sesleri kulağımıza şarkı gibi geliyordu. Minik yavrucaklara hem anneleri, hem de ben masallar anlatırdık. Çalışmadığım zamanlarda onları üzerlerinde en yeni giysileriyle alır Saratoga'nın sokak ve ağaçlık alanlarında yürüyüşe giderdim. Onların varlığı benim neşe kaynağımdı; onları öyle bir göğsüme basardım ki sanki o lekeli tenleri, bir kar tanesi kadar beyazdı.

Buraya kadar hikayemde sıra dışı bir yön yok; sıradan umutlar, sevgiler ve belli belirsiz siyahi bir adamın yeryüzünde kendi halinde hayat gailisi. Ama şimdi hayatımda bir dönüm noktasına, ağza alınmayacak bir haksızlık, hüznün ve umutsuzluk eşliğine geldim. Artık bulutun gölgesine, kısa sürede içinde kaybolacağım koyu karanlığa geldim. Şimdi, yorgun düşürücü yıllar boyunca bütün yakınlarımın gözlerinin önünden silinip gittiğim ve özgürlüğün tatlı ışığından mahrum bırakıldığım bir yola girdim.

2. Bölüm

*İki Yabancı – Sirk Şirketi – Saratoga’dan Ayrılış
Vantrilokluk ve Hokkabazlık – New York’a Yolculuk
Özgürlük Belgeleri – Brown ve Hamilton
Sirke Yetişme Telaşı – Washington’a Varış
Harrison’ın Cenazesi – Ani Hastalık – Susuzluk İşkencesi
Azalan Işık – Hissizlik – Zincirler ve Karanlık*

1841’de Mart ayının sonlarına doğru işimin olmadığı bir sabah Saratoga Springs kasabasında geziniyor ve yoğun sezon başlayana kadar nasıl bir iş bulurum diye kendi kendime düşünüyordum. Anne, genelde yaptığı gibi duruşma döneminde Sherrill’in Kahve Evi’nde aşçılık yapmak için otuz kilometre kadar mesafedeki Sandy Tepesi’ne gitmişti. Sanıyorum ki Elizabeth de ona eşlik etmişti. Margaret ve Alonzo, Saratoga’da teyzeleriyle birlikteydiler.

Congress Sokağı ve Broadway’in köşesinde, o zamanki tavernanın (ki bildiğim kadarıyla hâlâ sahibi Bay Moon) yakınında iyi giyimli, daha önce karşılaşmadığım iki adamla tanıştırıldım. Hatırladığım kadarıyla bir tanıdık, keman ustası olduğumu söyleyerek beni onlarla tanıştırmıştı ama kim olduğunu tam çıkaramıyorum.

Her neyse, hemen o konuda konuşmaya başlayıp yeterli olup olmadığımı test eden sorular sormaya başladılar. Cevap-

larım tatmin edici olunca, tam işlerine yarayacak kişi olduğumu söyleyerek benimle kısa süreliğine çalışmak istediklerini belirttiler. Bana daha sonra söyledikleri üzere adları, Merrill Brown ve Abram Hamilton'dı ama bunlar gerçek kimlikleri miydi, ciddi şüphelerim var. Merrill Brown görünüşte kırk yaşlarında, biraz kısa ve kalın yapıda, kendisini açıkgözlü ve zeki gösteren bir yüze sahip bir adamdı. Siyah bir frağı ve yine siyah bir şapkası vardı; ya Rochester ya da Syracuse'da ikamet ediyordu. Abram Hamilton ise açık tenli, parlak gözlü genç bir adamdı ve sanıyorum ki yaşı yirmi beşten büyük değildi. Uzun ve ince bir yapıdaydı ve üzerinde taba rengi bir ceket, parlak bir şapka ve şık desenleri olan bir yelek vardı. Giyim kuşamı ile uçuk bir tarzı vardı. Görünümü çekici olmakla birlikte biraz feminendi ama dünyayla cebelleşmiş olduğunu gösteren bir havası vardı. Bana söylediklerine göre o zamanlar Washington'da bulunan bir sirk şirketiyle iş yapıyorlardı. Gezip görmek için kısa bir süre kuzeye doğru yolculuk yapmışlar şimdi tekrar sirke dahil olmak üzere yola çıkmışlardı. Masraflarını ise arada sırada sahneledikleri bir gösteriden çıkarıyorlardı. Eğlencelerinde kullanacakları müziği bulmada çok zorlandıklarını da ayrıca vurgulayıp onlarla New York'a kadar gelirim günlük hizmetim için bir dolar, gösterilerinde çalışacağım her gece içinse fazladan üç dolar ödeyeceklerini ve New York'tan Saratoga'ya dönüş masraflarını da karşılayacaklarını söylediler.

Hem vadedilen ücretten, hem de metropolü görme arzumdan ötürü hemen bu cazip teklifi kabul ettim. Bir an önce yola çıkmak için telaşlanıyorlardı. Yokluğum kısa sürecek diye Anne'e nereye gittiğimi yazma gereği duymadım; hatta dönüşüm onunkıyla bir olur diye düşündüm. Yedek iç çamaşırı ve kemanımı aldıktan sonra artık gitmeye hazırdım. Gideceğimiz at arabası geldi; örtülü, bir çift asil doru at tarafından çekilen ve bir bütün olarak oldukça zarif görünen bir at arabasıydı bu.

Washington'daki köle hücreesindeki sahne

Üç sandık yükleri bir kasaya bağlanmıştı. Onlar arkada yerlerini alırken ben sürücü koltuğuna geçtim ve Saratoga'dan Albany'ye doğru yola koyulduk. Yeni pozisyonumdan ötürü coşkulu ve hayatımda hiç olmadığı kadar mutluydum.

Ballston'dan geçip, hafızam beni yanıltmıyorsa, dağ yolunu dosdoğru Albany'e doğru takip ettik. Hava kararmadan şehre vardık ve Müze'nin güneyinde kalan bir otelde kaldık.

O gece, onlarla birlikte olduğum süre boyunca şahit olacağım tek gösterilerini izleme şansım oldu. Hamilton kapıda bekliyordu; ben orkestrayı kurdum, Brown eğlenceyi gerçekleştirdi. Gösteri top atma, ipin üstünde dans etme, bir şapkanın içinde krep yapma, görünmez domuzları bağırma ve vantrilokluk-hokkabazlık ustalıklarından oluşuyordu. Seyirciler oldukça azdı ve çok da seçkin değillerdi. Hamilton da o gece "bir dilencinin boş kutusu" kadar kazanç sağladığımızı söyledi.

Ertesi sabah erkenden seyahatimize kaldığımız yerden devam ettik. Bu seferki konuşmalarının gündemi, sirke gecikmeden varmaktı. Bir daha gösteri için duraklamadan hızlı yol aldık; kısa bir sürede New York'ta şehrin batı yakasında, Broadway'den nehre doğru giden sokaktaki bir eve vardık. Yolculuğumun sonuna geldiğimi ve bir iki güne Saratoga'daki arkadaşlarımı ve ailemi göreceğimi sanmıştım. Ama Brown ve Hamilton, onlarla Washington'a gitmem konusunda çok ısrar ettiler. Varır varmaz, yaz sezonu yaklaştığı için sirkin kuzeye hareket edeceğini söylediler. Onlara eşlik etmem durumunda bana mevki ve yüksek ücret sözü verdiler. Büyük ölçüde benim yararına olacak şeyleri öyle güzel anlattılar ki en sonunda kabul etmek durumunda kaldım.

Ertesi sabah bir köle eyaletine girdiğimiz için, New York'tan ayrılmadan önce özgür olduğumu gösteren belgeleri almamız gerektiğini söylediler. Bu bana oldukça akıllıca gel-diyse de onlar söylemeseydi benim aklıma geleceğini sanmı-

yorum. Kısa süre sonra, Gümrük Dairesi olduğunu anladığım yere geldik. Brown ve Hamilton benim özgür bir adam olduğumu göstermek için belli konularda yeminler etti. Onlar da bir kağıt çıkarıp bize verdi ve yazmanın odasına götürmemizi söylediler. Dediklerini yaptık. Yazman kağıda bir şey daha ekledikten sonra (ki bunun için ona altı şilin ödendi) tekrar Gümrük Dairesi'ne döndük. Memura iki dolar verip kağıtları cebime koymadan önce birkaç formalite icabı iş daha görüldü ve sonra iki arkadaşımınla birlikte otele doğru yol aldım. İtiraf etmeliyim ki, kişisel güvenliğimin tehlikeye düşmesi durumunun aklımın ucundan bile geçmediği o an, kağıtları almanın o paraya değmediğini düşündüm. Hatırlıyorum da, kendisine yönlendirildiğimiz yazman, hâlâ ofisinde olabileceğini düşündüğüm büyük bir deftere not almıştı. 1841 Mart ayının sonları veya Nisan ayının başlarında yazılmış notlara bakmanın en azından bu olayla ilgili kuşku duyanların akıllarındaki soru işaretlerini gidereceğinden eminim.

Özgürlüğün belgesi elimde, New York'a vardığımızın ertesi günü Jersey Şehri'ne giden feribota binip Philadelphia'ya doğru yola düştük. Burada bir gece kaldıktan sonra sabah erkenden Baltimore'a doğru yolculuğumuza devam ettik. Bir süre sonra oraya vardık ve Bay Rathbone'un sahibi olduğu, Rathbone Evi olarak da bilinen, demiryolu deposunun yanındaki bir otelde durduk. New York'tan beridir sirke yetiştirmek için acele ediyorlardı. At arabasını Baltimore'da bırakıp arabalara bindik ve tam akşamüstü, General Harrison'ın* cenazesinden önceki akşam, Washington'a varıp Pennsylvania Caddesi'ndeki Gadsby's Otel'i'nde durduk.

Akşam yemeğinden sonra beni dairelerine çağırdılar ve almam gerekenden çok daha fazla bir ücret verdiler; kırk üç

* William Henry Harrison, Amerika Birleşik Devletleri'nin dokuzuncu başkanı. (ç. n.)

dolar. Bu onların bana bir jestiydi, çünkü Saratoga'dan gelene kadar bekledikleri sayıda gösteri yapamamışlardı. Ayrıca sirk şirketinin ertesi sabah Washington'dan ayrılmamızı istediğini fakat cenaze nedeniyle bir gün daha kalmaya karar verdiklerini söylediler. Daha sonraki dönemde, tanışmamızdan bu yana olduğu gibi, bana karşı oldukça nazikteler. Her fırsatta bana resmî dille hitap etmişlerdi ve ben de bu yönlerine kesinlikle kendimi kaptırmıştım. Onlara her şeyimi emanet edebilirdim, koşulsuz bir güven duyuyordum. Sürekli benimle konuşmaları, bana karşı tutumları, özgür olduğumu gösteren belgeleri edinmeyi akıl edişleri ve şimdi burada anmaya gerek olmayan yüzlerce küçük iyiliklerinin hepsi bana kesinlikle arkadaşım olduklarını ve bana ciddi şekilde önem verdiklerini hissettirmişti. Bilmiyorum ama böyleydi. O zamanlar, şimdi onların suçlu olduklarına inandığım kötülükten mesul değildiler. Altın uğruna beni bilinçli olarak evimden, ailemden, özgürlüğümünden uzaklaştırarak talihsizliklerimden sorumlu olanlar onlar mıydı, bu sayfaları okuyanlar da benim gibi anlama imkanına sahip olacaklar. Şayet masumdularsa, benim ani kayboluşum gerçekten hesapta olmayan bir şey olmalı ama o zaman bütün yaşananları aklımdan geçirdiğimde onlara böyle cömert bir rol biçemiyorum.

Görünüşe göre kendilerinde bolca bulunan paradan bana da verdikten sonra, şehrin geleneklerini bilmediğim için o gece için bana dışarı çıkmamamı tavsiye ettiler. Tavsiyelerini dinleme sözü verdikten sonra onları baş başa bırakıp siyahi bir odacı eşliğinde otelin arka tarafında, zemin kattaki odama gittim. Dinlenmek için uzandım ve uyuyana kadar evimi ve karımı, çocuklarımı ve bizi ayıran mesafeyi düşündüm. Ama hiçbir merhamet meleği yatağıma gelip bana kaçmamı söylemedi; hiçbir aman eden ses rüyalarımda bana gelip, beni bekleyen imtihanları önceden haber vermedi.

Ertesi gün Washington'da görkemli bir geçit töreni vardı. Topların kükreyişi ve çanların çalışı havayı doldururken ev-

ler bürümcüklerle doldurulmuş, insan kalabalıkları sokakları karartmıştı. Gün devam ederken cadde boyunca yavaş yavaş hareket eden tören alayı görüldü; art arda at arabalarının yanında binlerce kişi de yürüyerek hüznü müziğin peşinden gidiyordu. Harrison'ın ölü bedenini mezara taşıyorlardı.

Sabahın erken saatlerinden itibaren sürekli olarak Hamilton ve Brown'a eşlik ettim. Washington'da sadece onları tanıyordum. Cenaze gösterisi devam ederken birlikte durduk. Cenaze yerinde atılan her toptan sonra pencere camının nasıl kırılıp yerlere dağıldığını dün gibi hatırlıyorum. Hükümet Binası'na gittik ve uzun bir süre çevresinde dolandık. Öğleden sonra da beni yanlarından ayırmadılar. Başkanlık Sarayı'na doğru yürüdük ve bana etrafı gösterdiler. Henüz sirke dair hiçbir şey görmemişim. Zaten günün velvelesi içinde sirki olsa olsa birazcık düşünebilmişim.

Arkadaşlarım bütün öğleden sonra alkol mekanlarında içki içtiler. Tanıdığım kadarıyla pek aşırıya kaçma huyları olduğu söylenemez. Bu gibi durumlarda kendileri aldıktan sonra bana da bir bardak doldurup uzatırlardı. Takip eden olaydan çıkartılabileceği üzere sarhoş olmadım. Akşama doğru yine bu içkilerden içtikten hemen sonra çok büyük bir rahatsızlık hissettim. Kendimi çok hasta hissediyordum. Başım sersemletici, ağır, katlanılmaz bir şekilde ağrımaya başladı. Akşam yemeğinde iştahım kaçmıştı; yemeğin görüntüsü de tadı da mide bulandırıcıydı. Hava kararırken aynı odacı beni bir önceki gece kaldığım odaya götürdü. Brown ve Hamilton sabah daha iyi olacağımı umduklarını söylediler ve yüzlerinde yaşadığım acıyı paylaştıklarını gösteren bir ifadeyle gidip dinlenmemi tavsiye ettiler. Yalnızca üzerimdeki ceket ve botları çıkarıp kendimi yatağa attım. Uyumak imkansızdı. Kafamdaki ağrı arttıkça dayanılmaz bir hale geldi. Hemen susadım. Dudaklarım kavrulmuştu. Su dışında bir şey düşünemiyordum. Göller, akan ırmaklar, eğilip suyundan içtiğim dereler ve dışı-

na taşan sularıyla kuyunun dibinden çıkan serin bir kova... Sa-
nıyorum ki gece yarısına doğru yoğun susuzluğa dayanamayıp
kalktım. Buranın yabancısıydım ve odaları hiç bilmiyordum.
Görebildiğim kadarıyla ayakta kimse yoktu. Nereye gittiğimi
bilmez bir şekilde rastgele dolaşırken en sonunda bodrum ka-
tındaki mutfağa girdim. İçeride iki üç siyahi hizmetli vardı.
İçlerinden bir kadın bana iki bardak su verdi. Bu, geçici bir
rahatlama sağladı ama tekrar odama döner dönmez aynı ya-
kıcı su içme arzusu, aynı susuzluk ilesi yeniden başladı. Bu
sefer öncesinden de ıstıraplıydı. O keskin baş ağrısı da aynı
şekilde... Korkunç bir acı içinde kıvranıyordum. Neredeyse
delirmek üzereydim! O felaket gecenin anısı beni mezara ka-
dar kovalayacaktır.

Mutfaktan dönüşümün ardından geçen yaklaşık bir saat
içerisinde odama birilerinin girdiğini fark etmiştim. Birkaç
kişi var gibiydi, birbirine karışan sesler duyuyordum ama
kaç kişi olduğunu veya kim olduklarını bilmiyorum. Brown
ve Hamilton'ın orada olup olmadığına dair ise ancak tahmin-
de bulunabilirim. Kesin olarak hatırladığım; birilerinin bana
doktora gidip ilaç almamı söylediği, benimse ceketimi ve şap-
kamı almadan botlarımı giyip onları uzun bir geçit veya ara
yol boyunca bir sokağa kadar takip ettiğim. Sokak, Penns-
ylvania Caddesi'nden sağa doğru devam edince karşınıza ı-
kıyordu. Karşıda bir pencereden ışık geliyordu. Sanırım o an
yanımda üç kişi vardı ama bir bütün olarak düşündüğümde
her şey sancılı bir rüya gibi belirsiz ve bulanık. Bir doktorun
odasından geldiğini düşündüğüm ve ben yaklaştıkça azalan
ışık, o zamana dair şu anda hatırlayabildiğim son aydınlık anı.
O andan itibaren hislerimi yitirmiştim. Ne kadar süre o halde
kaldım, sadece o gece mi, yoksa devam eden günler ve geceler-
de de mi, bilmiyorum ama bilincim yerine geldiğinde kendimi
yalnız, tamamen karanlıkta ve zincirlenmiş buldum.

Başımdaki ağrı bir nebze olsun gitmişti ama kendimi yor-

gun ve zayıf hissediyordum. Sert tahtadan yapılmış bir ranzanın üzerinde ceketsiz ve şapkasız oturuyordum. Ellerim kelepçelenmişti. Bileklerim de zincirlenmişti. Zincirin bir ucu yerdeki büyük daireye, diğeriye bileklerimdeki kelepçelere bağlıydı. Boş yere ayağa kalkmayı denedim. Öyle ıstıraplı bir uykudan sonra düşüncelerimi toplamam zaman alacaktı. Neredeydim? Bu zincirlerin anlamı neydi? Brown ve Hamilton neredeydi? Ne yapmıştım da böyle bir zindana hapsedilmeyi hak etmişim? Anlayamıyordum. Bu yerde tek başıma uyanmamdan öncesine dair boşluklar vardı hafızamda ve ne kadar zorlasam da hiçbir şey hatırlayamıyordum. Bir hayat belirtisi, bir ses var mıdır diye dikkatle dinledim ama her hareket etmeye kalktığımda şingırdayan zincirlerimin sesinden başka hiçbir şey ağır sessizliği bozmuyordu. Sesli şekilde konuştum ama sesim beni ürküttü. Kelepçelerin izin verdiği ölçüde ceplerimi yokladım ve ne göreyim, yalnızca özgürlüğüm değil, param ve özgür biri olduğumu gösteren belgeler de çalınmıştı! Sonradan sonraya, karanlık ve şaşkın zihnimi toplayınca kaçırılmış olduğumu anladım. Fakat inanılır bir durum değildi! Bir yanlış anlaşılma, kötü bir hata olmalıydı. Kimseye yanlış yapmamış veya yasa ihlal etmemiş, New Yorklu, özgür bir vatandaş böyle insanlık dışı bir muamele görmemeliydi. Ama durumum üzerine düşündükçe şüphelerim doğrulandı. Issız bir düşünüştü şüphesiz. Duygusuz insanda güvenin de, acımanın da bulunmadığını hissettim ve kendimi ezilenlerin Tanrısına emanet ederek başımı kelepçeli ellerimin üstüne koyup acı acı ağladım.

3. Bölüm

Acı Dolu Düşünceler – James H. Burch

Williams'ın Washington'daki Köle Hücresi – Yağcı Radburn

Özgürlüğümü İfade Edişim – Tüccarın Öfkesi

Tokaç ve Dokuz Kamçılı Kırbaç – Kırbaç Cezası

Yeni Yüzler – Ray, Williams ve Randall

Küçük Emily ve Annesinin Hücreye Gelişi

Annelik Hüzünü – Eliza'nın Hikayesi.

Acı içinde düşüncelere dalmış oturuyordum alçak ranzanın üzerinde; bu halde bir üç saate yakın kalmış olmalıydım. Bir horozun uzun uzun ötüşünü duydum ve ardından da at arabalarının sokaktan geçerkenki gürültüsü çalındı kulağıma, anladım ki gün ağarmıştı. Ama zindanımdan içeri hiç ışık girmiyordu. Sonra bir anda üst katımda ileri geri yürüyen ayak seslerini işittim. O zaman anladım ki bir apartmanın bodrumundayım, rutubet ve küf kokusu da şüphelerimi haklı çıkarıyordu. Yukarıdaki gürültü en az bir saat daha devam etti. Sonra dışarıdan gelen ayak seslerini duydum. Anahtar, kilidin içinde döndü. Büyük bir kapı geriye doğru açıldı; içeriye iki adamla birlikte büyük bir ışık seli girdi. Adamlardan biri büyük, güçlü, kırk yaşlarında, aralarda hafif griliklerle beraber koyu kestane rengi saçları olan biriydi. Yuvarlak bir yüzü, kırmızı bir teni, bir de zulüm ve kurnazlıktan başka bir şey ifade

etmeyen oldukça kaba saba bir vücudu vardı. Yaklaşık 1,80 metre boylarındaydı. Bütün görünümüyle sinsi ve tiksindirici olduğunu söylemem gerekir. Daha sonra öğrendiğime göre Washington'da iyi tanınmış James II adında bir köle tüccarıymış. Ya o zamanlar ya da daha sonra New Orleanslı Theophilus Freeman'la iş ortağıymış. Ona eşlik edense Ebenezer Radburn adında basit bir yalakaydı. Gardiyanlık yapıyordu. Bu iki adam da hâlâ Washington'da yaşıyor olmalılar. En azından ben Ocak ayında kölelikten kurtulduktan sonra oralarından geçerken öyleydi.

Açık kapıdan içeri süzülen ışık, hapsedildiğim odayı görebilmemi sağlamıştı. Yaklaşık 3,5 metreydi ve duvarları da taştandı. Zemin, tahtayla döşenmişti. Sağlam demir örgülerle çaprazlanmış, panjuru sıkı sıkıya kapatılmış küçük de bir pencere vardı.

Demir bir kapı da bitişikteki bir hücreye veya mahzene açılıyordu; tek bir pencere veya ışığın girebileceği herhangi bir delik yoktu. Benim bulduğum odadaki eşyalar, üstünde oturduğum tahtadan kanep ve eski bir sobadan ibaretti. Bunun yanındaki iki hücrede ne yatak, ne battaniye, ne de başka herhangi bir şey vardı. Burch ve Radburn'ün girdiği kapıya ulaşmak için binanın arkasındaki 3-3.5 metre yüksekliğindeki aynı kalın duvarlarca çevrelenmiş başka bir binadan çıkıp bir bahçeye gitmek, oradan da merdivenleri çıkıp bir ucu kapıya çıkan koridoru geçmek gerekiyordu. Bahçe, binadan yaklaşık 9 metre arkaya uzanıyordu. Duvarın bir kısmında sıkıca demirlenmiş, binadan sokağa uzanıp dar, kapalı bir geçide açılan bir kapı vardı. O dar geçitten çıkmayı sağlayan kapı, siyahi adamın mühürlü kaderiydi. Duvar, yukarısı içe doğru yükselen ve bir tür sundurmaya benzeyen bir çatıyı destekliyordu. Çatının alt tarafında değişik, yuvarlak bir tavan arası bölümü vardı. Köleler, istenirse burada kalabiliyor veya fırtınalı ha-

valarda fırtınadan korunmak için burayı sığınak olarak kullanabiliyorlardı. Bazı açılardan çiftçi avlusuna benziyordu ama büyük bir farkla: Dış dünya, içeride güdülen büyükbaş insanları görmesin diye inşa edilmişti burası.

Bahçenin olduğu bina iki katlıydı ve Washington'ın sokaklarından birine bakıyordu. Dıştan kendi halinde, özel bir konut görünümü veriyordu. Oraya bakan bir yabancı asla içeride dönen pislikleri hayal edemezdi. Tuhaftır, bu heybetli binadan direkt aşağıya bakınca karşınıza Başkanlık Sarayı çıkıyordu. Vatansever vekillerin özgürlük ve eşitlik naraları ile zavallı kölelerin zincirlerinin şangırtısı birbirine karışıyordu. Tam Başkanlık Sarayı'nın gölgesinde bir köle yuvası!

Benim de bir hücresinde sebebini anlamadan alıkondüğüm, Washington'daki William'ın köle evi 1841 yılında tam da böyleydi.

Burch açık kapıdan girerken “Evet, evlat, şimdi nasıl hissediyorsun bakalım?” diye bana seslendi. Hasta olduğumu söyledim ve hapsedilmemin sebebini sordum. Benim onun kölesi olduğumu, beni satın aldığını ve beni New Orleans'a göndermek üzere olduğunu söyledi. Yüksek sesle ve net bir biçimde özgür bir insan olduğumu, Saratoga vatandaşı olduğumu ve orada yine özgür olan bir eşimin ve çocuklarımın olduğunu, adımın da Northup olduğumu söyledim. Bana yapılan garip muameleden ötürü feryat ettim ve özgür kaldıktan sonra bu yanlışın bedelini ödeteceğime dair tehditler savurdum. Özgür olduğumu inkar edip kesin bir dille Georgia'dan geldiğimi belirtti. Tekrar tekrar kimsenin kölesi olmadığımı, zincirlerimi bir an önce çıkarmasını söyledim. Sesimi başkaları duyabilir diye korkarak beni susturmaya çalıştı. Ama susmuyordum; her kimse onlar, esarettime neden olanları tek kelimeyle cani ilan ettim. Baktı ki beni susturamıyor, hırsıyla bana sövmeye başladı. Küfrederek bana yalancı bir zenci, Georgia'dan gelmiş bir kaçak olduğumu söyledi ve ancak en edepsiz hayal gücünün üretebileceği o kirli ve adi hakaretleri sıraladı.

Tüm bu süre zarfında Radburn sessizce bekliyordu. Onun işi bu insan ahırına gözcülük etmek, köle almak, onları besleyip kırbaçlamaktı. Günde bir kafaya iki şilin alıyordu. Burch ona dönüp tokacı ve dokuz kamçılı kırbacı içeri getirmesini emretti. O da bir an ortadan kaybolduktan sonra birkaç saniye içinde bu işkence aletleriyle birlikte geri geldi. Köle dövme jargonunda tokaç olarak bilinen şey, (ya da en azından benim ilk tanıştığım şey buydu) sert tahtadan yapılmış 45-50 santimetrelilik, eski bir spatulayı veya sıradan bir küreği andıran bir işkence aletiydi. Yaklaşık olarak iki avuç büyüklüğündeki düz kısmı birçok yerinden delinmişti. Dokuz kamçılı kırbaça birçok kolu olan büyük bir ipti. Kollar ayrılıyor, her birinin ucuna düğüm atılıyordu.

Bu iki ürpertici alet gelir gelmez ikisi de beni tutup hunharca üstümdekileri çıkardılar. Daha önce söylediğim gibi, ayaklarım yere bağlıydı. Beni yüzüm yere bakar bir şekilde kanepeye doğru sürüklerken Radburn o ağır ayağını kolumdaki zincire, bileklerimin arasına doğru koydu ve canımı acıtarak yere doğru bastırdı. Burch tokaçla beni dövmeye başladı. Çıplak bedenime darbe üstüne darbe iniyordu. Acımasız kolu yorulunca durakladı ve hâlâ özgür bir adam olma konusunda ısrar edip etmediğimi sordu. Ben ısrara devam ettikçe darbeler bir öncekinden daha hızlı ve esaslı bir şekilde yenilendi. Bir daha yorulunca aynı soruyu soruyordu ve aynı cevabı alınca zalim, çalışmasına kaldığı yerden devam ediyordu. Tüm bu süre zarfında, insan bedeninde hayat bulmuş bu şeytan, en gaddar küfürleri ediyordu. Yine de pes etmiyordum. Bütün o yabani vuruşları ağızmdan bir köle olduğum yalanını zorla çıkarmaya yetmiyordu. Delirmiş gibi tokacın kırılan tutamağını yere atıp kırbacı aldı. Bu diğerinden çok daha fazla can yakıyordu. Bütün gücümle dayanmaya çalıştım ama nafile. Biraz merhamet için dua ettim ama duama cevaben sadece lanet ve darbe geliyordu. Vahşi adamın vuruşlarının beni öldüreceğini

sandım. Şu an bile o sahneyi hatırladığımda tüylerim ürperiyor. Yanıyordum. Acılarımı cehennem alevlerinden başka hiçbir şeyle kıyaslayamam.

Sonunda onun tekrar eden sorularına cevapsız kaldım. Cevap vermiyordum. Hatta neredeyse konuşamaz hale gelmiştim. Yine de kamçıyı zavallı bedenime esirgmeden indiriyordu ta ki her vuruşta yırtılmış derimin kemiklerimden sıyrıldığı görülene kadar. Ruhunda merhametin zerresi bulunan bir adam, köpeği bile böyle zalimce dövmezdi. Radburn uzun uzadıya artık beni dövmenin yersiz olduğunu, benim pişman olduğumu söyledi. Sonra Burch, uyarı mahiyetinde yumruğunu yüzüme sallayıp dişlerini sıkarak, eğer tekrar özgür olduğumu, kaçırıldığımı veya benzeri bir şey söylersem, şimdi aldığım cezanın daha sonra başıma gelecekler yanında bir hiç olacağını söyledi ve durdu. Ya benim üstemden geleceğine ya da beni öldüreceğine yemin etti. Bu avutucu sözlerle birlikte bileklerimdeki zincirler çıkartıldı ama ayaklarım hâlâ hal-kaya bağlıydı. Açılmış olan küçük pencerenin panjuru tekrar kapandı ve onlar çıkıp kapıyı arkalarından kitleyince yine tek başıma önceki gibi karanlıkta kaldım.

Bir veya iki saat sonra anahtar kilidin içinde tekrar dönerken yüreğim ağzıma geldi! Çok yalnız olan ve kim olursa olsun herhangi birini görmek isteyen ben şimdi bir adamın yaklaştığını duyunca korkudan titriyordum. Şimdi bir insanın yüzü, özellikle de beyaz bir insanın yüzü, bana korkunç geliyordu. Radburn içeri girip teneke tabakta buruş buruş domuz eti, bir dilim ekmek ve bir bardak su getirdi. Nasıl hissettiğimi sordu ve oldukça ciddi şekilde kamçılandığımı belirtti. Bana tekrar özgür olduğumu belirtmememi sıkı sıkı tembihledi. Oldukça kibirli ve kendinden emin, bana nasihat verdi: Bu konuda ne kadar az konuşursam benim için o kadar iyi olurmuş. Zavallı halimden etkilendiği için mi yoksa beni özgürlüklerim konusunda susturmak istediği için mi, şu an düşünmek anlamsız

ama belli ki nazik görünmeye çalışıyordu. Ayak bileklerimdeki zincirin kilidini çözdü, küçük pencerenin panjurusunu açtı ve beni tekrar yalnız başıma bırakıp gitti.

O an itibariyle bitkin ve perperişandım. Tüm bedenim su toplamıştı, büyük bir acıyla ve zorlukla yürüyordum. Pencereden, bitişikteki duvarın üzerindeki çatı dışında bir şey göremiyordum. Geceleyin rutubetli, sert zemine yastıksız ve battaniyesiz uzandım. Radburn aynı dakiklikle domuz eti, ekmek ve suyuyla birlikte günde iki kez gelirdi. Çok az iştahım vardı ama sürekli bir susuzlukla içim yanıyordu. Yaralarım aynı pozisyonda birkaç dakikadan fazla kalmama izin vermiyordu. Bu yüzden oturarak, ayakta durarak veya yavaş yavaş hareket ederek günlerimi ve gecelerimi geçiriyordum. Kederli ve bezgindim. Ailemi; eşimi ve çocuklarımı düşünüyordum sürekli. Uyku bastırınca rüyamda onları görürdüm: Tekrar Saratoga'daydım ve onların yüzünü görebiliyor, onların bana seslendiğini duyabiliyordum. Uykunun tatlı hülyalarından sıyrılıp acı gerçekle karşılaştığımda inleyip ağlamaktan başka bir şey yapamıyordum. Yine de ümidim tam anlamıyla yok olmamıştı. Hızlıca buradan çıkıp gideceğim günleri düşünüyordum. Durumum öğrenilince adamların beni köle olarak tutmaya devam etmesi imkansız diye düşündüm. Georgia kaçağı olmadığımı öğrenen Burch elbette ki gitmeme izin verirdi. Şüphelenmeme rağmen Brown ve Hamilton'ın benim hapsedilmemde rol oynadığına inanmak istemiyordum, bunu bir türlü kabullenemiyordum. Elbette ki beni arayıp bulup esaretten kurtaracaklardı. Ne yazık! O zamanlar henüz “insanın insana gaddarlığı”nın ölçüsünü, kazanç için ne kötülüklere başvuracağını öğrenememiştim.

Takip eden birkaç günde dış kapı açılmış, bu da bahçeye çıkabilme imkanı sağlamıştı bana. Orada üç köle buldum. Birisi on yaşında bir delikanlı, diğerleri yirmi ve yirmi beş yaşlarında iki genç erkekti. Gecikmeden onlarla tanışıp isimlerini ve hikayelerini öğrendim.

En yaşı olan Clemens Ray adında siyahi bir adamdı. Washington'da yaşamış, kiralık at arabası sürücülüğü yapmış, orada uzun süre bir ahırda çalışmıştı. Oldukça zekiydi ve içinde bulunduğu durumu tamamen benimsemişti. Güneye gitme fikri onu kahrediyordu. Burch onu üç gün önce satın almış, New Orleans pazarında satacağı vakit gelene kadar buraya yerleştirmişti. William'ın Köle Hücresi'nde olduğumu kendisinden öğrendim. Bana buranın ne tür işler için tasarlandığını anlattı. Ona üzücü hikayemin detaylarını anlattım ama ancak beni anladığını söyleyerek teselli olabiliyordu. Ayrıca bana özgürlüğüm konusunda bundan sonra sessiz olmamı tembihledi, çünkü Burch'un kişiliğini biliyor ve böyle yapmamın sadece daha fazla kırbaç cezasına neden olacağını garantisini veriyordu. İkinci büyüğün adı John Williams'tı. Washington'dan çok da uzak olmayan Virginia'da yetiştirilmişti. Burch onu bir borcun bedeli olarak satın almıştı ve kendisi sürekli olarak efendisinin onu tekrar almasını ümit ediyordu ki bu sonradan gerçekleşti. Küçük delikanlıysa hayat dolu, Randall adında bir çocuktü. Çoğu zaman bahçede oyun oynardı ama sık sık ağlayıp annesini ister, onun ne zaman geleceğini merak ederdi. Annesinin yokluğu, küçücük kalbindeki tek kedermiş gibi duruyordu. Durumunu algılayamayacak kadar küçüktü ve annesini özlemediği zamanlarda bizi küçük oyunlarıyla eğlendirirdi.

Gece olduğunda Ray, Williams ve küçük çocuk tavan arasında uyurlarken ben hücreye kitleniyordum. Sonunda hepimize atların üstünde kullanılan örtülerden verildi. Bu, takip eden on iki yıl boyunca sahip olmama izin verilen tek yatak eşyasıydı. Ray ve Williams bana New York'la ilgili bir sürü soru sorarlardı: Siyahilere orada nasıl davranılıyordu? Nasıl kim senin zulmüne ve tahrikine uğramadan yuva kurabiliyorlardı? Özellikle Ray, özgürlükler konusunda devamlı iç çekerti. Ama bu tarz konuşmaları Burch veya bekçi Radburn'e duyurmazdık. Bu tür arzular kırbacın sırtımızda bitmesine neden olurdu.

Burada, hayat hikayemdeki esas olayların gerçek bir ifadesi ve yaşadığım gördüğüm kadarıyla kölelik dediğimiz mefhumun bir tasviri için tanınmış, önemli yerlerden ve hâlâ hayatta olan insanlardan bahsetmem gerekir. Ben Washington'da ve çevresinde tamamen bir yabancıydım; buralarda kimseyi tanıımıyordum. Burch ve Radburn dışındakilerin hepsi buradaki köle arkadaşlarımdan dinlediklerimdir. Dolayısıyla şimdi anlatacaklarımda bir yanlışlık varsa, kolaylıkla aksi iddia edilebilir.

William'ın köle hücrelerinde yaklaşık iki hafta kaldım. Ayırılışımdan bir gece önce acı acı ağlayan bir kadın, elini tuttuğu bir çocukla birlikte oraya getirildi. Gelenler Randall'ın annesi ve üvey kız kardeşiydi. Randall onları görünce sevinçten havalara uçmuştu. Annesinin elbisesine tırmanıyor, çocuğu öpüyor, her türlü sevinç belirtisini gösteriyordu. Anne de onu kollarıyla sarıyor, sıkıca kucaklıyor, şefkat dolu gözlerle ona bakıyor, onu tatlı sözlerle seviyordu.

Emily yedi veya sekiz yaşlarında, açık tenli ve muhteşem güzel yüzlü bir çocuktur. Saçları boyun hizasında bukle bukle oluyordu; kıyafetinin stili ve parıltısı ve genel görüntüsündeki zarafet onun zenginlik içinde yetiştirildiğini gösteriyordu. Gerçekten çok tatlı bir çocuktur. Parmaklarındaki yüzükler, kulaqlarından aşağı süzülen altın süslemelerle kadın da ipekler içindeydi. Havası ve tavırları, lisanının doğruluğu ve uygunluğu, hepsi onun bir zamanlar köle seviyesinin üstünde olduğunu gösteriyordu. Kendini böyle bir yerde bulmuş olmaktan ötürü hayrete düşmüş gibi görünüyordu. Onu buraya düşüren belli ki ani ve beklenmedik bir talihsizlikti. Şikayet üstüne şikayet ederken çocuklar ve benimle birlikte hücreye tıklıldı. Dil, sürekli yakarışlarının sadece eksik bir betimlemesini verebilir. Kendini yerlere atıp çocuklarını kollarıyla sararken o kadar dokunaklı şeyler söylerdi ki bu ancak anne sevgisi ve şefkatiyle açıklanabilir. Çocuklar sadece onun yanında güvenlik ve korunma mümkünmüşçesine annelerine sıkı sıkı soku-

lurlardı. En sonunda da, başları annelerinin dizinde, uykuya dalarlardı. Onlar uyurken anneleri alınlarına düşen saçları geriye tarar, bütün gece onlarla konuşurdu. Onlara, kendilerini bekleyen acı dolu kaderden habersiz o zavallı masum şeylere “aşkım”, “tatlı bebeğim” gibi sözler söylerdi. Yakında onları rahatlatacak bir anneleri olmayacaktı, birbirlerinden ayrılacaklardı. Onlara ne olacaktı? Hayır, küçük Emmy’sinden ve sevgili oğlundan uzakta yaşayamazdı. Her zaman iyi ve sevgi dolu çocuklar olmuşlardı. Çocukları ondan alınırca kahrolacağını söylerdi ama yine de biliyordu ki çocukları satmayı düşünüyordular ve belki de ayrılıp birbirlerini bir daha hiç göremeyeceklerdi. O perişan ve kendinden geçmiş annenin acınası ifadelerini dinlemek taştan bir kalbi eritmeye yeterdi. İsmi Eliza’ydı ve sonradan anlattığına göre hayatı şu şekildeydi:

Washington’da yaşayan Elisha Berry adındaki zengin bir adamın kölesiymiş. Sanırım onun çiftliğinde doğduğunu söylemişti. Adam yıllar önce sefahate düşkün bir hayat yaşarken eşiyle karşı karşıya gelmiş. Hatta Randall’ın doğumundan kısa bir süre sonra ayrılmışlar. Eşini ve kızını her zaman oturdukları evde bırakıp yakındaki bir arsaya yenisini dikmiş. Bu eve Eliza’yı getirmiş ve onunla yaşaması koşuluyla kendisini ve çocukları özgür bırakacağını söylemiş. Birlikte dokuz yıl yaşamışlar. Hizmetçileri varmış ve her türlü rahata ve lükse sahiplermiş. Emily o adamdanmış! Sonunda, önceki evde anesiyle kalan genç sahibesi, Bay Jacob Brooks adında biriyle evlenmiş. Sonra Berry’nin kontrolü dışında mallarının paylaşılması gündeme gelmiş. Eliza ve çocuklar Bay Brooks’un payına düşmüşler. Berryler’le yaşadıkları dokuz yıl boyunca, konumu nedeniyle hem kendisi hem de Emily, Bayan Berry’nin öfke ve hoşnutsuzluğunun hedefi olmuş. Sürekli olarak kendisine özgürlüğünün sözünü veren Bay Berry’yi ise mizaç olarak iyi kalpli bir adam olarak tanımlardı. Gücü yetseydi onu özgür bırakacağından eminmiş. Kızın mülkiyeti ve kontrolü

altına geçince birlikte uzun süre yaşamayacakları belli olmuş. Eliza'nın varlığı Bayan Brooks'ta nefret uyandırmaya yetiyor-muş. Ne ona, ne de güzelliğiyle göz alan üvey kız kardeşe katlanabiliyormuş!

Hücreye sokulduğu gün Brooks onu, efendisinin sözünü tutmak üzere özgürlüğünü gösteren belgeleri alma yalanıyla konaktan şehre getirmiş. Özgürlük hayalleriyle mutluluktan havalara uçan Eliza, kendini ve küçük Emily'yi en iyi kıyafetlerle kuşatmış ve adama memnuniyetle eşlik etmiş. Şehre geldikten sonra, özgür insanlar arasına katılmak yerine tüccar Burch'a teslim edilmiş. İşlenen belge bir satış senediymiş. Yılların umudu bir an içinde kaybolup gitmiş. O gün, mutluluğun zirvesinden çaresizliğin dibine düşmüş. Ağlamasına ve hücreyi yürek parçalayan iniltiyle doldurmasına şaşır-mamalı.

Eliza artık yaşamıyor. Sularını ağır ağır Louisiana'nın hastalıklı ovaları arasından akıtan Red Nehri'ndeki mezarında, zavallı kölelerin bildiği tek dinlenme yerinde, yatıyor. Nasıl bütün korkularının gerçekleştiği, nasıl gece gündüz yas tutup asla bir teselli bulamadığı, nasıl tam da tahmin ettiği gibi evlat acısıyla canının yandığı hikayenin devamında görülecek.

4. Bölüm

Eliza'nın Dertleri – Ayrılık Hazırlıkları

Washington Sokaklarında Gidiyoruz

Çok Yaşa Kolumbiya – Washington Mezarı – Clem Ray

Vapurdaki Kahvaltı – Neşeli Kuşlar – Aquia Deresi

Fredericksburgh – Richmond'a Varış

Goodin ve Köle Hücresi – Cincinnati Robert – David ve Eşi

Mary ve Lethe – Clem'in Dönüşü – Kanada'ya Nihai Kaçışı

Orleans Gemisi – James H. Burch

Eliza hücreye ilk getirildiği gece aralıklarla genç sahibesinin kocası Jacob Brooks'tan yakınıyordu. Adamın ona yapacağı alçaklığı biliyor olsaydı, onu oraya asla canlı getiremeyeceğini söylüyordu. Onu, Efendi Barry çiftlikte yokken uzaklaştırmayı seçmişler. O Eliza'ya iyi davranırmış. Onu görebilmeyi diliyor, ama artık onun bile kendisini kurtaramayacağını biliyordu. Sonra yine her şeyden habersiz dizlerinde uyuyan çocuklarını öpüp önce birine, sonra diğerine sesleniyor ve ağlıyordu. Gece böylece geçip gitti. Gün ağarıp gece tekrar yüzünü gösterdikten sonra yasına devam etti, hiçbir şekilde teselli olmadı.

Takip eden gece yarısı sularında hücre kapısı açıldı ve ellerinde fenerlerle Burch ve Radburn geldi. Burch kaba bir şekilde hemen battaniyelerimizi toplamamızı ve vapura binmek

için hazırlanmamızı söyledi. Acele etmezsek geride bırakılacağımıza dair yemin etti. Çocukları sert bir şekilde sarsarak kaldırdı ve sanırım yeterince uyuduklarını söyledi. Bahçeye çıkarak Clem Ray'e seslendi ve tavan arasından çıkmasını, battaniyesini de alıp hücreye gelmesini emretti. Clem geldiğinde bizi yan yana getirdi ve birbirimize kelepçeledi; beni sol elimden, onu sağ elinden. Bir veya iki gün önce John Williams'ı efendisi tekrar yanına alarak mutlu etmişti. Clem'e ve bana yürümemiz emredildi. Arkamızdan Eliza ve çocuklar geliyordu. Önce bahçeye, oradan kapalı geçide ve en sonunda da daha önce ileri geri yürüme sesleri duyduğum üst odaya geçtik. İçerideki eşyalar bir fırın, birkaç eski sandalye ve kağıtlarla kaplı uzun bir masadan ibaretti. Beyaza boyalı bir odaydı, yerde halı yoktu ve bir tür ofisi andırıyordu. Pencerelerden birinin yanında ki paslı kılıç dikkatimi çekmişti. Burch'un sandığı oradaydı. Bir eliyle o sandığı tutarken verdiği emir üzerine ben de kelepçesiz olan elimle yardım ettim. Hücreyi terk ettiğimiz sırayla ön kapıdan sokağa çıktık.

Karanlık bir geceydi. Sessizlik hâkimdi. Pennsylvania Caddesi'nden bu tarafa düşen ışığı veya ışık yansımalarını görebiliyordum ama kimseler yoktu; avareler bile. Neredeyse kaçmaya çalışacaktım. Sonucu ne olursa olsun, ellerim kelepçeli olmasaydı kesinlikle bu şansı değerlendirirdim. Radburn arkamızda, elinde büyük bir değnekle küçükleri olabildiğince hızlı şekilde hareket ettiriyordu. Washington sokaklarından, yani temelleri yaşam hakkının devredilemezliği, özgürlük ve mutluluk arayışı üzerine atılmış olan bir devletin başkentinden böyle suspus ve ellerimiz kelepçeli geçtik! Yaşasın Kolumbiya*! Gerçekten cennet topraklar!

Vapura bindikten sonra alelacele ambara, varil ve kargo kutularının arasına fırlatıldık. Siyahi hizmetçi ışığı yaktı, bir

* Kolumbiya, Amerika Birleşik Devletleri'ne verilmiş şiiresel bir hitap şekli olmakla birlikte genellikle dişil çağrışımlar yapar. (ç.n.)

çan sesi duyuldu, hemen sonra da motorlar çalışmaya başladı ve Potomac Irmağı'nda nereye gittiğimizi bilmeden ilerledik. Washington mezarını geçerken çan tekrar çaldı. Burch şapkasını çıkarıp şanlı hayatını bu ülkenin özgürlüğüne adanmış adamın kutsal küllerinin önünde saygıyla eğildi.

O gece Randall ve küçük Emily dışında hiçbirimiz uyumadık. İlk defa Clem Ray tamamen yenik düşmüştü. Onun için güneye gitme fikri son derece ürkütücüydü. Arkadaşlarını ve gençlik anılarını, onun için değerli olan her şeyi ama her şeyi bir daha asla dönmeme ihtimaliyle birlikte terk ediyordu. O ve Eliza zalim kaderlerine lanetler okuyarak birlikte ağlaştılar. Bense oldukça zor olsa da moralimi yüksek tutmaya çabaladım. Kafamda yüzlerce kaçış planı tasarladım ve ilk fırsatta kaçmaya çalışacaktım. Bu konuda içim rahattı fakat özgür doğmuş olmam konusunda daha fazla bir şey dememeyi öğrenmiştim. Bu yalnızca beni daha zor duruma sokup özgürlük ihtimalini azaltırdı.

Sabah güneş doğduktan sonra kahvaltı için güverteye çağrıldık. Burch kelepçelerimizi çıkardıktan sonra masaya oturduk. Eliza'ya biraz içki alıp almayacağını sordu. Eliza istemedi ve nazikçe teklifi geri çevirdi. Yemek yerken hepimiz sessizdik; aramızda tek bir laf bile konuşulmuyordu. Masaya servis yapan melez bir kadın bizim durumumuzla ilgilenmiş, neşelenmemizi, yılmamamızı söylemişti. Kahvaltıdan sonra kelepçeler tekrar takıldı ve Burch geminin kışına gitmemizi emretti. Birlikte kutuların üzerinde oturduk ve Burch yanıımızdayken hiçbir şey konuşmamaya devam ettik. Zaman zaman yolcular gelip bize bakıyor sonra sessizce geri gidiyordu.

Çok hoş bir sabahtı. Irmağın kenarları boyunca devam eden tarlalar yemyeşildi. O mevsimde görmeye alışık olduğumdan çok daha önce görüyordum bu manzaraları! Güneş sıcacık parlıyor, kuşlar ağaçlarda şarkılar söylüyordu. Neşeli kuşlar! Onları kıskanmıştım. Onları gibi kanatlarımın ol-

masını diledim. Böylece havada süzülüp Kuzey'in serin ikliminde boş gözlerle babalarının gelmesini bekleyen yavru kuşlarıma uçabilirdim.

Vapur öğleden önce Aquia Deresi'ne ulaşmıştı. Yolcular oradaydı. Burch ve beş kölesi özel olarak onlarla ilgileniyordu. Çocuklarla birlikte gülüyordu. Hatta bir durakta onlara zencefilli çörek bile aldı. Bana başımı dik tutmamı ve akıllı durmamı söyledi. Uslu durursam iyi bir efendim olabilirmiş. Cevap vermedim. Yüzü nefret doluydu ve bakmaya dayanamıyordum. Köşeye oturmuş hala tükenmemiş umudumu, bir gün anavatanımdaki efendiyle tanışma hayaliyle canlı tutuyordum.

Fredericksburgh'da posta arabasından bir otomobile transfer edildik ve karanlık bastırmadan Virginia'nın baş şehri olan Richmond'a vardık. Burada arabalardan indirildik ve sokak boyunca ilerleyip demiryolu deposu ve ırmağın arasında, Bay Goodin adındaki bir adamın köle hücrelerine getirildik. Burası Washington'daki William'ın yerine benziyordu; sadece biraz büyüktü ve bahçenin iki köşesinde iki tane küçük ev vardı. Bu tarz evler genelde köle bahçelerinde bulunur. Alıcılar pazarlığa oturmadan önce mal gibi alınıp satılan kölelerin incelenmesinde kullanılır. Atlardaki gibi kölelerdeki solgunluk da parasal değerlerinden eksiltirdi. Eğer garanti verilmemişse, zenci ticaretinde de yakından bir muayene yapmak önemlidir.

Bay Goodlin'in bahçe kapısında beyefendinin kendisiyle tanıştık. Yuvarlak, dolgun yüzlü, siyah saçlı ve sakallı, neredeyse kendi zencileri kadar esmer tenli, kısa, şişman bir adamdı. Sert, amansız bir bakışı vardı ve sanırım yaşı elli civarındaydı. Burch'la büyük bir içtenlikle selamlaştılar. Belli ki eski arkadaşlardı. Burch adamın elini sıkarken yanında birilerinin olduğunu belirtip geminin ne zaman kalkacağını sordu. Aldığı cevap geminin ertesi gün hemen hemen aynı saatlerde kalkacağı yönündeydi. Goodin sonra bana dönüp kolumu tuttu, biraz kendi etrafımda döndürdü, iyi mal kontrolü yapabi-

len adam edasıyla keskin keskin bana baktı ve belli ki içinden ne kadar ettiğimi düşündü.

“Söyle bakalım, nereden geldin sen?”

Bir an şaşırıp “New York’tan,” diye cevap verdim.

“New York mu? Neler yapıyordun o tarafta?” diye şaşkınlıkla sordu.

Burch’un sinirlendiği her halinden anlaşılan yüzüne baktıktan hemen sonra, New York’a kadar çıkmış olsam bile oraya veya bir başka eyalete ait olmadığımı kastederek “Şey, orada sadece kısa bir süreliğine bulundum,” dedim.

Goodin daha sonra Clem’e, sonra da Eliza ve çocuklara dönüp teker teker onları inceledi. Onlara bazı sorular sordu. Çocuğun tatlı yüzünü gören herkes gibi o da Emily’den hoşnut kalmıştı. Onu ilk gördüğüm günkü kadar temiz değildi; saçları biraz dağılmıştı ama bakımsız ve derbeder görüntüsünün altından dünya sevimlisi suratu hâlâ parlıyordu. “Biz birlikte fena sayılmayan bir kafiyeyleydik. Fena halde iyiydik,” diyerek fikrini Hristiyan sözlüklerinde bile bulunmayan birden çok sıfatla pekiştirdi. Sonra bahçeye geçtik. Otuz kadar köle dolaşıyorlar veya kulübe içindeki banklarda oturuyorlardı. Hepsisi iyi giyimliydi; erkeklerin şapkası, kadınların eşarbu vardı.

Burch ve Goodin bizden ayrıldıktan sonra ana binanın arkasındaki merdivenlerden çıkıp kapı eşiğine oturdular. Konuşmaya başladılar ama ne hakkında konuştuklarını duymadım. Sonra Burch bahçeye gelip kollarımı çözdü ve beni o küçük evlerden birine götürdü.

“O adama New Yorklu olduğumu söyledin!” dedi.

Cevap verdim: “New York’a kadar çıktığımı söyledim ama orali olduğumu veya özgür biri olduğumu söylemedim. Kötü bir niyetim yoktu Efendi Burch. Bilseydim söylemezdim.”

Beni parçalamaya hazırmış gibi bir an bana baktı ve sonra arkasını dönüp gitti. Birkaç dakika sonra geri döndü. “Bir daha New York’la veya özgürlüğünle ilgili bir laf ettiğini du-

yarsam, onun ben olurum. Seni öldürürüm. Bundan emin olabilirsin,” diye kükredi.

O zamanlar özgür bir adamı köle diye satmanın tehlikesini ve cezasını benden daha iyi bildiğine hiç şüphem yok. İşlediği suça karşılık benim ağzımı kapatma ihtiyacı duymuştu. Elbette ki öyle bir durumda hayatım bir kuş tüyünden fazla değere sahip olamazdı. Şüphe yok ki ne dediyse onu kastetti.

Bahçenin bir tarafındaki kulübede sert bir masa, üst tarafta da uyumak için tavan arası vardı. Tıpkı Washington’daki hücre gibi. Bu masada akşam yemeğimiz olan domuz etini ve ekmeği yedikten sonra oldukça yapılı ve besili, çehresi hüznü koca bir adama kollarımdan kelepçelendim. Zeki ve bilge bir adamdı. Birlikte zincirlenmiş olmaktan dolayı birbirimizin hikayesini öğrenmekte fazla gecikmedik. İsmi Robert’tı. Benim gibi o da özgür doğmuştu ve Cincinnati’de bir eşi, iki de çocuğu vardı. Güneye, oturduğu şehirden onu kiralayan iki adamla birlikte geldiğini söyledi. Özgürlüğünü belgeleyen kağıtlar olmadığı için Fredericksburgh’da ele geçirilmiş, hapsedilmiş ve sonra da aynı benim öğrendiğim gibi sessizlik politikasını öğrenene kadar dövülmüştü. Yaklaşık üç hafta Goodin’in hücresinde kalmıştı. Bu adama çok bağlanmıştım. Birbirimizle empati kurabiliyor, birbirimizi anlayabiliyorduk. Aradan çok da zaman geçmeden buruk kalbi ve gözyaşlarıyla ölüşünü görecek ve son kez cansız bedenine bakacaktım.

Robert ve ben, yanımda Clem, Eliza ve çocuklarla birlikte battaniyelerimiz üstümüzde, bahçedeki küçük evlerden birinde uyuduk. Bizden başka, evde aynı çiftlikten alınıp satılmış, artık güneye doğru yolculuk edecek olan dört kişi daha vardı. İki de melez olan David ve eşi Caroline oldukça sarsılmışlardı. Şeker kamışı ve pamuk tarlalarına götürülme düşüncesi onları ürpertiyordu ama en büyük endişe ayrılma fikriydi. Uzun, kıvrak, simsiyah bir kız olan Mary, hem bitkin, hem de olan bitene karşı kayıtsızdı. O sınıftan birçoğu gibi, özgürlük

diye bir kelime olduğunu bilmiyordu. Vahşi birinin cehalet çatısının altında büyümüş olduğu için onun da vahşi birinin-
kinden fazla zekası yoktu. Efendisinin kırbacından başka bir
şeyden korkmayan, efendisinin sesinden başkasına boyun eğ-
meyenlerdendi, ki onlardan çokça bulunuyordu. Bir diğeryise
Lethe idi. Onun tamamen farklı bir kişiliği vardı. Uzun, düz
saçları vardı ve zenci bir kadın görünümünden çok Kızılderili
bir görünüme sahipti. Keskin ve kinci gözleri vardı ve devamlı
olarak nefret ve intikam lafları ederdi. Kocasını satılmıştı. Ne-
rede olduğunu bilmiyordu. Başka bir efendinin de diğerlerin-
den daha kötü olmayacağına emindi. Nereye götürüleceği pek
umurunda değildi. Çaresiz varlığı yüzündeki yara izlerini bir
adamin kanıyla temizlemek umuduyla güç bulurdu.

Böyle böyle birbirimizin korkunç hikayelerini öğrenirken
Eliza bir köşeye oturup ilahiler söyler, çocuklarına dua ederdi.
Bense uykusuzluktan yorgun düşmüş, o “tatlı dinlendiricinin”
çağrılarını daha fazla cevapsız kalamamıştım. Yerde Robert’ın
omzuna dayanıp başımdaki belayı unutup gün ağarınca kadar
uyudum.

Sabah olduğunda Goodin’in gözetiminde bahçeyi süpü-
rüp kendimizi yıkamamızın ardından battaniyelerimizi toplama-
mamız, yolculuğumuzun devamı için hazır olmamız emredil-
di. Clem Ray’e bizimle daha fazla gelmeyeceği söylendi. Burch
bir sebepten onu Washington’a geri götürmeye karar vermişti.
Oldukça mutluydu. El sıkışıp Richmond’daki köle hücrelerinde
yollarımızı ayırdıktan sonra onu bir daha görmedim. Fakat
sonradan öğrendim ki esaretten kurtulup Kanada’ya özgür
topraklara doğru yol almış ve yol üzerinde kayın biraderimin
Saratoga’daki evinde bir gece kalıp aileme beni nerede ne hal-
de bıraktığını söylemiş.

Sabah olduğunda Robert ve ben önde yan yana dizildik.
Burch ve Goodin tarafından bahçeden alınıp Richmond so-
kaklarından Orleans Gemisi’ne getirildik. Büyük çoğunluğu

tütünle dolu büyük bir gemiydi Orleans. Saat beşi gösterdiğinde hepimiz gemideydik. Burch hepimize teneke bir kupa ve kaşık getirdi. Gemide kırk kişiydik, Clem dışında evdeki herkes oradaydı.

Elimden alınmamış olan bir cep bıçağıyla adımın baş harflerini teneke kupaya kazıdım. Diğerleri etrafımda toplanıp benzer şekilde onlarınkini de kazımamı rica etti. Kısa süre içinde hepsini kazıyarak memnun ettim.

Hepimiz geceleyin bir araya istiflenmiştik ve güverte dolup taşmıştı. Kutuların üstüne veya nerede boş yer varsa oraya uzandık.

Burch bize Richmond'dan öteye eşlik etmeyip Clem'le başkente geri döndü. On iki yıl boyunca, geçen Ocak ayında Washington polis karakolundaki karşılaşmamıza kadar onu bir daha görmedim.

James II. Burch bir köle tüccarıydı. Düşük fiyatlara adam, kadın, çocuk satın alıp onları satardı. Haysiyetsiz mesleği insan eti vurgunculuğuydu ve Güney'de böyle tanınırdı. Şimdi-lik bu hikayeden uzaklaşacak ama hikaye sona ermeden tekrar görünecek. Adam kırbaçlayan bir tiran olarak değil ama ona hak ettiği cezayı verememiş bir mahkemede tutuklanmış, köpeklik yapan bir suçlu olarak.

5. Bölüm

*Norfolk'a Varış – Frederick ve Maria – Özgür Adam Arthur
Atanmış Kahya – Jim, Cuffee ve Jenny – Fırtına
Bahama Kıyıları – Sessizlik – Komplo – Uzun Tekne
Çiçek Hastalığı – Robert'in Ölümü – Denizci Manning
Güverte Buluşması – Mektup – New Orleans'a Varış
Arthur'un Kurtarılışı – Emanetçi Theophilus Freeman
Platt – New Orleans Köle Hücresindeki İlk Gece*

Hepimiz bindikten sonra Orleans Gemisi, James Nehri'nde ilerlemeye devam etti. Chesapeake Körfezi'ni geçtikten sonra ertesi gün Norfolk şehrinin karşı kıyısında bir yere geldik. Demir atmış beklerken bir mavna yanaşıp kasabadan dört yeni köle getirdi. On sekiz yaşında bir çocuk olan Frederick, tıpkı kendisinden birkaç yaş büyük olan Henry gibi köle olarak doğmuştu. İkisi de şehirde ev hizmetçisi olarak çalışmışlardı. Maria, kusursuz vücudunun yanında cahil ve oldukça kibirli duruşuyla nispeten daha soylu ten rengi olan bir kızdı. New Orleans'a gitme fikri onu hoşnut etmişti. Kendi ilgi duyduğu şeyleri aşırı değerli görüyordu. Tepeden bakan bir edayla arkadaşlarına dönüp New Orleans'a varır varmaz zevk sahibi, zengin ve bekar bir beyefendinin hemen kendisini satın olacağından hiç şüphe duymadığını söyledi!

Ancak dördünün içinden en öne çıkan Arthur'du. Mavna gemiye yaklaşırken başında bekleyenlerle yiğitçe mücadele ediyordu. Onu gemiye büyük uğraşlar sonucu bindirebildiler. Maruz kaldığı davranışlara yüksek sesle itiraz ediyor, serbest bırakılmayı talep ediyordu. Yüzü şişmiş, yara izleri ve morluklarla dolup taşmıştı. Yüzünün bir tarafındaysa tamamen açık bir yara vardı. Aceleyle ambar girişinden ambara doğru girmeye zorlandı. Hikayesinin bir kısmını o öyle cebelleşirken öğrenmiştim ki daha sonra tamamını da anlattı. Hikayesi şöyleydi: Uzun süre Norfolk şehrinde özgür bir adam olarak ikamet etmiş. Ailesi orada yaşıyormuş ve çekirdekten yetişme duvarcıymış. Bir gün bir yerde alıkonulduktan sonra gece geç saatte şehrin varoşlarındaki evine dönerken ıssız bir sokakta bir çetenin saldırısına uğramış. Gücü tükenene kadar dövüşmüş. Sonunda etkisiz hale getirilince ağzını kapatıp elini kolunu bağlamışlar ve kendinden geçene kadar dövmüşler. Onu birkaç gün Norfolk'taki köle hücrelerinde saklamışlar. Görünüşe bakılırsa bu tarz yerler Güney'deki şehirlerde oldukça yaygınmış. Bir gece önce dışarı çıkarılmış ve kıydan ayrılıp bizim gelişimizi bekleyen mavnaya bindirilmiş. İtirazlarına bir süre daha devam etti ve hiçbir şekilde uzlaşmadı. Fakat sonunda sustu. Karanlık ve düşünceliydi ve kendi kendine bir şeyler salık veriyordu. Çehresi en sonunda çaresizlikte karar kıldı.

Norfolk'tan çıktıktan sonra kelepçeler çıkarıldı ve gün boyu güvertede durmamıza izin verdiler. Kaptan, Robert'ı garsonu seçti. Bense yemek konusuna, yemeğin ve suyun dağıtımına gözcülük edecektim. Üç yardımcım vardı: Jim, Cuffee ve Jenny. Jenny'nin yapacağı şey kaynatılmış ve şeker pekmeziyle tatlandırılmış mısır ununu kavurmaktı. Jim ve Cuffee mısır ekmeğini ve domuz pastırmasını pişirecekti.

Varillerin üstünde duran uzunca bir tahtadan müteşekkil masanın yanında durup herkese bir parça et ve ekmek kesip veriyor, Jenny'nin demliğinden de her birine bir fincan kah-

ve dolduruyordum. Tabaklar halledilmişti; şimdi siyah ellerin bıçak ve çatalı tutma vakti gelmişti. Jim ve Cuffee iş konusunda çok hassas ve dikkatliydi. İkinci aşçı pozisyonlarından övünç duyuyor gibiydiler; ayrıca üzerlerinde büyük bir sorumluluk olduğunun da bilincindeydiler. Bana kahya diyorlardı. Kaptan bana bu adı vermişti.

Köleler günde iki kez olmak üzere saat on ve beşte besleniyorlardı. Yemekler ve porsiyonları her zaman aynıydı ve yukarıda açıklandığı şekilde veriliyordu. Geceleyin ise ambara götürülüp sıkıca bağlanıyorduk.

Nadiren de olsa şiddetli bir fırtına bastırırdı ve karayı göremez olurduk. Gemi, biz alabora olacağını düşünürken bata çıka giderdi. Kimisini deniz tutarken kimisi dizlerinin üstünde dua ederdi. Kimisi de korkudan felç olmuş gibi sıkı sıkı birbirine tutunurdu. İnsanları deniz tuttuğunda bizim kaldığımız bölge pis ve mide bulandırıcı bir hale gelirdi. Merhametli deniz o günlerde bizi acımasız adamların elinden kurtarsaydı ona minnet duyardık. Bizi yüzlerce kırbaç darbesinden ve nihayetinde ölümlerden kurtarırdı. Randall ve küçük Emmy'nin deniz canavarlarının içine çekilip boğulduğunu düşünmek, daha az acı çekip öleceklerinden olsa gerek, onları şu an oldukları gibi düşünmekten daha hoş geliyordu.

Eski Pusula Noktası veya Duvardaki Delik denen bir yerden Bahama Kıyıları'nı gördüğümüzde üç gündür rüzgarsızlıktan yol alamamıştık ve öylece bekliyorduk. Hemen hemen hiç esinti yoktu. Körfezin suları kireç suyu gibi bembeyaz görünüyordu.

Bütün bu olaylar silsilesinde, şimdi sıra hiç hatırlamak istemediğim, bende hep pişmanlık hissettiren bir olaya geldi. Esaretten kurtulmama izin veren Tanrı'ya şükrediyorum ki, onun merhameti sayesinde ellerimi yarattıklarının kanına bulamadım. Benimle benzer koşullar altında yaşamamış olanlar beni eleştirmesinler. Zincirlenip dövülene, evinden ve ailesinden koparılıp esaret diyarlarına getirilene kadar özgürlük

için neler yapmayacaklarını söylemesinler. Tanrı'nın ve insanın gözünde ne kadar haklı olduğumu tartışmak şu an için gereksiz bir çaba olur. Çok daha kötü sonuçları olabilecek bir meseleyi kazasız belasız atlattığım için kendimi tebrik ettiğimi söylemem yeterli olacaktır.

Fırtına dindikten sonraki akşamüstü, Arthur ve ben geminin başındaydık. Çıkrığın üstünde oturuyorduk. Bizi bekleyen muhtemel kader üzerine konuşuyor, talihsizliğimizin matemini tutuyorduk. Arthur katıldığım bir şey dedi: Ölüm, önümüzde yaşanmayı bekleyen günlerden daha az korkutucuydu. Uzun süre çocuklarımızdan, köle olmadan önceki hayatımızdan ve nasıl kaçabileceğimizden bahsettik. Geminin kontrolünü ele geçirmek üzerine düşündük. Böyle bir durumda New York limanına gidebilme ihtimalini tartıştık. Pusuladan çok az anlıyordum ama bunu denemek yine de aklımı çeliyordu. Mürettebatla lehimize ve aleyhimize olabilecek karşılaşmaları tartıştık etraflıca. Kime güvenilir, kime güvenilemezdi? Saldırının doğru zamanı ve biçimi neydi? Hepsi defalarca konuşuldu. Plan ortaya konduğundan bu yana ümitlenmeye başlamıştım. Sürekli aklımın içinde bu dönüp duruyordu. Her türlü zorluk çıkaracak ihtimale karşı üstesinden gelecek planlar da yapıyorduk. Diğerleri uyurken Arthur ve ben planımızı geliştiriyorduk. Sonunda, temkini elden bırakmadan Robert'ı niyetimizden haberdar ettik. Anında onayladı ve hevesli bir şekilde komplo tartışmalarımıza dahil oldu. Güvenebileceğimiz başka bir köle daha yoktu. Korku ve cehalet içinde yetiştirildiklerinden beyaz bir adamın bakışıyla nasıl usulca sineceklerini tahmin etmek zor değildi. Bunun gibi riskli bir sırrı böylelerine söylemek güvenli olmayacağı için sonunda üçümüz bu korku dolu sorumluluğu yüklenip kendimiz gerçekleştirme kararı aldık.

Söylemiş olduğum gibi gece olunca ambara kilitleniyorduk. Güverteye nasıl ulaşacağımız konusu baş gösteren ilk zorluktu. Ama geminin baş kısmında otururken ters duran tekne dikkatimi çekmişti. Eğer kendimizi onun altına saklar-

sak, herkes ambara doğru koştururken kalabalıkta fark edilmezdik. Bu deneyi uygulamaya geçirmek için beni seçmişlerdi. Ertesi gece akşam yemeğinden sonra bir fırsatını bulup kendimi hızla teknenin altına sakladım. Güverteye yakın bir yerden etrafımda olup biteni gözleyebiliyordum. Sabah olup herkes kalktığında ise saklandığım yerden kimse fark etmeden çıkıyordum. Sonuç oldukça memnun ediciydi.

Kaptan ve muavin, kaptan kabininde uyuyorlardı. Robert'ın garsonluk yaparkenki gözlemleri doğrultusunda yattıkları bölgeyi netleştirdik. Ayrıca bize, masada daima iki tabanca ve bir de denizci kaması bulundurdıkları bilgisini vermişti. Mürettebatın aşçısı ise gerektiğinde hareket ettirebilen bir araç olan aşçı kamerasında uyuyor, yalnızca altı kişi olan denizciler ya üst güvertede ya da geminin hamaklarında yatıyorlardı. Sonunda bütün çalışmalar tamamlanmıştı. Arthur ve ben sessizce kaptanın kabinine girip tabancalarla denizci kamalarını alacak, kaptanı da muavini de haklayacaktık. Elinde bir sopayla Robert da güverteden kabine doğru açılan kapıda bekleyecek ve ihtiyaç halinde denizcileri biz yardıma gelene kadar dövecekti. Sonra da şartlara uygun adım atacaktık. Saldırı, direnişi engelleyecek kadar ani ve başarılı olursa, ambar ağzı kapalı tutulacaktı. Yoksa da köleler yukarıya çağrılacak ve hep birlikte o kalabalıkta, telaş ve kargaşada ya özgürlüğümüzü kazanacak ya da hayatımızı kaybedecektik. O zaman kaptan ben olacaktım, dümeni kuzeye çevirecek ve bahtımıza bir rüzgar bizi özgürlüğün toprağına sürerse sürecekti.

Muavinin adı Biddee idi. Duyduğum bir adı nadiren unutmama rağmen kaptanınkini hatırlayamıyorum. Kaptan küçük, soylu bir adamdı. Dik, sağlam ve gururlu görünüşüyle cesaret timsali gibi dururdu. Eğer hâlâ hayattaysa ve bu sayfaları okuyabilirse, geminin 1841'de Richmond'dan New Orleans'a seyahatiyle ilgili bilmediği, kendi seyir defterinde yazmayan bir şey öğrenecektir.

Hepimiz hazırдық ve sabırsızca planımızı gerçekleştirme fırsatını kolluyorduk. Ama sonra üzücü ve beklenmedik bir şey oldu: Robert hastalandı. Kısa süre sonra çiçek çıkarttığını söylediler. Gün geçtikçe durumu ağırlaşıyordu. New Orleans’a varmadan dört gün önce öldü. Denizcilerden biri onu battanibesinin içine sıkıca bağlayıp ayaklarına da yük taktı. Sonra onu ambar ağzına yatırıp tırabzanların üstüne yerleştirdiği yüklerle havaya kaldırdı ve zavallı Robert’ın cansız bedeni körfezin beyaz sularına bırakıldı.

Hepimiz çiçek hastalığının gelmesiyle paniğe kapılmış-tık. Kaptan, ambarın kireçlenmesini ve diğer gerekli önlemlerin alınmasını emretti. Robert’ın ölümü ve hastalığın varlığı beni son derece üzmüştü. Boş yere akan suya derin bir kederle baktım.

Robert’ın cenazesinden bir ya da iki akşam sonra, umutsuz düşüncelerle dolu, üst güvertenin ambar girişine yaslanmış bekliyordum ki bir denizci nazikçe neden öyle mahzun durduğumu sordu. Adamın ses tonu ve tavrı bana güven verdiği için ona cevap verdim: Çünkü ben özgür bir adamdım ve kaçırılmış-tım. Bunun herhangi birinin mutsuzluğu için yeterli olduğumu söyleyip hikayemin detaylarını öğrenene dek bana sorular sormaya devam etti. Belli ki benimle çok ilgiliydi ve o dolayısıyla “gemisi alabora da olsa” bana elinden gelen desteği sağlayacağına yemin etmişti. Bana kalem, mürekkep ve kağıt tedarik etmesini rica ettim. Böylece arkadaşlarıma yazabilecektim. Onları getireceğine söz verdi ama fark edilmeden bir şeyler yazmam zor olacaktı. O nöbet tutarken ve diğer denizciler uykudayken üst güverteye çıkabilsem bu iş olurdu. Hemen küçük tekne aklıma geldi. Mississippi’nin girişindeki Balize’ye yakın olduğumuzu ve mektubu bir an önce yazmam gerektiğini, yoksa fırsatı kaçıracağımı söyledi. Dolayısıyla ertesi gece kendimi tekrar teknenin altına saklamayı başardım. Saat on ikide vardığına sona eriyordu. Üst güverteye çıktığını görüp hemen onu takip ettim. Uykulu gözleriyle bana üzerinde kalem ve kağıdın

durduğu, titrekle bir ışıqla aydınlanan masayı işaret etti. Ben girince ayağa kalkıp yanına oturmamı söyleyip kalemi gösterdi. Mektubu Sandy Tepesi'ndeki Henry B. Northup'a yazıyordum. Kaçırıldığımı, sonrasında da New Orleans'a giden Orleans Gemisi'ne getirildiğimi ama son durağımı kestirmemin imkansız olduğunu yazıp beni kurtarmak için bir şeyler yapmasını rica ettim. Mektubun ağzı kapatılmış ve gideceği adres yazılmıştı. Öncesinde mektubu okumuş olan Manning onu New Orleans postanesine götüreceğine söz verdi. Hızla teknenin altına koştum ve sabah olup köleler yukarı çıkıp etrafta dolanmaya başlarken fark edilmeden aralarına karıştım.

Cömert bir denizci olan iyi kalpli arkadaşım John Manning, İngiliz'di. Boston'da yaşamıştı. Uzun boylu, yapılı, yaklaşıklık yirmi dört yaşlarında, çiçekbozuğu ama sevgi dolu bir yüze sahip bir adamdı.

New Orleans'a varana kadar sıradan hayatımızı değiştirecek hiçbir şey olmadı. Manning'i gemi rıhtıma varıp daha sıkıca bağlanmadan kıyıya atlayıp şehre doğru hızla uzaklaşıırken gördüm. Koşarken omzunun üzerinden arkasına bakarak bana gidiş amacının ne olduğunu ima eden bir harekette bulundu. Hemen döndü ve bana göz kırıp hafifçe dirsek atarak "her şey yolunda" demeye getirdi.

Sonradan öğrendiğime göre mektup Sandy Tepesi'ne ulaşmıştı. Bay Northup, Alban'yi ziyaret edip mektubu Vali Seward'ın önüne koymuştu ama benim nerede olduğumla ilgili kesin bir bilgi vermediğinden, o zaman için özgür bırakılmama yönelik harekete geçilmemesine karar verilmişti. Net olarak nerede olduğuma dair bir bilgi ele geçirileceği düşünülerek ertelenmişti.

Rıhtıma yaklaşır yaklaşmaz mutlu ve dokunaklı bir sahne yaşandı. Postaneye doğru giden Manning gemiden atlar atlamaz iki adam gelip Arthur'a seslendi. Adamları tanıyan Arthur, sevinçten havalara uçacak gibi olmuştu. Geminin yanından atlamaması için zor zapt ediyorlardı onu. Hemen sonra bir

araya geldiklerinde ellerini sıkıp uzun uzun adamlara sarıldı. Adamlar Norfolk'tan New Orleans'a onu kurtarmak için gelmişti. Ona dediklerine göre onu kaçırانlar tutuklanmış, Norfolk hapisanesine tıklmışlardı. Adamlar bir süre kaptanla konuştuktan sonra bayram eden Arthur'la birlikte ayrıldılar.

Ama iskelede bekleyen kalabalığın içinde beni tanıyan veya umursayan kimse yoktu. Tek bir kişi bile... Tanıdık hiçbir ses kulağıma çalınmadı. Daha önce görmüş olduğum bir yüz de yoktu. Arthur kısa süre sonra ailesine tekrar kavuşacak, ona yapılan yanlışın intikamını alacaktı. Ya ben? Ben ailemi tekrar görebilecek miydim? Kalbim viran olmuştu; umutsuzca Robert'la beraber denizin dibini boylamış olmayı istedim.

Hemen sonra tüccarlar ve alıcılar gemiye çıktı. Uzun boylu, ince yüzü, açık tenli ve hafif kambur bir adam, elinde bir kağıtla çıkageldi. Ben, Eliza ve çocukları, Harry, Lethe ile birlikte Richmond'da bize katılan birkaç kişi, Burch'un ekibi olarak bu adama teslim edilmiştik. Bu beyefendi, Theophilus Freeman idi. Elindeki kağıttan okuyup "Platt!" diye seslendi. Kimse yanıt vermedi. İsim tekrar tekrar söylendi ama yine de cevap veren olmadı. Ardından Lethe, Eliza ve Harry'nin adı okundu. Liste bitene kadar herkesin adı okunmuştu ve adı okunanlar bir adım öne çıkıyordu.

Theophilus Freeman, "Kaptan, Platt nerede?" diye sordu.

Kaptan, kimse o isme cevap vermediği için cevap veremedi.

Bu sefer kaptana beni göstererek "Şu zenciye kim gemiye bindirmişti?" diye sordu.

Kaptan "Burch," diye yanıtladı.

"Senin adın Platt. Bendeki tanımlamalara uyuyorsun. Neden bir adım öne çıkmıyorsun?" diye beni azarladı. Adımın bu olmadığını, daha önce hiç o isimle bana seslenen olmadığını ama bundan sonra öyle denmesine bir itirazım olmayacağını söyledim.

"Neyse, adını öğrenirim," dedi, "ama sen de unutma!" diye de ekledi.

Bu arada Bay Theophilus Freeman, küfür konusunda çalışma arkadaşı Burch'tan hiç geri kalmıyordu. Gemide adım “Kahya” olmuştu ama Burch'un alıcıya verdiği bu Platt ismiyle ilk kez sesleniliyordu bana. Gemiden, birbirlerine zincirlerle bağlanmış kölelerin rıhtımdaki çalışmasını izliyordum. Freeman'ın köle hücrelerine götürülürken yanlarından geçtik. Bu hücre, Goodin'in Richmond'daki hücrelerine çok benziyordu. Sadece bahçe, beton duvarlar yerine ucu sivriltilmiş tahta çitlerle kapatılmıştı.

Hücrede şimdi biz dahil en az elli kişi vardı. Bahçedeki küçük evlerden birine battaniyelerimizi bıraktıktan sonra bizi çağırıp beslediler. Gece olana kadar bahçede aylak aylak dolaşmamıza izin vardı. Gece olunca da isteyen barakaya, isteyen tavan arasına, isteyen de bahçeye battaniyesini serip uyudu.

O gece gözlerimi çok az kapadım. Aklımda düşünceler uçuşuyordu. Evden yüzlerce kilometre ötede miydim? Sokaklar boyunca aptal bir yaratık gibi sürüklenmiş miydim? Acımasızca zincire vurulup dövülmüş müydüm? Bir köle sürüsüyle birlikte güdülüyor muydum? En nihayetinde de bir köle miydim? Son birkaç hafta yaşananlar gerçek miydi, yoksa uzun, sürüncemeli bir rüyanın kasvetli safhalarından mı geçiyordum? Gördüklerim hayal değildi. Bu kadar acıyı kaldıramıyordum. Sonra gecenin sessizliğinde avuçlarımı Tanrı'ya doğru kaldırıp yanımda uyuyan yoldaşlarımın içinde zavallı, terk edilmiş esirler için merhamet diledim. Özgür ve köle, hepimizin Yüce Tanrı'sına buruk bir ruhun yalvarışlarını dök-tüm. Bir başka esaret gününü başlatan güneş doğuncaya dek, dertlerimi kaldırabilecek kadar güç için yalvardım.

6. Bölüm

Freeman'ın Gayreti – Temizlik ve Kıyafetler
Gösteri Odasında Eğitim – Dans – Kemancı Bob
Müşterilerin Gelişi – Köleler İnceleniyor
New Orleans'ın Yaşlı Beyefendisi
David, Caroline ve Lethe'nin Satılışı
Randall ve Eliza'nın Ayrılışı – Çiçek Hastalığı – Hastane
İyileşme ve Freeman'ın Köle Hücresine Dönüş
Eliza, Harry ve Platt'ın Alıcıları
Eliza'nın Küçük Emily'den Ayrılma Sancısı

James H. Burch'un çalışma arkadaşı veya emanetçisi, New Orleans'taki köle hücresinin bekçisi, samimi ve dindar Bay Theophilus Freeman, sabah erkenden hayvanlarının arasındaydı. Yaşlı adam ve kadınlar tekmelerle, daha genç yaştaki köleler ise kulak hizasına atılan sert kırbaç darbeleri ile uyanırdı. Bay Theophilus Freeman o gün mallarını hazırlayıp satış yerinde görücüye çıkarmak ve büyük işler başarmak için gayretli gayretli koşuşturuyordu.

İlk olarak baştan aşağı yıkanmamız ve sakalı olanların tıraş olması gerekiyordu. Sonra her birimize ucuz ama temiz kıyafet verdiler. Erkeklerin şapka, ceket, gömlek, pantolon ve ayakkabıları; kadınlarınsa pamuklu elbiseleri, başlarını bağla-

mak için eşarpları olmuştı. Müşteriler kabul edilmeden önce doğru düzgün hazırlanalım diye bahçedeki binanın ön tarafında bulunan büyük odaya götürüldük. Odanın bir tarafına adamlar, diğer tarafına kadınlar dizildi. En uzun olan, sıranın başına, daha kısası yanına gelecek şekilde boy sırası yapıldı. Emily kadınlar sırasının en arkasındaydı. Freeman kim olduğumuzu bilmemiz gerektiğini söyledi, akıllı ve canlı görünmemizi tembihledi. Bazen tehdit etti, bazense öğütler verdi. Gün içerisinde bizi “akıllı görünme” sanatında ve gideceğimiz yere kesin tavırlarla gitmemiz konusunda eğitti.

Öğleden sonra karnımız doyunca tekrar bir tören yaptık ve dans etmeye zorlandık. Siyahi bir çocuk olan ve bir süredir Freeman’a ait olan Bob, keman çalıyordu. Yanında duruyordum ve ona “Virginia Reel”ı çalıp çalamadığını sordum. Çalamadığını söyleyip aynı soruyu bana yöneltti. Çaldığımı söyleyince kemani bana uzattı. Bir melodi tıngırdatıp bitirdim. Freeman devam etmemi emretti. Çok hoşuna gitmişe benziyordu; Bob’a ondan çok daha iyi olduğumu söyledi. Böyle söylemesi müzisyen arkadaşımı oldukça üzümüştü.

Ertesi gün bir sürü müşteri Freeman’ın “yeni sürüsünü” incelemek üzere davet edildi. Freeman’ın çenesi çok düşüktü; meziyetlerimizi ve niteliklerimizi uzun uzadıysa anlatıyordu. Aynı at satacak veya alacak bir jokey gibi, müşteriler ellerimizi, kollarımızı, bedenlerimizi yoklayıp bizi kendi etrafımızda döndürürken ve ne yapabildiğimizi sorup ağzımızı açmamızı, dişlerimizi göstermemizi isterken Freeman da başımızı dik tutup buyurduğu hızda ileri geri yürümemizi söylüyordu. Bazen bir adamı veya kadını bahçedeki küçük eve götürüp soyar ve daha özenli bir şekilde incelerlerdi. Kölenin sırtındaki yara izleri, isyankar veya boyun eğmez bir ruhun göstergesi olarak kabul edilir, bu da onun fiyatını düşürdü.

Faytoncu aradığımı söyleyen bir beyefendi beni gözüne kestirmiş gibiydi. Burch’la konuşmasından şehirde yaşadık-

ğını öğrenmiştim. Onun beni satın almasını çok istemiştim, çünkü New Orleans'tan kuzeye giden bir gemiye atlayıp kaçmam çok da zor olmazdı. Freeman benim için ondan on beş bin dolar istedi. Yaşlı beyefendi çok fazla olduğu konusunda ısrar edip zor zamanlardan geçtiğimizi söyledi. Freeman ise benim sağlığı sıhhati yerinde, sağlam ve akıllı biri olduğunu söyledi. Müzikal yeteneklerime değinmeden de geçmedi. Ama yaşlı beyefendi bu zencinin herhangi sıra dışı bir yeteneği olmadığını ve nihayetinde tekrar arayacağını söyleyip gitti. Ama gün içerisinde birkaç satış yapılmıştı. Natchezli bir tarla sahibi David ve Caroline'ı birlikte satın aldı. Ayrılmıyor olmanın verdiği mutlulukla yüzlerinde kocaman bir gülümseme belirirken bizi bırakıp gittiler. Baton Rouge taraflarından gelen bir tarla sahibine satılan Lethe'nin ise giderken gözleri sinirden parlıyordu.

Aynı adam Randall'ı da satın aldı. Küçük dostumuza hareketliliğini ve kondisyonunu göstermesi için zıplaması, etrafta koşması ve diğer şeyler yapması söylenmişti. Ticaret devam ederken Eliza sesli sesli ağlıyor, ellerini sıkıyordu. Adama, kendisini ve Emily'yi de birlikte almazsa Randall'ı almaması için yalvardı. Öyle yaparsa gelmiş geçmiş en sadık köle olacağına söz verdi. Adam para yetiştiremeyeceğini söyledikten sonra Eliza ani bir kedere kapılıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Freeman vahşet dolu yüzüyle kırbaç tuttuğu elini havaya kaldırdı ve kendisine dönüp gürültüyü kesmesini, yoksa onu kırbaçlayacağını söyledi. Böyle bir şeyin olmasına, bu şekilde ağlanıp sızlanılmasına izin veremezdi. Eliza'yı bahçeye götürüp ona yüz kırbaç vururdu. Evet, bu dünyayı anında Eliza'ya dar ederdi; yapmazsa ölürdü. Eliza adamın önünde büzülüp kaldı. Gözyaşlarını silmeye çalışıyordu ama boşunaydı. Ömrünün şu kalan zamanını çocuklarıyla birlikte geçirmek istediğini söyledi. Freeman'ın kaş çatmaları da, tehditleri de dertli anneyi susturamamıştı. Onlara üçünü ayırmamaları için yalvarıyor, adeta dileniyordu. Tekrar tekrar oğlunu ne kadar çok

sevdiğini söylüyordu onlara. Birçok kez verdiği sözleri tekrarladı: Adam üçünü birlikte satın alırsa nasıl sadık ve itaatkar olacaktı, ömrünün son anına kadar gece gündüz ne kadar sıkı çalışacaktı. Ama tüm bunlar nafileydi; adamın üçünü birden alacak parası yoktu. Artık pazarlık yapılmıştı. Randall tek başına gitmeliydi. Sonra Eliza oğluna doğru koşup onu tutkuyla tekrar tekrar öptü. Anneciğini unutmamasını söyledi. Tüm bunlar, annesinin gözyaşları çocuğun yüzünden yağmur gibi akarken oluyordu.

Freeman, Eliza'ya söverek, ona zırıldayıp duran bir hizmetçi kız olduğunu söyledi ve yerine gidip uslu durmasını emretti. Biraz daha bu duruma katlanamayacağına yemin etti. Çok dikkatli olmazsa yakında onu ağlatacak bir şey bulacağını ve bundan emin olabileceğini söyledi.

Baton Rougelu tarla sahibi yeni aldıklarıyla yola çıkmaya hazırdı.

“Ağlama anneciğim. Uslu bir çocuk olacağım. Ağlama...” dedi Randall kapıdan çıkıp giderlerken arkasına bakıp.

Yavrucağa ne olduğunu Tanrı bilir. Gerçekten kahredici bir sahneydi. Cesaretim olsaydı ben de ağlardım.

Orleans Gemisi'yle gelen hemen hemen herkes o gece hastalanmıştı. Baş ve sırt bölgesinde şiddetli ağrıdan yakınıyorlardı. Küçük Emily, sürekli ağlıyordu ki normal şartlarda pek ağlamazdı. Sabahleyin bir doktor çağrıldı ama şikayetlerimizin nedenini tespit edemedi. Beni muayene edip belirtilerle ilgili sorular sorarken ona, Robert'ın ölümünden bahsederek, şahsen çiçek hastalığından şüphelendiğimi söyledim. Gerçekten durumun böyle olabileceğini ve başhekimi çağıracağını söyledi. Kısa süre içinde Dr. Carr dedikleri kısa boylu, açık renk saçlı başhekim geldi. Teşhisin çiçek hastalığı olduğunu söylediği gibi herkesi bir panik sardı. Dr. Carr gittikten kısa bir süre sonra Eliza, Emmy, Harry ve ben bir at arabasına bindirilip şehrin dışındaki büyük, beyaz mermerden yapılmış

hastaneye getirildik. Harry ve ben yukarı katlardaki odalardan birine yerleştirildik. Çok hastaydım. Üç gün resmen kör olmuştum. Bir gün bu halde yatarken Bob içeri girdi ve Dr. Carr'a kendisini Freeman'ın yolladığını, nasıl olduğumuzu merak ettiğini söyledi. Doktor ona, Platt'ın çok kötü olduğunu ama saat dokuza kadar hayatta kalabilirse iyileşebileceğini belirtmesini söyledi.

Ölümü bekliyordum. Önümde yaşamak için çok da bir sebep yoktu ama ölümümün yaklaşması beni ürkütüyordu. Hayatımı aile içinde sürdürme umudum olmayabilirdi ama bu koşullarda, yabancıların arasında yok olup gidecek olmak da acı veriyordu.

Hastanede hem kadın hem erkek, her yaştan bir sürü hasta vardı. Binanın arkasında tabut üretiyorlardı. Biri öldüğünde cenazeciye gelip ölüyü kimsesizler mezarlığına götürmesi için çan çalıyorlardı. Her gün her gece çalan çan, acıyla bir başkasının daha öldüğünü haber veriyordu. Kriz geçip canlanmaya başladıktan sonraki iki hafta iki günü takiben, yüzümde hastalığın emareleri (ki bugün hâlâ yüzümde izleri var), Harry'le birlikte hücreye döndüm. Eliza ve Emily de ertesi gün bir at arabasıyla geri getirildi. Sonra tekrar alıcılar denetleyip incelesin diye satış yerine yürüdük. Faytoncu arayan yaşlı beyefendi söz verdiği gibi tekrar arar ve beni alır diye ümit ediyordum. Öyle olursa tekrar özgürlüğüme kavuşurum diye bir güven vardı içimde. Müşteri ardına müşteri geldi ama yaşlı beyefendi bir daha hiç görünmedi.

Sonra bir gün biz bahçedeyken Freeman gelip satış yerindeki yerlerimize geçmemizi emretti. Girdiğimizde bir beyefendi bizi bekliyordu. Hikayenin devamında sık sık bu adamdan bahsedeceğim için ilk görüşte fiziksel görünümünü anlatmam ve karakter değerlendirmesini yapmam uygunsuz kaçmaz diye düşünüyorum.

Boyu ortalamanın üstündeydi, biraz öne doğru eğilmişti. Orta yaşlı, yakışıklı bir adamdı. İnsanı iten bir tarafı yoktu;

aksine güler yüzlü biriydi. Hem yüzü, hem de ses tonu çekici bir adamdı. Bu güzel niteliklerin hepsini bünyesinde toplamıştı. Neler yapabileceğimize, ne tür işlere alışkın olduğumuza, onunla yaşamayı isteyip istemeyeceğimize, bizi alsa uslu durup durmayacağımıza benzer sorular sorarak aramızda biraz dolaştı.

Biraz incelemeden ve fiyatlarla ilgili muhabbetten sonra Freeman'a benim için bin, Harry için dokuz yüz, Eliza için de yedi yüz dolar teklif etti. Çiçek hastalığı mı değerimizi düşürmüştü, yoksa başka bir şey mi Freeman'ın benim için uygun gördüğü ilk fiyattan beş yüz dolar aşağısına tav olmasını sağlamıştı bilemiyorum. Her neyse, biraz kurnaz kurnaz düşündükten sonra teklifi kabul ettiğini söyledi.

Bunu duyan Eliza, yine sancılandı. Zaten hastalık ve üzüntüden bitkin düşmüş, gözlerinin ferî iyice sönmüştü. Takip eden sahneyi sessizce atlayıp geçsem ne güzel olurdu. Hiçbir dilin anlatmaya yetmeyeceği kadar acıklı ve etkileyici bir sahneydi bu. Ölmüş çocuklarının yüzünü son kez öpen anneler gördüm; mezarlarına toprak atılırken yavrularının son suza uğurlanışını izleyen anneler gördüm ama hiç Eliza'nın Emily'den ayrıldığı zamanki yoğunlukta, öylesine ölçüsüz, uçsuz bucaksız keder görmemiştim. Kadınlar kısmından ayrılıp Emily'nin olduğu yere koştu ve onu kollarına aldı. Çocuk bir tehlikenin geleceğini hissetmiş gibi, içgüdüsel olarak ellerini annesinin boynuna sardı ve küçük kafasını onun göğsüne bastırdı. Freeman sertçe sessiz olmasını söyledi ama o aldırış etmedi. Adam Eliza'yı kolundan tuttu ve vahşice onu kendisine doğru çekti ama kadın kızına daha sıkı sarıldı. Sonra ona küfürler yağdırıp öyle insafsızca vurdu ki kadın arkaya doğru sendeleyip düşecek gibi oldu. Ah! İşte o zaman ayrılmamaları için öyle yürek parçalarcasına yalvarıp dilendi ki! Neden birlikte satın alınamazlardı? Neden yavrularından biriyle beraber olmasına izin verilmiyordu? "Merhamet gösterin, mer-

hamet gösterin efendim!” diye dizlerinin üstüne kapaklanıp ağladı. “Lütfen efendim, Emil’yi almayın!” Onu benden ayırır-sanız tekrar çalışmam, ölürüm.”

Freeman tekrar araya girdi ama Eliza onu umursamayıp ısrarla yalvarmaya devam ediyordu: Randall zaten onun elin-den alınmıştı, onu bir daha göremeyecekti, bu korkunç bir şeydi. Tanrım! Onu; gururu, tek sevgilisi, annesi olmadan ya-şayamayacak kadar küçük olan Emily’sinden ayırmak çok acı, çok zalimce bir şeydi!

Bu kadar yalvarıp yakarmadan sonra Eliza’nın alıcısı, et-kilenmiş olacaktı ki, bir adım öne çıkıp Freeman’a, Emily’i alacağını söyleyip fiyatını sordu.

“Fiyatı ne mi? Onu satın almak mı?” diye karşılık verdi Theophilus Freeman. Sonra kendi sorusunu yanıtlarcasına ekledi: “Onu satmıyorum. Satılık değil.”

Adam o kadar küçük yaşta birine ihtiyacı olmadığını, onun kendisine kâr sağlamayacağını ama annesi onu çok sev-diğinden, ayrıldıklarını görmektense kız için iyi bir ücret öde-yebileceğini söyledi. Ama onun bu insani teklifine Freeman’ın kulakları tamamen kapalıydı. Onu şu anda hiçbir şekilde sat-maya yanaşmıyor, birkaç yıl sonra ondan kazanacağı öbek öbek para olduğunu söylüyordu. New Orleans’ta Emily gibi özel, güzel, süslü bir parçaya beş bin dolar verecek yeterin-ce adam olduğunu dile getiriyordu. Hayır, hayır, onu şu anda satamazdı. O bir güzellik, bir resim, bir bibloydu. O normal ırktan bir insandı; kalın dudaklı, aptal, pamuk toplayan zenci-lerden değildi. Öyle olsaydı Freeman ölü sayılırdı.

Eliza, Freeman’ın Emily’den ayrılmama konusundaki ka-rarlılığını duyunca çılgına dönmüştü.

“Onsuz bir yere gitmem. Onu benden alamazlar!” diye fer-yat etti. Yakınmaları, Freeman’ın ona sessiz olmasını söyleyen yüksek ve öfkeli sesine karışıyordu.

Bu esnada Harry ile ben bahçeye gidip battaniyelerimiz-le döndük ve ayrılmak üzere ön kapıda beklemeye koyulduk.

Alıcımız, Eliza'ya o kadar üzülmesine karşın onu satın aldığı için pişman olmuş gibi bir hali vardı. Bize yakın duruyordu. Nihayetinde sabrı tükenen Freeman, sınıksı sarılan Emily ve annesini var gücüyle birbirlerinden ayırana kadar bekledik.

Annesi öne doğru hunharca itilirken çocuk, “Beni bırakma anne, beni bırakma!” diye çığlık atıyordu. “Beni bırakma, geri gel anneciğim!” diye ağlamaya devam ederken küçük kollarını yalvarırcasına ona doğru uzatıyordu. Ama ağlaması boşunaydı. Kapıdan dışarı, sokağa doğru iteklendik. Hâlâ annesine seslenişini duyuyorduk: “Geri gel anne, beni bırakma, geri gel anneciğim!” Bebek sesi azaldı, azaldı ve en nihayetinde araya mesafe gince tamamen duyulmaz oldu.

Eliza bundan sonra Emil'yi de, Randall'ı da ne gördü, ne de duydu. Ama ikisi de gece gündüz aklındaydı. Pamuk tarlalarında, kulübede, her yerde ama her yerde onlardan bahsediyor, sanki beraberlermiş gibi onlarla konuşuyordu. Sadece o hayaller alemine gittiğinde ya da uyuduğunda rahatlayabiliyordu.

Daha önce söylediğim gibi, o sıradan bir köle değildi. Sahip olduğu zekaya, birçok konuya ilişkin genel kültürü eklemişti. Onun baskılanmış sınıfına nadiren tanınan ayrıcalıklara nail olabilmişti. Daha üst insanların hayat standardına yükseltilmişti. Uzun yıllar kendisine ve çocuklarına tanınan özgürlük, gece ve gündüz yolunu aydınlatmıştı. Esaret çölündeki yolculuğunda, Pisgah eyaletinin zirvesine çıkıp “vaat edilmiş ülkeyi” görmüştü. Hiç beklenmeyen bir anda hayal kırıklığı ve umutsuzlukla dolup taşmıştı. Özgürlüğün görkemli görüntüsü, onu esarete sürdüklerinde görüş alanından yavaş yavaş uçup gitmişti. Ama şimdi “geceleyin acı acı ağlıyor, yataklarında gözyaşı; dostları ona hainlik etti, düşman oldu.”

* *İncil*, Ağıtlar 1:2. (ç.n.)

Eliza'nın son yavrusundan ayrılışı

7. Bölüm

Radolph İstimbotu – New Orleans’tan Ayrılış

William Ford – Red Nehri’ndeki Alexandria’ya Varış

Kararlar – Muhteşem Çam Keresteleri

Vahşi Sığır – Martin’in Yazlık Konutu

Teksas Yolu – Efendi Ford’un Evine Geliş

Rose – Sahibe Ford – Sally ve Çocukları

Aşçı John – Walter, Sam ve Anthony

Indian Deresi’ndeki Değirmenler

Kutsal Dinlenme Günleri – Sam’in İnancı

İyiliğin Getirisi – Rafting

Adam Taydem Adındaki Küçük Beyaz Adam

Cascalla ve Kafilesi – Kızılderili Eğlencesi

John M. Tibeats – Fırtına Yaklaşıyor

New Orleans köle hücrelerinden çıktıktan sonra, ağlayıp geri gitmek isteyen Eliza’yı Freeman’ın adamları sürüklerken Harry ve ben de yeni efendimizi sokaklarda takip ediyorduk. Kendimizi bir anda rıhtımda duran Rodolph istimbotunun güvertesinde bulduk. Yarım saat içerisinde Mississippi’den Red Nehri’ne doğru yola koyulduk. Güvertede bizim dışımızda New Orleans pazarından alınmış bir sürü köle daha vardı. Tanınmış ve geniş çaplı bir tarla sahibi olduğu söylenen Bay Kelsow diye birini hatırlıyorum. Birkaç kadından oluşan ekibin sorumlusuydu.

Bizim efendimizin adı William Ford'du. O zamanlar, Louisiana'nın merkezindeki Red Nehri'nin sağ tarafında kalan Avoyelles yakınındaki "Büyük Çamlık Ormanları"nda ikamet ediyordu. Şimdi bir vaftizciydi. Avoyelles civarında ve özellikle daha iyi tanındığı Bayou Boeuf kıyılarının her iki tarafında, Tanrı'nın değerli bir elçisi olarak bilinirdi. Birçok kuzeyliye, kardeşini esir etmek ve insan ticaretine girmek, ahlaki ve dinî bir hayat tahayyülüyle bağdaşmaz gibi gelebilir. Burch, Freeman ve daha sonra bahsedeceğim adamlar yüzünden köle sahiplerinin her birinin istisnasız aynı olduğunu düşünüp onlardan nefret edebilirsiniz. Ama bir süre kölesi olmuş biri olarak, kişiliğini ve mizacını tanıma fırsatım oldu ve belirtmeliyim ki bence William Ford'dan daha nazık, asil, içten bir Hristiyan daha yoktur. Etrafındaki insanlar, kölelik sisteminin temelindeki yanlışlıkları görmesine engel olmuştu. Hiçbir zaman bir adamın başka bir adama tabi olmasının ahlaki doğruluğunu sorgulayacak bir çevresi olmamıştı. Atalarının baktığı pencereden baktığı için olayları aynı şekilde görüyordu. Farklı koşullar ve etkiler altında yetişseydi görüşleri kesinlikle farklı olurdu. Yine de o örnek bir efendiydi; kendi anlayışı çerçevesinde dimdik yürürdü. Onun malı olacak köle oldukça şanslıydı. Bütün adamlar onun gibi olsa, kölelik olgusu, sebep olduğu acıların yarısından arınırdı.

Rodolph istimbotunda iki gün, üç gece geçirdik ve kayda değer bir şey olmadı. Artık Burch'un bana verdiği Platt adıyla biliniyordum, bu bütün esaretim boyunca da böyle devam etti. Eliza, "Dradey" adıyla satılmıştı ve Ford'a devredildiği için şanslıydı; şu an New Orleans'taki sicil dairesinde kaydı bulunuyor.

Gemi hareket ederken sürekli olarak durumumu ve nihai kaçışım ile ilgili izlenebilecek en iyi yolu düşünüyordum. Sadece o zaman değil, daha sonra da zaman zaman Ford'a hikayemle ilgili gerçekleri tüm detaylarıyla anlatmayı düşünüyordum.

Şimdi, bunu yapmamın yararına olmuş olacağı fikrindeyim. Bu yolu sık sık düşündüm ama geri yollanmam ve onun yaratacağı parasal sıkıntılar bunu tekinsiz kıldığı ve işlerin ters gitmesi ihtimali olduğu için yapmadım. Daha sonra farklı efendiler altında, William Ford'un aksine, gerçek durumumla ilgili en ufak bir bilginin bile bilinmesinin beni köleliğin en uç noktalarına sürükleyeceğini biliyordum. Kaybolması pahalıya patlayacak bir maldım ve özgürlük hakkım fısıldansa dahi Teksas sınırına kadar götürülüp satılır, at hırsız çaldığı attan nasıl kurtuluyorsa öyle bırakılırdım. İşte bu yüzden sırrımı kalbimin içinde saklamaya kesin karar verdim; kim veya ne olduğuma dair bir sözcük veya hece dahi söylemeyecek, kurtuluş için Tanrı'ya ve kendi açıkgozlülüğüme güvenecektim.

Sonunda Rodolph istimbotundan New Orleans'tan birkaç yüz kilometre uzaklıktaki Alexandria diye bir yerde indik. Red Nehri'nin güney kıyısında küçük bir kasabaydı. Gece orada kalıp sabahı trenlerde geçirdik. Kısa süre sonra, Alexandria'dan otuz kilometre uzaklıkta, daha küçük bir yer olan Bayou Lamourie'ye vardık. O zamanlar orası demiryolunun sonuydu. Ford'un tarlası Teksas yolu üzerinde, Lamourie'den yirmi kilometre uzakta, Büyük Çamlık Ormanları'ndaydı. Bize söylendiğine göre bu mesafeyi yürüyerek kat etmeliymişiz, daha ileriye giden toplu taşıma imkanları yokmuş. Dolayısıyla hepimiz Ford eşliğinde yola koyulduk. Harry, Eliza ve ben hâlâ yorgunduk ve ayaklarımızın altı çiçek hastalığından dolayı çok hassaslaşmıştı. Ford acele etmememizi, ne zaman istersek oturup dinlenebileceğimizi söyledi. Biz de yavaş yavaş yürüdük. Lamourie'den ayrılıp biri Bay Carnell'e, diğeri Bay Flint'e ait olan iki tarlayı geçtikten sonra, Sabine Irmağı'na uzanan bakir doğaya, Çamlık Ormanları'na vardık.

Bütün Red Nehri alçak ve bataklıktı. Çamlık Ormanları ise arada alçalan yerleri olsa bile nispeten yüksekte duruyordu. Bu yüksek yerde çokça ağaç vardı: akmeşe, kestane ağacına benzer bir ağaç ve çoğunlukla sarıçam. Yirmi metreye

kadar uzanan dimdik, kocaman ağaçlar... Ağaçlıklar; sürüler halinde hareket eden, biz yaklaşıncı yüksek sesle burnunu çeken, utangaç ve yabani sığır kaynıyordu. Bazıları işaretlenmiş, damgalanmıştı. Diğerleriyse vahşi ve eğitimsiz görünüyorlardı. Kuzeydekilerden çok daha küçüktüler ve bence en ilginç özellikleri de boynuzlarıydı; boynuzlar, kafalarının yan taraflarından demir çubuklar gibi dosdoğru çıkıyordu.

Öğle vaktinde on, on beş hektar temiz topraklı bir yere geldik. Küçük, boyanmamış, tahtadan bir ev; bir mısır ambarı veya bizim deyimimizle bir ahır; bir de evden bağımsız, beş metre uzakta kütüklerden yapılmış bir mutfak vardı. Burası Bay Martin'in yazlık konutuydu. Bayou Boeuf'te büyük konutları olan zengin tarla sahipleri yılın sıcak dönemlerini buralarda geçirirler. Berrak suları ve serin gölgeleri burada bulurlar. Aslında Newport ve Saratoga kuzeyli zenginler için ne anlam taşıyorsa, şehrin o bölgesinden gelen tarla sahipleri için de bu kaçışlar aynı değere sahip.

Bizi mutfağa götürüp tatlı patates, mısır ekmeği ve domuz pastırması verdiler. Efendi Ford da evde Martin'le birlikte yemeğini yedi. Bu çevrede birkaç köle vardı. Martin dışarı çıkıp bize şöyle bir baktı ve Ford'a her birimizin fiyatını, acemi olup olmadığımızı ve köle pazarıyla ilgili genel sorular sordu.

Uzun bir dinlenmeden sonra, üzerinde pek yolculuk edilmemiş gibi duran Teksas yolunda ilerlemeye devam ettik. Sekiz dokuz kilometre aralıksız ormanlık alandan geçtik; tek bir ev yoktu. Güneş batıdan batarken nihayetinde beş altı hektarlık açık bir araziye daha geldik.

Bu arazide Bay Martin'inkinden çok daha büyük bir ev vardı. İki katlıydı; önünde balkonu vardı. Arkasında yine kütük mutfak, kümes, mısır ambarı ve birkaç tane zenci kulübesi vardı. Evin yakınında şeftali bahçesi, portakal ve nar ağaçları vardı. Ortam tamamen ormanla çevrelenmiş ve zengin, bereketli yeşilliklerle kaplanmıştı. Sessiz, sakin, nefis bir yerdi;

tam tamına vahşi doğada yeşil bir noktaydı. Burası benim efendim William Ford'un konutuydu.

Biz yaklaşırken Rose adında sarışın bir kız balkondan bakıyordu. Kapıya doğru gidip ev sahibesine seslendi ki o da hemen eşini karşılamak için koşup dışarı geldi. Eşini öptü ve gülerek "bu zencileri" alıp almadığını sordu. Ford, olumlu cevap verip bize dönerek Sally'nin kulübesine gitmemizi ve dinlenmemizi söyledi. Evin köşesini dönünce yanında çimlerde yuvarlanan iki çocuğuyla Sally'nin yıkandığını gördük. Çocuklar zıplayıp bize doğru gelmeye başladılar. Tavşanmışız gibi bize baktıktan sonra bizden korkmuşçasına annelerine doğru koştular.

Sally bizi kulübeye sokup eşyalarımızı bırakmamızı ve oturmamızı söyledi. Yorgun olduğumuzdan emindi. Tam o anda, on altı yaşlarındaki, kargadan daha kara aşçı John koşarak içeri gelip yüzümüze baktı ve "N'aber?" bile demeden kahkahalarla gülerek mutfağa doğru koştu. Sanki gelişimiz büyük bir şakaydı!

Yürüyüş bizi çok yorduğu için Harry ve ben hava kararır kararmaz battaniyelerimize sokulup kulübenin zeminine uzandık. Aklıma her zaman olduğu gibi karım ve çocuklarımın hayali üşüştü. İçinde bulunduğum gerçeklik ve geniş Avoyelles ormanlarından kaçıp gidemeyecek olmanın umutsuzluğu beynimi yakıp kavuruyordu; kalbim Saratoga'da, evimdeydi.

Sabah erkenden Rose'a seslenen Efendi Ford'un sesiyle uyandım. Rose, çocukları giydirmek için eve doğru koştu. Sally inekleri sağmak için tarlaya gidiyordu. John ise mutfakta kahvaltı hazırlamakla meşguldü. Bu sırada Harry ve ben de bahçede dolaşp yeni evimize bakıyorduk. Kahvaltıdan hemen sonra kereste yüklü bir vagona bağlı üç çift öküzü süren siyahı bir adam araziye girdi. Adı Walton'dı ve Ford'un kölelerindendi. Rose'un kocasıydı. Bu arada Rose, Washington'ın yerlilerindendi ve beş yıl önce oralardan satın alınmıştı. Eliza'yı hiç

görmemişti ama Berry'yle ilgili bir şeyler duymuştu. Ya bizzat ya da ismen Eliza'yla aynı sokakları, aynı insanları tanıyorlardı. Hızla arkadaş olup birlikte eski günleri, geride bıraktıkları arkadaşlarını yad ettiler.

Ford o zamanlar zengin bir adamdı. Çamlık Ormanları'ndaki konutunun yanı sıra altı kilometre uzaklıkta Indian Deresi'nde bir kereste işletmesi, eşinin üzerine büyük bir çiftliği ve Bayou Boeuf'te çokça kölesi vardı.

Walton, Indian Deresi'ndeki değirmenlerden kerestelerle birlikte geliyordu. Ford bize onunla gitmemizi, kendisinin de en kısa zamanda bize katılacağını söyledi. Ayrılmadan önce Bayan Ford beni kilere çağırdı ve Harry ile benim için, oradaki adıyla, bir teneke şeker pekmezi verdi.

Eliza hâlâ ellerini sıkıyor ve çocuklarını kaybettiği için yas tutuyordu. Ford elinden geldiğince onu teselli etmeye çalışıyordu; çok fazla çalışması gerekmediğini, Rose'la kalabileceğini ve hanımefendiye ev işlerinde yardım edebileceğini söylüyordu ona.

Harry ve ben, Walton'ın vagonunda giderken Indian Deresi'ne gelmeden iyice yakınlaşma fırsatı bulduk. Ford'un "doğuştan kölesi" olduğundan bahsedip onunla ilgili aynı bir çocuğun babasından bahsediş gibi güzel sözler söyledi. Onun, benim nereden geldiğimle ilgili sorularına Washington cevabını verdim. Eşi Rose'dan o şehirle ilgili çok şey duymuş, yol boyunca beni abartılı ve anlamsız sorulara boğmuştu.

Indian Deresi'ndeki değirmenlere geldiğimizde Ford'un iki kölesine daha rastladık: Sam ve Antony. Sam de Washington'dan Rose'un ekibiyle birlikte buralara getirilmişti. Georgetown'ın yakınındaki bir çiftlikte çalışmıştı. Antony ise Kentucky'den gelen ve şu anki efendisine yaklaşık on yıl hizmet etmiş bir demirciydi. Sam, Burch'u tanıyordu. Ona, Burch'un beni Washington'dan buralara getiren adam olduğunu söylediğimde ikimiz de onun son derece adi olduğu konusunda hemfikir olduk. Sam'i de bu yola o düşürmüştü.

Ford değirmenlere geldiğinde bize kereste istifleme ve kütük kesme işini verdi. Yazın sonuna kadar bu işe devam ettik. Efendimizin bütün kölelerini etrafında topladığı ve Kutsal Kitap'ı okuyup açıkladığı Sebt günlerimizi genellikle girişte geçirirdik. Dürüst ve dini bütün hayat sürenlere vaat edilen ödülleri anlatıp birbirimize karşı iyi hisler beslememiz, Tanrı'ya güvenmemiz için bizi eğitirdi. Evinin kapısında oturup, etrafını sarmış ve yüzüne ciddiyetle bakan kadın ve erkek hizmetçilerine Yaratıcı'nın sevgi dolu lütuflarını ve gelecek hayatı anlatırdı. Ortamın sessizliğini bozan tek şey sık sık dudaklarından dökülüp göklere yükselen dua sesiydi.

Yaz boyunca Sam derinden inanmaya, aklını dinde yoğunlaştırmaya başlamıştı. Sahibesi ona yanından ayırmayacağı bir İncil vermişti. Ne zaman boş olsa, bazı kısımlarını anlamakta zorluk çekse de, onu okurdu. Ona sık sık ben okurdum ki bu iyiliğimi minnetiyle karşılıksız çıkarmadı. Sam'in dindarlığı çoğu kez değirmene gelen beyaz adamlar tarafından fark edilirdi. Genelde söylenen şey, kölelerinin İncil sahibi olmasına izin veren Ford gibi bir adamın "zenci sahibi olmaya uygun olmadığıydı."

Ancak o iyiliğiyle hiçbir şey kaybetmemişti. Şu çok kez gözlemlediğim bir gerçektir ki kölelerine yumuşak şekilde davrananlar en verimli çalışmayla ödüllendiriliyordu. Kendimden biliyorum. Daha sonraki efendilerimde kırbaç dışında ekstra çabaya teşvik eden hiçbir şey yokken, Efendi Ford'u gereken den fazla çalışarak şaşırtmak benim için mutluluk kaynağıydı.

Bende, Ford'a kâr sağlayacak bir fikir oluşmasını sağlayan şey, onun gururlu sesini duyma arzusuydu. Çıkardığımız kerestelerin Lamourie'ye götürülmesi üzerine anlaşma vardı. Şimdiye kadar karadan taşınmıştı ve büyük masrafa neden olmuştu. Değirmenlerin bulunduğu Indian Deresi, Bayou Boeuf'e akan dar ama derin bir dereydi. Bazı yerleri üç buçuk metreden geniş değildi ve ağaç gövdeleriyle tıkanmıştı. Bayou

Boeuf, Bayou Lamourie'ye bağlıydı. Değirmenlerden Bayou Lamourie'de kerestelerimizin ulaşması gereken noktaya kadar olan mesafenin kara yoluyla, deniz yoluyla olduğundan sadece birkaç kilometre daha az olduğunu fark etmiştim. Dere sallarla geçilebilir bir hale getirilebilirse nakliye masraflarının azalacağını düşünüyordum.

Florida'da askerlik yapmış küçük, beyaz bir adam olan Adam Taydem, ustabaşımız ve değirmenlerden sorumlu kişiydi. Fikrimi reddetmişti ama Ford beğendi ve denemem için bana izin verdi.

Engeller ortadan kalkınca on iki tahta parçasından oluşan dar bir sal yaptım. Yıllar önce Champlain Kanalı'ndaki tecrübemden faydalanmışım ve sanıyorum ki bu işte oldukça yetenekliydim. Hem efendimi memnun etmek, hem de Adam Taydem'e planımın onun söylediği gibi hayalî olmadığını gösterip başarılı olmak için sıkı çalıştım. Bir el, üç tahtayı kontrol edebiliyordu. Öndeki üçünü ayarlayıp dereye ilerlemeye başladım. Kısa süre sonra ilk nehir koluna girdik ve sonunda beklediğimden daha kısa bir zamanda varış yerine geldik.

Salın Lamourie'ye varışı büyük heyecan yaratmıştı, Bay Ford bana övgüler yağdırıyordu. Her taraftan Ford'un Platt'ı "Çamlık Ormanları'nın en zeki zencisi" deniyordu. Hatta Indian Deresi'nin Fulton'ıydım*. Bana yağdırılan övgüye kayıtsız kalmıyor, bilhassa alay ederek gururumu zedelemiş olan Taydem'e karşı aldığım zaferin tadını çıkarıyordum. O andan itibaren sözleşme bitene kadar Lamourie'ye keresteyi götürme işi benim kontrolüme bırakılmıştı.

Indian Deresi, uzunluğunca nefes kesen bir ormandan akıp gider; kıyılarında, doğru hatırlıyorsam, Chickasaw ya da Chickopee kalıntısı bir Kızılderili kabilesi bulunur. Üç, üç buçuk metre karelik, çamdan yapılmış, ağaç kabuğuyla kaplanmış

* Robert Fulton, ilk ticari istimbotu geliştiren Amerikalı mühendis ve mucit. (ç.n.)

kulübelerde yaşarlar. Temel olarak geyik, rakun ve sincapla beslenirler ki bunların hepsi buralarda bolca bulunur. Bazen dere yatağındaki fidancılara biraz ekin ve viski karşılığında avladıkları etten verirler. Genelde geyik derisinden yapılmış dizlik ve kemerden çeneye kadar düğmelenmiş, şahane renklerde, patiska av mintanları giyerler. Bileklerinde, kulaklarında ve burunlarında pirinçten halkalar vardır. Kızılderili kadınların kıyafetleri de oldukça benzerdir. Köpekleri ve atları severler: Bir sürü küçük, tekin atları vardır. İyi de at binerler. Dizginleri, eyerleri ve semerleri hayvan derisinden; sargıları belli bir tür odundan yapılmıştır. Onları kadın erkek, midillilerine binmiş, modern biniciliği gölgede bırakırcasına daracık kavisli yolları, ağaçlara çarpmadan, son sürat ormanlığın içine doğru kat ederken gördüm. Çeşitli yönlerde dağılıp ormanı çığlıklarıyla doldurduktan kısa süre sonra aynı atılğan, cesur hızla geri gelirlerdi. Köyleri Indian Deresi'ndeydi ve Indian Castle* olarak bilinirdi ama Sabine Irmağı'na kadar yayılırlardı. Zaman zaman Teksas'tan bir kabile ziyarete gelir, işte o zaman Büyük Çamlık Ormanları'nda ziyafet olurdu. Kabile reisi Cascalla'ydı. İkinci derecede sözü geçense damadı John Baltese idi. Hem o ikisiyle, hem de kabilenin diğer üyeleriyle dereye yaptığım sal seferleri neticesinde tanışmıştım. İşler bitince Sam'le birlikte sıkça onları ziyarete giderdim. Şeflerine bağlıydılar; Cascalla'nın sözü onlar için kanun niteliğindedeydi. Kaba ama zararsız bir halktılar ve vahşi yaşamaktan memnundular. Dış dünyaya ve dere yatağı kıyılarındaki açık arazilere pek az ilgi duyuyorlardı. Kendilerini ormanın gölgesinde saklamayı tercih ediyorlardı. Yüce Ruh'a tapıyor, viskiyi seviyorlardı. Mutluydular.

Teksaslı gezgin bir topluluk köylerine gelip kamp kurduğunda, sergiledikleri dans esnasında oradaydım. Koca bir geyik, büyük bir ateşte kızarıyordu. Ateş, altında yandığı ağaçların arasından ışıklar saçıyordu. Kadın ve erkekler değişerek

* Kızılderili şatosu. (e.n.)

halka oluşturduğunda bir çeşit Kızılderili kemanı, tanımlanamaz bir melodi çıkarıyordu. Melankolik ve sürekli bir sestir bu. İlk notada, eğer gerçekten birden fazla nota vardysa, birbirlerinin ardından koşup etrafta dönerlerken aynı kemanın sesi gibi tanımlanamaz, gırtlaktan gelen bir ses çıkarıyorlardı. Üçüncü turun sonunda aniden duruyor, ciğerleri yırtılmış gibi haykırıyor, sonra da halkadan ayrılıyorlardı. Ve hemen kadınlı erkekli çiftler oluşturuyorlar, her biri önce mümkün olduğunca birbirinden uzaklaşacak şekilde geriye doğru, sonra öne doğru atılıyorlardı. Bu, iki ya da üç kere tekrarlandıktan sonra yine bir halka oluşturuyor ve birbirlerinin peşi sıra koşmaya devam ediyorlardı. En yüksek sesle bağırarak, en uzağa zıplayarak ve en acılı haykırıya ses veren en iyi dansçı kabul ediliyordu. Belli aralıklarla da bazıları halkadan ayrılıp kızaran geyikten bir parça kesip alıyordu.

Yerdeki bir ağacın gövdesinde, havana benzer bir delikte mısır ezip çörek yapıyorlardı. Dönüşümlü olarak dans edip yemek yiyorlardı. Teksaslı ziyaretçiler işte böyle “Chicopeeler’in koyu tenli oğulları ve kızları” tarafından eğlendiriliyordu. Avoyelles’teki Çamlık Ormanları’nda gördüğüm bir Kızılderili eğlencesi işte böyleydi.

Sonbaharda değirmenleri bırakıp girişte çalışmaya başladım. Bir gün sahibemiz, Ford’a dokuma tezgahı almasını söylemişti. Böylece Sally kölelere kışlık elbise dikmeye başlayabilirdi. Ford nereden dokuma tezgahı alacağını bilmiyordu. Ona, bir dokuma tezgahı sahibi olmanın en kolay yolunun onu kişinin kendisinin yapması olduğunu söyledim. Ben her işten biraz anlardım ve izin verirse deneyebilirdim. Seve seve izin verdi. Ayrıca başlamadan önce komşu tarlaya gidip onların dokuma tezgahını inceleyebilirdim. Dokuma tezgahı nihayet bittiğinde, Sally mükemmel olduğunu söyledi. Her gün bahçe işini tamamlıyor, sütleri sağıyor ve kendine boş zaman yaratabiliyordu. Dokuma tezgahı çok iyi çalışıyordu. Öyle ki, daha

fazla yapmamı istediler. Yaptığım dokuma tezgahları derenin yakınındaki tarlaya götürülüyordu.

Bu sıralarda John M. Tibeats diye bir marangoz, efendinin evinde çalışmak için girişe geldi. Dokuma tezgahlarını bırakıp ona yardım etmem söylendi. Onunla iki hafta çalıştım. Tavan için tahta ölçüp eşleştiriyoorduk. Avoyelles civarında sıvalı bir oda nadir bulunurdu.

John M. Tibeats her açıdan Ford'un tam tersiydi. Kısa boylu, huysuz, çabuk sinirlenen, kindar bir adamdı. Duyduğum kadarıyla belli bir yerde yaşamıyor, iş buldukça bir tarladan ötekine taşınıyordu. Halk arasında sevilmiyordu; beyazlar, hatta köleler bile ona saygı duymazdı. Cahil ve intikamcı bir yapısı vardı. Avoyelles'ten, benden çok daha önce ayrıldı. Dolayısıyla şu an yaşıyor mu, ölü mü bilmiyorum. Şurası bir gerçek ki, bizi bir araya getiren gün benim için oldukça talihsiz bir gündü. Efendi Ford'un yanında kalırken köleliğin sadece güzel yanlarını gördüm. Elleri, bizi yerin dibine sokan ellerden değildi. Hoş ve iç açıcı sözleriyle bizi ayağa kaldırır, hepimize akranıymışız gibi davranır, yine hepimizin Yaratıcı'ya karşı sorumlu olduğumuzu söylerdi. Onu sevgiyle anıyorum. Ailem de benimle birlikte olsaydı, ömrümün sonuna kadar homurdanmadan onun hizmetçiliğini yapardım. Ama kara bulutlar toplanmaya başlıyordu: beni yakalayacak acımasız fırtınanın habercileri... Bir tek zavallı kölelerin bileceği türden elim imtihanlardan geçecek, Büyük Çamlık Ormanları'nda sürdüğüm nispeten mutlu yaşantıyı süremeyecektim.

8. Bölüm

Ford'un Sıkıntıları – Tibeats'e Satılışım – Taşınır Mal İpoteği
Hanımefendi Ford'un Bayou Boeuf'teki Tarlası
Tarlanın Tasviri – Ford'un Kayınbiraberi Peter Tanner
Eliza'yla Konuşma – Hâlâ Çocuklarına Ağlıyor
Ford'un Kahyası Chapin – Tibeats'in Suistimali – Çivi Varili
Tibeats'le İlk Kavga – Tibeats'in Bozgunu ve Cezası
Beni Asma Teşebbüsü – Chapin'in Müdahalesi ve Konuşması
Mutsuz Düşünceler – Tibeats, Cook ve Ramsay'nin Ani Ayrılışı
Lawson ve Kahverengi Katır – Çamlık Ormanları'na Mesaj

Maalesef William Ford'un parasal sıkıntıları ortaya çıkmaya başlamıştı. Alexandria'nın üstündeki Red Nehri'nde yaşayan kardeşi Franklin Ford'a kefil olup kardeşi borcunu ödeyemeyince büyük bir yükümlülüğün altına girmişti. Indian Dere-si'ndeki değirmenlerin ve Bayou Boeuf'teki henüz tamamlanmamış tarlanın yapımında yardımcı olan John M. Tibeats'e hatırı sayılır bir borcu vardı. Bu taleplerin karşılanması için benim de dahil olduğum on sekiz köleyi vermesi gerekiyordu. Sam ve Harry dahil on yedi tanesini Red Nehri'nde yaşayan tarla sahibi Peter Compton satın almıştı.

Bense şüphesiz ki marangozlukta az da olsa becerim olması nedeniyle Tibeats'e satılmıştım. Dönem 1842 kışıydı.

Özgürlüğüme kavuştuktan sonra New Orleans'taki resmî kayıtlardan öğrendiğime göre, Freeman'dan Ford'a verilişim 23 Haziran 1841 tarihinde gerçekleşmişti. Tibeats'e satılırken Ford dört yüz dolarlık taşınır mal ipoteği almıştı ki benim için verilecek para, borçtan daha fazlaydı. Daha sonra da görüleceği üzere, o ipoteğe hayatımı borçluyum.

Girişte arkadaşlarımla vedalaştıktan sonra yeni efendim Tibeats'le birlikte yola koyuldum. Henüz tamamlanmamış sözleşmeyi bitirmek için Çamlık Ormanları'ndan kırk beş kilometre uzaklıktaki Bayou Boeuf'te bulunan tarlaya gittik. Bayou Boeuf ağır aksak, rüzgarlı bir dereydi; aynı o bölgede yaygın olarak görülen, Red Nehri'nden ayrılan durgun sular gibi. Alexandra'dan çok uzakta olmayan bir noktadan güneydoğu yönünde akar. Kıvrımlı yolunu takip etmek demek seksen kilometreden fazla mesafeyi göze almak demektir. Bitmek tükenmek bilmez bataklıklara kadar uzanan kıyılarda geniş pamuk ve şeker tarlaları dizilir. Oralarda yaban domuzları için bölgeyi güvensiz hale getiren, köle çocuklarının su kenarında oynamasını engelleyen timsahlar bulunur. Cheneyville'den kısa bir mesafe uzaktaki dere kollarından birinin üzerinde Hanımefendi Ford'un tarlası vardı. Büyük toprak sahibi olan kardeşi Peter Tanner da karşı tarafta yaşıyordu.

Bayou Boeuf'e vardıktan sonra aylardır görmediğim Eliza'yı görme mutluluğuna eriştim. Bayan Ford'u, kendi kederleriyle boğuştuğu ve onun işlerinde pek yardımcı olmadığı için memnun etmemiş, sonuç olarak da çalışmak üzere tarlaya yollanmıştı. Çok zayıflamış, güçsüz düşmüştü. Hâlâ çocuklarının yasını tutuyordu. Bana onları unutup unutmadığımı; birçok kez küçük Emily'nin ne kadar güzel, Randall'ın da ne kadar sevgi dolu olduğunu hatırlayıp hatırlamadığımı ve yaşayıp yaşamadıklarını; yaşıyorlarsa nerede olabileceklerini sordu. Haddinden fazla kederin altında ezilmiş kalmıştı. Sarkık bedeni ve çökmüş yanakları açık açık onun artık yorucu yolunun sonuna geldiğini gösteriyordu.

Ford'un bu tarladaki kahyası ve buranın tek sorumlusu, Bay Chapin diye biriydi. İyi yürekli, Pennsylvania'nın yerlisi bir adamdı. Diğerleri gibi o da Tibeats'e fazla saygı duymazdı. Bu, dört yüz dolarlık ipoteği düşününce benim lehime bir durumdu.

Şimdi çok sıkı çalışmam lazımdı. Şafak vaktinden gece geç saatlere kadar bir an bile boş zamanım yoktu. Yine de Tibeats hiç tatmin olmazdı. Sürekli küfür ve şikayet ediyordu. Bana asla güzel bir söz söylemezdi. Onun sadık kölesiydim ve her gün ona büyük miktarlarda para kazandırıyordum ama yine de gece kulübeme çirkin ve aşağılık sözlerle dönüyordum.

Mısır değirmenini, mutfağı ve diğerlerini bitirmiş, dokuma atölyesi üzerinde çalışıyorduk ki o eyalette cezası ölüm olan bir suç işledim. Tibeats'le ilk kavgamdı. Yaptığımız dokuma atölyesi, Chapin'in malikanesinden, diğer adıyla "görkemli ev"den, beş metre uzaktaki meyve bahçeleriyle kesişiyordu. Bir gece göz gözü görmez oluncaya kadar çalıştıktan sonra Tibeats sabah çok erken kalkmamı, Chapin'den çivi varili temin etmemi ve fıçı tahtalarını yerleştirmeye başlamamı emretti. Kulübeye aşırı yorgun bir halde gitmiş, akşam yemeğinde domuz pastırması ve mısır tatlısı yemiş, Laweson, eşi Mary ve Bristol ismindeki bir başka köleyle beraber benimle aynı kulübeyi paylaşan Eliza'yla biraz konuşmuş ve yere uzanıp ertesi gün beni bekleyen dertleri düşünmeye başlamıştım. Gün ağarmadan "görkemli ev"in balkonunda kahya Chapin'i beklemeye koyulmuştum. Onu uykusundan uyandırıp yapacağım işi söylemek affedilemez bir küstahlık olurdu. Sonunda geldi. Şapkamı çıkararak Efendi Tibeats'in çivi varili almam için beni kendisine yönlendirdiğini belirttim. Depoya girip varili yuvarlaya yuvarlaya getirirken Tibeats farklı boyutta variller isterse ayarlamaya çalışacağını ama bana bir şey söylenene kadar bunları kullanabileceğimi söyledi. Sonra da kapıda eyeriyle dizginlenmiş duran atına binip kendinden önce gitmiş

kölelerin bulunduğu tarlaya doğru sürmeye başladı. Bu sırada ben de varili omzuma yüklenmiş, dokuma atölyesine doğru yol almıştım. Fıçı tahtalarını çivilemeye başladım.

Gün başlayınca Tibeats evden çıkıp benim çalıştığım yere geldi. O sabah, genelde olduğundan daha asık suratlı ve geçimsiz görünüyordu. O benim efendimdi; yasaya göre etimin ve kanımın sahibiydi ve bayağı kişiliğinin izin verdiği ölçüde bana istediği acımasızlığı yapabiliirdi ama benim ona aşırı iğrenmiş şekilde bakmamı yasaklayan bir yasa yoktu. Onun hem karakterinden, hem de algılayışından nefret ediyordum. O, dokuma atölyesine vardığında, ben de biraz daha çivi almak için varilin yanına gelmiştim.

“Sana bu sabah duvar kaplamalarını yerleştirmeni söylediğimi sanıyordum,” dedi.

“Evet, efendim, yapıyorum,” diye yanıt verdim.

“Nerede?” diye sordu.

Cevabım, “Diğer tarafta,” oldu.

Diğer tarafa gitti, biraz çalışmama göz attı ve kusur bulmuş bir şekilde homurdanmaya başladı.

“Sana dün gece Chapin’den çivi varili almanı söylemedim mi?” diye tekrar yaygara kopardı. “Evet, efendim, ben de öyle yaptım. Kahya, farklı boyda varil isterseniz tarladan döndüğünde verebileceğini söyledi.”

Tibeats varile doğru yürüdü, bir süre içine baktı ve sonra onu şiddetli bir şekilde tekmeledi. Hiddetle üzerime yürüdü ve “Lanet olsun! Bir şey bildiğini sanmıştım,” diye bağırdı.

Cevap verdim: “Bana söylediğiniz şekilde yapmaya çalıştım efendim. Yanlış bir şey yapmak istemedim. Kahya dedi ki— Ama beni öyle bir küfür deryasına boğdu ki, cümlemi tamamlayamadım. Sonunda eve doğru koşup balkona çıktı ve kahyanın kırbaçlarından birini eline aldı. Kırbacın kısa, deriden bir sapı vardı. Kamçı bir metre kadardı ve ham deriden yapılmıştı.

Başta biraz korktum ve dürtülerim kaçmamı söyledi. Civar da aşçı Rachel ve Chapin'in eşi dışında kimse yoktu ve ikisi de görünmüyorlardı. Diğerleri tarladaydı. Beni kırbaçlamaya niyetlendiğini biliyordum ve ilk kez biri, Avoyelles'e varışım-
dan beri beni kırbaçlamaya çalışacaktı. Üstelik itaatkar olduğumu, hiçbir yanlışım olmadığını ve cezadan ziyade övgüyü hak ettiğimi düşünüyordum. Korkum öfkeye dönüştü ve o henüz bana ulaşmamışken, beni kırbaçlamasına izin vermemeye karar verdim. Sonuç ya yaşam ya da ölüm olacaktı.

Kırbacı elinin etrafına dolayıp sapından tutarak bana doğru yürüdü ve sevimsiz bir ifadeyle soyunmamı emretti.

"Efendi Tibeats," dedim cüretkar şekilde yüzüne bakarak, "soyunmayacağım." Kendimi haklı çıkarmak için bir şey daha söyleyecektim ki üzerime atlayıp bir eliyle boğazıma yapıştı, diğeriyle de kırbacı havaya kaldırdı. Ama kırbacı indirmeden önce onu ceketinin yakasından tutup kendime doğru çektim. Eğilip ayak bileklerinden tuttum ve diğer elimde onu arkaya doğru ittim. Yere düştü. Bir kolumu bacağına doladım ve göğsüme doğru çektim ki kafasını ve omzunu yerden kaldırmamasın. Ayağımla boynuna bastırdım. Tamamen kontrolüm altındaydı. Sinirden deliye dönmüştüm. Sanki damarlarımdan ateş akıyordu. O çılgınlık içerisinde kırbacı elinden aldım. Bütün gücüyle debeleniyor, bir daha gün yüzü göremeyeceğime, kalbimi söküp atacağına dair yeminler ediyordu. Ama çabalaması da, tehditleri de boşunaydı. Ona kaç kere vurduğumu hatırlamıyorum. Can çekişen bedenine darbe üstüne darbe indiriyordum. Uzun uzun çılgınlıklar atıyor, cinayet diye bağırıyordu. Kafir tiran en sonunda yardım için Tanrı'ya yalvardı. Ama merhamet göstermeyen, merhamet göremezdi. Kırbacın sert sapı sağ kolum ağrıyana dek ikiye bükülmüş bedenine çarpmaya devam etti.

O ana kadar kendime dönüp bakmayacak kadar meşguldüm. Bir an geri çekildiğimde camdan bakan Bayan Chapin'i

ve mutfak kapısının önünde duran Rachel'i gördüm. Surat ifadelerinde büyük bir heyecan ve panik vardı. Çığlıkları tarladan duyulmuştu. Chapin olabildiğince hızlı geldi. Bir iki kere daha vurduktan sonra ona öyle yerinde bir tekme salladım ki yerde yuvarlanarak gitti.

Ayağa kalkıp saçındaki kumu temizledi ve hiddetten solmuş bir halde bana baktı. Sessizce birbirimize bakakaldık. Chapin hızla koşup bize yaklaşana kadar tek bir kelime edilmedi.

“Neler oluyor?” diye sordu.

“Efendi Tibeats bana verdiğiniz çivileri kullandığım için beni kırbaçlamak istiyor,” diye cevap verdim.

“Ne olmuş çivilere?” diye Tibeats'e sordu.

Tibeats, Chapin'in sorusunu pek de umursamadan çok büyük oldukları yönünde bir cevap verdi. Ama yılan gözleriyle hâlâ bana bakıyordu kötü kötü.

Chapin, “Burada kahya benim,” dedi, “Platt'a onları alıp kullanmasını, gereken büyüklükte değillerse tarladan dönerken başka getireceğimi söyledim. Onun suçu yok. Ayrıca çivileri ben istediğim gibi veririm. Umarım dediğimi anlıyorsunuzdur Bay Tibeats.”

Tibeats cevap vermedi ama dişlerini sıkıp yumruğunu göstererek bunu ödeyeceğimi, henüz bu işin burada bitmediğini söyledi. Ondan sonra arkasında kahyayle birlikte yürüyüp gitti. Kahya onunla sakın bir sesle ve samimi hareketlerle konuşuyordu.

Kaçıp gitmek mi, yoksa sonuca razı olmak mı daha iyiydi bilemeden olduğum yerde kaldım. Tibeats hemen evden çıkıp atını, benim dışımda sahip olduğu tek malını, eyerledi ve Chenyville'e doğru ilerledi.

O gidince Chapin çıktı. Belli ki heyecanlıydı. Telaşlanmamamı, ne olursa olsun tarladan ayrılmamamı tembihledi. Sonra mutfağa gidip Rachel'i çağırdı ve bir süre onunla konuştu.

Geri gelince bana büyük bir içtenlikle kaçmamamı, efendimin namussuz olduğunu, iyi şekilde ayrılmadığını dolayısıyla gece olmadan bir sıkıntı çıkabileceğini söyledi. Ama her ne olursa olsun bir yere kıınıldamamam konusunda ısrar ediyordu.

Orada beklerken, ifade edilemez bir acı içimi eziyordu. Kendi kendimi hayal edemeyeceğim kadar korkunç bir cezaya maruz bıraktığımın bilincindeydim. Öfke patlamamdan sonra gördüğüm muamele, en acı pişmanlık hissine kapılmama neden olmuştu. Kimsesiz, aciz bir köle olan ben işlediğim bu çirkin suç konusunda kendimi haklı çıkarmak için ne yapabilir, ne söyleyebilirdim? Beyaz bir adamın tahrikinden ve kötü muamelesinden etkilendiğimi nasıl söyledim? Dua etmeye yeltendim. Cennetteki Baba'ma, beni bu büyük üzüntü içinde ayakta tutması için yalvardım ama sözcükler boğazımda düğümlendi ve sadece başımı avuçlarımla arasına alıp ağladım. En az bir saat bu halde bekledim. Sadece gözyaşlarımda avuntu bulabiliyordum. Derken kafamı kaldırdığımda yanında iki atıyla birlikte dere kenarından gelen Tibeats'i gördüm. Araziyeye girip atlarından indiler ve ellerinde büyük kamçılarla bana doğru yaklaştılar. Birinin elinde bir tomar ip vardı.

Aşırı sevimsiz bir ifadeyle "Ellerini uzat," diye buyurdu Tibeats.

"Beni bağlamanıza gerek yok Efendi Tibeats, sizinle istediğiniz her yere gitmeye hazırım," dedim.

Yanımdakilerden biri öne çıktı ve en ufak bir karşı koymamda kafamı kıracağına yemin etti; beni lime lime eder, o kara boğazımı keserdi. Benzer şekilde bir sürü ifade daha kullandı. İsrar etmenin anlamsız olduğunu görünce ellerimi uzattım ve acizane, benimle ne yapmak istiyorlarsa ona razı olup kendimi bıraktım. Ondan sonra Tibeats olanca gücüyle ipi bileklerimin etrafına doladı. Aynı şekilde ayak bileklerimi de bağladı. Aynı anda diğer ikisi de dirseklerimden ipi geçirip sırtımdan sıkıca bağladılar.

Elimi de, ayağımı da oynatmam imkansızdı. Kalan iple Tibeats boynumun yakınlarına bir ilmek attı.

“Eee,” diye sordu Tibeats’in arkadaşlarından biri, “nereye asıyoruz zenciyi?”

Diğeri, bulunduğumuz yerin yakınındaki bir şeftali ağacının gövdesinden uzanan dalı önerdi. Arkadaşı karşı çıktı, kırılacağını söyleyip başkasını önerdi. Sonunda ikinci ağaçta karar kıldılar.

Tüm bu konuşmalar esnasında ve beni bağladıkları süreçte tek kelime etmedim. Kahya Chapin tüm bu zaman zarfında balkonunda hızlı hızlı ileri geri yürüyordu. Rachel mutfak kapısının yanında ağlıyor, Bayan Chapin hâlâ pencereden bakıyordu. Umud, yüreğimden uçup gitmişti. Artık zamanım gelmişti. Bir daha gün yüzü göremeyecektim, bir daha çocuklarımın yüzünü göremeyecektim. O sabırla tutduğum tatlı kavuşma hayalini gerçekleştiremeyecektim. O saatte ölümün korku dolu ıstıraplarıyla mücadele etmeliydim! Kimse benim için yas tutmayacaktı. Kimse benim öcümü almayacaktı. Kısa süre sonra bedenim o uzak topraklarda çürüyecek veya dere nin durgun sularındaki yapışkan sürüngenlere yem niyetine verilecekti! Yaşlar gözlerimden akıp gitti ama onlar cellatlarım için hakaret içeren birer sözden fazlası değildi.

Adamlar sonunda beni ağaca doğru sürüklerken bir an balkondan kaybolan Chapin evden çıkıp geldi ve bize doğru yürüdü. İki elinde de tabanca vardı ve şu an hatırlayabildiğim kadarıyla ciddi, kararlı bir tonda konuştu: “Beyler, söyleyecek bir çift sözüm var. Dinleseniz iyi edersiniz. Kim o köleyi şu an bulunduğu yerden bir adım öteye götürürse kendini ölmüş bilsin. Bir defa, o bu muameleyi hak etmiyor. Onu bu şekilde öldürmeyi düşündüğünüz için utanmalısınız. Ben Platt’tan daha bağlı bir adam daha tanımadım. Tibeats, sen kendin suçlusun. Biliyorum ki alçağın tekisin ve o aldığın kırbaç darbelerini sonuna kadar hak ediyorsun. İkinci olarak da ben bu

Chapin, Solomon'u asılmaktan kurtarıyor

tarlada yedi yıldır kahyayım ve William Ford'un yokluğunda buranın efendisi benim. Benim görevim onun çıkarlarını korumak ve ben bu görevi yerine getiririm. Sen sorumluluk sahibi değilsin; sen değersiz bir adamsın Tibeats. Ford'un Platt üzerinde dört yüz dolarlık ipoteği var. Adamı asarsan Ford'un borcu düşer. İpotek iptal olana kadar adamın hayatını alma hakkın yok. İpotek olmasa da hakkın yok. Beyazlar için olduğu kadar köleler için de yasa var. Sen bir katilden öte değilsin."

"Size gelince," dedi çevre tarlaların kahyaları Cook ve Ramsay'ye dönerek, "size gelince, defolun! Kendi güvenliğini düşünüyorsanız defolun."

Cook ve Ramsay tek bir laf etmeden atlarına binip uzaklaştılar. Birkaç dakika içinde Tibeats de Chapin'in kararlı tonundan ürkmüş olacak ki bir korkak gibi sıvıştı ve atına atlayıp arkadaşlarının peşine takıldı.

Boynumda asılı bir iple hâlâ olduğum yerde duruyordum. Adamlar gider gitmez Chapin, Rachel'a seslendi ve tarlaya koşup Lawson'a vakit kaybetmeden eve gelmesini, kahverengi katırı da beraberinde getirmesini emretti. Bu katır herhangi bir hayvan değildi; sıra dışı çevikliği nedeniyle diğerlerinden çok daha değerli kabul ediliyordu.

"Lawson," dedi Chapin, "Çamlık Ormanları'na gitmelisin. Efendi Ford'a bir an önce buraya gelmesini, bir an bile gecikmemesi gerektiğini, Platt'ı katletmeye çalıştıklarını söyle. Acele et yavrucuğum. Katırı öldürsen bile öğle vaktinde Çamlık Ormanları'nda ol."

Chapin eve girip bir not yazdı. Döndüğünde Lawson kapıya gelmiş, katırının üstünde bekliyordu. Notu alıp katırı kamçıladı, bahçeden çıktı ve dörtünale, benim şu satırları yazmamdan daha kısa bir sürede, gözden kayboldu.

9. Bölüm

Kavurucu Güneş – Hâlâ Bağlı – İpler Tene Giriyor
Chapin'in Huzursuzluğu – Düşünceler – Rachel ve Su Bardağı
Zulüm Çoğalıyor – Köleliğin Saadeti – Ford'un Gelişi
Beni Bağlayan İpleri Kesip Boynumdan Çıkartıyor – Sefalet
Kölelerin Eliza'nın Kulübesinde Toplanması – Kölelerin İyiliği
Rachel Günün Olaylarını Tekrar Anlatıyor
Lawson Bineğiyle Arkadaşlarını Eğlendiriyor
Chapin'in Tibeats'le İlgili Kaygıları – Peter Tanner'a Kiralanış
Peter Kutsal Yazıları Açıklıyor – Köle Tahtalarının Tasviri

O gün güneş zirve noktasına ulaştığında, hava inanılmaz bir sıcaklıktaydı. Güneşin sıcak ışınları yerleri kavuruyordu. Yer-yüzü üstüne basan ayakları neredeyse haşlayacaktı. Üstümde ceket veya şapka yoktu; çıplak bir kafayla güneşin yakıcı alevlerinin altındaydım. Damla damla ter yüzümden aşağı akıyor, üzerimdekileri sırlıslam ediyordu. Yakında, çitin diğer tarafındaki şeftali ağaçları serin, hoş gölgelerini çimlerin üzerine salıyordu. Dalların altında bir oturağı, içinde olduğum pişmiş fırınla değiş tokuş etmek için seve seve bir yıllık hizmeti göze alabilirdim. Ama hâlâ bağlıydım. İp hâlâ boynumdan sarkıyor, Tibeats ve arkadaşlarının bıraktıkları gibi duruyordu. Bir milimetre bile kıpırdayamıyordum; o kadar sıkı bağlanmış-tım. Dokuma atölyesine yaslanmak gerçekten işime yarardı.

Ama beş metreden daha az mesafede olmasına rağmen benim ulaşabileceğimden çok daha uzaktaydı. Uzanmak istedim ama tekrar kalkamayacağımı biliyordum. Toprak öyle kuru ve kavruktu ki bunun da beni daha rahat ettirmeyeceğini düşündüm. Sadece pozisyonumu birazcık da olsa değiştirebilseydim, bu tarif edilemeyecek kadar büyük rahatlık sağlardı. Ancak uzun yaz gününün acısını çıplak kafamdan çıkaran güney güneşinin sıcak ışınları, ağrıyan uzuvlarımın verdiği ıstırabın yarısı kadar bile canımı yakmıyordu. El, ayak bileklerim, bacaklarım ve kollarımdaki bağcıklar şişmeye başlıyor, ip bağlandığı yerden derime gömülüyordu.

Chapin gün boyu balkonda ileri geri hareket ediyordu ama bir kere olsun yanıma gelmedi. Büyük bir rahatsızlık içindeymiş gibi görünüyordu. Her an bir şey gelebilirmiş gibi önce bana, sonra yola bakıyordu. Hep adeti olduğu üzere tarlaya gitmemişti. Tibeats'in bu defa sayıca daha fazla ve nitelikli adamla gelip tartışmayı devam ettireceğinden kuşkulandığı her halinden belliydi. Aynı şekilde, ne pahasına olursa olsun hayatımı korumayı aklına koyduğu da belliydi. Neden beni rahatlatmadığını, neden benim o korkunç gün boyunca acı içinde kalmama müsaade ettiğiniyse hiç öğrenemedim. Anlaşılmayı beklediği için değildi, bundan eminim. Belki de Ford'un ipleri boynumda görmesini ve nasıl canice bağlandığımı bilmesini istedi. Belki de kalkıp kendisinin üzerinde söz sahibi olmadığı bir mala dokunması yasayı çiğnemesi anlamına gelecekti. Tibeats'in neden tüm gün ortadan kaybolduğu da çözemediğim başka bir sırdı. Çok iyi biliyordu ki Chapin ona benimle uğraşmaya devam etmediği sürece zarar vermezdi. Lawson'ın sonradan bana dediğine göre kendisi John David Cheney'nin tarlasından geçerken o üçünü görmüştü. Onlar da o hızla yanlarından uzaklaşırken dönüp ona bakmışlardı. Sanırım Tibeats, Kahya Chapin'in Lawson'ı komşu tarla sahiplerini ayaklandırıp yardıma çağırması için gönderdiğini düşün-

müştü. Bu yüzden de “kaçmak erkekliğin yarısıdır” prensibinden hareketle uzak durmuştu.

Korkak ve art niyetli tiranı neyin tuttuğu önemli değildi. Ben hâlâ öğlen güneşinin altında duruyor, acıdan inliyordum. Gün ağardığından beri tek lokma yememiştim. Acıdan, susuzluktan ve açlıktan bayılacak gibi oluyordum. Sadece bir kez Rachel, günün en sıcak saatinde, kahyadan korkarak da olsa bana yaklaştı ve ağızma bir bardak su yanaştırdı. Alçakgönüllü kızcağıza o huzur verici jestinden dolayı ne dualar ettiğimi asla söylemedim, söylesem de anlayamazdı. Sadece “Platt, sana çok acıyorum,” diyebilir, ardından mutfaktaki işlerine koştururdu.

Güneş hiçbir zaman göklerde öyle yavaş hareket etmemiş, hiçbir zaman o gün saçtığı kadar kızgın ve ateşli ışınlar saçmamıştır. Ya da en azından bana öyle geliyordu. Dağılmış zihnime üşüşen sayısız düşünceyi anlatmaya uğraşmayacağım bile. Şu kadarını söylesem yeter: Koskoca gün boyunca bir kecek olsun Güney’in, efendisi tarafından beslenen, giydiren, kırbaçlanan ve korunan kölesinin; Kuzey’in özgür siyahi vatandaşından daha mutlu olabileceği düşüncesi aklımdan geçmedi. Bir kere olsun o sonuca varmadım. Gel gör ki Kuzey Eyaletleri’nde benim bu fikrime karşı çıkıp kendi argümanını destekleyecek örnekler bulmak için her türlü çabaya girişecek bir sürü iyi niyetli, nazik adam var. Ah! Onlar benim içtiğim kölelik suyundan hiç içmediler! Ford günbatımında atının üstünde bahçeye girdiğinde kalbim mutluluktan dizginlenemez bir haldeydi. Chapin kendisini kapıda karşıladı ve onunla bir süre konuştuktan sonra doğrudan yanıma geldi.

Dudaklarından dökülen tek ifade “Zavallı Platt, kötü hal-desin,” idi.

“Şükürler olsun Tanrım!” dedim, “sonunda geldiğiniz için Tanrı’ya şükürler olsun Efendi Ford.”

Cebinden bir bıçak çıkarıp kızgın bir şekilde el ve ayak bileklerimdeki, kollarımdaki ipleri kesip attı ve boynumda-

ki düğümü çıkardı. Yürümeye yeltendim ama bir sarhoş gibi sendeleyip yere kapaklandım.

Ford hemen eve dönüp beni tekrar yalnız bıraktı. Balkona çıktığında Tibeats ve iki arkadaşı atlarıyla geldiler. Uzun bir konuşma geçti aralarında. Seslerini duyabiliyordum. Ford'un ılımlı ses tonu, Tibeats'in sinirli sesine karışıyordu ama ne konuşulduğunu çıkaramıyordum. Nihayet üçü birbirinden ayrıldı. Mutlu görünmüyorlardı. Çekici kaldırmayı deneyip Ford'a, dokuma atölyesinde çalışmaya ne kadar istekli olduğumu göstermek istedim ama çekiç sinirleri çalışmayan elimden düşüp gitti. Hava kararınca sürüne sürüne kulübeye girip yere yat-tım. Akıl almaz bir acı içerisindeydim; en ufak bir hareket, dayanılmaz acı çekmeme neden oluyordu. Yardım kısa süre sonra tarladan geldi. Rachel, Lawson'a haber vermek için gittiğinde, tarladakilere de neler olduğunu anlatmıştı. Eliza ve Mary bana bir parça domuz pastırması pişirdiler ama artık iştahım kaçmıştı. Sonra biraz mısırlı ekmek ve kahve yaptılar. Bir tek onları tüketebilirdim. Eliza beni teselli ederken oldukça nazikti. Çok geçmeden kulübe köleyle dolmuştu. Hepsi etrafıma toplanıp Tibeats'le sabahki kavgam ve olan biten her şeyle ilgili detaylı sorular sordular. Sonra Rachel içeri gelip basit bir dille gördüklerini tekrar anlattı. Özellikle Tibeats'i yerde yuvarlayan tekmeme vurgu yapmıştı ki arkasından kalabalık kıs kıs gülmeye başlamıştı. Sonra Chapin'in elinde tabancalarla nasıl dışarı çıkıp beni kurtardığını ve Efendi Ford'un nasıl çıldırmış gibi bıçağıyla ipleri kestiğini anlattı.

Tam o sırada Lawson geri gelmişti. Kulübedekileri Çamlık Ormanları'na yaptığı yolculuğu anlatarak eğlendiriyordu: Kahverengi katır nasıl onu "şimşekten hızlı" bir şekilde götürmüştü, nasıl o adeta uçarken herkesi hayran bırakmıştı, nasıl Efendi Ford hemen harekete geçmişti ve Platt'ın iyi bir zenci olduğunu, onu öldürmemeleri gerektiğini söylemişti, nasıl kahverengi katırın üstünde giderken öylesine büyük

heyecan yaratmış, aynı John Gilpin* gibi muhteşem bir başarıya imza atmıştı...

Bu iyi kalpli insanlar bana anlayışlı gözlerle bakıyor, Tibeats'in sert, zalim bir adam olduğunu söylüyor ve Efendi Ford'un beni geri almasını ümit ediyorlardı. Böyle tartışarak, laklak yaparak ve sabahki heyecanlı olayı tekrar tekrar konuşarak Chapin kulübeye gelip beni çağırana kadar vakit geçirdiler.

"Platt," dedi, "bugün büyük evde uyuyacaksın. Battaniyeni alıp gel."

Yapabileceğim en hızlı şekilde ayaklandım, battaniyemi elime aldım ve onu takip ettim. Bana yolda, Tibeats'in sabah olmadan buraya gelmesinin onu hiç de şaşırtmayacağını söyledi; beni öldürmeye kararlı olduğunu bunu da tanıklar olmadan yapmak isteyeceğini anlattı. Beni yüz kölenin önünde kalbimden bıçaklasaydı, bir tanesi bile Louisiana yasaları gereğince onun aleyhinde şahitlik yapamazdı. "Görkemli ev"ın zeminine uzandım. On iki yıllık esaretim boyunca bana ilk ve son kez böyle lüks bir yatma yeri tahsis edilmişti. Uyumaya çalıştım. Gece yarısına doğru köpek havlamaya başladı. Chapin kalkıp pencereden baktı ama bir şey göremedi. Köpek bir süre sonra sustu. Odasına dönmeden "Platt, sanırım o aşâğılık herif etrafta dolanıyor. Köpek tekrar havlarsa ve ben uyuyorsam, uyandır beni," dedi.

Öyle yapacağıma söz verdim. Bir saat kadar sonra köpek tekrar havlamaya başladı. Heyecanla havlayıp kapıya doğru koşuyor sonra geri dönüyordu.

Chapin benim bir şey dememe gerek kalmadan ayaklandı. Bu kez balkona çıktı ve uzun bir süre orada bekledi. Ama görünürde hiçbir şey yoktu. Köpek de kulübesine dönmüştü. Bir daha gece boyu rahatsız edilmedik. Çektiğim yoğun acılar ve ölüm tehdidi herhangi bir şekilde dinlenmeme izin vermiyordu. O gece Tibeats'in benden intikam almak için tarlaya

* At süren bir çizgi roman kahramanı. (ç. n.)

gelip gelmediği belki de sadece kendisinin bildiği bir sır. Ama o sırada öyle olduğunu düşünmüştüm ki hâlâ öyle olduğuna inanıyorum. Her durumda bir kiralık katili andıran hareketleri vardı: Cesur bir adamın sözleri karşısında suspus oluyordu ama aciz veya bir şeyden şüphelenmeyen bir kurbana arkadan saldırmaya hazırdı.

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kalktım. Sancılı ve bitkindim. Yine de Mary ve Eliza'nın kulübede benim için hazırladığı kahvaltıyı edip dokuma atölyesine gittim ve yeni günün çalışmalarına başladım. Chapin'in işi, ki genelde diğer kahyaların yaptığı şey de budur, sabah kalkar kalkmaz daima eyerli ve dizginlenmiş halde hazır bekleyen ata binip tarlaya gitmekti. Ama bu sabah Chapin dokuma atölyesine gelip Tibeats'i görüp görmediğimi sormayı tercih etmişti. Olumsuz yanıt verince bana onunla ilgili yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu söyledi. Damarında kötülük akıyordu. Gözümü dört açmalıyım, yoksa hiç beklemediğim bir anda bana bir pislik yapabiliirdi.

Tam kendisinden konuşurken Tibeats atı üzerinde gelip atını bağladı ve eve girdi. Ford ve Chapin yakınımıdayken ondan fazla korkmuyordum ama her zaman yanımda olmayabilirlerdi.

Ah! İşte o zaman köleliğin yükü çok ağır gelmişti. Günübegün çalışmalı, kötü muamelelere, azarlamalara, alaylara katlanmalı, sert zeminde uyumalı, mümkün olan en cüzi meblağla geçinmeli ve tüm bunlar yetmiyormuş gibi, korkusunu sürekli içimde hissettiğim gözü dönmüş bir alçağın kölesi rolünü oynamalıyım! Neden Tanrı bana seveceğim ve uğruna yaşamak isteyeceğim çocuklar vermeden önce, genç yaşlarda ölmemiştim? Ne büyük mutsuzluk ve acıları önlemiş olurdu! Özgürlük diye iç çektim ama köle zincirleri etrafımdaydı ve çıkarıp atamıyordum.

Ancak Kuzey'e doğru özlem dolu gözlerle bakıp benimle özgürlüğümün arasına giren yüzlerce kilometreyi düşünebiliyordum. O mesafeyi özgür bir siyahi yürüyemezdi.

Yarım saat içinde Tibeats dokuma atölyesine doğru yürü-

dü, bana doğru keskin bir bakış attı ve bir şey demeden ayrıldı. Sabahın büyük bölümünü balkonda oturup gazete okuyarak ve Ford’la sohbet ederek geçirdi. Akşam yemeğinden sonra Ford Çamlık Ormanları’na gitti. Onun tarladan ayrılışını görmek beni üzmüştü.

Tibeats gün içinde bir kez daha yanıma gelip bir şey emretti ve geri gitti.

O hafta içerisinde dokuma atölyesi tamamlanmıştı. Tibeats, beni Myers adında başka bir marangozun altında çalışmam için Peter Tanner’a kiraladığını söyledi, tabii işin zorluğuna değinmedi bile. Bu durumu memnuniyetle karşılamıştım, çünkü beni onun nefret dolu varlığından uzak tutacak herhangi bir yer buradan daha makbuldü.

Okuyucuya daha önce söylendiği gibi Peter Tanner karşı kıyıda yaşıyordu ve Bayan Ford’un kardeşiydi. Bayou Boeuf’teki en büyük alana sahip çiftçilerden biriydi ve çok sayıda kölesi bulunmaktaydı.

Ardından neşeyle Tanner’ın mekanına gittim. Yaşadığım sıkıntılardan haberdardı. Hatta Tibeats’in kamçılanışının her tarafta duyulduğunu gördüm. Dere taşımacılığıyla birlikte bu olay beni biraz ünlü yapmıştı. Platt Ford’un (şimdi Platt Tibeats olmuştu; bir kölenin soyadı, efendisiyle birlikte değişir) “zencinin hası” olduğunu çok kez duydum. Ama şimdi görüleceği üzere, Bayou Boeuf’ün küçük dünyasında bir gü-rültüye daha sebep olacaktım.

Peter Tanner bende oldukça katı olduğu izlenimini uyardırmaya çalışıyordu ama ben yaşlı adamın hoş bir mizacı olduğunu hissedebiliyordum.

Oraya vardığımda bana “Sen o zencisin.” dedi. “Sen efendisini kırbaçlayan o zencisin, ha? Marangoz Tibeats’i tekmeleyen, bacağını yakalayan ve onu mahveden zenci sensin, öyle mi? Beni bacağımdan yakalayışını görmek isterim. Sen önemli bir kişisin, sen muhteşem bir zencisin, harikulade bir

zencisin, değil mi? Seni kamçılar, sinir krizlerini dindiririm. Yüreğin varsa bacağımdan yakala. Burada o muzipliklerini yapamazsın evladım, bunu bil. Şimdi işinin başına seni kerata!” dedi. Kendine has nüktedan ve alaycı konuşması o komik sırtışı saklamayı zorlaştırıyordu.

Selamlamasını dinledikten sonra Myers’ın sorumluluğuna girdim ve bir ay boyunca onun altında çalıştım. Bu durumdan hem o memnundu, hem ben memnundum.

Kayınbiraderi William Ford gibi Tanner da Sebt günlerinde kölelerine İncil okurdu ama biraz farklı bir şekilde. Etkileyici bir Yeni Ahit tefsircisiydi. Tarlaya geldikten sonraki ilk Pazar günü köleleri toplayıp onlara Luka’nın on ikinci bölümünü okumuştı. 47. Ayet’e geldiğinde etrafına baktı ve devam etti: “Efendisinin isteğini bilip de,” burada biraz durup etrafına öncekinden biraz daha çok baktı ve devam etti, “efendisinin isteğini bilip de hazırlık yapmayan,” yine durakladı, “isteğini bilip de hazırlık yapmayan, onun isteğini yerine getirmeyen köle şeritlerle dövülecek.”

“Duydunuz mu?” diye sordu Peter. “Şeritler,” diye tekrarladı yavaş yavaş ve kararlı bir şekilde gözlüklerini çıkarırken. Yeni bir şey söylemeye hazırlanıyordu.

“Efendisinin dediğini yapmayan zenci, anladınız mı? O zenci şeritlerle dövülecek. Şeritler az değil; kırk, yüz, yüz elli kırbaç,” dedi ve konuyu uzun uzun anlatmaya devam etti.

Okumaların sonunda üç kölesi Warner, Will ve Major’ı çağırdı ve bana seslendi: “Gel bakalım Platt. Tibeats’i bacaklarından yakaladın ama bakalım ben kiliseden gelene kadar bu kerataları da aynı şekilde kavrayabilecek misin.”

Sonra onları köle tahtalarının olduğu yere yönlendirdi. Red Nehri civarındaki tarlalarda onlardan bolca vardır. Köle tahtaları iki tahtadan meydana gelir. Alt kısımdaki tahtanın ucu, sıkıca toprağa gömülü iki kısa direğe tutturulur. Belli bir aralıkla üst tarafına yarım daireler oyulur. Diğer tahta da çubuklardan birine menteşeyle tutturulur ki çakı gibi açılıp kapanabilsin.

Üstteki tahtanın alt tarafına da aynı yarım daireler oyulur ki kapandıklarında bir zencinin ayak bileğinden yukarısını içine alacak ama ayağını çıkarmasına müsaade etmeyecek büyüklükte delikler oluşsun. Üst tahtanın menteşesinin ters tarafında kalan kısmı da çubuğa anahtar ve kilitle bağlanır. Üstteki tahta kaldırılıp köle yere oturtulur. Bacakları, ayak bileklerinin biraz üst kısmından olacak şekilde yarım dairelere yerleştirilir ve köle tahtası kapatılıp kilitlenir. Köle böylece güvenli ve sıkı bir şekilde tutulmuş olur. Köle tahtalarına sıklıkla kölenin ayak bileğini değil de boynunu yerleştirirler. Bu şekilde köleyi tutup kırbaçlamaya başlayabilirler.

Warner, Will ve Major, Tanner'ın ifadesiyle karpuz hırslısı ve Sebt bozan zencilerdi; bu yüzden onları köle tahtalarına koymakla görevlendirmişti beni. Tanner sonra anahtarı bana verdi ve kendisi, Myers, Hanımefendi Tanner ve çocukları at arabasına binip Cheneyville'deki kiliseye doğru yola koyuldular. Gittiklerinde çocuklar onları çıkarmam için bana yalvardılar. Onları kızgın toprağın üstünde otururken görmek beni üzdü ve güneşin altındaki serzenişlerim aklıma geldi. Köle tahtalarına dönmelerini istediğim anda dönecekleri sözüne karşılık, onları serbest bırakmaya razı oldum. Kendilerine gösterilen şefkat için minnettardılar. Bana karşılık olarak verebilecekleri en iyi şey, beni karpuz tarlasına götürmek olurdu. Tanner dönmeden kısa süre önce tekrar köle tahtasında yerlerini aldılar. Tanner geldi ve çocuklara bakıp gülererek: "Aha! Bugün çok gezememişsiniz anlaşılan. Size neyin ne olduğunu öğreteceğim. Size pazar günü karpuz yenmeyeceğini öğreteceğim Sebt bozan zenciler!"

Peter Tanner, dindar yanıyla gurur duyardı. Kilisede yardımcı papazdı.

Şimdi hikayem bu hafif ve tatlı durumdan daha ağır bir noktaya geçecek; Efendi Tibeats'le ikinci kavga edişime ve büyük Pacoudrie Çölü'nden kaçarak uzaklaşma zamanıma geldik.

10. Bölüm

*Tibeats'e Dönüş – Onu Memnun Etmenin İmkansızlığı
Küçük Bir Baltayla Bana Saldırıyor – Büyük Balta İçin Mücadele
Onu Öldürme Arzusu – Fidanlıktan Kaçış – Çitten Gözlemler
Tazılarla Birlikte Tibeats'in Gelişi – İzimi Buluyorlar
Bağırmaları – Neredeyse Beni Ele Geçirecekler – Suya Varıyorum
– Tazılar Şaşkın – Mokasen Yılanları ve Timsahları
“Büyük Pacoudrie Bataklığı”ndaki Gece – Yaşamın Sesleri
Kuzeybatı İstikameti – Çamlık Ormanları'na Varış
Köle ve Genç Efendisi – Ford'un Evine Varış
Yemek ve Dinlenme*

Bir ay sonunda Tanner'ın yerinde bana daha fazla ihtiyaç kalmadığı için tekrar dereye, pamuk presini yaptığını öğrendiğim efendimin yanına gönderildim. Burası, görkemli evin biraz uzağında, izbe bir yerdi. Bir kez daha Tibeats'le birlikte çalışmaya başladım. Çoğu zaman onunla baş başa kalıyorduk. Tibeats beni en beklemediğim anda yaralamasın diye Chapin'in söylediği sözleri ve uyarıları göz önünde bulunduruyordum. Daima hatırımdaydılar ve bu da endişe ve korku dolmama neden oluyordu. Bir gözüm işte, diğer gözüm efendimdeydi. Bana saldırması için eline koz vermeme kararı almıştım. Onun esaretinden kurtulacağım o kutsal gün gelene dek öncekinden bile çok çalışacak, bedensel yaralar hariç bana çektirebilece-

ği acıları tevazu ve sabırla sineye çekecek ve bana karşı tutumunda birazcık olsun yumuşama görmeyi ümit edecektim.

Döndüğümün üçüncü günü Chapin sabahtan tarlayı bırakıp gece dönmek üzere Cheneyville'e gitmişti. Tibeats o sabah yine sık sık olduğu gibi dönemsel huysuzluk ve suratsızlık nöbetlerinden birini geçiriyor, normalde olduğundan daha anlaşması zor ve zehirli görünüyordu.

Ben, yoğun şekilde sabanlardan birinin üstünde rendeye uğraşırken saat sabah dokuz sularıydı. Tibeats tezgahın başında duruyor, iskarpelaya kulp uydurmaya çalışıyordu.

"Yeterince iyi tıraşlamıyorsun," dedi.

"Çizgiyle aynı hizada," diye yanıtladım.

"Seni lanet olası yalancı," diye öfkeyle patladı.

"Şey efendim," dedim usulca, "Öyle diyorsanız daha iyi tıraşlarım." Nasıl olmasını istediğini kestirmeye çalışarak devam ediyordum. Ama daha tıraşlamayı bitirmeden bu sefer aşırı derin tıraşladığımı, çok küçük olduğunu söyleyip haykırdı. Sabanı tamamen mahvetmişim. Ardından hakaretler ve beddualar geldi. Aynen söylediği gibi yapmaya çalışmışım ama hiçbir şey bu akıl almaz adamı memnun etmiyordu. Bir elimde rendeye birlikte sessizce, korku içinde sabanın yanında ne yapacağımı bilemeden, boş durmaya da cesaret edemedim duruyordum. Sonunda, sadece Tibeats'in söyleyebileceği kadar acı ve iğrenç bir küfürle birlikte tezgahı küçük bir baltayı eline alıp bana doğru atıldı, öfkesi arttı da arttı. Kafamı keseceğini söylüyordu.

Yaşam ve ölüm arasında bir andı. Küçük baltanın keskin, parlak bıçağı güneşin altında parlıyordu. Bir saniye sonra beynime gömülecekti ve yine aynı saniye içerisinde kendi kendimi ikna etmeye çalıştım. Öylesi korku dolu anlarda insanın düşünceleri çok hızlı akıyordu. Kıpırdamadan dursam ölümüm kesindi. Kaçmaya çalışırsam da, adamın elinden ölümcül ve

şaşmaz kesinlikte fırlayan küçük balta onda bir ihtimalle sırtıma saplanırdı. Tek bir çözüm vardı: Tüm gücümle ona doğru atılacak, küçük baltayı fırlatmadan onu durduracaktım. Bir elimle havadaki kolunu, diğer elimle de boğazını yakaladım. Birbirimizin gözlerine bakakaldık. Gözlerinde katliam görüyordum. Sanki boynumda, en ufak açığımı kollayıp bulduğunda bedenimi saracak ve öldürene kadar ezip zehirleyecek bir yılan vardı. Biri sesimi duyar umuduyla çığlık atmayı düşündüm ama Chapin uzaktaydı, çalışanlar da tarlada. Beni görüp duyacak hiç kimse yoktu.

Yaşamım boyunca beni vahşetin ellerinden kurtaran dahi, o anda düşünmeye başladı. Onu tek dizinin üstüne düşüren güçlü ve ani bir tekmeden sonra boğazını bırakıp küçük baltayı aldım ve uzanamayacağı bir yere fırlattım.

Öfkeden çıldırmış bir halde, yerde duran bir buçuk metrelik, beyaz meşeden bir çubuğu eline aldı. Tekrar bana doğru atıldı ve ben de tekrar onu bel çevresinden yakalayıp yere attım. Ondan daha güçlüydüm. O an çubuğu aldım ve onu da uzağa fırlattım.

O da hemen ayağa kalktı ve tezgahın üstünde duran büyük baltaya doğru koştu. Şanslıydım. Baltanın üstüne ağır bir tahta öyle bir şekilde konmuştu ki ben onu arkasından yakalamadan önce ikisini ayıramadı. Sertçe onu tahtaya doğru bastırdım ki balta iyice sıkı dursun. Sapını tutmasını engellemeye çalıştım. Birkaç dakika o şekilde cebelleştik.

Hayatımda, ölüm fikrinin dünyevi acının sonu anlamına geldiği için hoş görüldüğü çok mutsuz saat olmuştur. Aynı şekilde mezar da yorgun ve bitkin beden için bir dinlenme yeriydi. Ama bu tarz düşünceler tehlikeli saatlerde yok oluyordu. Hali vakti yerinde hiçbir adam “dehşetin kralı”nın varlığı karşısında dehşete düşmeden edemez. Yaşam, yaşayan her varlık için değerli; yerde sürünen solucan bile yaşamak için çabalar. Ne kadar köle olsam da, o an hayat benim için de değerliydi.

Elini bırakamayacağım için bir kez daha boğazına sarıldım ve bu kez daha sıkı kavradım ki elini gevşetip baltayı bırakırsın. Uysal ve gevşek bir hal aldı. Öfkeden bembeyaz olmuş yüzü şimdi boğulmanın etkisiyle kararmıştı. Zehir kusan o yıllan gözler, yuvalarından fırlayacak gibi duran o iki beyaz küre, şimdi korku doluydu.

İçimde, bana bu kan tazısını olduğu yerde öldürmemi, yaşama nefesi boğazından çıkamayacak duruma gelene kadar onu boğmamı söyleyen “sessiz bir şeytan” vardı! Onu öldürmeye de, onu sağ bırakmaya da cesaret edemiyordum. Onu öldürseydim bedelini kendi hayatımla öderdim, yaşasaydı intikam için hayatımdan çıkmazdı. Yine içimden bir ses kaçmamı söyledi. Bataklıklarda bir gezgin, yeryüzünde bir kaçak ve berduş olmak, benim yaşadığım hayata tercih edilebilirdi.

Sonunda kararımı verdim ve onu tezgahıtan alıp yere doğru fırlattıktan sonra yakındaki bir çitin üzerinden atlayarak, pamuk tarlasında çalışan köleleri geride bırakıp tarla boyunca koştum. Dört yüz metre kadar sonra ormanlık alana ulaştım. Koşmaya başlayalı kısa bir süre geçmişti. Yüksek bir çitten tırmanınca pamuk tarlasını, görkemli evi ve aradaki mesafeyi görebildim.

Tüm tarlayı apaçık gördüğüm bir konumdu. Tibeats’in tarlayı geçip eve doğru koştuğunu ve içeri girdiğini gördüm. Sonra geri çıktı ve elinde eyeriyle atına binip dörtnala koştu.

Kimsesiz ama şükran doluydum. Hayatım bağışlandığı için şükran doluydum. Beni bundan sonra neyin beklediğini bilmediğim için kimsesiz ve yıldırdım. Bana ne olacaktı? Benimle kim arkadaş olurdu? Nereye gitmeliydim? Aman Tanrım! Sen ki bana hayat veren ve gönlüme yaşama sevgisini, başka adamların da hissettiği duyguları koyarsın. Beni diğer yarattıkların gibi unutma. Bu zavallı köleye acı, öylece ölüp gitmeme izin verme. Beni sen korumazsan kaybolmuşum demektir, kayıp! Bu sessiz, dile gelmemiş yakarışlar gönlümün

derinliklerinden göklere yükseldi. Ama cevap veren bir ses yoktu. Yükseklerden gelip ruhuma “Benim, korkma!” diye fısıldayan tatlı, sakın bir ses yoktu. Görünüşe bakılırsa Tanrı’nın unuttuğu, insanoğlunun hor görüp nefret ettiğiydim.

Yaklaşık kırk dakika sonra birkaç köle bağırıp kaçmam için işaretler yaptı. Dere tarafına baktığımda arkalarında köpeklerle, Tibeats ve iki adamı at sırtında, hızla bana doğru gelirlerken gördüm. Sekiz ya da on tane köpek vardı. Uzakta olsam da onları seçebiliyordum. Bitişikteki tarlanın köpeğiydi bunlar. Bayou Boeuf’te köleleri yakalamak için kullanılan köpekler bir tazi türüydü ama Kuzey Eyaletleri’nde bulunan cinsten çok daha vahşi bir türdü. Efendilerinin komutuyla bir zenciye saldırır ve dişleriyle, aynı sıradan bir buldogun dört ayaklı bir hayvana tutunması gibi ona tutunurlar. Yüksek sesle ulumaları bataklıklardan sık sık duyuluyordu. Sonra kaçağın nerede aranacağına ilişkin bir konuşma başladılar. Aynı New Yorklu bir avcının durup, bayırlarda koşan köpekleri dinlemesi ve arkadaşına dönüp tilkinin nerede yakalanacağını söylemesi gibi... Hiç Bayou Bouef’ten canlı olarak kaçabilmiş köle duymamıştım. Bunun nedenlerinden biri, yüzme öğrenmelerine izin verilmemesi ve sonuç olarak da en ufak su birikintisini geçemez halde olmalarıydı. Kaçarken bir dere koluna varmamaları işten bile değil. Böyle olunca da kaçınılmaz son ya boğulmak ya da köpeklerin pençesine düşmek oluyordu. Gençliğimde, yerlisi olduğum bölgenin temiz ırmaklarında, uzman bir yüzücü gibi hissederek yüzmüşlüğüm vardır.

Köpekler pamuk presine yaklaşıp kadar çitin üstünde durdum. Biraz sonra uzun, vahşi bağırtıları izimi bulduklarını haykırıyordu. Bulunduğum yerden atlayıp bataklığa doğru koştum. Korku bana güç veriyordu ve çok korkuyordum. Her iki üç saniyede bir köpeklerin kısık kısık havlamalarını işitiyordum. Yaklaşıyorlardı. Her havlama biraz daha yakından geliyordu. Her an arkamdan gelip üstüme atlayacaklarmış, uzun

dişlerini tenime geçireceklermiş gibi hissediyordum. Sayıları fazlaydı. Beni parça parça edeceklerini, anında ölüme götüreceklerini biliyordum. Nefes nefese kalmıştım. Yaratıcı'ya beni kurtarması, derin bir nehre ulaşip onları arkamda bırakmamı veya sulara batmamı sağlaması için yarım nefesle, boğulur gibi dua ettim. Bir süre sonra kalın bir palmiyenin altına sığındım. Ben kaçtıkça onlar da yüksek bir fışırta sesi çıkarıyordu. Ama köpeklerin sesini bastırarak kadar yüksek değil.

Yönümü saptayabildiğim kadarıyla güneye doğru ilerlerken sonunda bir dere kenarına geldim. O sırada tazılar yirmi beş metre kadar yakınımıydılar. Palmiyelerden koşup geldiklerini duyabiliyordum. Gürültülü, sabırsız havlamaları bütün bataklıkta yankılanıyordu. Suya vardığımda içimde biraz umut yeşerdi. Biraz derin olsaydı kokumu kaybedip şaşırırlar, ben de kaçma fırsatı yakalayabilirdim. Şansıma su ilerledikçe derinleşiyordu. Önce ayak bileklerimin biraz üstüne, biraz sonra dizlerime, sonra belime kadar geliyordu ama en sonunda yine sığlaşıyordu. Suya girdiğimden beri köpekler beni bulamıyordu. Belli ki şaşırmışlardı. Artık vahşi sesleri daha uzaktan geliyor, bana onları geride bıraktığımı müjdeliyordu. Sonunda dinlemek için durdum ama uzun havlama sesi havada yankılanıyor, bana hâlâ tam güvende olmadığımı söylüyordu. Su, işlerini biraz zorlaştırmışsa da ayak bastığım bataklıktan yine izimi bulabilirlerdi. Nihayet geniş bir dere koluna vardım ve içine dalıp ağır ağır akan sudan karşıya geçtim. Bu noktada köpekler kesinlikle şaşırırdı: Dalgalar, iyi koku alan köpeklerin kaçığın peşinden gitmelerini sağlayan o hafif, gizemli kokuyu alıp götürüyordu.

Bu dereyi geçtikten sonra su o kadar derinleşti ki koşamaz oldum. Daha sonra öğrendiğim üzere, o an "Büyük Pacoudrie Bataklığı"ndaydım. Burası muazzam ağaçlarla kaplıydı: çınar, okalıptüs, kavak ve selviler. Ayrıca burası Calcasieu Nehri'ne kadar uzanıyordu. Elli, altmış kilometrelik alanda ayı, vaşak,

kaplan ve her yerde dolaşan yapışkan sürüngenler dışında yaşayan yoktu. Aslında dere kenarına gelmeden çok önce, suya girip bataklıktan çıktığım ana kadar bu sürüngenler beni çevrelemişlerdi. Yüzlerce mokasen yılanı gördüm. Her kütük ve bataklık, üzerine basmam veya tırmanmam icap eden bütün düşmüş ağaçların gövdeleri, onlarla doluydu. Ben yaklaştıkça kaçıyorlardı ama bazen aceleyle neredeyse elimle veya ayağımla üstlerine basıyordum. Yılanlar zehirliydi ve ısırıkları çingiraklı yılaninkinden daha ölümcüldü. Bir de bir ayakkabı kaybettim: Altı tamamen çıkmış, üstü de bileğime asılı kalmıştı. Büyüklü küçüklü bir sürü de timsah gördüm. Ya suda ya da tahtaların üzerinde yatıyorlardı. Gürültüm genelde onları ürkütüyordu ve kaçıp en derin yerlere dalıyorlardı. Ama bazen canavarı inceleyemeyip doğrudan onunla karşılaşıyordum. Böyle durumlarda biraz geri geliyor, hafif bir daire çizip onlardan kaçıyordum. Düz bir yolda kısa mesafeyi hızla koşabiliyorlardı ama manevra kabiliyetleri pek yoktu. Virajlı bir yarışta onları atlatmak hiç zor değildi.

Öğleden sonra saat iki sularında tazıların sesini son kez duydum. Muhtemelen dereyi geçememişlerdi. Islak ve yorgundum ama ölüm tehlikesini atlatmış olmanın rahatlığıyla devam ettim. Ancak bu kez yılanlar ve timsahlara karşı, kaçışımın ilk safhasında olduğundan daha dikkatliydim. Şimdi çamurlu suya atlamadan önce çubukla suya vuruyordum. Su hareket ederse etrafından dolaşıyordum. Yoksa da sudan gidiyordum.

Sonunda güneş battı ve gecenin örtüsü büyük bataklıkta karanlığa boyadı. Mokasenlerin korkunç ısırığını duyacağım veya rahatsız olmuş bir timsahın dişlerinin arasında ezileceğim diye hâlâ korkarak yürüyordum. Bu korku şimdi peşimden koşan tazıların korkusuna neredeyse eşdeğerdi. Bir süre sonra ay, loş ışığını üzerinde uzun yosunların bulunduğu dalların arasından gösterdi. Vakit gece yarısını geçene kadar

yürümeye devam ettim. Tüm bu süre zarfında daha az ıssız, daha az tehlikeli bir bölgeye varmayı ümit ediyordum. Ama su derinleştikçe derinleşiyor, yürümemi daha da zorlaştırıyordu. Daha fazla ilerlememin imkansız olacağını fark ettim, bir yandan da insanların bulunduğu bir yere varırsam kimlerin eline düşeceğimi bilmiyordum. Elimde belgem olmadığı için herhangi bir beyaz tenlinin beni tutuklama ve efendim “onun malı olduğumu kanıtlayana, masrafları ödeyene ve beni götürene kadar” hapse atma özgürlüğü vardı. Ben sahipsiz bir eşyaydım ve Louisiana’nın yasalara uyan bir vatandaşına rastlamak gibi bir talihsizlik yaşasaydım, o vatandaş beni anında bir hayvan barınağına götürmeyi yan komşusuna karşı vazife bilebilirdi. Gerçekten hangisinden korkmam için daha fazla sebebim olduğunu kestirmek zordu: köpekler mi, timsahlar mı, yoksa insanlar mı!

Gece yarısından sonra durakladım. Hayal gücü denilen şey, durumun vahametini kavramaya yetmez. Bataklık sayısız ördeğin vaklamasıyla doluydu! Muhtemelen dünya yaratıldığından beri bu bataklık bir insanı bu kadar derinine kabul etmemişti. Burası artık sessiz değildi. Güneşin göklerde parladığı zamanki gibi bastırıcı bir sessizlik vardı ama. Gece gece buralara davetsiz girişim, sazlıklarda toplaşmış yüzbinlerce kanatlı kabileyi uyandırmıştı. Geveze çeneleri öyle çok ses çıkarıyordu ki, öyle çok kanat çırpma sesi, öyle can sıkıcı suya girme sesi vardı ki korkmuş, dehşete kapılmışım. Gökyüzünün bütün kuşlarıyla yeryüzünün bütün sürüngenleri gürültü ve karmaşa yaratmak için o bölgede toplanmıştı sanki. Yaşamın izleri ve sesleri yalnızca insan yerleşkelerinde, kalabalık şehirlerde bulunmaz. Dünyanın en vahşi yerleri o iz ve seslerle doludur. Tanrı o kasvetli bataklığın içinde bile milyonlarca canlının sığınıp yaşayabileceği bir yer yaratmıştı.

Yeni bir plan tasarladığımda ay artık ağaçların üstünden görülebiliyordu. Şu ana kadar mümkün olduğunca güneye

gitmeye çalışmıştım. Dönüp kuzeybatı ekseninde ilerlemeye başladım. Hedefim Efendi Ford'un yakınlarındaki Çamlık Ormanları'na varmaktı. Onun koruması altına girdiğimde nispeten daha güvende olacağımı hissediyordum.

Giysilerim paçavraya dönmüş, ellerim, yüzüm ve bednim ağaçlar ve çalılıklar yüzünden çizik içinde kalmıştı. Çıplak ayağım diken doluydu. Pislige, çamura ve gece gündüz boğazıma kadar battığım ölü suyun üstünde birikmiş yeşil cıvık maddeye bulanmıştım. Yorucu saatler boyu kuzeybatı istikametinden yürümeye devam ettim. Su biraz daha sığlaşmış, topraksa biraz daha sıklaşmıştı. Nihayet Pacoudrie'ye, "sınır dışındayken" yüzdüğüm dere koluna geldim. Tekrar yüzdüm ve o sırada karga sesi duyduğumu sandım ama ses kısıktı ve bu, kulağımın bir oyunu olabilirdi. Su, adımlarımla birlikte geri çekiliyordu. Artık bataklığı geride bırakmış, yavaş yavaş düze çıkan karaya ayak basmıştım. Ve biliyordum ki "Büyük Çamlık Ormanları"nda bir yerlerdeydim.

Şafak vaktinde daha önce hiç görmediğim küçük bir tarlaya vardım. Ormanlık alanın yakınında iki adama rastladım: yaban domuzu yakalamaya çalışan bir köle ve genç efendisi. Benim bildiğim beyaz adam belgelerimi sorar ve ben de göstermeyeceğim için beni zimmetine geçirirdi. Tekrar koşamayacak kadar yorgun olduğum için bir kurnazlık düşündüm ki işe yaradı. Yüzümde katı bir ifadeyle adama doğru yürüdüm ve istikrarlı bir şekilde yüzüne baktım. Ben yaklaşıncı alarına geçip geriye doğru yürüdü. Çok korktuğu, beni bataklıktan yeni çıkmış bir cin olarak algıladığı aşıkardı.

Hiç de nazik olmayan bir tonda "William Ford nerede yaşıyor?" diye sordum.

Cevabı, "Buradan on kilometre uzakta yaşıyor," şeklinde oldu.

"Hangi yoldan gitmem lazım?" diye sordum olduğumdan daha da katı görünmeye çalışarak.

Bir buçuk kilometre ötede, diğerlerinden çok daha büyük bir çift bekçi gibi, ormana tepeden bakan iki çam ağacını işaret ederek “Şuradaki çam ağaçlarını görüyor musunuz?” diye sordu.

“Görüyorum,” dedim.

“O çam ağaçlarının altından,” diye devam etti, “Teksas yolu devam eder. Sola dönerseniz William Ford’un oraya karşıyorsunuz.”

Daha fazla uzatmadan yola koyuldum. Adam, aramıza koyabileceği en uzun mesafeyi koyduğu için oldukça mutlu görünüyordu. Teksas yoluna koyulup söylendiği gibi sola döndüm ve kütük yığınlarının yandığı ateşten geçtim. Üstümdekileri kuruturum düşüncesiyle ateşe doğru gittim ama sabahın sisli ışıkları yüzünü göstermeye başlıyordu; buralardan geçen beyaz bir adam beni görebilirdi. Ayrıca sıcaklık uykumu getiriyordu. Dolayısıyla yoluma devam ettim ve saat sekiz civarında Efendi Ford’un evine vardım.

Kölelerin hiçbirisi etrafta yoktu, çalışıyor olmalıydılar. Kapıyı çaldım ve kısa süre sonra Hanımefendi Ford kapıyı açtı. Görünüşüm oldukça değişmişti. Öyle acınası ve perişan bir haldeydim ki beni tanıyamadı. Efendi Ford’un evde olup olmadığını sormuştum ki o iyi adam sorunun cevabı gelmeden belirdi. Bütün detaylarıyla kaçışımdan bahsettim ona. Dikkatle dinledi ve bitirdiğimde benimle nazikçe ve anlayışlı bir biçimde konuştu. Beni mutfığa götürüp John’a seslendi ve benim için yemek hazırlamasını söyledi. Dün sabahtan beri hiçbir şey yememiştim.

John yemeği önüme koyduğunda hanımefendi de elinde bir süt şişesi ve lezzetli tatlılarla çıkageldi. Böylesi, nadiren bir kölenin tabağını doldururdu. Aç ve yorgundum ama yemek de, dinlenme de bana insanca teselli sözleri söyleyen o kutsanmış seslerin verdiği mutluluğun yarısını bile veremezdi. Beni mutlu eden şey, “Büyük Çamlık Ormanları”ndaki merhametli

insanın, bu kölenin yaralı, çıplak ve yarı ölü ruhuna vermeye hazır olduğu yağ ve şaraptı.

Dinleneyim diye beni kulübeye bıraktılar. Sen ne güzel şeysin uyku! Herkese aynı gelirdi; esire de, özgüre de göklerin çiyi gibi inerdi. Uyku hemen gözlerimi örtüp onu bastıran endişeleri uzaklaştırdı ve beni tekrar çocuklarımın yüzünü görüp seslerini duyduğum o hülyalı alana götürdü. Bilmiyordum ki, belki onlar da bir daha hiç uyanmamak üzere o diğer uykuya dalmışlardı.

11. Bölüm

Hanımefendinin Bahçesi – Kızıl ve Altın Meyveler
Portakal ve Nar Ağaçları – Bayou Boeufe Dönüş
Efendi Ford'un Yoldaki Sözleri – Tibeats'le Buluşma
Onun Kovalamacayı Anlatışı
Ford Onun Gaddarlığını Tenkit Ediyor – Tarlaya Varış
Kölelerin Beni Gördükten Sonraki Şaşkınlıkları
Beklenen Kırbaçlama – Kentucky John – Tarla Sahibi Bay Eldret
Eldret'in Sam'i – "Koca Kamış Çalılığı"na Yolculuk
"Sutton'ın Tarlası"nın Laneti – Ormanlar
Tatarcık ve Sivrisinekler – Siyahi Kadınların Koca Kamış'a Gelişi
Keresteci Kadınlar – Tibeats'in Ani Gelişi – Kışkırtan Tavırları
Bayou Boeufe Ziyaret – Köle Belgesi – Güneyli Misafirperverliği
Eliza'nın Sonu - Edwin Epps'e Satılışım

Uzun bir uykunun ardından öğleden sonra tazelenmiş ama yine de sancılar içinde ve kaskatıydım. John bana akşam yemeği pişirirken Sally içeri gelip benimle konuşuyordu. Benim gibi Sally de büyük sıkıntılarla cebelleşiyordu. Çocuklarından biri hastaydı ve çok yaşamayacağından kuşkulanılıyordu. Akşam yemeği bittikten sonra etrafta biraz dolaşıp Sally'nin kullübesine gittim ve hasta çocuğuna baktım. Sonra hanımefendinin bahçesine gittim. Kuşların ötmediği soğuk mevsimlerde ağaçlar yaz gösterişinden daha az nasiplenmesine rağmen

orada birçok gül açmış; uzun, süslü asmalar etrafta süzülüyordu. Kızıl ve altın meyveler, ham ve olgun şeftaliler, portakal, erik ve nar ağaçlarının arasında yarı saklı duruyorlardı. O hemen hemen her zaman sıcak olan bölgede yıl boyu yapraklar düşer, tomurcuklar çiçek açardı.

Efendi ve Hanımefendi Ford'a karşı en derin şükran duygularıyla bakıyor, insanlıklarının karşılığında onlar için bir şey yapmak istiyordum. Asmaları kırpmaya başladım ve ardından portakal ve nar ağaçlarının arasındaki otları ayıkladım. Otlar iki, üç metre uzunluğundaydı. Meyveler, daha büyük olmalarına rağmen, görünüş olarak jöleye benziyordu ve çilek gibi bir lezzete sahipti. Portakallar, şeftaliler, erikler ve diğer birçok meyve Avoyelles'in sıcak toprağına özgü meyvelerdir; daha soğuk bölgelerin en yaygın meyvesi olan elma, nadiren görülür.

Biraz sonra Hanımefendi Ford geldi ve yaptığının takdire şayan olduğunu ama çalışacak halde olmadığımı ve efendim Bayou Boeuf'e gidene kadar biraz dinlenmem gerektiğini söyledi. O gün de, gelecek gün de gitmeyecekti. Netleştirmek için kendimi kötü hissettiğimi, kaskatı olduğumu ve ayağımın çarpmalardan ve dikenlerden ağrıdığını söyledim. Ama böyle bir şeyin bana çok da zarar vermeyeceğini ve böyle iyi bir hanımefendiye hizmet etmenin muhteşem bir şey olduğunu söyledim. Üstüne hanımefendi görkemli eve döndü ve ben de üç gün boyunca bahçede çalıştım; yürüyüş yolunu temizledim, çiçekliği otlardan ayıkladım ve kibar, mutevazi elleriyle onlara duvarlara nasıl tutunacaklarını öğreten hanımefendinin yase-min asmalarının altındaki otları kopardım.

Dördüncü sabah artık işe alındığım ve toparlandığım için, Efendi Ford kendisine dereye kadar eşlik etmemi söyledi. Girişte sadece eyerli bir at vardı, diğer hepsi tarlaya gitmişti. Yürüyerek gidebileceğimi söyledim ve Sally ve John'la vedalaşıp girişten ayrıldım. Atın yanında gidiyordum.

Esaret yıllarımda sevgiyle baktığım Büyük Çamlık Ormanları'ndaki o küçük cennet, çöldeki vaha gibiydi. Oradan ayrılırken kederlenip üzülmüştüm ama sanki bana oraya bir daha dönmeyeceğim söylenmiş gibi ezici bir üzüntü değildi bu.

Efendi Ford zaman zaman ata benim binmemi söylüyordu ama ben yorgun olmadığımı, onun değil de benim yürümemin daha iyi olacağını söyleyerek tekliflerini geri çeviriyordum. Yol boyunca bana bir sürü güzel ve neşelendirici şey söyledi. Atı yavaş sürüyordu ki ona yetişebileyim. Bataklıktan kaçışımın mucizevi olduğunu ve bu işte Tanrı'nın müdahalesi olduğunu söylemişti. Daniel'ın aslanların ininden yara almadan gelmesi ve Yunus'un balinanın karnında korunması gibi ben de Yaratıcı tarafından şeytanın elinden kurtarılmıştım. Gece gündüz yaşadığım korkular ve bu konuda neler hissettiğimin yanı sıra dua etmek isteyip istemediğimi de sordu. Tüm dünya benden vazgeçmiş gibi hissettiğimi ve bir an bile aklımdan duaları çıkarmadığımı söyledim. Böyle anlarda insanın kalbinin içgüdüsel olarak Yaratıcı'sına döndüğünü söyledi. Refah zamanında ve onu yaralayacak ya da korkutacak bir şey olmadığında Tanrı'yı hatırlamaz, O'na karşı gelmeye bile açık olurdu insan. Ama onu tehlikenin ortasına koy, kimsesiz biçare bırak, mezarını gözleri önünde kaz; o zaman, o musibet anında inanamayan adam Tanrı'nın koruyucu kollarından başka umut, sığınak veya emniyet olmadığı için O'ndan medet umardı.

Bayou Boeuf'e giden ıssız yolda yürürken o iyi niyetli adam bana bu şekilde hem bu hayattan, hem de bundan sonraki hayattan, Tanrı'nın merhametinden, gücünden ve dünyevi şeylerin boşluğundan bahsetti.

Tarlayı on kilometre kadar geçtikten sonra atla bize doğru gelen bir adam fark ettik. Yaklaşınca onun Tibeats olduğunu gördüm! Bir an bana baktı ama bir şey demedi. Dönüp Ford'la birlikte atını sürmeye devam etti. Sessizce atları takip ediyor, konuşmalarına kulak veriyordum. Ford ona benim üç gün

önce Çamlık Ormanları'na gelişimi, içine düştüğüm durumu ve karşılaştığım zorluk ve tehlikeleri anlattı.

Ford'un yanında alışlagelmiş küfürlerini etmeyen Tibeats, "Hayatımda hiç öyle koşma görmedim. Yüz dolarına bahse girerim ki Louisiana'daki her zenciye geçer. John David Chene'ye, onu ölü ya da diri yakalaması için yirmi beş dolar teklif ettim ama adamın köpeklerinden daha hızlı koştu. Cheney'nin köpekleri pek de iyi değil zaten. Dunwoodie'nin köpekleri, daha palmiyelere varmadan onu yakalarlardı. Anlamadığımız bir şekilde köpekler izini kaybetti ve biz de avı yarıda kesmek zorunda kaldık. Atlarla gidebildiğimiz yere kadar gittik, sonra da suyun derinliği bir metreyi bulana kadar ayakta devam ettik. Çocuklar onun boğulduğunu söylediler. Ona iyi bir vurmak istiyordum. O andan beridir dere kolunda ileri geri dolaşıyordum ama onu yakalama umudum yoktu. Kesinlikle öldüğünü düşündüm. Herif koşmak için yaratılmış!"

Tibeats bu şekilde beni bataklıkta nasıl aradığını, hızım sayesinde köpeklerden nasıl kaçtığımı anlatmaya devam etti ve sözünü bitirdiğinde Efendi Ford, benim her zaman istekli ve sadık biri olduğumu, aramızda bu kadar olay geçtiği için üzüldüğünü, benim anlattığıma göre insana yaraşmayan muamelelere maruz kaldığımı ve Tibeats'in suçlu olduğunu söyledi. Köleler üzerinde balta kullanmanın utanç verici bir şey olduğunu ve buna izin verilmemesi gerektiğini belirtti. "Bölgeye ilk girdiklerinde onlarla konuşulacak dil bu değil. Bu kötü bir izlenim yaratır ve hepsinin kaçmasına neden olur. Bataklıklar onlarla dolup taşar. Biraz insaniyet onları elde tutma konusunda öyle ölümcül silahlardan daha etkili olur, onları itaatkar kılar. Dere kolundaki bütün tarla sahipleri böyle insanlık dışı muamelelere karşı çıkmalıdır. Bu herkesin iyiliği için böyle olmak zorunda. Belli ki Bay Tibeats, siz ve Platt bir arada yaşayamıyorsunuz. Siz ondan hoşlanmıyorsunuz ve çekinmeden onu öldürmeye kalkışabiliyorsunuz. Bunu bildiği için hayatı-

nı kurtarmak adına sizden tekrar kaçacaktır. Tibeats, onu ya satmalı ya da en azından kiralamalısın. Bunu yapmazsan onu senin mülkiyetinden çıkarmak için ben devreye gireceğim.”

Yol boyunca Ford ona bu şekilde hitap etti. Ben ağzımı açmadım. Fidanlığa ulaştığımızda ikisi görkemli eve girerken ben de Eliza’nın kulübesini tamir ettim. Köleler beni orada görünce çok şaşırdılar. Boğularak öldüğümü sanmışlar. O gece tekrar kulübede toplanıp maceramı dinlediler. Ciddi şekilde kırbaçlanacağıma emindiler. Kaçmanın cezasının beş yüz kırbaç darbesi olduğu iyi bilinirdi.

“Zavalı dostum,” dedi Eliza elimi tutarak, “boğulman senin için daha iyi olurdu. Zalim bir efendin var ve seni öldüreceğinden korkuyorum.”

Lawson bunun olabileceğini, kahya Chapin’in cezayı vermek üzere görevlendirileceğini ve canımı çok yakmayacağını söylerken Mary, Rachel, Bristol ve diğerleri cezayı Efendi Ford’un vermesini umuyorlardı, çünkü o hiçbir şekilde kamçılama cezası vermezdi. Hepsi bana acıyor, beni teselli etmeye çalışıyorlardı. Beni bekleyen cezadan müteessir görünüyorlardı; Kentucky John hariç. Kahkahalarının ardı arkası kesilmiyor, kulübeyi gülme sesleriyle dolduruyor, patlamamak için kendini zor tutuyordu. Gürültülü sevincinin sebebi benim tazıları geride bırakmamdı. Konuya komik bir açıdan bakıyordu. “Tarlada koştuğunu gördüğümde onu yakalayamayacaklarını biliyordum. Tanrım, Platt koşarken ayakları yere bile değmiyordu! Köpekler onun olduğu yere geldiğinde, o orada değildi. Hav, hav, hav! Yüce Tanrım!” Ve sonra Kentucky John yine gülme krizine girdi.

Ertesi sabah Tibeats tarladan ayrıldı. Sabahleyin çırçır atölyesinin etrafında dolanırken uzun, yakışıklı bir adam bana doğru yaklaşıp Tibeats’in genç elemanı olup olmadığını sordu. Bu ifade yetmiş yaşını geçen geçmeyen bütün köleler için kullanılırdı. Şapkamı çıkarıp o olduğumu söyledim.

“Benimle çalışmaya ne dersin?” diye sordu.

Tibeats’ten kurtulma ümidiyle “Çok isterim,” diye yanıtladım.

“Peter Tanner’ın mekanında Myers’ın altında çalıştın, öyle değil mi?”

Myers’ın benimle ilgili yaptığı övgüleri de ekleyerek olumlu cevap verdim.

“Tamamdır genç,” dedi, “seni Red Nehri’nde, buradan altmış kilometre uzaktaki ‘Koca Kamış Çalılığı’nda çalışman için efendinden kiraladım.”

Bu adam, Ford’un mekanının aşağısında, dere kolunun aynı tarafında yaşayan Bay Eldret’ti. Onunla tarlaya kadar gidip sabahleyin kölesi Sam’le çalışmaya başladım. Koca Kamış’a dört katırın çektiği ve içinde bir sürü erzakın olduğu bir yük arabası gidecekti. Eldret ve Myers at üstünde önümüzdeydi. Bu Sam, Charleston’ın yerlisiydi. Annesi, erkek kardeşi ve kız kardeşleri orada oturuyorlardı. Tibeats’in adı biri olduğuna “geçit veriyor” (bu hem siyah, hem de beyaz tenliler arasında yaygın bir kullanımdı), aynı benim gibi o da efendisinin beni satın almasını ümit ediyordu.

Carey’nin tarlasından geçip dere kolunun güneyine doğru devam ettik. Oradan Huff Power’ı geçip Red Nehri’ne çıkan Bayou Rouge yoluna geldik. Bayou Rouge Bataklığı’nı geçtikten sonra tam günbatımında anayoldan dönüp “Koca Kamış Çalılığı”na geldik. Yük arabasının zar zor sığıdığı, daha önce ayak basılmamış bir yoldan devam ettik. Kamışlar, oltalarda kullanılanlar gibi oldukça kalındı. Beş metre mesafeden birine bu kamışların arasından bakınca görülmezdi. Vahşi yaratıkların patika yolları kamışların arasından farklı yönlerle açılıyordu. Bu çalılıklarda ayı ve jaguar kaynıyordu ve nerede durgun bir su havzası varsa, orası da timsah doluydu.

“Koca Kamış’a giden ıssız yolda birkaç kilometre daha ilerleyip “Sutton’ın Tarlası” diye bilinen açık bir araziye gel-

dik. Sutton adında bir adam yıllar önce kamışları geçip bu تنها yere gelmiş. Rivayete göre buraya çalışmak için değil ama adaletten kaçan biri olarak gelmiş. Burada yalnız yaşamış. Bataklığın keşişi, inzivaya çekilmiş kişisiymiş. Tohumu kendi elleriyle eker, hasatını kendisi toplarmış. Bir gün Kızıl-derililer yalnızlığını sona erdirmiş, kanlı bir kavgadan sonra galip gelip onu katletmişler. Ülke genelinde köle muhitlerinde ve beyaz çocukların batıl hikayeler dinlediği “görmekli ev” balkonlarında o bölgenin, “Koca Kamış”ın kalbinin, lanetli olduğu anlatılmış. Çeyrek yüzyıldan fazla bir zamandır insan sesleri bu açık alanın sessizliğini ya çok az bozmuş ya da hiç bozmamış. Bir zamanlar işlenmiş tarlayı kokuşmuş ve zehirli otlar sarmış, artık yıkılan kulübenin girişinde yılanlar güneşleniyormuş. Gerçekten de viran oluşun hazin bir resmiydi bu.

“Sutton’ın Tarlası”nı geçtikten sonra üç kilometre ötedeki yeni açılmış yolu takip ettik. Artık Bay Eldret’in vahşi diyarına gelmiştik. Oraya geniş bir fidanlık yapmak istiyordu. Ertesi sabah kamış makaslarımızla çalışmaya gittik ve biri Myers’la Eldret’a, diğeri Sam’e, bana ve aramıza katılacak kölelere olmak üzere iki kulübe dikebilecek büyüklükte temizlik yaptık. Şimdi uzun dalları neredeyse güneş ışınlarını kesen dev ağaçların arasındaydık. Ağaçların arasındaki boşlukta dayanıklı kamışlar ve yer yer palmiyeler vardı.

Defne, çınar, meşe ve selviler Red Nehri’ni çevreleyen bereketli ovalarda görülmemiş bir uzunluğa erişiyordu. Dahası, her ağaçtan uzun, büyük yosunlar sarkıyor, onlara alışkın olmayan gözlere çarpıcı ve eşsiz bir görüntü sunuyordu. Bu yosunlar kuzeye gönderiliyor, imalat işleri için kullanılıyordu.

Meşeleri kesip onlarla geçici kulübeler diktik. Çatıları, dayandıkları sürece tahta kiremitlere çok iyi bir alternatif olan geniş palmiye yapraklarıyla kapattık.

Buradaki en büyük sorunum küçük sineklerdi; tatarcıklar ve sivrisinekler... Havayı dolduruyorlardı. Kulağa, burna,

gözlere, ağza giriyorlardı. Deriye yapışıyorlardı. Böyle olunca onları fırçalamaya çalışmak da, fırlatıp atmak da imkansızdı. Bizi o küçük, işkenceci ağızlarıyla lokma lokma yiyip bitirecek gibi duruyorlardı.

“Koca Kamış Çalılığı”nın merkezinden daha ıssız ya da tatsız denilebilecek bir yer hayal etmek zordur ama yine de Efendi Tibeats’in olduğu herhangi bir yere kıyasla orası benim için bir cennetti. Çok çalışıyordum ve sık sık bitap düşüyordum ama gece huzurlu yatıp sabah içimde korku olmadan kalkıyordum.

İki hafta içinde Eldret’in tarlasından dört tane siyahi kız geldi: Charlotte, Fanny, Cresia ve Nelly. Hepsi kocamandı, şişmandı. Elllerinde baltalarla Sam’le bana ağaç kesmede yardım ettiler. Muhteşem balta kullanıyorlardı. En büyük meşe veya selvi bile sert darbelerinin karşısında çok fazla direnemiyordu. Kütük toplama konusunda erkeğe denktiler. Güney ormanlarında erkek keresteciler olduğu gibi kadın keresteciler de vardır. Hatta Bayou Boeuf bölgesinde kadınlar tarlada ihtiyaç olan her işi yaparlar. Saban sürer, yük çeker, hayvanları güder, otları temizler, ana yol üzerinde çalışır ve daha nicelelerini yaparlar. Büyük pamuk ve şeker tarlaları olan bazı tarla sahipleri sadece köle kadınlarla çalışırlar. Bunlardan biri de John Fogaman’ın tarlasının karşısında kalan dere kolunun kuzey kıyısındaki Jim Burns’dür.

Çalılığa geldikten sonra Eldret, iyi çalışırsam dört hafta sonra Ford’u ve arkadaşlarımı ziyaret edebileceğime dair söz vermişti. Beşinci hafta Cumartesi gecesi çok iyi iş çıkardığımı söylediğinde sözünü ona hatırlattım. Bunu yapmayı çok istiyordum ve Eldret’in açıklaması beni çok mutlu etmişti. Salı sabahı dönüp işe tekrar başlayacaktım.

Eski arkadaşım la böyle erkenden tekrar buluşacağım için heyecanla beklerken Tibeats’in nefret dolu varlığı aramızda belirdi. Myers ve Platt’ın birlikte nasıl çalıştıklarını sordu ve

çok iyi çalıştıkları, Platt'ın bu yüzden sabah Ford'u ziyaret etmek için tarlaya gideceği cevabını aldı.

“Ha, ha!” diye alay etti Tibeats, “Şans vermeye değmez. Zenci güvenilirmez olduğunu gösterecek. Gidemez.”

Ama Eldret güvenilir iş yaptığını, bana söz verdiğini ve şartları yerine getirdiğim takdirde hayal kırıklığına uğramayacağımı söylediğini belirtti. Daha sonra hava kararınca onlar bir kulübeye geçti, ben birine. Gitme fikrinden vazgeçemedim; bu benim için büyük bir yıkım olurdu. Sabah olmadan kararımı verdim: Eldret gitmeme karşı çıkmazsa ne olursa olsun gidecektim. Gün ağardığında omzumda bir çubuğa sarılı battaniyemle kapısına varıp gidebileceğime dair onay yazısı bekledim. Tibeats hemen o zora koşan hallerinden birini takınıp geldi, yüzünü yıkadı ve yakınlardaki kütüklerden birine gidip üstüne oturdu. Belli ki bir şeyler düşünüyordu. Uzun süre orada kaldıktan sonra ani bir sabırsızlıkla yola koyuldum.

“Onay kağıdın olmadan mı gidiyorsun?” diye bağırdı.

Cevaben “Evet, efendim. Gideyim diye düşündüm,” dedim.

“Nasıl gideceğini düşünüyorsun?” diye sordu.

Sadece “Bilmiyorum,” diyebildim.

Kulübeye doğru giderken “Yarı yolda yakalanıp olman gereken yere, hapse yollarırsın,” dedi. Elinde onay kağıdıyla geri geldi ve bana “Yüz kırbaç darbesini hak eden ölü zenci!” deyip kağıdı yere fırlattı. Yerden kağıdı aldığım gibi hızla oradan uzaklaştım.

Efendisinin tarlasının dışında onay kağıdı olmadan yakalanan köle karşılaştığı herhangi bir beyaz adam tarafından yakalanıp kamçılanabilir. Şimdi elimde tuttuğum onayın içeriği şöyleydi:

“Platt'ın, Ford'un Bayou Boeuf'teki tarlasına gitme ve Salı sabahına kadar dönme izni vardır.

JOHN M. TIBEATS.”

Genelde böyle yazarlar. Yolda birçok adam onay kağıdını talep etti, okudu ve geri verdiler. Giysilerinden zengin oldukları anlaşılan, beyefendi havası ve görünümünde olanlar beni pek fark etmiyorlardı ama kılıksız, aylak adamlar beni saptama ve dikkatle inceleme konusunda çok başarılıydılar. Kaçakları yakalamak bazen para getiren bir iştir. Duyururlar; sahibi çıkmazsa en fazla parayı verene satarlar. Her halükarda, köleyi bulan kişiye, sahibi çıksa bile hizmetlerinden ötürü para verilir. Bu yüzden “aşağılık bir beyaz” (o türün aylak adamlarına böyle denirdi), onaysız giden bir zenciyi Tanrı’nın bir lütfu sayardı.

Eyaletin o kısımlarındaki yollarda hiç konaklayacak yer yoktur. Koca Kamış’tan Bayou Boeuf’e yolculuğumda ne tek kuruş param vardı, ne de erzakım ama yine de elinde onay kağıdı olan köle ne açlıktan mustarip olurdu, ne de susuzluktan. Tek yapılması gereken, onayı tarlanın efendisi veya kahyasına göstermek ve mutfığa yönlendirildiğinde ne istediğini söylemektir. Yolcu, istediği yerde durur ve sanki halk tavernasındaymış gibi istediği yemeği söylerdi. Bu, ülke genelinde geçerli bir kuraldı. Red Nehri civarı ve Louisiana’nın iç taraflarındaki dere kollarında yaşayanlar bütün kusurlarına rağmen misafirperverdi.

Ford’un tarlasına akşama doğru vardım ve akşamı Eliza’nın kulübesinde Lawson, Rachel ve diğer tanıdıklarla geçirdim. Washington’dan ayrıldığımızda Eliza gürbüzdü. Dik duruyor, ipek ve mücevherleri içinde zarif bir güç ve şıklık yayıyordu. Şimdi adeta eski halinin zayıf bir gölgesiydi. Artık korkunç derecede sıskaydı ve eskiden dümdüz ve aktif olan vücudu, sanki yüz yılın yükünü taşımış gibi eğilmişti. Kulübesinde eğilmiş, kaba köle kıyafetleri içinde dururken Elisha Berry, çocuğunun annesini tanıyamazdı. Daha sonra onu hiç görmedim. Pamuk tarlasında iş göremez hale gelince Peter Compton’ın yakınlarında oturan bir adama verilmişti. Gücü

tükenene kadar gam kalbini kemirmişti ve bu yüzden son efendisinin onu en acımasız şekilde kırbaçlayıp kullandığı söyleniyordu. Ama adam, onu terk eden gençlik enerjisini kırbaçlayamamış, bükülmüş bedenini tekrar çocukları yanında ve özgürlük ışığı önünde parlarkenki haline getirememişti.

Bu dünyadan ayrılışıyla ilgili detayları Compton'ın "yoğun sezon"da Bayan Tanner'a destek olmak için Red Nehri'ne gelmiş kölelerinden öğrenmiştim. Dediklerine göre sonunda tamamen yardım edilemez bir hale gelmiş, haftalarca döküntü halindeki kulübenin zeminine serilmiş, tiranlarının vereceği bir damla suya ve bir lokma yemeğe muhtaç kalmış. Efendisi, acı çeken hayvanların ıstırabına son vermek için yapıldığı gibi onu öldürmemiş; ona bakmayı, onu korumayı kesmiş ve acı ve sefalet içinde ölümünü beklemiş. Çalışanlar bir gece tarladan döndüklerinde onu ölü bulmuşlar. Gün içinde, dünyanın her yerinde gizlice gezinen Tanrı'nın Meleği, yeryüzünü terk eden ruhları toplamış, ölmek üzere olan kadının kulübesine sessizce girmiş ve onu oradan almış. Sonunda özgür kalmış!

Ertesi gün battaniyemi toplayıp Koca Kamış'a dönmek üzere yola çıktım. On kilometre yolculuk ettikten sonra sürekli bir yerlerde karşıma çıkan Tibeats, beni Huff Power'da karşıladı. Neden o kadar erken geri döndüğümü sordu, bana söylenen zamanda geri dönmek istediğimi belirtince, bir sonraki tarladan uzağa gitmem gerektiğini, çünkü beni Edwin Epps'e sattığını söyledi. Bahsi geçen beyefendinin bulunduğu bahçeye geldik. Adam beni inceledi ve alıcılar tarafından sorulan malum soruları sordu. Gerekli şekilde teslim edildikten sonra kendime bir çapa ve balta sapı ayarlamam emredildi.

Artık gece gündüz Tibeats'in hiddeti ve zulmünden korkan malı, köpeği, hayvanı değildim. Yeni efendim kim olursa olsun kesinlikle değişiklikten pişman olmayacaktım. Bu yüzden satıldığımın söylenmesi benim için iyi haberdirdi. Rahat bir nefes alıp yeni evime girdim.

Tibeats kısa süre sonra ülkenin o bölgesinden kaybolup gitti. Ondan sonra bir kez, sadece bir kez gördüm onu. Bayou Boeuf'ten kilometrelerce ötedeydi. Bir meyhanenin girişinde oturuyordu. Bense St. Mary kilisesinin oradan bir yığın köyle birlikte geçmekteydim.

12. Bölüm

*Epps'in Kişisel Görünümü – Sarhoş ve Ayık Epps
Onun Geçmişine Bir Bakış – Pamuk Yetiştirmek
Çiftçilik Yapma ve Toprağı Hazırlama – Tarlayı Ekme
Çapalama, Toplama ve Deneyimsiz İşçilerin Tarzı
Pamuk Toplayanların Farkı – Kayda Değer Biri: Patsey
Yeteneğe Göre Görevlendirme – Bir Pamuk Tarlasının Güzelliği
Kölenin Çalışmaları – Çırcır Atölyesine Yaklaşma Korkusu
Tartma – “Günlük İşler” – Kulübe Hayatı – Mısır Değirmeni
Asma Kabağının Kullanım Alanları – Uyanamama Korkusu
Devamlı Korku – Mısır Ekip Bıçma– Tatlı Patatesler
Verimli Toprak – Domuzları Semirtmek
Domuz Pastırmasını Muhafaza Etmek – Sığır Yetiştirmek
Atış Müsabakaları – Bahçe Ürünleri – Çiçekler ve Yeşillik*

Bu hikayenin devamında hakkında çok şey söylenecek olan Edwin Epps iri yapılı, cüsseli; açık renk saçlı, belirgin yanak kemikleri ve sıra dışı ölçülerde kemerli burnu olan bir adamdı. Mavi gözlü, sarı tenli, 1,80 cm boyunda bir adam... Bir at binicisinin keskin, soru soran ifadesine sahipti. Tavırları itici ve kabaydı ve dili eğitimsiz olduğunu hızlıca belli ediyordu. En kızdırıcı şeyleri söyleme becerisine sahip olmanın yanı sıra, bu işi Peter Tanner'dan bile iyi yapıyordu. Zimmetine geçtiğim dönemde Edwin Epps içmeyi seviyordu ve “alemler-

ri” bazen iki haftayı buluyordu. Ancak son zamanlarda kendine çeki düzen vermiş ve ben onu bıraktığımda bu konuda Bayou Boeuf’te bulunabilecek en ölçülü adamlardan biri olmuştı. Efendi Epps “kafaya diktğinde” en büyük eğlencesi zencileriyle dans etmek veya sırf acı çığlıklarını duymak için onları bahçede uzun kırbaçıyla kamçılama olurdu. İçtiğinde şamatacı, tehditkar, gürültülü bir adam olurdu. Ayık olduğunda sessiz, ketum ve kurnaz biriydi. Bizi sarhoşken yaptığı gibi ayırım yapmaksızın dövmez ama deri kırbacının ucunu yavaş çalışan bir köleye kendine has bir ustalıklarla vururdu.

Gençken şoför ve kahya olarak çalışmıştı ama artık Holmesville’den dört, Marksville’den otuz, Cheneyville’den de yirmi kilometre uzaktaki Bayou Huff Power’da bir tarlası vardı. Tarla aslen, eşinin amcası Joseph B. Roberts’ındı ama Epps kiralamıştı. En temel uğraşı pamuk yetiştirmekti. Dolaşısıyla bu kitabı okuyup hiç pamuk tarlası görmemiş olanlar için pamuk tarlalarını anlatmak yersiz kaçmaz.

Toprak, şeritler halinde sürülerek hazırlanır. Saban sürmek için öküzler ve özellikle katırlar kullanılır. En az erkekler kadar kadınlar da bu işle uğraşır, hayvanları besler, onların bakımını üstlenir, bütün tarla ve ahır işlerini Kuzey’in erkekleri gibi yaparlar.

Su yatakları arasında iki metre olacak genişlikte ayarlanır. Bir katır tarafından sürülen saban, daha sonra bu yoldan veya yatağın merkezinden geçirilir. Kızlar genelde buraya boyunlarına asılı çantanın içinde taşıdıkları tohumu bırakırlar. Kızın arkasından bir katır ve tırmık gelir. Böylece iki katır, üç köle, bir saban ve tırmık; bir sıra pamuk ekiminde kullanılır. Bu işlem Mart ve Nisan aylarında gerçekleştirilir. Mısır Şubat ayında ekilir. Soğuk yağmurlar olmadığı zaman pamuk genel olarak bir haftada yetişir. Sekiz ya da on gün sonra ilk çapalama yapılır. Bu da kısmen sabah ve katır yardımıyla yapılır.

Sabanın iki tarafı da mümkün olduğunca pamuğa en yakın yerden geçer. Köleler çapalarıyla takip eder, yabancı otları ve pamuğu budayıp yığınları kenara koyarlar. Buna pamuk sıyırma denir. İki hafta sonra da ikinci çapalama başlar. Bu kez karık, pamuğa doğru konur. Artık her yığında bir tek en büyük sap bırakılır. İki hafta sonra üçüncü kez çapalanır; daha önce yapıldığı gibi karık, pamuğa doğru konur, sıra aralarındaki yabancı otlar imha edilir. Temmuzun biri gibi otuz santimetre civarına ulaştığında, dördüncü ve son kez çapalanır. Artık sıralar arasındaki bütün alan sabanla sürülmüştür ve merkezde derin bir karık vardır. Tüm bu çapalamalar sırasında kahya, köleyi elinde bir kırbaçla at sırtında takip eder. En hızlı çapacı ilk sırayı alır. Arkadaşlarından yaklaşık iki metre öndedir. Onu geçen biri olursa, kırbaçlanır. Biri arkada kalır veya bir an oyalanırsa, kırbaçlanır. Aslına bakılırsa kırbaç sabahtan akşama havada şaklar. Çapalama sezonu böylece nisan ayından temmuz ayına kadar devam eder. Bir tarla bir kere çapalandıktan sonra tekrar çapalanır.

Ağustos'un ikinci yarısında pamuk toplama sezonu başlar. Bu sırada her bir köleye bir çuval verilir. Kayışa neredeyse yere değen çuvalın ağzını göğüs hizasından yukarıda tutan bir kayış bağlanır. Her köleye ayrıca yaklaşık iki yüz kırk litre hacminde büyük bir varil verilir. Bu, çuval dolduğunda pamuğu içine boşaltmak için gereklidir. Variller tarlaya taşınıp sıraların başına konur.

İşe yabancı olan biri tarlaya ilk kez gönderildiğinde sıkı sıkı kırbaçlanır, böylece elinden geldiğince hızlı toplaması sağlanır. Gece olduğunda topladıkları tartılır ve pamuk toplamadaki yeteneği ölçülür. Her gece aynı ağırlıkta pamuk getirmesi gereklidir. Eğer ağırlık azalırsa bu, yavaş çalıştığının göstergesidir ve bu yüzden ceza olarak kırbaçlanır.

Sıradan bir günün çalışmasında doksan kilo pamuk toplanır. Pamuk toplamaya alışkın biri bundan daha az toplarsa

cezalandırılır. Bu iş açısından köleler arasında büyük farklar vardır. Kimisi doğuştan bu işe yatkındır ki hızlı ve iki eliyle birden toplar; kimisi de ne yaparsa yapsın standartları yakalayamaz. Böyleleri pamuk tarlasından alınıp başka işlere atanırlar. Hakkında daha çok şey söyleyeceğim Patsey, Bayou Boeuf'teki en yetenekli pamuk toplayıcısı olarak bilinirdi. İki eliyle ve muhteşem bir hızla toplardı. Öyle ki, bu kadın için günlük iki yüz otuz kilo toplamak sıradan bir işti.

Dolayısıyla herkes toplayabilme kabiliyetine göre görevlendirilir ama kimsenin doksan kilodan az toplaması istenmezdi. Bu işte başından beri başarısız olan ben, efendimi ancak doksan kiloyla memnun edebilirken Patsey bunun iki katını getiremediği takdirde kamçılanırdı.

Pamuğun boyu bir buçuk, iki metreye kadar uzanır ve her gövdenin karık üstünden birbirine değen bir sürü dalı vardır.

Pamuklar toplanmaya hazır olduğu zaman, pamuk tarlası manzarasından daha hoş bir görüntü zor bulunur. Geniş bir alanı kaplayan ışık veya yeni yağmış kar gibi tertemiz bir görüntü sunar.

Bazen bir köle sıranın önce bir tarafını, sonra diğer tarafını toplar ama genelde iki tarafta da pamuk toplayan birer köle vardır. Çuval, dolduğunda varilin içine boşaltılır ve ezilir. Tarlayı ilk kez sürerken sapların dallarını kırmamak için çok dikkatli olmak gerekir. Dal kırılırsa pamuk olgunlaşamaz. Epps, dikkatsizliğinden ya da elinde olmadan böyle bir hata yapan hizmetçiye en ağır cezayı vermekten hiç çekinmezdi.

Kölelerin sabah olur olmaz tarlada olması beklenirdi. Sadece soğuk domuz pastirmalarını yemeleri için verilen on, on beş dakikalık öğle arası dışında hiç izinleri olmazdı. Ayrıca karanlıktan göz gözü görmez hale gelene kadar çalışmaları istenir ve ay tamamen kendini gösterdiğinde de gece yarısına kadar çalışırlar. Akşam yemeği vaktinde bile ara vermeye cesaret edemezler, ne kadar geç olursa olsun kahya tarafından dur emri verilene kadar çalışırlar.

Tarladaki işler bittikten sonra variller çırcır atölyesine taşınıp toplanan pamuk tartılır. Ne kadar yorgun argın olursa olsun, ne kadar uykuya veya dinlenmeye ihtiyacı olursa olsun, bir köle pamuk atölyesine asla korku dışında bir duyguyla yaklaşamaz. Ağırlığı istenilenden daha azsa, ona verilen görevi layığıyla yerine getirmemişse acı çekeceğini bilir. Ve eğer ki istenilenden dört, beş kilo daha fazla toplamışsa, büyük ihtimalle efendisi ertesi günkü standardını arttıracaktır. Yani çok az da toplasa, çok fazla da toplasa, bir köle çırcır atölyesine daima korku içinde ve titreyerek gelir. Genel itibariyle az toplamış olurlar, bu yüzden de tarladan ayrılmak istemezler. Tartma ve kırbaçlamalardan sonra variller saman gibi pamuk atölyesine taşınır ve bütün kölelerin çignemesi istenir. Pamuk kuru değilse hızlıca çırcır atölyesine götürülmek yerine altmış santimetre uzunluğunda, yüz seksen santimetre genişliğindeki setlerin üzerine dizilir.

Bu tamamlanınca günün işi hâlâ sona ermemiştir. Herkes kendisine verilen işe devam eder. Biri katırları doyurur, diğeri domuzları; bir diğeri odunları keser ve bu böyle devam eder. Kutulama işlemi de mum ışığında yapılır. Nihayetinde geç bir saatte uykulu ve yorgun kulübelerine dönerler. Sonra kulübede ateş yakılmalı, küçük el değirmeninde mısır öğütülmeli, o günün akşam yemeği ve ertesi gün tarlada yenecek yemek hazırlanmalıdır. Yiyebilecekleri tek şey her pazar sabahı dağıtılan mısır ve domuz pastırmasıdır. Herkes haftalık hakkı olan bir buçuk kiloluk domuz pastırması ve biraz yemek hazırlayacak kadar mısır alır. Hepsi bu! Çay yok, kahve yok, şeker yok ve kırk yılda bir verilen az bir miktar dışında tuz yok! Efendi Epps'le geçirdiğim on yıllık sürenin verdiği deneyimle söyleyebilirim ki hiçbir kölesi lüksten kaynaklanan gut hastalığına yakalanma riski taşımamıştır! Efendi Epps'in domuzları kabuklu mısırla beslenirdi. Domuzlar böylece daha kolay semirtilir ama köleler aynı şekilde beslenirlerse iş yap-

mayacak derecede kilolu olurlardı! Efendi Epps hesaplarında açığözlüydü ve hayvanlarını nasıl idare edeceğini iyi bilirdi. İster sarhoş olsun, ister ayık.

Mısır değirmeni, barınağın alt tarafındaki avluda durur. Sıradan bir kahve değirmeninden çok da farklı değil: Haznesi yaklaşık beş buçuk litre alabilir. Efendi Epps'ın elindeki bütün kölelere tanıdığı bir hak vardı: Mısırlarını küçük miktarlarda gecelik olarak öğütebilir veya tüm haftaninkini bir seferde öğütebilirlerdi. Onlar pazar günü öğütmeyi tercih ediyorlardı. Efendi Epps gerçekten de çok cömert bir adamdı!

Ben mısırimi küçük bir tahta kutuda sakladım. Yemeğim asma kabağının içinde dururdu. Asma kabağı, tarladaki en kullanışlı kaplardan biridir. Köle kulübesinde içine her türlü çanak çömleğin saklanabildiği gibi tarlaya su götürmek için de kullanılır. Başka bir tanesine de akşam yemeği konur. Kova, maşrapa, leğen ve benzeri taşıma kaplarının hepsini birden gereksiz kılar.

Mısır öğütülüp ateş yakıldığında, domuz pastırması asıldığı yerden indirilip kızarması için kömürün üstüne konur. Kölelerin birçoğunun çatal şöyle dursun, bıçağı bile yoktur. Eti odunların arasındaki baltayla keserler. Mısır yemeğine biraz su katılır ve ateşin üstüne konulup pişmesi beklenir. Kızardığında küller kazınır ve masa görevi gören bir şeyin üstüne konur. Köle kulübesinin kiracısı artık akşam yemeği için yer sofrasına oturmaya hazırdır. Vakit genelde gece yarısıdır. Çırçır atölyesine giderken yaşadıkları ceza alma korkusu dinlenmek için uzandıklarında da sarar ruhlarını. Bu sefer sabah uyanamama korkusu vardır içlerinde. Böyle bir suçun cezası en az yirmi kırbaç darbesinden başlar. Düdüğü ilk duyduğunda ayakta ve tamamen uyanık olmak için dua eder ve gece uykusuna dalar.

Dünyanın en rahat sedirleri kölenin kütükten malikanesinde bulunmaz elbette ki. Benim yıllarca üstünde yattığım

şey, otuz santimetre genişliğinde ve üç metre uzunluğunda bir tahtaydı. Yastık dediğim şey, aslında takozdu. Nevresimim basit bir battaniyeden ibaretti; fazladan bir örtüm dahi yoktu. Açıkca pire yuvası olmasa yapraklı kara yosunları kullanılabildi aslında.

Kulübe, zemini veya penceresi olmaksızın kütüklerden inşa edilir. Zaten pencere toptan gereksiz bir şeydir, çünkü kütüklerin arasındaki açıklıklar yeterince ışık görmenizi sağlar. Fırtınalı havada yağmur o aralıklardan içeri girer, bizi huzursuz edip tadımızı kaçırır.

İlkel kapı, büyük tahta menteşelere tutturulur. Bir köşeye tuhaf bir şömine yapılır.

Gün doğmadan bir saat önce düdük çalar. Sonra köleler uyanır, kahvaltılarını hazırlar, bir asma kabağına su doldurur, diğerine domuz pastırması ve mısır tatlısından ibaret öğlen yemeğini koyar ve tekrar tarlaya koşarlar. Gün ağardıktan sonra kulübede yakalanmak her koşulda kırbaçlanmayla sonuçlanan bir suçtur. Sonra bir başka günün korkuları ve çalışmaları başlar. Gün bitene kadar dinlenme diye bir şey yoktur. Gündüz yeterince hızlı olamamaktan, gece çırcır atölyesine pamuk dolu variliyle girmekten korkar. Yatağına uzandığında sabah uyanamamaktan korkar. Bu, Bayou Boeuf'te pamuk toplayan bir kölenin bir gününün gerçek, sadık, abartılmamış bir tasviridir.

Genelde ocak ayı itibarıyla dördüncü ve son toplama işlemi tamamlanır. Sonra mısır hasatı kaldırma işi başlar. Mısır ikincil bir mahsul olarak değerlendirildiği için pamuktan daha az ilgi görür. Daha önce söylendiği gibi, şubat ayında ekilir. O bölgede mısır, domuzları semirtmek ve köleleri beslemek için yetiştirilir ve çok azı pazara gönderilir, o da eğer gönderilirse. Mısır beyazdır ve başağı çok büyüktür. Sapı iki buçuk, üç metreye uzanır. Ağustosta yapraklar kesilir, güneşte kurutulur, küçük demetler halinde bir araya getirilir ve katır ve öküzler

için yem diye depolanır. Daha sonra köleler tarlaya gidip başağı ters çevirir ki yağmur tahıla nüfuz etmesin. Pamuk toplama bitene kadar bu halde bırakılır. Sonra başaklar saplardan ayrılıp kabuklarıyla birlikte mısır ambarına bırakılır. Kabuklar ayrılırsa buğdaybiti, ürünü yok eder. Saplar tarlada bırakılır.

O bölgede belli ölçüde Carolina ya da diğer adıyla tatlı patates de yetiştirilir. Ama bunlar domuzlara da sığırlara da verilmediğinden az bir öneme sahiptirler. Toprağın üstüne, küçük bir toprak parçası veya mısır sapıyla birlikte yerleştirilir. Bayou Boeuf'te silo yoktur. Toprak çok alçak olduğu için içine su dolabilir. Patateslerin bir varili iki ya da üç şilin tutarındadır. Mısır da çok nadir görülen kıtlık dönemlerinden birine denk gelinmediği sürece aynı fiyata alınabilir.

Pamuk ve mısırlar depolandıktan sonra saplar sökülüp biriktirilir ve yakılır. Saban sürme işlemi aynı zamanda başlatılır. Gözlemediğim kadarıyla Rapides ve Avoyelles civarında, hatta tüm bölgede bulunan toprak oldukça zengin ve verimli. Kahverengi veya kırmızımsı renkte kireçli bir toprak türü var. Bu topraklarda, daha çorak toprakların ihtiyaç duyduğu canlandırıcı gübrelere gerek yoktur. Aynı tarlada aynı mahsul yıllar boyunca yetiştirilebilir. Ağaçları çekip kesmek, pamukları ezmek, domuzları semirtip öldürmek önemsiz olaylardır.

Eylül ve ekim aylarında domuzlar, köpekler eşliğinde bataklıklara götürülüp kafeste tutulurlar. Soğuk bir sabah, ki bu genelde yılbaşı günü olur, domuzlar kesilir. Sonra her domuz altı parçaya bölünür ve büyük masalarda birbirinin üstüne dizilip tuzlanır. Bu şekilde iki hafta ateşin üstüne asılıp bekletilir ve yılın en az yarısı bu şekilde devam edilir. Bu yoğun tütsüleme işlemi etin kurtlanmasını önlemek için gereklidir. Öyle ılık bir iklimde etin muhafazası zordur. Arkadaşlarım ve ben birçok kez bir buçuk kiloluk haftalık hakkımızı böyle kurt dolu almışızdır.

Bataklıklarda sığır kaynamasına rağmen onlar asla büyük geçim kaynağı olarak görülmez. Tarla sahibi, hayvanların ku-

lağına bir işaret koyar veya yanına adının baş harflerini yazar ve onları sınırsız özgürlüğe sahip oldukları bataklığa salar. Irkı İspanyol olan sığırlar, küçüktür ve diken gibi boynuzları bulunur. Bayou Boeuf'ten sürülerce götürüldüğünü bilirim ama bu nadir bir görüntüdür. En iyi ineklerin değeri yaklaşık beş dolardır. Tek sağmada iki litre almak normalden çok olarak nitelendirilir. Az bir içyağları vardır ve etleri yumuşak, kalitesizdir. Bataklıklardaki çok sayıda ineği saymazsak tarla sahipleri New Orleans pazarından alınan peynir ve yağlar için Kuzey'e borçlu durumdadırlar. Tuzlanmış sığır eti görkemli evde de, kulübede de yenmez.

Efendi Epps taze sığır eti ihtiyacını karşılamak için atış müsabakalarına katılırdı. Bu etkinlik, komşu köy Holmesville'de haftalık olarak yapılırdı. Semirtilmiş kocabaşlar oradan geçirilir ve vurulurdu. Bunun için de önceden belirlenmiş miktarda para talep edilirdi. Şanslı nişancı eti arkadaşları arasında bölüşür ve böylece katılan tarla sahiplerinin de karnı doyardı.

Fransızcadan çevirisi “vahşi öküzlerin ırmağı veya dere-si” gibi bir anlama gelen Bayou Boeuf'ün adını, ormanları ve bataklıklarındaki çok sayıda evcil ve yabani sığırdan aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Lahana, turp ve benzeri bahçe ürünleri efendinin ve ailesinin kullanımı için üretilir. Yılın her mevsiminde yeşillik ve sebze bulunur. Bayou Boeuf bölgesinde soğuk kuzey paralellerinden gelen ıssız rüzgarlarla birlikte “ot kurur, çiçek solar”^{*} ama sıcak ovaları kaplayan yeşillik daimidir ve çiçekler kışın ortasında da açar.

Hayvan otlatmak için ayrılmış mera bulunmaz. Mısır başakları çalışan sığırlara yeterli besin kaynağını sağlarken diğer sığırlar da sürekli yeşeren otlakta başlarının çaresine bakarlar.

Güney'in iklimi, alışkanlıkları, gelenekleri, yaşama ve ça-

* *İncil*, Yeşaya 40:8. (ç.n.)

lışma usulleriyle ilgili daha birçok detay bulunmakta ama yukarıda bahsedilenlerin okuyucuya Louisiana'daki bir pamuk tarlasında hayatın nasıl olduğuna ilişkin genel bir fikir vereceği düşünölmektedir. şeker kamışı ekip biçme şekli ve şeker üretiminden başka bir yerde bahsedilecektir.

13. Bölüm

Garip Balta Sapı – Yaklaşan Hastalığın Belirtileri
Çökmeye Devam – İşe Yaramayan Kırbaç
Kulübeye Tıkılıp Kalma – Dr. Wines’in Ziyareti
Kısmi İyileşme – Pamuk Toplamadaki Başarısızlık
Epps’in Tarlasında Duyulabilecek Şeyler
Kırbaçların Derecelendirmesi – Epps Kırbaçlamak İstiyor
Epps Dans Etmek İstiyor – Dansın Tasviri
Gereksiz Yere Dinlenememe – Epps’in Karakteri
Jim Burns – Huff Power’dan Bayou Boeufe Geliş
Abram Amca, Wiley, Phebe Hala, Bob, Henry, Edward ve
Patsey’nin Soyu – Geçmişleri ve İlginç Yanlarıyla İlgili Bir Şey
Kıskançlık ve İhtiras – Kurban Patsey

Efendi Epps’in arazisine geldikten sonra bana verdiği ilk emir bir balta sapı yapmam olmuştı. Orada kullanılan saplar yuvarlak, düz bir çubuk şeklindedir. Ben Kuzey’de alışık olduğum tarzda eğri bir tane yaptım. Bitirip Epps’e takdim ettiğimde şaşkınlıkla baltaya bakıp ne olduğunu anlamaya çalıştı. Daha önce hiç öyle bir sap görmemişti. Kolaylıklarını anlatınca ister istemez fikrin yaratıcılığından etkilendi. Onu uzun süre evinde saklamış ve arkadaşları geldiğinde nadir bir şey olarak göstermeyi âdet edinmişti.

Çapalama sezonu gelip çatmıştı. Önce mısır tarlasına, sonra da pamuk kazmaya gönderildim. Bu işi neredeyse çapalama sezonu geçene kadar yaptım. Tam da bu zamanlarda bir hastalığın belirtilerini hissediyordum. Soğuktan donuyordum, hemen ardından da ateşim yükseliyordu. Zayıflayıp güçten düştüm. O kadar sık başım dönüyordu ki kendimi sersemlemiş ve sendeleyeen bir sarhoş gibi hissediyordum. Yine de işimi yapmam gerekiyordu. Sağlıklıyken arkadaşlarıma ayak uydurma konusunda çok sıkıntı çekmiyordum ama şimdi bu bana imkansız gibi geliyordu. Sık sık geride kalıyor, kahyanın kamçısını sırtımda hissediyor ancak bu şekilde hasta ve bitkin bedenimde geçici de olsa biraz enerji topluyordum. Zaman geçtikçe çökmeye devam ediyordum; kırbaç sonunda tamamen işe yaramaz hale gelmişti. Deri kırbacın en keskin darbesi bile beni hareketlendiremiyordu. Sonunda pamuk toplama sezonunun yaklaştığı dönemde, Eylül ayında kulübeden çıkmaz oldum. O ana kadar hiç ilaç almamış, efendim veya sahibenden ilgi görmemiştim. Yaşlı aşçı ara sıra beni ziyaret eder, bana mısır kahvesi pişirir, bazen de benim mecalim olmadığı zamanlarda biraz domuz pastırması haşlardı.

Öleceğimi söylediklerinde Efendi Epps telef olmaya yüz tutmuş bu hayvanın kendisine bin dolar kaybettireceği düşüncesiyle Dr. Wines'ı Holmesville'e çağırma masrafını göze alabilmişti. Doktor, Epps'e hastalığının havadan kaynaklandığını ve beni kaybetme ihtimalinin olduğunu söyledi. Bana da et tüketmememi ve hayatımı devam ettireceğim kadar yemek yememi söyledi. Birkaç hafta sonra bana uygun görülen diyetle kısmen iyileşmiştim. Tamamen iyileşmeden önce bir sabah Epps kulübenin kapısında belirip bana bir çuval uzattı ve pamuk tarlasına gitmemi emretti. O sıralar pamuk toplama konusunda hiç deneyimim yoktu. Gerçekten tuhaf bir işti. Diğerleri iki elini kullanarak pamukları toplayıp çuvalı benim anlayamadığım bir kesinlik ve ustalıkla doldururken ben bir

elimle pamuk kozasını tutuyor, diğeriyle bembeyaz, gür bitkiyi ele geçirmeye çalışıyordum.

Pamuğu çuvala doldurmak iyi el-göz koordinasyonu gerektiren bir işti. Ben pamuğu düştüğü yerden toplamaya uğraşıyordum, ki sapında ne kadar çok yetişiyorsa, yere de hemen hemen o kadar düşüyordu. Uzun, ağır çuval bir o yana bir bu yana sallandıkça henüz kırılmamış pamuk kozalarının olduğu dallarda da tahribata sebep oluyordum. Çok yorucu bir günden sonra elimde çuvalımla çırcır atölyesine geldim. Tartı, ağırlığının yalnızca kırk üç kilogram olduğunu gösterince Epps beni en sert biçimde kırbaçlayacağını söyleyip tehdit etti ama deneyimsiz olduğumu bildiğinden o seferlik affetti. Ertesi gün de, takip eden diğer günlerde de elde ettiğim sonuçlar çok iyi olmadı. Belli ki öyle bir işe uygun değildim. Bir sıra pamuğu adeta uçarak toplayan Patsey'nin o marifetli parmaklarına ve çevikliğine sahip değildim. Daha çok çalışma da, kırbaçlama da işe yaramayınca Epps benim bir yüz karası, pamuk toplamayı beceremeyen bir “zenci” olduğumu, bir günde tartmaya bile değmeyecek kadar pamuk toplayabildiğimi ve artık pamuk tarlasına gitmememi söyledi. Şimdi odun kesme ve taşıma işinde görevlendirilmiştim. Tarlada toplanan pamukları da çırcır atölyesine taşıyor, başka ne tür iş gerekliyse onu da yapıyordum. Şu kadarını söyleyeyim: Bir an bile boş durmama izin yoktu.

Kırbaçlama olmadan geçen gün sayısı çok azdı. Bu, pamukların tartıldığı vakitlerde olurdu. Yüğü az olan suçlu dışarı alınır, üzerindeki kırbaçlar çıkarılır, yüzükoyun yere yatması emredilir ve işlediği suçta eşdeğer bir ceza verilirdi kendisine. Epps'in tarlasında pamuk toplama sezonu boyunca hemen hemen her gün kırbaç şaklamaları ve kölelerin acı çığlıkları havanın kararmasından yatma vaktine kadar duyulabilirdi.

Kaç kere kırbaç vurulacağı suçun türüne göre değişir. Örneğin, pamukların arasında kuru yaprak veya koza bulundu-

ğunda ya da tarlada bir dal kırıldığında uygun görülen yirmi beş darbe, oldukça sıradan bir cezadır. Elli kırbaç darbesi ise bir üst seviyedeki suçların cezasıdır. Yüz kırbaç darbesi ciddi sayılır ve tarlada boş boş durma suçuna karşılık verilen cezadır. Yüz elliyle iki yüz darbe arasını hak edenler kulübedeki arkadaşlarıyla tartışanlardır. Beş yüz kırbaç darbesiyse kaçmaya çalışan zavallı köleye uygun görülmüş, haftalar boyu etkisini sürdürecektir acı ve işkence çektirme yöntemidir.

Epps'in Bayou Huff Power'daki tarlada kaldığı iki yıllık süre boyunca en az iki haftada bir Holmesville'den eve sarhoş gelme gibi bir huyu vardı. Atış müsabakaları neredeyse her zaman bir ahlaksızlıkla son bulurdu. Bu gibi zamanlarda gü-rültücü ve yarı deli bir halde olurdu. Sık sık çanakları, sandalyeleri ve eline geçirdiği diğer her şeyi kırardı. Evdeki eğlencesi sona erdiğinde de kırbaçı eline geçirdiği gibi bahçeye doğru yönelirdi. İşte o zaman kölelerin inanılmaz dikkatli olması gerekirdi. Önüne gelen ilk köle, kırbağın tadına bakardı. Bazen kulübenin köşesine sıkıştırılmaktan korkan köleleri saatlerce bir o yana bir bu yana koştururdu. Bazen farkında olmayan birine rastlar, ona istediği gibi bir kırbaç darbesi indirirdi ve bu onu zevkten dört köşe ederdi. Küçük çocuklar ve zor hareket eden yaşlılar en çok canı yananlardandı. Karmaşa esnasında bir kulübenin arkasına aptal gibi geçer, kırbaç tutan elini havaya kaldırır ve endişe içinde etrafına bakınan siyah yüzlerden ilk önüne çıkana indirirdi.

Diğer zamanlarda eve daha az "şakacı" gelirdi. O zaman da düğün dernek yapılması, herkesin müzik eşliğinde dans etmesi gerekirdi. O zaman Efendi Epps'in o melodik kulaklarını keman sesiyle şenlendirmek gerekirdi! O zaman tasasız, esnek, şen şakrak olur; balkonda ve evin diğer yerlerinde mutlu mesut dans ederdi.

Ben satılırken Tibeats ona keman çalabildiğimi söylemişti. Kendisi de bu bilgiyi Ford'dan almıştı. Hanımefendi

Epps'in usandırıcı ısrarları sonucu New Orleans'a gittiği bir gün bana bir keman almak zorunda kalmıştı. Hanımefendi müziğe aşırı düşküncü ve bu yüzden sık sık eve çağrılıp aile önünde çalmam istenirdi.

Epps ne zaman dans etmek istese, o zaman hepimiz görkemli evin büyük odasında toplanırdık. Ne kadar bezmiş ve yorulmuş olursak olalım hepimizin dans etmesi gerekirdi. Ben de düzgünce yerime geçtikten sonra tıngırdatmaya başladım.

Epps, "Durmayın sizi gibi pislik zenciler, dans edin!" diye bağırdı.

O saatten sonra durmaya veya yavaşlamaya izin yoktu. Halsiz ve isteksiz hareket edilmeyecek, herkes enerjik, canlı ve uyanık olacaktı. "Bir yukarı bir aşağı, küçük adımlarla bir oraya bir buraya, bütün eller havaya!" Verilen emir böyleydi. Epps'in iri yarı bedeniyle kölelerin gölgeli bedenleri birbirine karışır, dans boyunca hızlı hızlı hareket ederdi.

Çoğu zaman kırbacı elinde olur, bir an için dinlenmek veya soluklanmak isteyen cüretkar kölenin kulağına inmek üzere hazır beklerdi.

Kendisi yorulduğunda kısa bir ara olurdu ama bu çok az sürerdi. Kırbacını sallayıp şaklatarak bağırdı: "Devam edin zenciler, dansa devam edin!" Sonra köleler apar topar tekrar dönmeye başlardı. Köşede oturan bense ara sıra kırbacın keskin dokunuşundan nasibimi alır, fevkalade hızlı bir melodi patlatırdım. Hanımefendi sık sık kocasına çıkışır ve Cheneyville'deki babasının evine döneceğini söylerdi, bunun dışında kendisinin de kocasının muzipliklerine kahkahayla eşlik ettiği zamanlar olurdu. Bu şekilde neredeyse sabaha kadar alıkonulduğumuz çok olmuştur. Edwin Epps'in mutsuz, çalışmaktan dağılmış, biraz dinlenmeye muhtaç ve kendini yere atıp ağlamaya hazır olan köleleri o evde geceler boyu dans etmeye ve gülmeye zorlanmıştır.

Mantıksız bir efendinin keyfini yerine getirmek için çektiğimiz çilelerin yanı sıra sabah olur olmaz tarlada olmamız ve

olağan işimizi yapmamız da gerekiyordu. Bu çileleri çekmemiz tarladan daha az yüklerle geri gelmemiz ya da orada daha yavaş çalışmamız anlamına gelmiyordu yani. Geceki kısa uykumuzdan sonra sanki güçlenip canlanmış gibi çalışmazsak kamçılama aynen devam ederdi. Hatta Epps öyle çılgın eğlencelerden sonra daha önce olduğundan daha ters ve vahşi olur, daha basit hataları cezalandırır, kırbacı daha kin dolu savururdu.

O adam için on yıl boyunca hiç mükafatlandırılmadan çalıştım. On yıllık aralıksız çalışmam o adamın mal varlığını arttırdı. On yıl boyunca ona başım eğik, gerçek bir köle gibi hitap ettim. Ona hak edilmemiş kötü muameleler ve kırbaçlamalar dışında hiçbir şey için borcum yok.

Şükürler olsun ki acımasız kamçısının uzağında, doğduğum özgür Eyalet'in toprağında başımı bir kere daha kaldırılabiliyorum. Maruz kaldığım kötü muameleyi ve bunu yapanları başım dik anlatabiliyorum. Ama ne onu, ne de bir başkasını, olmadıkları biri gibi anlatma niyetim yok. Gel gelelim Edwin Epps'in gerçek yüzünü anlatmak demek, onun, yüreğinde insanlık ve adalet duyguları olmayan bir adam olduğunu söylemek demektir. Eğitilmemiş bir akıl ve açgözlü bir ruhla birleşmiş kaba saba bir enerji onun öne çıkan kişilik özellikleridir. Kölenin ruhunu karartma özelliğiyle öne çıkan ve bununla tıpkı inatçı bir atı dize getiren bir at binicisi gibi övünç duyan bu adam, "zenci kıran" olarak bilinir. Siyahi birine, kendisine bahsettiği küçük kabiliyetlerden ötürü Yaratıcı'sına karşı sorumlu bir insan gözüyle değil; fiyatı dışında katır ya da köpeğinden farksız taşınabilir bir eşya, canlı bir mal gözüyle bakardı. Özgür bir adam olduğumu ve en az onun kadar özgür olma hakkım olduğunu gösteren somut delili önüne koyduğumda çıldırmıştı. Ondan ayrıldığım gün benim de bir eşim ve kendi çocukları onun için ne kadar değerliyse benim için de en az o kadar değerli olan çocuklarım olduğu ona bildirildiğinde köpürüp küfretmeye başlamıştı. Beni ondan ayıran yasayı

yok saymış ve esir tutulduğum yerin neresi olduğunu yazan mektubu kim göndermişse onu bulup öldüreceğini söylemişti. Kendi kaybından başka hiçbir şeyi düşünmüyor, özgür doğmuş olduğum için beni lanetleyip duruyordu. İşin ucunda çıkar varsa, zavallı kölelerinin dillerinin kökünden kopmasını istifini bozmadan izleyebilir, onların ağır ağır yanan bir ateşte küle dönmesini veya köpekler tarafından ölene kadar kemirilmesini seyredebilirdi. İşte böyle taş kalpli, zalim ve adaletsiz bir adamdı Edwin Epps.

Bayou Boeuf'te ondan daha gaddar olan sadece bir kişi vardı. Daha önce belirtildiği gibi Jim Burns'ün tarlası sırf kadınlar tarafından işleniyordu. O barbar, kadınların sırtını öyle yara bere içinde bırakıyordu ki kadınlar günlük olarak kölelerden yapmaları beklenen işleri yapamıyorlardı. Adam acımasızlığıyla övünüyor ve tüm ülkede Epps'ten bile daha esaslı ve zorba biri olarak biliniyordu. Aslında kendisi bir hayvan olan bu adam, denek hayvanlarına karşı da zerre kadar merhamet göstermiyor, tüm kazancını borçlu olduğu güç kaynağını kırbaçlayıp dövüyordu.

Epps hatırı sayılır miktarda para biriktirip Bayou Boeuf'ün doğu kıyısında kalan tarlayı satın aldığıında Huff Power'da iki yıldır yaşıyordu. Hâlâ da orada yaşıyor. Orayı 1845'te, tatil dönemi geçtikten sonra almıştı. Oraya, ben ve hayatını kaybeden Susan dışında, hâlâ kendisiyle beraber yaşayan dokuz köle götürmüştü. Bu ekibe daha sonra kimseyi katmadı. Abram, Wiley, Phebe, Bob, Henry, Edward ve Patsey bana dokuz sene onun yanında arkadaşlık etti. Epps, Archy B. Williams'ın kahyasıyken Edward dışındakilerin hepsi beraber buraya gelmişti; Edward ise orada doğmuştu. Archy B. Williams'ın tarlası da Red Nehri'nin kıyısında, Alexandria'ya uzak olmayan bir noktadaydı.

Abram standart boylarda, herkese yukarıdan bakan, uzun boylu bir adamdı. Altmış yıl önce Tennessee'de doğmuş. Yir-

mi yıl önce Güney Carolina'ya giden bir tüccar tarafından alınmış ve Williamsburgh civarlarında orali olan James Buford'a satılmış. Gençliğinde müthiş gücüyle ünlüymüş ama ilerleyen yaşı ve dur durak bilmeyen çalışma temposu biraz gücüne balta vurmuş ve akli melekelerini zayıflatmış.

Wiley kırk sekiz yaşında. William Tassle'in arazisinde doğmuş ve yıllarca o beyefendinin Güney Carolina'da bulunan Big Black Irmağı'ndaki feribotunu işletmiş.

Phebe, Tassle'in komşusu olan Buford'ın kölesiymiş ve Wiley'le evlendiği için kendi önerisiyle Buford, Wiley'i satın almış. Buford nazik bir efendi, bölgenin şerifi ve o dönemlerde zengin bir adammış.

Bob ve Henry, Phebe'nin önceki kocasından çocukları. Phebe, babayı Wiley için terk etmiş. O gençlik halleri kendisini Phebe'e doğru itmiş ve böylece sadakatsiz çift nazikçe ilk kocayı kapı dışarı etmişler. Edward, Bayou Huff Power'da doğmuş.

Patsey yirmi üç yaşında ve o da Buford'ın tarlasından geliyor. Diğerleriyle bir akrabalığı yok. Küba'ya bir köle gemisiyle getirilen ve Buford'a satılıp hizmet etmeye başlayan bir zencinin çocuğuymuş.

Kendi anlattıklarına göre efendimin kölelerinin soy kütüğü böyleydi. Yıllarca birlikte yaşamışlardı. Sık sık eski günleri yad edip iç çeker, Carolina'daki yuvalarına geri dönmeyi isterlerdi. Bir dönem Buford'a sıkıntılar musallat olmuş, bunun sonucunda onlar daha büyük sıkıntılarla uğraşmak zorunda kalmışlar. Adam borca girmiş ve bazı kölelerini satmak durumunda kalmış. Topluca Mississippi'den Archy B. Williams'ın tarlasına sürülmüşler. Uzun süre onun kahyası olan Edwin Epps, tam onların geldiği dönemde kendi işini kurmak üzereymiş ve paraları neyse verip onları satın almış.

Yaşlı Abram iyi kalpli biriydi. Çocuklarını ağır ve ciddi konularla eğlendirmeyi seven bir baba gibiydi. Köle kulübesin-

de öğretilen felsefe konusunda çok derin bilgi sahibiydi ama Abram Amca'nın en ilginç hobisi, genç efendisinin savaşta birlikte yer aldığı General Jackson'dı.* Geçmişe, doğduğu yere dönmeye ve ülkenin savaşta olduğu o heyecanlı zamanları anlatmaya bayılırdı. Zamanında kendi ırkının genelinden daha atletik, keskin ve güçlü bir yapıdaymış ama artık gözü az görüyordu ve kuvveti de azalmıştı. Mısır tatlısının en iyi nasıl yapılacağını tartışırken veya Jackson'ın ihtişamını ballandıra ballandıra anlatırken sık sık şapkasını, çapasını veya sepetini nerede bıraktığını unutturdu. Epps etrafta yoksa işte o zaman çok gülerdik yaşlı adama; Epps oradaysa da kırbaçlanırdık. Böyle kafası karışık biriydi. Yaşlanıyor olduğunu ve çürüyeceğini düşündükçe iç çekerti. Felsefe, Jackson ve unutkanlık onunla alay ediyordu ve belli ki hepsi birleşip gri saçlı Abram Amca'yı mezara yaklaştırıyordu.

Phebe Hala zamanında tarlada çok iş yapmış ama son zamanlarda mutfak işine gönderilmiş ve orada kalmıştı. Nadi-ren başka işlerde kullanılıyordu. Açıkgozlü bir yaşlı tilkiydi. Sahibi veya sahibesi yakınlarda değilse son derece çenesi düşük biriydi.

Wiley ise tam tersine suskun biriydi. Görevini söylenmeden, şikayet etmeden yerine getirir, Epps'ten ayrılıp tekrar Güney Carolina'ya dönmek istediğini söylediği zamanlar haricinde nadiren konuşurdu.

Bob ve Henry'nin biri yirmi, diğeri yirmi üç yaşındaydı ve ikisinin de olağandışı bir özelliğı yoktu. Edward ise ne mısır, ne de pamuk tarlasında sırasını koruyabilen henüz on üç yaşında bir çocuktur. Küçük Epps'lere göz kulak olsun diye görkemli evde dururdu.

Patsey ince ve dik yapılydı. Bir insanın durabileceğı en dik pozisyonda dururdu. Yürüyüşünde ne çalışmanın, ne

* Andrew Jackson, Amerika Birleşik Devletleri'nin yedinci Başkkanı. (Ç. n.)

yorgunluğun, ne de cezaların yok edebildiği bir asalet vardı. Patsey gerçekten olağanüstü biriydi ve eğer ki esaret, zekasını büyük ve dönüşsüz bir karanlığa bulamış olmasaydı on bin kişilik halkının şefi olurdu. En yüksek çitlerden atlardı ve bir yarışta çevik bir tazıyı geçebilirdi. Hiçbir at onu sırtından atamazdı. Yük arabasını iyi sürerdi. Karıkları en iyi o döndürür, şeritleri en iyi o bölerdi. Gece dur düdüğü çaldıktan sonra Abram Amca şapkasını bulamadan o koşum takımı çıkarılmış, beslenmiş ve kaşağılanmış katırlarını ahıra götürmüş olurdu. Ama onun ünü bunlardan kaynaklanmıyordu. O, yıldırım hızındaki parmakları sayesinde pamuk toplama zamanında tarlanın kraliçesi olduğu için ünlüydü.

Yumuşak, hoş bir mizacı olduğu gibi sadık ve itaatkardı da. Normal şartlarda eğlenceli biriydi. Gülerdi, endişe etmezdi, sırf hayatta olduğu için mutluydu. Ama Patsey arkadaşlarının hepsinden daha çok ağlar, hepsinden daha fazla acı çekermişti. Derisi tam manasıyla yüzülmüştü. Sırtında bin kırbaç izinin yarası vardı. İşinde başarılı olmadığı ya da dikkatsiz veya isyankar bir ruhu olduğu için değil, seks düşkününü bir efendi ve kıskanç bir sahibenin eline düştüğü için durum böyleydi. Birinin şehvet dolu gözlerinin önünde küçücük olur, diğerinin ellerinde hayatı tehlikeye girerdi; ikisinin arasında lanetlenmiş durumdaydı. Görkemli evde günlerce yüksek sesli, öfkeli sözler havada uçuşur; surat asmalar, gerginlikler yaşanır ve o, tüm bu olanların suçsuz suçlusu olurdu. Hiçbir şey sahibeyi, onu acı çekerken görmekten daha mutlu etmezdi. Epps'e onu satmasını söyleyip ret cevabı aldığı zamanlarda birçok kez bana gelip rüşvet teklif ederek gizlice Patsey'i öldürmemi ve ardından bataklığın yakınlarında ıssız bir yere gömmemi istemiştir. Elinde olsa Patsey affedilmez ruhunu seve seve sustururdu ama o Joseph gibi kaçmaya cesaret edememiş ve kaderini Efendi Epps'in ellerine teslim etmişti. Patsey çok müşkül durumdaydı. Efendisinin isteğine karşı en ufak bir söz etse,

boyun eğmesi için anında kırbaça başvuruluyordu; kulübenin yakınındayken veya bahçede yürürken dikkat etmezse, beklemediği bir anda sahibesinin elinden fırlayan bir odun parçası veya kırık bir şişe yüzüne isabet edebilirdi. Tutku ve nefret oyununun yenik düşmüş kurbanı Patsey'nin hayatında teselli kaynağı olabilecek hiçbir şey yoktu.

Bunlar benim birlikte tarlaya gittiğim ve Edwin Epps'in kulübelerinde on yıl beraber kaldığım arkadaşlarım, köle dostlarımdı. Yaşıyorlarsa hâlâ Bayou Boeuf'ün körfezlerinde çalışıyorlardır. Benim şimdi yaptığım gibi özgürlüğün o kutsal havasını hiçbir zaman soluyamayacak, onları esir kılan o ağır zincirleri asla çıkaramayacaklar. Ta ki ebediyen toprağa uzanana kadar.

14. Bölüm

1845'te Pamuk Mahsulünün Tahrip Oluşu

St. Mary Bölgesinden Talep Edilen İşçiler

Bir Sürüyle Oraya Gönderilişim – Topluca İlerleme

Grand Coteau – Bayou Balle'de Yargıç Turner'a Kiralanışım

Şeker İmalathanesine Sürücü Olarak Atanışım

Pazar Günü Hizmetleri – Köle Eşyaları ve Nasıl Alındıkları

Centreville'de Yarney'nin Arazisindeki Parti – Talih

İstimbotun Kaptanı – Beni Saklamasını İstiyorum ve Geri Çeviriyor

Bayou Boeuf'e Dönüş – Tibeats'i Görüş – Patsey'nin Kederleri

Arbede ve Çekişme – Rakun ve Sincap Avı – Sincabın Kurnazlığı

Kölenin Zayıf Hali – Balık Tuzağının Tasviri

Natchezli Adamın Katli – Marshall'ın Epps'e Meydan Okuması

Köleliğin Etkisi – Özgürlük Aşkı

Epps'in dere kolundaki ilk senesi olan 1845'te kurtçuklar o bölgedeki hemen hemen bütün ekinleri tahrip etmişti. Yapılacak çok bir şey yoktu. Dolayısıyla köleler çoğu zaman boş duruyordu. Ama Bayou Boeuf'te, St. Mary tarlalarında ücretlerin yüksek olduğu ve çok eleman ihtiyacı olduğu söylentileri dolaşıyordu. Burası, Meksika Körfezi kıyısında, Avoyelles'e yaklaşık iki yüz yirmi kilometre uzaklıkta bir yerdi. Bilindik bir ırmak olan Rio Teche de St. Mary'den körfeze doğru akan kollardan biridir.

Tarla sahipleri St. Mary'deki Tuckapaw'a kiralamak üzere bir köle sürüsü yollamaya karar vermişlerdi. Dolayısıyla Eylül ayında Holmesville'de yüz kırk yedi kişi toplanmıştı. Abram, Bob ve ben de bunların arasındaydık. Sürünün yaklaşık yarısı kadındı. Epps, Alonson Pierce, Henry Toler ve Addison Roberts sürüyü yönlendirecek beyaz tenlilerdi. İki atın çektiği bir at arabaları, şahsi kullanımları için de iki eyerli atları vardı. Dört atın çektiği ve Bay Roberts'ın çocuğu John'un kullandığı büyük bir yük arabası da battaniye ve erzakları taşıyordu.

Öğleden sonra saat iki sularında yemeklerimizi yemiştik ve yola çıkmaya hazırlanıyorduk. Bana verilen görev, erzak ve battaniyelere göz kulak olmaktı. At arabası önde, yük arabası arkada ilerliyordu. Yük arabasının arkasına köleler yerleştirilmişti. Bu şekilde Holmesville'den ayrıldık.

Yirmi, yirmi beş kilometre yol aldıktan sonra o gece Bay McCrow diye birinin tarlasına vardık ve bize durmamız emredildi. Büyük ateşler yakıldı ve herkes battaniyesini yere serip üstüne uzandı. Beyazlar görkemli evde konakladılar. Gün doğmadan bir saat önce, kırbaçlarını havada şaklatan sürücüler kalkmamızı emredip bizi uyandırdı. Sonra battanileri toplayıp tek tek bana verdiler. Ben de hepsini yük arabasına attıktan sonra tekrar yola koyulduk.

Ertesi gece şiddetli yağmur vardı. Hepimiz ıslanmıştık. Kıyafetlerimiz çamur ve su içinde kalmıştı. Daha önceden çırçır atölyesi olarak kullanılan açık bir hangara varınca oraya sığındık. Hepimizin uzanabileceği kadar yer yoktu. Gece boyu orada kalabalık bir şekilde konakladık ve sabah olunca yolumuza devam ettik. Yolculuk boyunca günde iki kez besleniyor, etimizi de, mısır tatlımızı da kulübelerdeki gibi pişiriyorduk. Lafayetteville, Mountsville ve New Town'dan geçip zamanında Bob ve Abram Amca'nın kiralanmış olduğu Centreville'e geldik. Yola devam ettikçe sayımız azalmıştı. Yol üstündeki hemen hemen her şeker tarlası bir veya birden çok kişinin desteğine ihtiyaç duyuyordu.

Yolumuzun üzerinde, Grand Coteau adındaki düzlükten geçtik. Burası devasa büyüklükte, dümdüz, yavan bir yerd. Yıkık dökük bazı evlerin yanına dikilmiş bir iki tane dışında hiç ağaç yoktu buralarda. Daha önce kalabalık bir yer olduğu için toprağı da işlenirmiş ama bir sebepten terk edilmiş burası. Şimdi buralarda oturanlar temel olarak sığır yetiştiriciliğiyle uğraşıyorlardı. Biz geçerken de kalabalık sığır sürüleri otlanıyordu. Grand Coteau'nun ortasında duran biri okyanusun ortasında, karadan fersah fersah uzaktaymış gibi hisseder. Her ne tarafa bakılırsa bakılsın görülen tek şey harap olmuş ve terk edilmiş bir alandır.

Geniş tarım arazileri olan, seçkin Yargıç Turner'a kiralanmışım. Büyük malikanesi, körfeze birkaç kilometre mesafedeki Bayou Salle'deydi. Bayou Salle, Atchafalaya'ya akan küçük bir nehirdi. Kimi günler Turner'ın şeker imalathanesinde çalışıyordum. Elime şeker kamışı bıçağı tutturulduktan sonraysa otuz, kırk kişiyle birlikte tarlaya gitmişim. Pamuk toplamada çektiğim zorluğu, şeker kamışı kesme işinde çekmemişim. İş doğa ve içgüdüsel bir şekilde yapabiliyordum ve kısa süre içinde en hızlı makas kullananlarla boy ölçüşebilir hale gelmişim. Ama daha kesme işi bitmeden Yargıç Turner beni tarladan alıp şeker imalathanesine yolladı. Orada sorumlu ben olacaktım. Şeker yapımının başından sonuna kadar ezme ve kaynatma işi geceli gündüzlü devam eder. Boş duranların üzerinde kullanmam için elime kırbaç tutturulmuştu. Harfi harfine dediklerini yapmazsam kırbacı ben yiyecektim. Buna ek olarak bir işim daha vardı: Vardiyası gelen ekibi çağırıp, biten ekibi yollamak. Düzenli olarak dinlenmem mümkün olmuyordu, bir seferde kısacık bir uykudan fazlasının tadına varamıyordum.

Louisiana'da, kölenin Pazar günleri yaptığı işe karşılık aldığı parayı tutmasına izin vermek bir gelenektir ki sanıyorum başka köle Eyaletleri'nde de durum farklı değil. Ancak bu

şekilde kendilerine uygun bir şeyler alabilirler. Satın alınan veya Kuzey'den kaçırılan bir köle Bayou Boeuf'teki bir kulübeye yollandığında çatal, bıçak, tabak, su ısıtıcısı, başka tür çanak çömlek ya da mobilyasının olmasına izin verilmez. Köleye, oraya varmadan önce sadece bir battaniye verirler. Sonra ya battaniyesine sarılıp ayağa kalkar ya da efendisinin ihtiyacı yoksa battaniyeyi yere serip üstüne uzanır. Bir asma kabağı bulup içine yemeğini koyma özgürlüğüne sahiptir. Veya isterse mısırını koçanından yer. Canı nasıl isterse. Efendisinden bıçak, tava veya benzeri herhangi bir şey isterse alacağı cevap bir tekme veya şaka yaptığı düşüncesiyle kahkaha olur. Bu şekilde ihtiyaç duyulabilecek ve kulübede bulunan her türlü şey Pazar birikimleriyle alınmış demektir. Her ne kadar genel ahlaka aykırı olsa da kölenin Sebt gününde böyle bir şey yapmasına izin verilmesi onun için bir lütuftur. Aksi takdirde kendi yemeğini kendisi pişiren kölenin kendine mutfak eşyası almasının başka bir yolu olamazdı.

Şeker pancarı tarlalarında haftanın günleri açısından ayırım yoktur. Bütün kölelerin Sebt gününde çalışmak zorunda olduğu ve özellikle benim gibi kiralananlara ödeme yapılacağı iyi bilinir. Pamuk toplama zamanında da aynı şekilde ekstra çalışana ihtiyaç duyulur. Köleler bu gelir kaynağı sayesinde bıçak, su ısıtıcısı, tütün ve benzeri şeyleri alabilecek miktarda para biriktirebilecek duruma gelirler. Kadınlar az miktardaki gelirlerini bu tarz şeylerden çok, tatil sezonunda saçlarını süslemek için gösterişli kurdeleler almaya ayırırlar.

Ben Ocak ayının başına kadar St. Mary'de kaldım. Bu dönemde Pazar birikimlerim on dolara tekabül ediyordu. Kadim dostum, gelir kapım, esaret günlerimdeki dert ortağım kemanıma borçlu olduğum şans o dönemde tekrar yüzüme gülmüştü. Bay Yarney'nin Centreville'deki mekanında beyazların toplandığı büyük bir parti vardı. Centreville, Turner'ın tarlasının yakınında küçük bir köydü. Onlara keman çalmak için kiralanan-

mıştım. Partidekiler performansımdan o kadar hoşnut kalmışlardı ki bana on yedi dolara tekabül eden bir ödeme yaptılar.

Arkadaşlarım elimdeki bu paradan ötürü bana milyoner gözüyle bakıyorlardı. Bu paraya bakmak, onu her gün tekrar tekrar saymak bana büyük keyif veriyordu. Kulübe eşyaları, su kovaları, çakılar, yeni ayakkabı, ceket ve şapkalar hayallerimi süslüyordu ama hepsinden önemlisi, Bayou Boeuf'teki en zengin zenci olma düşüncesi beni mutlu ediyordu.

Rio Teche'ten Centreville'e gemiler geçip gider. Bir gün oradayken kendimde bir istimbotun kaptanıyla görüşme ve gemide saklanıp saklanamayacağımı sorma cesaretini bulmuştum. Bu cesaret onun bir konuşması esnasında ortaya çıkmıştı; anlamıştım ki Kuzey'in yerlilerindendi. Ona hikayemin detaylarını anlatmayıp sadece kölelikten kurtulup özgür bir Eyalet'e gitmek istediğimi söyledim. Bana acımişti ama dediğine göre New Orleans gümrük dairesindeki açikgözlü memurları atlatmam imkansızdı. Yakalanmam da onu cezaya mahkum eder, gemisine el konulmasına sebep olurdu. İçten ricalarım belli ki içini acıtmıştı. Ona verebileceğim bir güvence olsaydı ricamı kabul edebilirdi. İçimde aniden yanmaya başlayan tatlı özgürlük ateşini söndürmeye ve umutsuzluğun yükselen karanlığına doğru yürümeye bir kez daha mecbur kalmıştım.

Bu olayın hemen ardından sürü, Centreville'de toplandı ve sahiplerimizden birkaçı gelip hizmetlerimiz karşılığında kazandığımız paraları toplayıp bizi tekrar Bayou Boeuf'e götürdüler. Dönüşte küçük bir kasabadan geçerken Tibeats'i pis bir bakkalın kapısında otururken gördüm. Keyifsiz ve kötü durumdaydı. Eminim ki onun oraya gitmesine neden olan şey kalitesiz viskiydi.

Phebe Hala ve Patsey'den öğrendiğime göre Patsey'e bizim yokluğumuzda daha beter belalar musallat olmuş. Zavalılı kız gerçekten tam anlamıyla acınacak durumdaydı. "Yaşlı Bunak" takma adlı Epps, köleler kendi başlarınayken Patsey'i

daha sert ve sık dövmeye başlamıştı. Holmesville'den likör coşkusuyla geldiğinde sırf eşini hoşnut etmek için kızı kırbaçlar ve kendisinin tek ve kaçınılmaz sorumlusu olduğu bir suç için onu akla hayale sığmaz biçimde cezalandırmış. O günlerde bunu sıkça yaparmış. Ayık olduğu anlarda ise eşinin dinmek bilmeyen intikam arzusunu bastırma konusunda çok başarılı değilmiş.

Patsey'i satarak, öldürerek ya da herhangi başka bir yöntemle kızıdan kurtulmak, onu görülmeyecek, ulaşılmayacak bir yere yollamak, sahibenin son yıllardaki en büyük arzusu gibi görünüyordu. Patsey çocukken görkemli evde bile çok sevilirmiş. Sıra dışı canlılığı ve hoş mizacı nedeniyle başını okşarlar, onu takdir ederlermiş. Abram Amca'nın dediğine göre hanımefendi onu küçükken balkona çağırıp onunla sevimli bir kedi yavrusuyla oynar gibi oynarmış. Patsey çokça beslenir, hatta kendisine bisküvi ve süt bile verilirmiş. Ama kadın kötü bir değişim geçirmişti. Artık tatsız ve sinirliydi. Kalbinin ortasında şeytanları ağırıyor, Patsey'e yalnızca yoğun bir nefretle bakabiliyordu.

Hanımefendi Epps normalde o kadar kötü bir kadın değildi. Şeytanlık ve kıskançlık onu ele geçirmişti doğru, ama bunlar bir kenara bırakılırsa kişiliğine dair takdir edilecek birçok şey vardı. Cheneyville'de ikamet eden babası Bay Roberts hatırı sayılan, itibarlı bir adamdı. Hanımefendi de Mississippi'nin bu tarafında saygın bir kurumda iyi bir eğitim almıştı. Güzel-di, hünerliydi ve genel itibarıyla iyi bir mizaca sahipti. Patsey hariç hepimize iyi davranırdı; eşinin olmadığı zamanlarda sık sık bize kendi sofrasından lezzetli yiyecekler yollardı. Bayou Boeuf kıyılarındakinden farklı bir toplumda onu zarif ve büyüleyici bir kadın ilan ederlerdi. Onu Epps'ın kollarına düşüren talihsiz bir rüzgardı.

Karısını, kaba doğası el verdiğince sever, sayardı ama o büyük bencilliğiyle kendisi her zaman evliliklerinden bir adım önde olurdu.

“Sıradan bir insanın sevgi duyabildiği kadar severdi ama o adamda bencil bir yürek vardı.”

Adam herhangi bir hevesi gerçekleştirmeye hazırdı. Aşırı pahalıya kaçmadığı sürece eşinin herhangi bir isteğini yerine getirirdi. Patsey pamuk tarlasında, iki köleye bedeldi. Kızı, kendisine kazandıracağı parayı gözden çıkararak bir başkasıyla değiştiremezdi. Ondan kurtulma fikri bu yüzden düşünülemezdi. Sahibe onu bu açıdan değerlendirmiyordu. Kibirli kadının gururu kabarmıştı. Hırslı güneyli kadın, Patsey’i gördüğünde kanı fokurduyordu. Çaresiz cariyeyi ezip çiğnemekten başka hiçbir şey onu memnun etmezdi.

Bazen hanımefendinin hiddeti, kızıdan nefret etmesine sebep olan adama, kocasına doğru dönerdi. Ama öfkeli sözcüklerin fırtınası en sonunda diner, tekrar sükunet mevsimi başlardı. Böyle zamanlarda Patsey korkudan titrer, yüreği burkulmuşçasına ağlardı. Çünkü acı tecrübelerinden bilirdi ki sahibenin ateş saçan öfkesi dinmezse Epps en nihayetinde onu kesinlikle tutacağı bir sözle sustururdu: Patsey’nin kırbaçlanacağı sözü. İşte efendimin malikanesinde gurur, kıskançlık ve intikam böyle para hırsı ve tutkuyla savaşı, ortalığı arbede ve çekişmeye bırakırdı. Tanrı’nın gönlüne erdem tohumları ektiği bu saf kölenin başı işte böyle evcil fırtınalar sonunda yanmıştı.

St. Mary’den döndüğüm yaz, yiyecek sahibi olabileceğim basit ama son derece başarılı bir plan yapmıştım. Benim durumunda olup dere kolunda yaşayan birçokları da bunu sonradan yapmaya başlamıştı. O kadar faydalı olmuştu ki kendimi hayırsever biri olarak görmeye başlamıştım. O yaz kurtçuklar etleri mesken bellemişti. Kurt gibi acıkmadığımız durumlar dışında hiçbir şey bize o etleri yediremezdi. Haftalık et izni bize zar zor yetiyordu. Bataklıklarda rakun ve sincap avlamak, verilen yemeğin Cumartesi’den önce tüketildiği veya mide bulandırıcı hale geldiği o bölgedeki herkeste olduğu gibi bizde de ge-

lenek haline gelmişti. Ancak bu, günlük iş bittikten sonra, gece vaktinde yapılmalıydı. Bazı tarla sahiplerinin köleleri aylar boyu yalnızca bu şekilde et yiyebiliyorlardı. Ele geçirilen her yağmacı rakun tarlalardaki mısırın korunması anlamına geldiği için pişirme kurallarına uyulduğu sürece avlanmaya karşı çıkan olmazdı. Kölelerin ateşli silah kullanması yasak olduğu için avlama işlemi köpekler ve sopalarla gerçekleştirilirdi.

Rakunun eti de lezzetlidir ama avcılık sanatı dahilinde kızarmış sincap etinden daha lezzetli bir şey yoktur. Rakunlar yuvarlak, biraz uzun vücudu ve beyaza çalan rengi, domuz gibi burnu ve sıçan gibi kuyruğu olan küçük hayvanlardır. Okaliptüs ağacının kökleri ve oyuklarının arasına saklanırlar ve hareket ederken sakar ve yavaş olurlar. Hilekar ve kurnaz yaratıklardır. Çubukla ufacık bir dokunmanın ardından yerde yuvarlanıp ölü taklidi yaparlar. Avcı, boynunu kırmadan onu bırakıp bir başka avın peşine düşerse muhtemelen döndüğünde onu tekrar bulamayacaktır. Küçük hayvan düşmanını kandırıp toz olmuştur. Ama uzun ve yorucu bir mesaiden sonra bitkin köle nadiren akşam yemeği için bataklığa gitmek ister ve çoğu zaman yemek yemeden kendini kulübenin zeminine bırakır. Kölenin açlık ve yeme konularında fazla sıkıntısının olmaması efendisinin işine gelir. Sahibin göre köle en iyi zayıf ve uzun olduğunda, parkurda koşmaya hazır bir yarış atı gibi olduğunda iş görür. Ve bu durumda olan köleler genellikle Red Nehri'ndeki şeker ve pamuk tarlalarında bulunur.

Benim kulübem dere koluna birkaç metre uzaklıktaydı ve nasıl ki tüm icatlar ihtiyaçtan doğarsa, ben de gece gece ormana gitmektense gereken miktarda yiyeceği bulmak için farklı bir plan uygulamaya karar vermiştim. Bir balık tuzağı yapacaktım. Bu işi nasıl yapabileceğimi zihnimde tasarladıktan sonra takip eden Pazar günü uygulamaya koyuldum. Okuyucuya nasıl yaptığımı tam ve doğru şekilde aktarmam imkansız olabilir ama aşağıda yazacaklarım genel bir fikir uyandıracaktır:

0.1, 0.2 metrekare büyüklüğünde bir çerçeve ayarlanır ve suyun derinliğine göre yüksekliği belirlenir. Tahta veya çıtalar bu çerçevenin üç kenarına çivilenir. Ama çok yakın olmamalı ki suyun içinden rahatça akmasını engellemesin. Dördüncü kenara, iki kol arasındaki çentikte yukarı aşağı kaydırılabilecek bir kapı yapılır. Oynatılabilir bir taban öyle bir oturtulur ki çerçevenin tavanına, sorunsuzca yükseltilebilsin. Oynatılabilir tabanın ortası matkapla delinir ve buraya bir tutacak ya da kıvrımlı çubuk gevşek bir şekilde bağlanır ki döndürülebilsin. Tutacak, oynatılabilir tabandan çerçevenin tavanına kadar veya arzu edildiği kadar yükseğe çıkabilir. Bu tutacağın üstünde ve altında birçok yerde matkap deliği açılır ve bunların içine, çerçevenin karşıt noktalarına uzanan küçük çubuklar sokulur. Bu küçük çubuklar tutacağın o kadar çok yerinden farklı yönlere doğru çıkar ki büyük boyutlarda bir balık bunlardan birine çarpmadan geçemez. Sonra çerçeve suya yerleştirilir ve sabitlenir.

Tuzak, kapıyı çekip başka bir çubuk yardımıyla o konumda tutarak harekete geçirilir. Çubuğun bir ucu içerideki çentiğe, diğeri de oynatılabilir tabanın merkezinden geçirilip tutacakta açılmış çentiğe temas ettirilir. Yem olarak bir avuç ıslak yemek ve pamuk bir arada, sertleşene kadar bekletilip çerçevenin arka kısmına konularak kullanılır. Kaldırılmış kapıdan yeme doğru yüzen balık ister istemez tutacağı çeviren küçük çubuklardan birine çarpar ve bu da kapıya destek olan çubuğu kımlıdattır ve kapıyı kapatıp balığı çerçevenin içine hapseder. Sonra tutacağın üst tarafını tutup oynatılabilir taban su yüzeyine doğru çekilir ve balık dışarı çıkarılır. Benimkinden önce böyle birçok tuzak kullanılmış olabilir ama ben hiç görmedim. Bayou Boeuf'te büyük boy ve leziz balık boldur. Ben bu tuzaktan kendim veya arkadaşlarım için her balık istediğimde tutabildim. Böylece bir maden açılmış, o ağır ama verimli ırmağın kıyılarında çalışıp açlık çeken Afrika'nın köle çocukları tarafından o zamana kadar düşünülmemiş yeni bir kaynak bulunmuştu

Şu an bahsettiğim dönemle ilgili yakın muhitimizde beni çok etkileyen, oradaki toplumun durumunu gösteren bir olay olmuştu. Bizim oturduğumuz yerin tam karşısında, dere kolunun diğer tarafında Bay Marshall'ın tarlası bulunurdu. Kendisi civardaki en zengin ve aristokrat aileye mensuptu. Natchez civarından bir beyefendi konağı satın almak için kendisiyle görüşüyordu. Bir gün bir haberci aceleyle bizim tarlaya gelip Marshallların orada korkunç bir kavganın olduğunu, kan aktığını ve kavga edenlerin derhal ayrılmaması durumunda sonucun felaket olacağını söyledi.

Marshall'ın evine gittikten sonra ifadesi mümkün olmayan bir sahneye tanık oldum. Odalardan birinde Natchez'den gelen adamın solgun cesedi yerde uzanmış yatıyordu. Marshall ise öfke ve yara bere içinde ileri geri yürüyor, “tehdit ve ölüm soluyordu.”* Görüşmeler sürerken bir sıkıntı yaşanmış, sesler yükselmiş, silahlar çekilmiş, olay talihsiz bir sonla bitmişti. Marshall'ı hiçbir zaman hapse atmadılar. Marksville'de duruşma ya da soruşturma gibi bir şey yapıldı ve sonra aklanıp tarlasına, beklediğim gibi her zamankinden daha saygın bir şekilde döndü. Çünkü üzerinde bir adamın kanı vardı.

Epps konuyla ilgilenmişti. Adama Marksville'e kadar eşlik etti ve her durumda onu haklı çıkarmaya çalıştı ama yaptığı “hizmetler” daha sonra aynı Marshall'ın bu sefer kendisinin peşine düşmesini engelleyemedi. Kumar masasında ikisi arasında sonunda kan davasına dönüşen bir arbede yaşanmıştı. Marshall bir gün atına binmiş, tabancaları ve bıçağıyla evin önüne gelip Epps'e karşısına çıkıp bu işi halletmelerini, yoksa kendisini korkak ilan edeceğini ve ilk fırsatta onu köpek gibi vuracağını söylemişti. Bence korkaklıktan veya vicdanından ötürü değil de karısının etkisiyle düşmanın meydan okumasını kabul etmemişti. Ama sonradan barıştılar ve o günden bugüne araları daha da iyi oldu.

* *İncil*, Elçilerin İşleri, 9:1. (ç. n.)

Kuzey Eyaletlerinde böyle bir şey olduğunda ilgili taraflar hak ettikleri cezayı alırlardı. Dere kolundaysa bu tür olaylar çokça yaşanır ama hiç kimse fark etmeden geçip giderdi. Her adam yanında av bıçağını taşır ve bir anlaşmazlık olursa işi, medeni ve aydınlanmış insanlar gibi değil de yabaniler gibi birbirlerini doğrayarak ve keserek çözmeye kalkışır.

O topraklarda köleliğin en vahşi şekliyle varlığı, o adamların doğalarındaki insancıl ve ince duyguları köreltmişti. İnsanın acı çekmesine günlük olarak tanık olma, kölenin kahreden çığlıklarını duyma, onun acımasız kırbacın altında kıvrandığını, köpekler tarafından ısırılıp parçalandığını, ilgisizlikten ölüp kefen ya da tabutsuz gömüldüğünü seyretme... Vahşi ve insan hayatına değer vermeyen canavarlar haline gelmeleri şaşılacak bir şey değil. Avoyelles civarında William Ford gibi, bir kölenin acılarına üzülerek bakan çokça iyi yürekli ve güzel adamın bulunduğu doğrudur. Aynı tüm dünyada duyarlı, hal-den anlayan, Tanrı'nın can verdiği bir yaratığın acı çekmesine duyarsız kalamayan ruhların olduğu gibi. Köle sahibinin zalim olması onun suçu olmaktan çok, içinde yaşadığı sistemin suçudur. Onu çevreleyen alışkanlık ve ilişkilere karşı koyamaz. Daha çocukken gördüklerinden ve duyduklarından değneğin, kölenin sırtına vurmak için var olduğunu öğrenmiş birinin olgunluk yıllarında fikirlerinin değişmesini beklemek hata olur.

İnsancıl olmayan efendiler olduğu gibi insancıl efendiler de olabilir. Yarı çıplak, yarı tok ve sefil durumda olan köleler kadar iyi giyimli, karnı doyurulan ve mutlu köleler de olabilir. Her ne olursa olsun, benim tanıklık ettiğim kadarıyla yanlış ve insanlık dışı bu kurum zalim, adaletsiz ve barbar bir kurumdur. İnsanlar sefil hayatını olduğu gibi veya farklı biçimlerde anlatan kurgu eserler yazabilir, mutlu bir cehalet içinde sayfalar doldurabilir, arsızca kölenin sandalye sefası üzerine konuşabilir ama onları tarlada bir köleyle birlikte çalıştırın, kulübede bir köleyle birlikte uyutun, bir köleyle beraber ka-

bukla besleyin; kölenin kırbaçlanışını, avlanışını, ezilişini görmesini sağlayın ve ondan sonra sorun bakalım hâlâ aynı şeyleri mi düşünüyor... Zavallı kölenin yüreğini bilsinler, beyazların yanında söylemeye cüret edemediği sırlarını öğrensinler, gecenin ıssız saatlerinde yanında otursunlar, onunla “hayat, özgürlük ve mutluluk” üzerine konuşsunlar ve yüzde doksan dokuzunun içinde bulunduğu durumu anlayacak kadar zeki olduğunu, kalbinde en az onlar kadar özgür olma arzusu barındırdığını görsünler.

15. Bölüm

Şeker Tarlalarında Çalışma – Şeker Pancarı Ekme

Şeker Pancarı Çapalama – Şeker Pancarı Yığınları

Şeker Pancarı Kesme – Kümeleme

Arkadan Gelen Mahsule Hazırlık

Hawkins'in Bayou Boeuf'teki Şeker Değirmeninin Tasviri

Noel Tatili – Esir Çocukların Karnaval Sezonu – Noel Yemeği

Favori Renk: Kırmızı – Keman ve Tesellisi – Noel Dansı

İşveli Lively – Sam Roberts ve Rakipleri – Köle Şarkıları

Olduğu Gibi Güney Yaşantısı – Yılın Üç Günü – Evlilik Sistemi

Abram Amca'nın İzdivaç Nefreti

Epps, beni pamuk toplamadaki başarısızlığım nedeniyle şeker kamışı sezonlarında başka tarlalara kiralayıp duruyordu. Hizmetlerim sayesinde günde bir dolar kazanıyor, böylece benim pamuk tarlasındaki yokluğumu hissetmiyordu. Şeker pancarı kesmek bana uygun bir işti. Ardı ardına üç yıl Hawkins'in tarlasında elliyle yüz kişi arasında değişen bir ekibin başındaydım.

Önceki bölümlerde pamuk ekip biçme yöntemi anlatılmıştı. Burası da şeker pancarı ekip biçmenin anlatımı için uygun olabilir.

Toprak, pamuk tohumunda olduğu gibi hazırlanır. Tek fark, sabanın daha derine sürülmesidir. Aynı şekilde tohum

yatağı hazırlanır. Ekme işlemi ocak ayında başlayıp nisan ayına kadar devam eder. Şeker tarlasını üç yılda bir ekip biçmek gerekir. Tohum veya bitki üç kere mahsul verir.

Bu süreçte üç ekip görevlendirilir. Biri, şeker kamışını, sapın üst kısmını keserek yığından ayırır ve sadece sağlam ve sağlıklı kısmı alır. Şeker kamışının her ekleminde patates gözü gibi gözler vardır ki bunlar toprağa gömüldüğünde filizlenir. Diğer ekip, şeker pancarını tohum yatağına yerleştirir. İki anızı yan yana öyle bir dizerler ki eklem yerleri on, on beş santimetrede bir çıkar. Üçüncü ekip de çapalarla takip eder. Sapların üstüne toprak döküp onları on santimetre kadar derine gömerler.

En fazla dört haftada filizler toprağın üstünde görünmeye başlar ve bu andan sonra çok hızlı büyürler. Şeker tarlası da aynı pamuk gibi üç kez çapalanır ama köklere daha fazla toprak yerleştirilir. Ağustosun başında çapalama genellikle bitmiş olur. Eylülün ortalarında tohumun ihtiyaç duyduğu şey, kesilip istiflenmektir. Ekim ayında değirmene veya şeker imalathanesine gitmeye hazırdır. Sonra da genel kesimler başlar. Şeker kamışı bıçağının uzunluğu kırk santimetre, genişliği ise orta kısımda sekiz santimetredir, tutacağa ve ön kısma doğru gittikçe incelir. Makas bıçağı incedir ve iş görmesi için keskin olması şarttır. Üçüncü sırada bulunan her köle diğer iki kişiye öncülük eder. Bu iki kişi onun sağında ve solundadır. En öndeki köle ilk önce makasla sapı gövdeden ayırır. Sonra üstten başlayıp yeşil olan son noktaya kadar kesmeye devam eder. Tüm yeşilliği olgun kısımdan ayırmaya özen göstermelidir, çünkü yeşil kısım şeker kamışına ekşi bir tat katar ve onu işe yaramaz hale getirir. Sonra sapı kökten ayırır ve arkaya bırakır. Sağında ve solundaki arkadaşları, aynı şekilde kestikleri sapları onun-kinin üstüne koyar. Her üç kişilik grup için arkadan gelen bir el arabası bulunur. Genç köleler sapları bunun içine attıktan sonra el arabası, şeker imalathanesine götürülür.

Tarla sahibi ayaz bekliyorsa şeker pancarları kümelenir. Kümeleme, sapların erken bir dönemde kesilip uzunlamasına karığa atılmasıdır. Böylece üst kısımlar sapın altını korur. Bu şekilde üç hafta, bir aya kadar ekşimeden durur, dondan korunmuş olurlar. Uygun zaman gelince çıkarılıp kesilirler ve şeker imalathanesine götürülürler.

Köleler Ocak ayında tekrar tarlaya girip yeni mahsule hazırlık yaparlar. Yerde, geçen yılın şeker kamışlarından kalan üstler vardır. Kurak günlerde bunlar yakılır ve böylece tarla çıplak ve tertemiz olur. Artık çapalanmaya hazırdır. Eski sapların kök kısımları gevşetilir ve böylece önceki yılın tohumlarından tekrar mahsul elde edilir. Ertesi yıl yine aynı olur ama üçüncü yıl tohum ölmek üzeredir ve tarla tekrar sabanla sürülüp ekilmelidir. İkinci yıl şeker kamışı daha tatlıdır ve ilk yılından daha verimlidir; üçüncü yıl da ikinci yıldan daha bereketlidir.

Hawkins'in tarlasında bulunduğum üç sezon boyunca, çalıştığım zamanın büyük bölümünü şeker imalathanesinde geçirmiştım. Hawkins en iyi beyaz şeker üreten kişi olarak bilinirdi. Şimdi anlatacaklarım şeker imalathanesinin ve üretim sürecinin genel bir tasviridir:

Değirmen, dere kıyısında duran devasa, tuğladan bir binadır. Binaya bağlı bir de en az otuz metre uzunluğunda ve on, on beş metre genişliğinde açık bir hangar bulunur. Buharın üretildiği kazan ana binanın dışında bulunur. Makineler ve motor, yerden beş metre yükseklikte, ana binanın içindeki tuğladan iskelenin üstünde bulunur. Makineler, bir metre çapında ve iki buçuk metre uzunluğundaki iki büyük tekeri döndürür. Tekerler, tuğladan iskelenin üstünden kalkar ve birbirlerine doğru döner. Zincir ve odundan oluşan, küçük değirmenlerde kullanılan deri kemerleri andıran taşıyıcı, ana binadaki demir tekerlerden açık hangarın sonuna kadar uzanır. Şeker kamışının kesilir kesilmez içine atıldığı el arabaları

hangarın köşelerine boşaltılır. Taşıyıcının aldığı yol üzerinde, işleri şeker kamışlarını taşıyıcıya doldurmak olan çocuk köleler bulunur. Taşıyıcı, hangardan geçip ana binaya geldiğinde tekerlerin arasına girer, ezilir ve onu ana binadan ters yönde çıkaran başka bir taşıyıcının üstüne düşer. İkinci taşıyıcı, birinciyi aşağıda ateş yanan bacanın üstüne bırakır ve ateş birinci taşıyıcıyı yutar. Taşıyıcıyı bu şekilde yakmak zorunludur, aksi takdirde kamışlar binayı doldurur ve ekşiyip hastalığa neden olur. Şeker kamışının suyu demir tekerlerin altındaki kondüktöre boşalır ve bir hazneye doldurulur. Daha sonra borular suyu, her biri farklı birer fiçı taşıyan beş filtreye aktarır. Bu filtreler toz halindeki kömüre benzeyen kemik karasıyla doludur. Kapalı gemilerde kireçleşen kemiklerden yapılır ve şeker kamışını kaynatmadan önce süzerek rengini çıkarmak için kullanılır. Bu beş filtreden sırasıyla geçer ve sonra zemin katın altındaki büyük hazneye gider. Oradan da buhar pompasıyla yukarıya, sacdan bir durultucuya taşınır ve burada kaynayana kadar buharla ısıtılır. İlk durultucudan borular yardımıyla ikinciye ve üçüncüye taşınır. Oradan da içinden buhar dolu tüplerin geçtiği kapalı demir tavalara taşınır. Kaynama esnasında sırasıyla üç tavadan geçer ve sonra da farklı borularla zemin kattaki soğutuculara getirilir. Soğutucular en kaliteli tellerden yapılmış süzgeç zeminleri olan, tahtadan kutulardır. Şurup soğutuculara geçip havayla temas eder etmez öğütülür ve şeker kamışları, süzgeçten geçip hazneye dolar.

Sonra ortaya en kaliteli beyaz şeker veya kelle şekeri çıkar. Temiz, berrak ve pamuk gibi beyazdır. Soğuyunca çıkarılıp büyük fiçılara konulur. Artık pazarda satılmaya hazırdır. Ardından şeker kamışı hazneden alınıp tekrar üst kata çıkarılır ve farklı bir işlemle esmer şekere dönüştürülür.

Daha büyük, burada anlattığımdan farklı inşa edilen değirmenler de vardır belki de ama hiçbir Bayou Boeufte bu değirmenden daha iyi bilinmez. New Orleans'lı Lambert,

Hawkins'in ortağı ve oldukça zengin bir adamdır. Bana söylendiğine göre Louisiana'da kırktan fazla şeker tarlası varmış.

Kölenin yıl boyu sürekli çalışmasını bölen tek tatil Noel tatilidir. Epps bize üç gün izin verirdi; diğerleriye bonkörlüklerine göre dört, beş, altı güne kadar izin verirdi. Bu, kölelerin ilgiyle ve heyecanla bekledikleri tek zaman dilimidir. Gece olduğunda yalnızca birkaç saat soluklanabilecekleri için değil, aynı zamanda Noel'e bir gün daha yaklaştıkları için mutludur. Hem yaşlılar, hem de gençler aynı coşkuyla kutlarlar bu günü. Abram Amca bile Andrew Jackson'ı yüceltmeye ara verir; Patsey tatil eğlencesi esnasında kederlerini bir kenara bırakırdı. Bu dönem, kutlama yapma, şımarma ve saçmalama zamanıdır; esir çocukların karnaval sezonudur. Kölelerin kısıtlanmış da olsa özgürlüğün tadına bakabildiği ve doya doya tadını çıkarabildiği yegane günleridir.

Bir tarla sahibinin "Noel yemeği" vermesi adettendir. Çevre tarlalardaki köleleri, kendi kölelerine katılmaları için davet eder. Örneğin, yemeği bir yıl Epps verir, ertesi yıl Marshall, bir sonraki yıl Hawkins ve bu böyle devam eder. Genellikle üç yüz ila beş yüz kişilik katılım olur. Davetliler yürüyerek, el arabasında, at sırtında, katırlara bazen bir kadın, bir erkek; bazen bir kadın, iki erkek; bazen de bir erkek, bir kadın, bir de yaşlı kadın olarak ikiye üçer binerek gelirler. Abram Amca'nın ata binmiş, Phebe Hala ve Patsey'i arkaya almış, Noel yemeğine doğru koşturduğu sahne, Bayou Boeuf'te rastlaması olası sahnelerden biridir.

Bu dönemde, yıl içinde giyinildiğinden çok daha iyi giyinilir. Pamuklular güzelce yıkanmış, ayakkabılar içyağıyla parlatılmış olur ve şapka sahibi olacak kadar şanslı olunmuşsa, şapkalar şık bir biçimde kafada taşınır. Ancak köleler festivale çıplak kafayla, çıplak ayakla gelseler bile aynı içtenlikle karşılanırlar. Genellikle kadınlar kafalarına bir şey bağlayıp gelirler ama şayet talih yüzlerine gülüp karşılarına bir kırmızı kurde-

le veya sahibelerinin büyükannesinin işe yaramayan başlığını çıkarmışsa, kesinlikle bunları giyerler. Koyu kan kırmızısı benim tanıdığım köle hanımefendilerin favori rengiydi. Kırmızı bir kurdele boyna takılmamışsa kesinlikle bütün saç tellerinin bir çeşit kırmızı iple renklendirildiğini görürdünüz.

Masa açık havada kurulur, üzeri et ve sebze çeşitleriyle doludur. Böyle zamanlarda domuz pastırması ve mısır yemekleri pek olmaz. Pişirme işlemi bazı zamanlar tarladaki mutfakta gerçekleşir. Diğer zamanlarda da geniş dalı ağaçların gölgesi kullanılır. İkinci durumda yere hendek kazılıp içine odun atılır ve yakılır. Yanan ateşte tavuk, ördek, hindi, domuz ve koca bir öküz kızartılır. Masada unlu mamuller de vardır. Çoğu zaman şeftali ve başka tatlandırıcılarla yapılmış tartlar ve her çeşit turta bulunur. Yalnızca, oralarda bilinmediğinden, börek bulunmaz. Böyle bir akşam yemeğinin değerini sadece ömrü boyunca domuz pastırması yemiş bir köle bilebilir. Çok sayıda beyaz adam da bu ziyafete tanıklık etmek için orada toplanır.

Gösterişsiz sandalyelere erkekler bir tarafta, kadınlar bir tarafta olacak şekilde otururlar. Birbirlerinden hoşlanmış olanlar her zaman karşı karşıya oturmayı başarırlar: Her yerde ve her zaman hazır olan Cupid, oklarını kölelerin basit yüreklerine atmaktan da geri kalmaz. Katıksız mutluluk ve neşe hepsinin karanlık yüzlerini aydınlatır. Dişleri, siyah tenleriyle tezatlık gösterecek şekilde bütün gece bembeyaz bir parlar. Masadaki gözler coşkuyla bakmaktadır. Kıkırdamalar, kahkahalar ve tabak çanağın tıngırtısı birbirine karışır. Cuffee'nin dirseği istem dışı bir sevinç patlamasıyla komşusuna çarpar; Nelly, Sambo'ya parmağını sallar ve neden güldüğünü bilme-se de kahkaha atar. Cümbüş bu şekilde akıp gider.

Yiyecek içecek bitip hizmet çocuklarının kazınmış mideleri doyduktan sonra sırada Noel dansı vardır. Bu gala gecelerinde benim görevim daima keman çalmak olmuştur. Afrikalılar müziği severler. Benim arkadaşlarım arasında da

enstrüman çalma yeteneği olan çoktu ama kendini beğenmiş görünmek pahasına söylemem gerekir ki Bayou Boeuf'ün Ole Bull'u* bendim. Efendim bazen on beş kilometre öteden mektup alırdı. Beyazların bir balo veya festivali için gidip keman çalmamı isterlerdi. Efendim ödemesini alırdı. Ben de çaldığım kişilerin fazladan katkılarıyla cebimde parayla dönerdim. Bu şekilde dere kolunun her yerinde tanınır hale gelmiştim. Holmesville'in genç erkekleri ve kızları ne zaman Platt Epps'i elinde kemanyla kasabadan geçerken görseler, bir yerlerde alem olacağını bilirlerdi. "Nereye gidiyorsun Platt?" ve "Bu gece ne var Platt?" her kapıdan, her pencereden bana yöneltilen sorular olurdu. Özel bir telaşı olmadığı zamanlar Platt sık sık katırının üstüne oturup sokakta etrafına toplanmış neşeli çocuklara müzikal bir deneyim sunardı.

Sevgili kemanım olmasaydı o uzun esaret senelerini nasıl geçireceğimi hayal bile edemiyorum! Onun sayesinde görkemli evlerle tanıştım, tarladaki çalışma günlerimin yorgunluğunu attım, kulübeme puro, tütün, fazladan bir çift ayakkabı gibi şeyler alabildim ve sert bir efendinin himayesinden sıyrılıp eğlenceye ve şenliğe karışabildim. O benim dostumdu. Ben neşeliyken göğsümde sevinç çığlıkları atar, üzgünken de yumuşak, şirin tesellilerini söylerdi. Genelde gece yarısı gözümde uyku girmeyip sonumun nasıl olacağı konusunda endişeli ve rahatsız hissettiğimde bana huzur dolu bir şarkı söylerdi. Kutsal Sebt günlerinde bir iki saat mola verildiğinde benimle derenin sessiz bir kıyısına kadar gelir, sesini arttırıp nazıkçe ve hoşça konuşurdu. Her yerde adımı müjdeliyordu. O olmasa beni asla fark etmeyecek insanlarla arkadaşlık kurmuştum. Yıllık kutlamalarda iyi bir yer edinmemi ve Noel dansında içten bir şekilde karşılanmamı sağlamıştı. Noel dansı! Sizi gidi eğlence arayan tembel çocuk ve kızlar, sizi! Sizi gidi adımları-

* Ole Bornemann Bull, Norveç'li kemancı ve besteci. (ç.n.)

nı ölçerek atan cansız, uyuşuk tipler, sizi! Ağır aksak sosyete balosuna hareket katmak istiyorsanız; hakiki, coşmuş, sınırsız mutluluğu ve hareket etme sanatını görmek istiyorsanız Louisiana'ya inin ve Noel gecesi yıldızlarının ışığı altında dans eden köleleri görün!

O Noel'e ilişkin aklımda bir kare var. Stewart'a ait Bayan Lively ve Roberts'a ait Bay Sam dans etmeye başlamışlardı. Sam'in Lively'e karşı yoğun hisler beslediği bilinmekteydi. Aynı zamanda Marshall'ın ve Carey'nin çocuklarından biri de Lively'e ilgi duyuyordu. "Canlı" anlamına gelen Lively gerçekten de canlıydı. İşveliye de üstelik. Sofradan kalkan Lively, rakipleri yerine Sam Roberts'a elini uzattığında, bu onun için zafer anlamına gelmişti. Rakipler biraz üzölmüşlerdi. Sinirle başlarını sallayıp Bay Sam'e saldırmak istediklerini belli ediyorlardı. Ama bacakları, partnerinin yanında bir kuşunki gibi havalanırken hiçbir hiddet Samuel'in rahatını bozamazdı. Herkes güröltölü şekilde onları alkışlıyordu. Alkış sebebiyle heyecanlanan çift, herkes yorulduktan ve nefes almak için oturduktan sonra bile "yıkıp geçmeye" devam ediyordu. Ama nihayetinde Sam'in insanüstü gayreti son bulmuştu ve hâlâ topaç gibi dönmeye devam eden Lively'i yalnız bırakmak durumunda kalmıştı. Hemen ardından Sam'in rakiplerinden Pete Marshall sahneye atlayıp Bayan Lively'ye ve tüm dünyaya Sam Roberts'ın bir numarası olmadığını göstermek istercesine kendini şekilden şekle sokmuştu.

Ancak Pete'in idmansızlığı, Lively'e düşkünlüğünden fazlaydı. Hemen nefes nefese kalmış, çöp poşeti gibi yere düşmüştü. Deneme sırası Harry Carey'deydi. Ancak Lively kısa sürede onu da alkışlar ve bağırınmalar arasında nefessiz bıraktı. Dere kolundaki "en hızlı kız" unvanı bir kez daha tescillenmişti.

Biri çıkar, biri girer. Pistte en uzun süre kalan, en büyük övgüyü hak eder ve dans böylece sabahın ışıkları görünene kadar devam eder. Dans, kemanın sesiyle kesilmezdi; böyle

durumlar için kendileri bir çeşit müzik uydurmuşlardı; adı “okşama”ydı. Şarkının sözleri anlamsız ve boştu; olay zaten sözlerden çok, bir melodi ve ritim yakalamaktı. Okşama, elleri önce dizlere, sonra birbirine ve en son da biriyle sağ omza, diğeriyle de sol omza vurarak gerçekleştirilir. Bu esnada ayakla ritim tutulur ve muhtemelen şu şarkı söylenir:

Harper’ın deresi ve kükreyen suyunda,
Canım benim, yaşayacağız ilelebet orada;
Sonra gideceğiz mağara adamının diyarına,
Bu alemde tek bir şey isterim,
Ufak, güzel karım ve büyük tarlam.

Nakarat: O meşenin üstünde, şu suyun altında,
İki kahya ve bir küçük zenci.”

Veya bu sözler melodiye uydurulamazsa “Old Hog Eye” söylenebilir. Şaşkınlık yaratan bir parçadır ama Güney’de pek ilgi çekmez. Sözleri şöyle:

“Ben gittiğimden beri burada kim var?
Ufak, güzel bir kadın var.

Hogeye!
Eski Hogeye,
Ve çekici biri var!

Doğduğumdan beri böylesini görmedim,
Böyle ufak, güzel bir kadın görmedim.

Hogeye!
Eski Hogeye,
Ve çekici biri var!”

Veya da aynı saçmalıkta ama yine de muhteşem bir melodisi olan şu parça zenci ağızıyla söylenebilir:

“Ebo Dick ve Jurdan’ın Jo’su,
O iki zenci çaldı benim yolumu.

Nakarat: Atla Jim, gel,
Yürü Jim, gel,
Konuş Jim, gel,” gibi, veya:

“Yaşlı siyah Dan, zift gibi siyah,
Seviniyor ki değilmiş orada,
Atla Jim, gel,” gibi.

Noel’den sonraki günlerde ellerine geçiş izinleri tutturulur ve sınırlı bir alan içinde gitmek istedikleri yere gitmelerine izin verilir. Ya da tarlada kalıp çalışabilir, ücret alabilirler. Ancak ikinci seçeneğin kabul edildiği durumlar çok ama çok nadirdir. Bu zamanlarda aceleyle, yeryüzünün en mutlu insanlarıymışçasına her yere gitmek istedikleri görülebilir. Tarlada olduklarından farklıdırlar. Geçici rahatlık ve korkudan, kırbaçtan anlık uzaklaşma görüntülerinde ve davranışlarında bütüncül bir değişime neden olur. Bu zamanı gezerek, eski arkadaşları ziyaret ederek, eski bir alışkanlığa yeniden başlayarak veya önlerine çıkan herhangi bir eğlenceye dalarak geçirirler. İşte benim gördüğüm kadarıyla böyledir üç günlük “olması gereken güney yaşantısı.” Geriye kalan üç yüz altmış iki gün ise bitkinliğin, korkunun, acının ve sürekli çalışmanın günüdür.

Tatillerde sık sık evlenirler ki böyle bir kurumun köleler arasında varlığı şüphelidir. “Kutsal müessese”ye girmek için gereken tek resmiyet, tarafların efendilerinin olurlarını almaktır. Bu durum kadın köle sahipleri tarafından genellikle desteklenir. Her iki tarafın da, sahibin izin verdiği kadar, karısı ya da kocası olabilir ama iki taraf da keyfine göre boşanamaz. Boşanmaya, çok eşliliğe ve benzeri konulara dair yasa elbette ki mal için uygulanamaz. Karı, kocasıyla aynı tarlada bulun-

muyorsa kocanın Cumartesi geceleri mesafenin çok fazla olmaması koşuluyla karısını ziyaret etme hakkı vardır. Abram Amca'nın karısı Epps'in tarlasından on kilometre uzakta, Bayou Huff Power'da yaşıyormuş. Abram Amca'nın iki haftada bir karısını ziyaret etme izni vardı ama yaşlanıyordu ve açıkçası onu hemen hemen unutup gitmişti. Abram Amca'nın General Jackson'dan başkasını düşünecek vakti yoktu. Evlilik düşüncesi genç ve kaygısız olanlar için iyi olabilirdi ama kendisi gibi ciddi ve önemli bir filozofa yakışmıyordu.

16. Bölüm

Kahyalar – Taşıdıkları Şeyler ve Eşlik Eden Köpekler
Cinayet – Kölenin Marksville’de İnfazı – Köle Sürücüler
Bayou Boeuf’e Dönüş Sürücüsü – Pratik Yapmak Mükemmelleştirir
Epps’in, Platt’ın Boğazını Kesme Çabası – Ondan Kaçış
Sahibenin Koruması – Okuma Yazmayı Yasaklıyor
Dokuz Yıl Çabadan Sonra Bir Deste Kağıt – Mektup
Kişiliksiz Beyaz: Armsby – Ona Az Güveniyorum – Hainliği
Epps’in Şüpheleri – Nasıl Giderildikleri – Mektubu Yakmak
Armsby Dere Kolunu Terk Ediyor – Hayal Kırıklığı ve Umutsuzluk

St. Mary’e yolculuğum ve şeker kamışı sezonlarındaki yokluğum dışında sürekli Efendi Epps’in tarlasında çalışıyordum. Bir kahyanın desteğine ihtiyaç duymayacak kadar az çalışanı olan, küçük çaplı bir tarla sahibiydi Epps. Kahyalık işini kendisi görüyordu. Çalışanlarının sayısını arttıramadığı için de pamuk toplamada kiralama yöntemine başvururdu.

Kahya elli, yüz, iki yüz çalışanı olan arsaların vazgeçilmezidir. Bildiğim kadarıyla bu beyefendiler tarlaya her zaman at sırtında, silahları, av bıçakları ve kırbaçlarıyla birkaç köpek eşliğinde gelirler. Bu şekilde köleleri takip eder, hepsini dikkatle izlerler. Bir kahyanın olmazsa olmaz nitelikleri kalpsizlik, gaddarlık ve zalimlik. Çokça mahsul alınmasını

sağlamak onun vazifesidir ve bunu başardığı sürece, kölelere bu süreçte ne kadar acı çektirdiği önemli değildir. Köpeklerin varlığı, kimi zaman kaçmaya çalışan firarileri hizaya getirmek için gereklidir. Kahya bitkin veya hasta olduğunda kırbacını kullanamayacağı gibi köleleri de kontrol edemeyebilir. Silahlar, daha önce yaşanmış tehlikeli durumlar tekrar yaşanabilir endişesiyle taşınır. Katlanılmaz muamelelerden sonra bir köle bile efendisine karşı gelebilir. Geçen Ocak ayında Marksville’de darağaçları vardı. Biri, kahyasını öldürdüğü için asılmıştı. Olay, Epps’in Red Nehri’ndeki tarlasından çok da uzakta yaşanmamıştı. Köleye çitleri ayırma görevi verilmiş. Gün içerisinde kahyası köleyi bir yere yollamış ve orada işi o kadar uzun sürmüş ki esas görevini yerine getirememiş. Ertesi gün durumu açıklaması için çağrılmış ama kahyanın verdiği iş mazeret olarak kabul edilmemiş ve sırtını açıp diz çökmesini, kırbaç için hazırlanmasını söylemişler. Görülmeyecek, duyulmayacak ormanlık bir yerde kahyasıyla baş başaymışlar. Çocuk böyle bir adaletsizlik karşısında sonuna kadar boyun eğmiş ama en sonunda acıdan delirmiş ve eline bir balta alıp kahyanın üstüne atlamış. Kahyayı paramparça etmiş. Saklanmak adına hiçbir çaba göstermemiş ve efendisine koşup tüm olayı anlatmış. Yaptığı yanlış düzeltmek için cezasını çekmeye, hayatından vazgeçmeye hazır olduğunu söylemiş. Darağacına götürülmüş ve ip boynunda dururkenki kararlı ve korkusuz duruşuyla da on sözlerini pekiştirmiş.

Kahyanın altında sürücüler vardır. Sayıları tarladaki köle sayısı ile orantılıdır. Sürücüler siyahidir ve normalde yapmaları gereken işin yanı sıra ekipleri kırbaçlamakla da yükümlüdürler. Kırbaçlar boyunlarına asılmıştır ve hiç kullanmazlarsa kırbaçlanan kendileri olur. Ama bazı ayrıcalıkları da yok değildir. Örneğin, şeker pancarı keserken kölelerin akşam yemeği yiyecek kadar uzun süreli oturmalarına izin verilmez. Mutfakta pişirilip el arabalarına doldurulan mısır tatlıları öğ-

len tarlaya getirilir. Tathılar sürücüler tarafından dağıtılır ve mümkün olduğunca az oyalanarak yenmelidir.

Kapasitesinden fazla iş verildiğinde ister istemez terden sırlıslıkam olan köle yere yığılıp iş göremez hale gelebilir. Sonra köleyi yakınlardaki bir pamuk ya da şeker pancarının veya ağacın gölgesine çekmek sürücünün işidir. Sonra üstüne kovalar dolusu su döker ve ayağa kaldırmak için başka yöntemler dener. Ayağa kalkan köleye yerine geçip kaldığı yerden işine devam etmesi söylenir.

Huff Power'da Epps'e teslim edildiğim zaman Roberts'ın zencilerinden Tom sürücüydü. Cüsseli ve aşırı sert bir adamdı. Epps, Bayou Boeuf'e gittikten sonra o şerefe ben nail olmuştum. Ayrılana kadar tarlada boynumda bir kırbaç taşımam gerekiyordu. Epps etraftaysa esneklik göstermeye cesaret edemiyordum. Tom Amca'nın sahip olduğu Hristiyan cesareti bende yoktu; onun yaptığı gibi öfkeye göğüs gerip işi yapmayacağımı söyleyemiyordum. Onun çektiği işkenceden ben kaçtım. Fakat görüleceği üzere arkadaşlarımı da büyük sancılardan kurtardım. Görmüştüm ki Epps tarlada olsa da, olmasa da gözü bizim üzerimizdeymiş. Balkondan, yakınlardaki bir ağacın arkasından veya bir başka saklanma yerinden sürekli bizi izlemedeydi. Birimiz geri kalırsak veya boş durursak geri döndüğümüzde hepsi bize anlatılırdı ve bilgisi dahilinde olan bu tür suçların hepsini cezalandırmak temel prensibi olduğu için sadece yavaş olduğu için köle kırbaçlanmaz, aynı zamanda ben de buna izin verdiğim için cezamı alırdım.

Ama şayet kırbacımı dilediğimce kullandığımı görürse adam memnun olurdu. "Pratik yapmak mükemmelleştiriyor," gerçekten de. Sekiz yıl sürücü olarak çalışınca kırbacı harika bir şekilde kullanmayı öğrendim. Kırbacı sırta, kulağa, buruna değdirmeden biraz uzağına vuruyordum. Epps yakında bir yerde görülmüşse veya çevrede olduğundan şüpheleniliyorsa ben kırbacı bir hışımla vuruyordum, darbeyi alan da an-

laştığımız üzere acıdan kıvranıp çığlık atıyor gibi yapıyordu. Halbuki sıyrık bile almıyorlardı! Arada sırada Patsey, Epps görünmüşse onun duyacağı ses tonunda Platt'ın kendilerini sürekli kırbaçladığını söylüyordu. Abram Amca da kendisine özgü dürüst görüntüsüyle onları General Jackson'ın New Orleans'ta düşmanı kırbaçladığından daha beter kırbaçladığımı söylüyordu. Eğer Epps sarhoş ve canavar gibi değilse bu genelde işe yarardı. Ama eğer öyleyse, bir veya daha fazlamız acı çekmek zorunda kalırdık. Bazen şiddeti tehlikeli bir hal alır, hayatımız tehlikeye girerdi. Bir keresinde manyak sarhoş benim boğazımı keserek kendini eğlendirmeyi düşünmüştü.

O gün Holmesville'de değildi. Atış müsabakasına gitmişti ve hiçbirimizin dönmüş olduğundan haberi yoktu. Patsey'nin yanında çapalama yaparken aniden alçak sesle "Platt, ayağına gitmem için işaret eden yaşlı bunağı görüyor musun?" diye sordu.

Etrafa bakınca onu tarlanın köşesinde suratını buruşturup sallanırken gördüm. Kendinden geçtiği zamanlarda böyle olurdu. Adamın sapkın niyetlerinin farkında olan Patsey ağlamaya başladı. Başını kaldırmamasını, onu görmemiş gibi işine devam etmesini fısıldadım kulağına. Bir şeylerden şüphelenen Epps ise öfke içinde üzerime doğru yalpalaya yalpalaya geliyordu.

"Pats'e ne söyledin?" diye sordu söverek. Geçıştirmelik bir cevap verdim ama bu öfkesini daha da arttırdı.

Dudak büküp "Ne zamandır bu tarlanın sahibi sensin ölü zenci?" diye sordu. Aynı zamanda bir eliyle gömleğimin yakasından tutuyor, diğeriyle kendi cebini yokluyordu. "Şimdi senin siyah boğazını keseceğim. Görürsün sen!" deyip cebinden çakısını çıkardı. Ama tek eliyle çakıyı açamıyordu. Çakıyı ağzına alınca, ben de tehlikeyi sezip kaçma gereği duydum, çünkü gözü dönmüş bir halde hiç şaka yapmadığı ortadaydı. Gömleğimin önü açıldı. Epps hâlâ beni tutarken arkama doğ-

ru dönünce tüm düğmeler açıldı ve sırtımdan kayıp gitti. Böyleyken onu atlatmak daha kolaydı. Nefes nefese kalana kadar beni kovalayacak, soluk almak için biraz duracak, küfredecek ve tekrar kovalamaya devam edecekti. Şimdi bana, ayağına gitmemi emrediyor, beni ikna etmeye çalışıyordu ama ben belli bir mesafeyi koruma taraftarıydım. Bu şekilde tarlanın etrafını birkaç kez turladık; o umutsuzca beni yakalamaya çalışıyor, bense her hamlesini savuşturuyordum. Korkmaktan ziyade eğleniyordum, çünkü biliyordum ki aylınca o da kendi ahmaklığına gülecekti. Sonra sahibenin bahçe çitinden bizim yarı ciddi, yarı oyun tavırlarımızı izlediğini gördüm. Epps'i geride bırakıp direk ona koştum. Epps onu fark edince beni takip etmeyi bıraktı. Tarlada bir saat ya da daha fazla kaldı. Bu esnada ben de sahibenin yanında duruyor, olanların detaylarını anlatıyordum. Sahibe kızmış, hem kocasına, hem de Patsey'e demediğini bırakmamıştı. Sonunda neredeyse tamamen aylmış olan Epps eve doğru gelip çekingen bir edayla konuşmaya başladı. Elleri arkada, bir çocuk kadar masum görünmeye çalışıyordu.

Yine de o yaklaştıkça Sahibe Epps aşağılamalara devam etti. Kocasına bir sürü kötü isim takıyor, ne amaçla benim boğazımı kesmeye çalıştığını öğrenmek istiyordu. Epps beni oldukça şaşırtarak neden bahsedildiğini anlamamış gibi yaptı ve takvimlerdeki bütün azizler üzerine yemin edip gün boyu benimle tek kelime konuşmadığını söyledi.

“Platt, seni yalancı zenci! Konuştum mu?” diye yüzüstü yüzüstü sordu.

Efendinin dediğiyle zıt düşmek güvenli değildir. Doğruyu söyleseniz bile. Bu yüzden sessiz kalmayı tercih ettim ve o eve girdiğinde ben tarlaya döndüm. Bu olayın bahsi bir daha geçmedi.

Bu olaydan hemen sonra neredeyse gerçek adımları ve hikayemi ortaya çıkaracak bir olay başıma geldi. Uzun zamandır

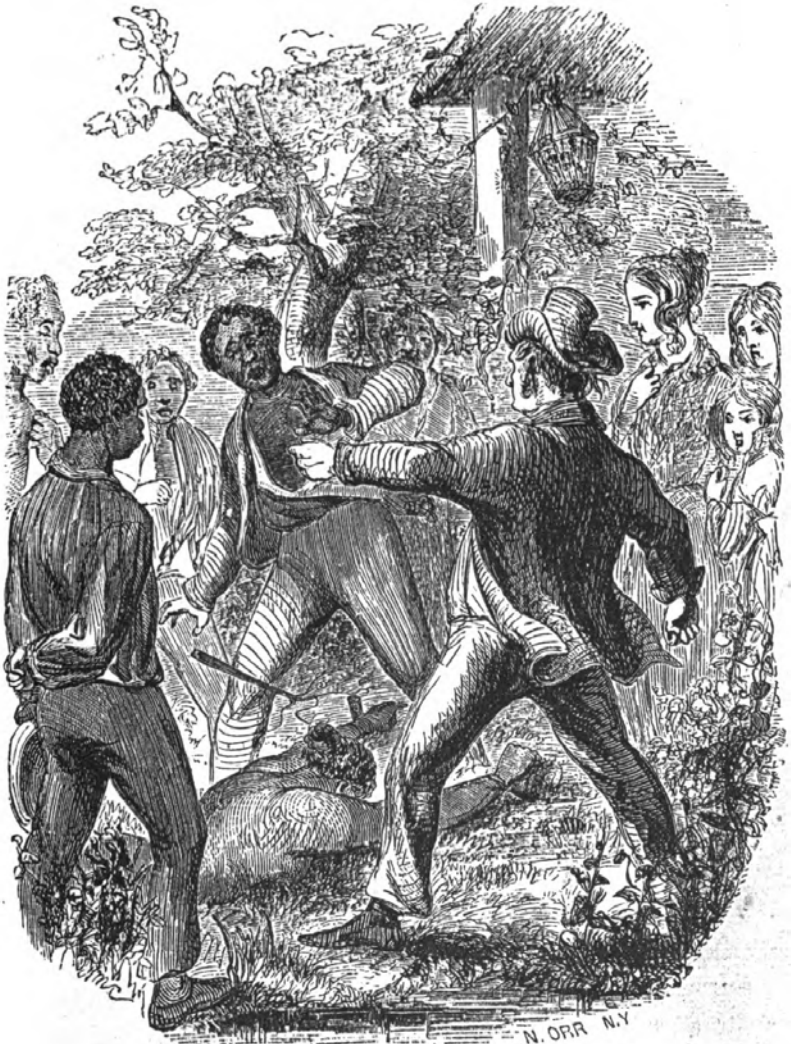
bu bilgileri dikkatle saklamış, nihai kaçışımın buna bağlı olduğunu düşünmüştüm. Beni satın aldıktan kısa süre sonra Epps okuma yazma bilip bilmediğimi sormuştu ve ben de olumlu cevap verince elimde kitap, kalem veya mürekkeple beni görürse yüz kırbaç darbesi yiyeceğimi sıkı sıkı vurgulamıştı. Zencileri eğitmek için değil, çalıştırmak için aldığını anlamamı istediğini söylemişti. Önceki yaşantıma veya nereden geldiğime dair hiç soru sormamıştı. Sahibeyse sık sık doğum yerim olduğunu sandığı Washington’la ilgili sorular sorardı. Hatta birçok kez diğer zenciler gibi konuşup hareket etmediğimi ve bu dünyayı gösterdiğimden daha iyi bildiğime emin olduğunu belirtmişti.

En büyük hedefim, gizlice postaneye gidip mektup gönderebilmenin yollarını bulmaktı. Kuzeydeki arkadaşlarıma veya aileme yazacaktım. Böyle bir şeyin zorluğunu, üstümdeki baskıyı bilmeyenler anlayamaz. Bir defa kalem, mürekkep ve kağıt kullanmam yasaktı. İkinci olaraksa kölenin elinde belge olmadan tarlasından uzaklaşamaması ve postacının, efendinin yazılı talimatları olmaksızın kölenin mektubunu iletmemesi durumu var. Dokuz yıldır köleydim ve daima dikkatliydim ve tetikteydim. Bir gün, elime bir deste kağıt geçirme fırsatı doğmuştu. Bir kış vakti Epps pamuklarını satmak için New Orleans’a gittiğinde sahibe beni, aralarında büyük boy kağıdın da bulunduğu birkaç ihtiyacı almam için Holmesville’e göndermişti. Bir desteyi kulübede, üstünde uyuduğum tahtanın altına sakladım.

Çeşitli denemelerden sonra beyaz akçaagaç kabuğunu kaynatıp mürekkep, bir ördekten kopardığım tüyle de kalem yapmayı başarmıştım. Kulübede herkes uyurken tahtadan kanepemin üstüne uzanıp kömür ışığında uzun sayılabilecek bir mektup yazdım. Sandy Tepesi’ndeki eski bir tanıdığa yazmıştım. Durumumu anlatmış, özgürlüğümü geri kazanmam için bir şeyler yapmasını istemiştim. Bu mektubu uzun süre sakladım. Güvenli şekilde postaneye varmasını sağlayacak

yöntemleri araştırdım. Sonunda bir gün o zamana kadar hiç tanışmadığım Armsby adında biri muhite gelmişti ve kahya olmak istiyordu. Epps'e başvurdu ve birkaç gün tarlada kaldı. Sonra yakındaki Shaw'ın tarlasına gitti ve orada da birkaç hafta kaldı. Shaw genelde böyle kişiliksiz insanların kuşatması altındaydı ki kendisi de kumarbaz, ahlaksız biri olarak bilinirdi. Kölesi Charlotte'u karısı yapmıştı ve evinde birkaç melez çocuk büyümekteydi. Armsby sonunda o kadar düşmüştü ki kölelerle çalışmak durumunda kaldı. Bayou Boeuf'te beyaz tenli bir adamın tarlada çalışması nadir görülen, sıra dışı bir şeydir. Onunla yakınlaşmak için her türlü fırsatı kolladım. Mektubu ona teslim edebilecek kadar güvenini kazanmayı ümit ediyordum. Bana otuz kilometre uzaklıktaki Marksville'i sürekli ziyaret ettiğini söylemişti ve ben de mektubun oradan gönderilebileceğini düşünmüştüm.

Ona bu konuda nasıl yaklaşmam gerektiğini ölçüp tarttıktan sonra sadece Marksville'e bir dahaki gittiğinde oradaki postaneye benim için bir mektup bırakıp bırakamayacağını sormaya karar verdim. Ona mektubun neden yazıldığını, içindeki detayların neler olduğunu söylemeyecektim, çünkü bana ihanet edeceğinden korkuyordum. Ayrıca biraz maddi teşvikte bulunmalıydım ki ona güvenebileyim. Bir gece saat birde sessizce kulübemden çıkıp tarladan geçerek Shaw'ın arazisine kadar geldim. Armsby balkonda uyuyordu. Cebimde kemandan kazandığım çok az bir para vardı ama istediğim şeyi yaparsa ona dünyaları vereceğimi söyledim. İsteğimi yerine getiremezse beni ifşa etmemesi için ona yalvardım. Mektubu Marksville'deki postaneye götüreceğine ve bunu daima bir sır olarak saklayacağına namusu üzerine söz verdi. O sırada mektup cebimde olmasına rağmen ona vermeye cesaret edemedim. Ona bir iki güne mektubu yazacağımı söyleyip iyi geceler diledim ve kulübeme geri geldim. Aklıma üşüşen endişeleri defetmem imkansızdı. Bütün gece uyanık kalıp izlene-

Patsey'nin kazığa bağlanıp kırbaçlanması

bilecek en güvenli yolu düşündüm. Amacımı gerçekleştirmek için birçok şeyi riske atmaya hazırdım ama mektup bir şekilde Epps'ın eline geçerse bu benim ölümüm demektir. Kafam oldukça karıştı.

Ardından olanların da göstereceği üzere endişelerimde haklıydım. İki gün sonra tarlada pamuk sıyrırken Epps, Shaw'ın tarlasıyla kendininkini bölen çitin üstüne bizim çalışmamızı izlemek istercesine oturdu. Hemen sonra Armsby belirdi ve çitin yakınına geçip oturdu. Benim için endişe dolu olan iki ya da üç saat boyunca birlikte oturdular.

O gece domuz pastırmamı kızartırken Epps elinde derisiyle kulübeye girdi.

“Evet, evlat,” dedi, “Duydum ki mektup yazan ve beyaz tenlilere yollatmak isteyen bir zencim varmış. Kim olduğuna dair bir fikrin var mı acaba?”

En büyük korkum gerçek olmuştu ve o şartlar altında bile kabul edilemez bir şey gibi görünse de tek çarem ikiyüzlülüğe ve alenen yalana başvurmaktı.

“Bununla ilgili bir şey bilmiyorum Efendi Epps,” diye cevap verdim ona. Farkında değilmiş ve şaşırmış gibi yapıp “Hiçbir şey bilmiyorum efendim,” dedim.

“Dün değil önceki gece Shaw'ın oraya gitmedin mi?” diye sordu.

Cevabım “Hayır, efendim,” şeklindeydi.

“Armsby'den Marksville'de mektubunu yollamasını istemedin mi?”

“Sahibim, efendim, ben hayatımda o adamla tek kelime konuşmadım. Neden bahsettiğinizi bilmiyorum.”

“Öyle mi?” diye devam etti, “Armsby bugün bana şeytanın zencilerimin arasında dolaştığını, bir tanesine çok dikkat etmem gerektiğini, yoksa kaçacağını söyledi. Neden diye sordugumda da senin Shaw'ın oraya gidip gece onunla görüştüğünü ve senin için bir mektubu Marksville'e götürmesini istediğini söyledi. Buna ne diyeceksin, ha?”

“Efendim, tek diyeceğim,” diye yanıtladım, “bunun bir yalan olduğudur. Mürekkepsiz, kağıtsız nasıl mektup yazabilirim?” Yazmak istediğim kimse de yok, çünkü bildiğim kadarıyla hayatta olan hiç arkadaşım yok. O Armsby yalan atıyor. Sarhoş adam diyorlar ona ve zaten kimse de kendisine inanmaz. Her zaman doğruyu söylediğimi ve elimde iznim olmadan tarladan ayrıldığımı biliyorsunuz. Efendim şimdi Armsby’nin neyin peşinde olduğunu görebiliyorum. Gayet basit. Sizin onu kahya olarak kiralamanızı istememiş miydi?

“Evet, onu kiralamamı istemişti,” dedi Epps.

“İşte bu,” dedim, “sizi hepimizin kaçacağına inandırmak istiyor. Böylelikle siz, bize göz kulak olması için bir kahya kiralayacaksınız. Bu hikayeyi tamamen kafadan uydurdu, çünkü çalışmak istiyor. Hepsi yalan efendim, inanın hepsi yalan.”

Epps bir süre düşündü. Belli ki teorimi mantıklı bulmuştu. “Sana inanıyorum Platt. Böyle hikayelerle bana gelip beni kandıracağını sanıyor, değil mi? Belki beni kandıracağını sanıyordur, belki benim hiçbir şey bilmediğimi, zencilerimi idare edemediğimi düşünüyordur. Saftirik Epps, öyle mi? Pislik Armsby! Köpekleri onun üstüne sal Platt!” dedi ve Armsby’nin kişiliğiyle ilgili buna benzer küfürler savurup kendi işini kendisinin yapabileceğini söyleyerek kulübeden ayrıldı. O ayrılır ayrılmaz mektubu ateşe attım ve üzgün, umutsuz yüreğimle bana o kadar düşünce ve telaşa mâl olmuş, beni özgürlükler diyarına çıkarmasını ümit ettiğim zarfın kömür yatağında kıvrılıp büzüşmesini, küle dumana dönüşmesini seyrettim. Hain Armsby bu olaydan kısa süre sonra Shaw’ın tarlasından sürüldü. Buna sevinmişim, çünkü Epps’le tekrar konuşup bu sefer onu inandırabilirdi.

Kurtuluş için nereye bakacağımı bilmiyordum. Yüreğimdeki umutlar çoğalmış, hemen ardından kırılıp dökülmüştü. Hayatımın baharı geçip gidiyordu. Erken yaşta yaşlandığımı, birkaç yılın daha çalışma, gam ve bataklıkların zehirli hava-

sıyla geçmesi durumunda ölümü kucaklayacağımı hissediyordum. Tüm bunlar beni çürüyüp unutulmam için mezara gönderecekti. Yardım bulma ümidinden uzaklaşmış, koparılmış, ihanete uğramış bir halde tek yapabildiğim, kendimi yere bırakıp ifadesi mümkün olmayan bir daralmayla inlemektir. Kurtarılma ümidi kalbimi ferahlatan tek ışıktı. Ama o ışık gitgide azalıyor, küçülüyordu. Bir hayal kırıklığı daha yaşarsam ışık hepten sönecek, beni zifiri karanlıkta hayatımın sonuna kadar el yordamıyla ilerlemeye mecbur bırakacaktı.

17. Bölüm

*Wiley, Phebe Hala'nın ve Abram Amca'nın Nasihatlerini
Dinlemez ve Devriyelerce Yakalanır
Devriyelerin İşleyişi ve Görevleri
Wiley Kaçıyor – Hakkında Söylenenler
Beklenmedik Dönüşü – Red Nehri'nde Yakalanışı ve
Alexandria Hapishanesi'ne Kapatılışı
Joseph B. Roberts Tarafından Bulunuşu
Kaçmaya Çalışırken Köpekleri Zapt Etme
Büyük Çamlık Ormanları'ndaki Kaçaklar
Adam Tayden ve Kızilderililer Tarafından Yakalanışı
Augustus'un Köpekler Tarafından Öldürülüşü
Eldret'in Kadın Kölesi Nelly – Celeste'in Hikayesi
Ortak Hareket – Hain Lew Cheney – Başkaldırma Fikri*

Yıl 1850... Şu ana kadar okuyucunun ilgisini çekmeyeceğini düşündüğüm birçok önemsiz olayı atlamış bulunmaktayım. Ama bu yıl Phebe'nin kocası Wiley için kötü bir yıld. Kendisi bu noktaya kadar sessiz ve çekingen kişiliğinden ötürü hikayede geri plandaydı. Wiley'nin nadiren ağzını açması ve söylenmeden, gösterişsiz, mütevazı hayatına devam etmesi bir tarafa, bu sessiz zencinin yine de yaşamdan uzak olduğunu söylemek doğru olmaz. Abram Amca'nın felsefi yanına aldırış etmeyip Phebe Hala'nın nasihatlerini hiçe sayan bu özgüveni

tam adam, komşu kulübelerden birine gece vakti onay almadan gidecek deli cesaretine sahipti.

Bulunduğu ortam o kadar şaşaalıydı ki Wiley geçen saatleri fark edememiş, güneş doğudan yükselmeye başlamıştı. Mümkün olduğunca hızlı eve doğru koşup düdük çalmadan araziye varmaya çalışmış, maalesef devriyelerce yakalanmıştı.

Köleliğin başka acımasız mekanlarında nasıldır, bilemem ama Bayou Boeuf'te görevi, tarlasından uzaklaşan köleleri yakalayıp kırbaçlamak olan devriyeler bulunur. At sırtında, bir kaptan önderliğinde birlikte hareket ederler. Silahları ve köpekleri vardır. Ya yasa gereği ya da genel uzlaşısı üzerine, efendisinin arazisi dışında onaysız gezen siyah bir adamı keyfine göre kırbaçlama, hatta kaçmaya çalışırsa vurma hakları bulunur. Her ekibin dere kolunda devriye gezmesi gereken belli bir bölge bulunur. Paralarını, sahip oldukları köle oranında ücret ödeyen tarla sahiplerinden alırlar. Atlarının toynak sesi her saat duyulabilir ve sık sık önlerinde bir köleyle giderken veya yine boynuna geçirdikleri iple bir köleyi efendisinin tarlasına götürürken görülebilirler.

Wiley bu ekiplerden birinin elinden kaçmıştı. Onlar kendisini yakalayamadan kulübesine ulaşacağını düşünüyordu ama gözü dönmüş köpeklerden bir tanesi bacağından yakalamıştı. Devriyeler onu ciddi şekilde kırbaçlamış, mahkum olarak Epps'e getirmişlerdi. Epps de onu bir daha, bu sefer daha da fena kırbaçlamıştı. Kırbaç kesikleri ve köpeğin ısırıldığı yerler onu ağrılar içinde bırakmış, tarlada sırasını koruyamaz hale gelmiş ve bundan dolayı yara bere içindeki sırtı yine kırbaçtan kurtulamaz olmuştu. Acıları en sonunda katlanılmaz hale gelmiş, çareyi kaçmakta bulmuştu. Kaçma planını karısı Phebe'le bile paylaşmadan uygulamaya koymuştu. Bir haftalık yiyeceğinin hepsini pişirip yanına almış, kulübe arkadaşlarının uykuya daldığı bir pazar akşamı terk etmişti. Sabah düdük

çaldığında Wiley'i gören olmamıştı. Kulübelerde, mısır ambarında, pamuk atölyesinde ve akla gelebilecek diğer her yerde aranmış ama bulunamamıştı. Hepimizi ani kayboluşuna veya o an nerede olabileceğine dair sorguya çekmişlerdi. Epps deliye dönmüş, esip gürliyordu. Atına binip komşu tarlalara baktı ve Wiley'i her yerde, herkese sordu. Arama sonuç vermedi. Kayıp adamın nerede olabileceğine dair hiçbir bilgi öğrenilememişti. Bataklıklara köpekleri yolladılar ama yine de izini bulamadılar. Kim bilir kaç kere burunları yerde, ormanın altını üstüne getirdiler ama dönüp dolaşıp geldikleri yer aynıydı.

Wiley kaçmıştı ve bunu öyle gizli, öyle dikkatli yapmıştı ki tüm takip yollarını kapatmıştı. Günler, hatta haftalar geçti ama ondan hiçbir haber alınamamıştı. Epps lanetler yağdırıp küfretmekten başka bir şey yapmıyordu. Arkadaşlarla baş başayken konuştuğumuz tek konu da buydu. Onunla ilgili derin düşüncelere kapılmıştık. Biri, kötü bir yüzücü olduğu için derenin tekinde boğulmuş olabileceğini öne sürüyor, diğeri timsahlar tarafından yutulmuş veya ısırığı kesin ölümlle sonuçlanan zehirli mokasen yılanları tarafından sokulmuş olabileceğini söylüyordu. Ama nerede, ne durumda olursa olsun, hepimizin gönülden duaları zavallı Wiley'leydi. Abram Amca'nın dudaklarından da samimi dualar dökülüyor, onun güvende olması için Tanrı'ya yalvarıyordu.

Üç hafta kadar sonra, onu tekrar görme umutlarının uçup gittiği bir anda çıkıp geldi. Sonradan bize söylediğine göre, tarladan ayrıldıktan sonra Güney Carolina'ya, Efendi Buford'ın yanına gitmek niyetindeymiş. Gün içinde bir ağacın dalları altında, gece de bataklıklarda gizlenmiş. Ancak bir sabah tam güneş doğarken Red Nehri kıyılarına varmış ve nasıl karşıya geçeceğini düşünürken beyaz bir adam ona yaklaşıp efendisinin onayı olup olmadığını sormuş. Ancak onaysız bir kaçak olduğu için Rapides muhitindeki Alexandria'ya götürülüp hapse konmuş. Efendi Epps'in amcası Joseph B. Roberts olaydan birkaç gün sonra Alexandria'da hapishaneye girdi-

ğinde kendisini tanımış. Wiley, Epps Huff Power'da ikamet ederken onun tarlasında çalışmış. Adam hapishane bedelini ödeyip altında Epps'e de bir not bulunan onay kağıdını yazmış. Notta Epps'ten Wiley'i kırbaçlamamasını rica ediyormuş. Sonra Wiley Bayou Boeuf'a geri gönderilmiş. Wiley'i eve yaklaştırmak tedirgin olmaktan koruyan şey bu not ve Roberts'ın kendisine verdiği sözlü güvence olmuş. Ancak rica, tahmin edileceği üzere tamamen göz ardı edilmişti. Üç gün merak içinde bekledikten sonra Wiley çırlıçıplak soyulmuş ve zavallı kölenin sıkça katlanmak zorunda kaldığı o insanlık dışı kırbaçlamalardan birine maruz kalmıştı. O, Wiley'nin ilk ve son kaçma girişimi olarak kaldı. Sırtında mezara kadar taşıyacağı o uzun yara izleri ona sürekli olarak böyle bir adımın tehlikelerini hatırlatacaktır.

Epps'e ait olduğum on yıllık süre zarfında kaçmayı düşünmediğim tek bir gün bile olmadı. Zamanında müthiş olduğuna inandığım bir sürü plan yaptım ama en nihayetinde hepsinden vazgeçtim. O şartlar altındaki hiç kimse kaçak bir kölenin önüne konulan yüzlerce engeli hayal edemez: Bütün beyaz adamlar ona saldırmak ister, devriyeler izlemededir, tazılar izini sürmeye hazırdır ve oraların doğası güvenli bir şekilde kaçmayı imkansız hale getiren türdendir. Ama ben yine de bir gün geldiğinde bataklıklardan kaçacağımı düşünüyordum. Epps'in peşime takacağı köpeklere hazırlıklı olmalıydım. Birkaç tane köpeği vardı ve türünün en azılı ve vahşisi olan köpeklerden biri köle avcısı olarak bilinirdi. Yalnız başıma rakun veya sincap avına çıktığımda av kaçmasın diye onları şiddetle kırbaçlamaktan geri kalmazdım. Böylece onları tam anlamıyla hizaya getiriyordum. Benden korkarlardı. Diğerlerini dinlemezken benim komutlarıma anında uyuyorlardı. Beni takip edip ele geçirirlerse bana saldırmaktan çekineceklerine emindim.

Sonunda kesin olarak yakalanacak olsalar da, ormanlık alanlar ve bataklıklar yine de kaçaklarla doluydu. Birçoğu hasta veya görevlerini yerine getiremeyecek kadar düşkün ol-

duğunda bu tarz suçlara verilen cezaları göze alıp bir iki günlüğüne dahi olsa dinlenebilmek için bataklıklara kaçardı.

Ford'a ait olduğum dönemde farkında olmadan Büyük Çamlık Ormanları'nda saklanan altı veya sekiz tanesinin yerinin bulunmasını sağlamıştım. Adam Taydem sık sık beni değirmenlerden girişe gönderirdi. O zaman aradaki tüm mesafe büyük bir çam ormanından ibaretti. Ayın göz kamaştıran ışıklarını saçtığı bir gece saat on sularında omzuma astığım büyük çuvalın içindeki rendelenmiş domuzla Teksas yolundan değirmenlere doğru gelirken arkamdan gelen ayak seslerini duydum. Döndüm ve köle kıyafetleri içinde iki siyah adamı hızla yaklaşırken gördüm. Yaklaşınca içlerinden biri elindeki değneği bana saldıracakmışçasına kaldırdı. Diğeriyse çuvalı kapmaya çalıştı. İkisini de savuşturmayı başarıp elime bir kozalak aldım ve birinin kafasına öyle bir attım ki yere yığılıp kaldı. Tam o sırada iki tanesi daha yolun kenarında belirdi. Ama onlar beni yakalayamadan korkuyla değirmenlere doğru koşup kaçmayı başardım. Adam bu maceramı duyunca hemen Kızılderili kasabasına doğru yol almış ve Cascalla'yı ve kabilesindeki birkaç kişiyi daha uyandırıp eşkıyaların peşine düşmüştü. Onları saldırının gerçekleştiği yere götürdüğümde kafasına kozalak atıp yere serdiğim adamın olduğu yerde kan gördük. Uzun süre ağaçlıkların arasında arama yaptıktan sonraysa Cascalla'nın adamlarından biri çamların tepesinden yükselen dumanı gördü. Buluşma noktasını dikkatle kuşattıktan sonra hepsi esir alındı. Lamourie çevresindeki bir tarladan kaçmışlar ve üç hafta orada gizlenmişlerdi. Domuzuma el koymak dışında benimle ilgili kötü bir planları yokmuş. Akşamüstü beni Ford'un arazisine doğru giderken fark edip ne yaptığımı tam olarak kestiremeyince beni takip edip domuz kestiğimi, sonra da yoluma devam ettiğimi görmüşler.

Yiyeceğe ihtiyaçları olmuş ve zorunluluktan bunu yapmaya kalkışmışlar. Adam onları bölge hapishanesine teslim edince iyi şekilde ödüllendirilmişti.

Kaçış yolunda hayatını kaybedenlerin sayısı az değildir. Epps'in arsasının bir tarafında Carey'nin çok büyük boylardaki şeker tarlası bulunuyordu. Yılda en az altı yüz hektarlık alana tekabül eden şeker pancarı elde eder, bununla yirmi iki, yirmi üç büyük fıçıyı dolduracak kadar şeker üretti ki bir buçuk büyük fıçıdan elde edilen mahsul yarım hektarlık alan için olağan kabul edilir. Bunun yanında iki yüz, iki yüz elli hektarlık mısır ve pamuk mahsulü vardır. Geçen yıl tarlada çalışan yüz elli üç kölesi vardı ve onların da yaklaşık aynı sayıda çocuğu olmuştu. Üstelik yoğun sezonda Mississippi'nin bu taraflarından da adam kiralar.

Carey'nin kibar ve zeki zenci sürücülerinden birinin adı Augustus'tu. Tatillerde ve zaman zaman komşu tarlalarda çalışırken onunla muhabbet etme imkanım olmuştu ki sonunda ilişkimiz yakın ve sıcak bir arkadaşlığa dönüşmüştü. İki yaz önce onu korkunç şekilde kırbaçlayan kaba, kalpsiz kahyasının öfkesini üstüne çekmiş. Sonra Augustus kaçmış. Hawkins'in tarlasında bir şeker pancarı yığınının rastlayınca kendini oraya saklamış. Carey'nin bütün köpekleri peşine takılmış. Sayıları yaklaşık on beşmiş. Kısa sürede ayak izlerinden kokusunu alıp saklandığı yeri bulmuşlar. Şeker pancarı yığınının etrafını sarıp ona ulaşmaya çalışmışlar ama becerememişler. Hemen ardından tazıların sesine gelen takipçiler şanslarını denemişler ve sonunda kahya onu saklandığı yerden çıkarmış. Yerde yuvarlanırken bütün şeker pancarları üstüne dökülmüş ve daha onları üstünden atamadan köpekler öyle bir ısırılmışlar ki dişleri yüz ayrı yerden kemiğine girmiş. Ayağa kaldırıp katırın üstüne bağlamışlar ve eve götürmüşler. Ama bu Augustus'un son talih-sizliğiymiş. Ertesi güne değin yerlerde sürünmüş ve sonrasında ölüm, mutsuz çocuğu bulup onu acılarından kurtarmış.

Kaçma girişimi ne erkek köleler ne de kadın köleler arasında nadirdi. Koca Kamış Çalılığı'nda bir süre birlikte çalıştığım Eldret'in kızı Nelly, Epps'in mısır ambarında üç gün sak-

lanmıştı. Gece ailesi uyuduğunda kulübelere yaklaşıp yemek alır, tekrar ambara dönerdi. Sonradan onu saklamanın bizim için güvenli olmayacağına karar verip kulübesine geri gitmesini sağlamıştık.

Ama en muhteşem köpek ve avcılar atlatma olayı şudur: Carey'nin kızları arasında Celeste diye biri vardı. On dokuz, yirmi yaşlarındaydı ve hem efendisinden hem de efendisinin çocuklarından çok daha beyazdı. Afrikalı kanının olup olmadığını anlayabilmek için çok dikkatli bir inceleme yapmak gerekirdi. Yabancı biri asla onun köle soyundan geldiğini düşünmezdi. Bir gece geç saatte kulübemde oturuyor, kemanımla hafif bir melodi çalıyordum ki kapı yavaşça açıldı ve Celeste önümde belirdi. Solmuş ve nefes nefese kalmıştı.

Yerden bir hayalet çıksa beni daha fazla korkutamazdı.

“Siz de kimsiniz?” diye sordum onu biraz inceledikten sonra.

“Açım. Bana biraz domuz eti ver,” şeklinde cevap verdi.

İlk izlenimim onun evden kaçıp nereye gideceğini bilemeyen ve kemanımın sesine gelen dengesiz bir sahibe olduğu yönündeydi. Ancak üzerindeki kaba, pamuktan köle kıyafeti bu yanlış düşüncemi yalanladı.

“Adın ne?” diye tekrar sordum.

“Adım Celeste,” diye yanıtladı, “Carey benim sahibim ve ben iki gündür palmyelerin arasındayım. Hastayım ve çalışacak halde değilim. Kahya tarafından öldürülene kadar kırbaçlanmaktansa bataklıkta ölmeyi tercih ederim. Carey'nin köpekleri beni takip edemez. Peşime takmaya çalıştılar. Köpeklerle Celeste arasında gizli bir anlaşma var ve onlar kahyanın şeytani emirlerini dinlemezler. Bana biraz et ver; açlıktan ölüyorum.”

Az miktardaki payımı onunla paylaştım. Yemeği yerken bana nasıl kaçmayı başardığını ve saklandığı yerin nasıl bir yer olduğunu anlattı. Bataklığın kenarında, Epps'in evinden beş

yüz metre bile uzakta olmayan bir yerde büyük, palmiyelerle çevrili bir boş arazi vardı. Uzun dalları birbirini örten uzun ağaçlar o kadar kalındı ki güneş ışınları bile aradan sızamıyordu. Hava daima alacakaranlık gibiydi, gün ortasında bile! Celeste, yılanlar dışında hiçbir şeyin uğramadığı bu kasvetli, ıssız, devasa boşluğun merkezine, yere düşmüş ölü dallardan bir kulübe yapmış, üstünü de palmiyelerin yapraklarıyla kapatmıştı. Onun seçtiği ev böyleydi. Nasıl ki ben Epps'in köpeklerinden korkmuyorsam, o da Carey'ninkilerden korkmuyordu. Tam olarak nedenini açıklayamasam da şu bir gerçek ki tazılar bazılarının izini bulmayı kesinlikle reddeder. Celeste de onlardan biriydi.

Celeste takip eden birkaç gece de benim kulübeme yemek için geldi. Bir keresinde o yaklaşınca bizim köpeklerimiz havlamış, Epps de kalkıp çevreyi araştırmaya başlamıştı. Onu bulamamış olsa da bundan sonra onun bahçeye gelmesinin mantıklı olmadığına karar verdik. Herkes uyuduğunda daha önce anlaştığımız bir noktaya gidip erzak bırakırdım. O da gidip onları alırdı.

Celeste yazın büyük bölümünü bu şekilde geçirmişti. Sağlığına yeniden kavuşmuş, gücü yerine gelmişti. Bataklik sınırlarında yılın tüm zamanı yabani hayvanların sesini duymak mümkündür. Birkaç kez ona gece yarısı çağrısı yapmışlar, hırlayarak uykusundan uyandırmışlardı. Bu nahoş vakalardan korkmuş, nihayetinde tenhadaki evini terk edip efendisine dönmeye karar vermiş ve boynu kütüklere bağlıyken kırbaçlanıp tekrar tarlaya yollanmıştı.

Ben Bayou Boeuf'e gelmeden bir sene önce dere kolundaki bazı köleler ortaklaşa hareket etme kararı almışlar ama sonu hüznü bitmiş. Sanırım mesele o zamanlar gazetelerde yazılmış ama benim anlattıklarımın tamamı, o dönemde olayın yaşandığı çevrede bulunanlardan alınmıştır. Bu olay dere kolundaki her bir köle kulübesinde herkesin konuştuğu konu

haline gelmiş ve şüphe yok ki gelecek nesillerin de konuşacağı bir mesele olacaktır. Benim de tanışma fırsatı yakaladığım Lew Cheney kurnaz, açık göz, ırkının genel zeka seviyesinden biraz daha fazlasına sahip olan ama ahlaki değerlerden yoksun ve buram buram hainlik kokan bir zenciydi. Bu adam bütün muhalif güçlere karşı koyup komşu bölge Meksika'ya geçecek bir ayaklanma projesi düşünmüştü.

Bataklığın derinliklerinde, Hawkins'ın tarlasının arkasında uzak bir nokta toplanma alanı olarak belirlenmişti. Lew gecenin karanlığında bir tarladan diğerine gitmişti, Meksika'ya doğru hareket edecek bir mücadele ekibi oluşturacağını söylemişti ve Keşiş Pierre gibi gittiği her yerde heyecana neden olmuştu. Bir süre sonra çok sayıda kaçak toplanmış ve katırları kaçırmış, tarlalardan mısır toplamış, domuz pastırmalarını ele geçirmiş ve ağaçlık alana getirmişler. Sefer tam hareket etmeye hazırmış ki saklandıkları yer keşfedilmiş. Lew Cheney planının başarısızlıkla sonuçlanacağını anlayınca efendisine yaltaklanıp göz göre göre tüm arkadaşlarını feda etmeye karar vermişti. Böylece öngördüğü sonuçlara kendisi katlanmak zorunda kalmayacaktı. Kamptan gizlice ayrılıp tarla sahiplerine bataklıkta toplananların sayısını vermişti ve dürüstçe niyetlerinin ne olduğunu söylemek yerine ilk uygun fırsatta saklandıkları yerden çıkıp dere kolundaki bütün beyaz tenlileri öldürmeyi planladıkları yalanını söylemişti.

Ağızdan ağıza konuşuldukça abartılan böyle bir açıklama bölgedeki herkesi dehşete düşürmüştü. Kaçakların etrafı sarılmış. Esir alınmışlar ve zincirlerle Alexandria'ya götürülüp halk tarafından asılmışlar. Sadece onlar değil, tamamen masum olanlar da şüpheli diye tarla ve kulübelerinden toplanmış ve hiçbir duruşma bile olmaksızın darağacına götürülmüşler. Bayou Boeuf'teki tarla sahipleri sonunda böylesi bir savurganlıkla mallarına zarar verildiği için ayaklanmışlar ama Teksas sınırından bir askeri birlik gelip darağaçlarını

yok edip Alexandria hapishanesinin kapılarını açana dek bu gelişi güzel katliam sona ermemiş. Lew Cheney kaçmış ve hat-ta hainliği için ödüllendirilmiş. Hâlâ yaşıyor ama Rapides ve Avoyelles'taki bütün soydaşları ondan nefret ediyor ve ona bela okuyor.

Ancak bu tarz bir başkaldırı fikri Bayou Boeuf'ün köle halkı arasında yeni bir şey değil. Ben birçok kez bu konunun ciddi ciddi konuşulduğu toplantılarda danışmanlık yaptım ve ağzımdan çıkacak tek bir sözün yüzlerce soydaşımı başkaldırı-ya hazır hale getireceği anlar da oldu. Silahlarımız ve mühim-matımız olmadan böyle bir şeye kalkışmanın kesin yenilgi, felaket ve ölümle sonuçlanacağını biliyordum. Silahlarımız ve mühimmatımız olsa bile durum farklı olmazdı. Bu yüzden her zaman böyle bir teşebbüse karşı çıktım.

Meksika Savaşı sırasında artan umutları çok iyi hatırla-rım. Zafer haberi görkemli evi neşeye boğmuş, ancak kulübe-de sadece hüznün ve hayal kırıklığına neden olmuştu. Bence Bayou Boeuf'te, istilaya gelen bir orduyu oldukça sevinçle kar-şılamayacak elli tane köle ya vardır, ya yoktur. Bu hissi ken-dimden biliyorum.

Cahil ve bayağı kölenin yaptığı yanlışları algılayacak ka-pasitede olmadığını sanıp böbürleneler kendilerini kandırırlar. Kölenin, yırtılmış ve kanayan sırtıyla dizlerinin üstünden ayağa sadece uysal, af dileyerek kalkışını hayal edenler kendi-lerini kandırırlar. Duası duyulunca öyle bir intikam günü gelir ki o gün merhamet için yalvarma sırası efendidedir.

18. Bölüm

Debbağ O’Niel – Phebe Hala’nın Konuşmayı İşitmesi
Epps’in Kırbaqlama Mesleği – Abram Amca’nın Bıçaklanışı
Çirkin Yara – Epps’in Kıskançlığı – Patsey Kayıp
Shaw’ın Arsasından Dönüşü – Shaw’ın Siyahi Karısı Harriet
Epps’in Sinir Krizi – Patsey Suçlamaları Reddediyor
Çıplak Halde Dört Kazığa Bağlanıyor – Vahşi Kırbaqlama
Patsey’nin Derisi Yüzülüyor – Günün Güzelliği – Tuzlu Su Kovası
Kan Dolu Elbise – Patsey Melankolikleşiyor
Tanrı ve Sonsuzluk Hakkındaki Düşünceleri
Cennet ve Özgürlük Hakkındaki Düşünceleri
Köle Kırbaqlamanın Etkisi – Epps’in En Büyük Oğlu
Çocuğun Kişiliği Anne Babasına Benzer

Wiley, bir önceki bölümde anlatıldığı gibi Efendi Epps’in elinde çok acılar çekmişti ama bu açıdan şanssız arkadaşlarından daha kötü bir konumda değildi. Efendimiz “oğlundan değneği esirgemek”^{*} fikrini kabul etmezdi. Yapısı itibarıyla ters davranmaya müsait olduğu zamanlar vardı ve öyle zamanlarda suç ne kadar basit olursa olsun, cezasını verirdi. Benim son-
dan bir önceki kırbaqlanmam, nasıl basit sebeplerin onu cezalandırmaya itebileceğini gösterecektir.

^{*} (Oğlundan değneği esirgeyen, onu sevmiyor demektir. Seven baba özenle terbiye eder.) *İncil*, Süleyman’ın Özdeyişleri 13:24 (ç. n.)

Koca Çam Ormanı'nda ikamet eden Bay O'Niel adında biri beni satın almak için Epps'le konuşmuştu. Debbağ olarak iş görürdü ve yoğun çalışırdı. Beni satın alabilirse işletmesinin bir yerinde görevlendirmek istiyordu. Phebe Hala görkemli evde yemek masasını hazırlarken konuşmaları duymuş. Yaşlı kadın gece vakti bahçeye dönerken şaşırtıcı haberleri vermek için bana doğru koşturuyordu. O yanında konuşulanları harfi harfine hatırlayan kadın bir dakika içinde bütün duyduklarını aynen tekrarladı. "Efendi Epps'in beni Çam Ormanı'ndaki bir debbağa satacağını" öyle uzun uzadıya ve gürültülü bir şekilde anlatmıştı ki biz fark etmeden balkondan konuşmamızı dinleyen sahibenin dikkatini çekmişti.

"İyi, Phebe Hala," dedim, "Sevindim. Pamuk sıyırmaktan yorulmuştum ve debbağ olmayı tercih ederim. Umarım beni satın alır."

Gel gör ki taraflar fiyatta anlaşılamayınca O'Niel beni satın alamamış, geldiğinin ertesi günü tekrar evine doğru yola koyulmuştu. Epps tarlaya geldiğinde O'Niel gideli çok olmamıştı. Hiçbir efendiyi, özellikle de Epps'i, kölelerinden birinin ondan ayrılmayı istemesinden çok öfkeli edirecek bir şey yoktur. Sonradan Phebe Hala'dan öğrendiğime göre Sahibe Epps önceki gece Phebe Hala'ya ne dediğimi kocasıyla paylaşmış. Tarlaya girer girmez Epps bana doğru yürüdü.

"Demek pamuk sıyırmaktan yoruldun, öyle mi Platt? Efendini değiştirmek istiyorsun, öyle mi? Gezgini olup ortalıkta dolaşmayı seviyorsun, öyle mi? Hmm, belki de sağlığını için gezmeyi seviyorsundur? Pamuk sıyıрма işinden daha iyilerini hak ettiğini düşünüyorsun anladığım kadarıyla. Sepileme işine gireceksin, ha? Güzel meslek, aşırı güzel bir meslek! Girişimci zenci! O işe ben kendim gireceğim. Dizlerinin üstüne çok ve üstündeki paçavrayı çıkar! Sepilemek nasıl olurmuş, sana göstereceğim!

Israrla yalvardım, gerekçelerle onu yumuşatmaya çalış-

tım ama işe yaramadı. Başka seçenek yoktu. Eğilip çıplak sırtımı kamçılanmaya hazır hale getirdim.

Deri, etime çarptıkça “Nasılmış sepilemek?” diye bağıyordu. “Hoşuna gidiyor mu sepilemek?” diye her kırbaç darbesinde tekrar tekrar soruyordu. Bu şekilde beni yirmi, otuz kez kırbaçlarken “sepilemek” sözcüğüne sürekli vurgu yapıyordu. Yeterince “sepilendikten” sonra ayağa kalkmama izin verip şeytani gülümsemesiyle bana garanti verdi: Hâlâ sepileme mesleğine ilgi duyuyorsam bana ne zaman istersem o alanda ders vermeye devam edebilirdi. Bu kez bana çok kısa bir “sepileme” dersi vermişti. Gelecek sefere beni “yere yatırıp tabaklardı.”

Yeryüzündeki en nazik, en sadık yaratıklardan biri olmasına rağmen Abram Amca da sıklıkla vahşet dolu muamelelere maruz kalırdı. Yıllarca benim kulübe arkadaşım olmuştu. Yaşlı adamın yüzünde müşfik bir ifade vardı. Bakmak insanın hoşuna giderdi. Bizlere baba gibi yaklaşır, her zaman ciddiyet ve itinayla öğütler verirdi.

Bir öğleden sonra sahibe için gittiğim Marshall’ın tarlasından döndükten sonra yaşlı adamı kulübenin içinde yarken buldum. Üstü başı kan içindeydi. Bana bıçaklandığını söyledi! Epps pamuk dağıttığı Holmesville’den sarhoş olarak dönmüş. Her şeyde bir kusur bulur, birbiriyle doğrudan çelişen öyle emirler verirdi ki herhangi birini yerine getirmek imkansız hale gelirdi. Melekeleri zayıflayan Abram Amca’nın aklı karışmış ve ciddi sonuçlar doğurmayacak bir hata yapmıştı.

Epps o an öyle öfkelenmişti ki sarhoş dikkatsizliğiyle yaşlı adamın üstüne atlamış, onu sırtından bıçaklamıştı. Uzun, çirkin bir yara açmıştı ama ölümcül olacak kadar derine inmemişti. Yara, kocasını tenkit eden sahibe tarafından dikilmişti. Sadece adamın insafsızlığına lanet okumamış, aynı zamanda bu sarhoş anlarında tarladaki bütün köleleri öldürüp aileyi açlığa sürükleyeceğini söylemişti.

Phebe Hala'yı da bir sandalye veya odun parçasıyla perişan ederdi ama tanık olduğum en akıl almaz kırbaçlama, zavallı Patsey'nin üzerinde gerçekleştirilmişti. O sahneyi korku dışında hiçbir duyguyla hatırlayamıyorum!

Sahibe Epps'in kıskançlık ve nefretinin genç ve çevik kölenin hayatını mahvettiğinden bahsetmiştim. Birçok kez zararsız kızın cezadan kurtulmasına vesile olduğumu bilmek beni mutlu etmiştir. Epps'in olmadığı zamanlarda sahibe sık sık bana hiçbir suçu günahı olmayan kızı kırbaçlamamı emrederdi. Efendimin bundan memnun kalmayacağını belirtip bunu yapmamakla birlikte, Patsey'nin maruz kaldığı muamelenin hiç adil olmadığını da birkaç kez kendisiyle tartıştığım olmuştur. Onu, yakındığı davranışlardan Patsey'nin sorumlu olmadığını, aksine kendisi bir köle olarak tamamıyla efendisinin kararlarına bağlı olduğu için tek sorumlunun Epps olduğunu söyleyerek etkilemeye çalışırdım.

Sonunda "yeşil gözlü canavar" Epps'in ruhunu da ele geçirmiş, sonra Epps kızcağızın derdine dert ekleyip hiddetli karısına ayak uydurmuştu.

Yakın dönemde bir Sebti günü çapalama saatlerinde genelde yaptığımız gibi yine dere suyunda kıyafetlerimizi yıkıyorduk. Patsey bir anda kayboldu. Epps seslendi ama cevap yoktu. Kimse onun bahçeden ayrıldığını görmediği için hepimiz nereye gitmiş olabileceğine dair soru işaretleriyle doluyduk. Birkaç saat sonra Shaw'ın arazisinden geldiği görüldü. Belirtildiği gibi bu adam ahlaksızlığıyla nam salmıştı ve işin kötüsü, Epps'le de arası çok iyi değildi. Karısı Harriet, Patsey'nin çektiklerini bildiği için ona iyi davranıyor, bu yüzden Patsey her fırsatta onu ziyarete gidiyordu. Ziyaretlerin sebebi tamamen arkadaşçaydı ama Epps yavaş yavaş işin içinde daha farklı isteklerin olabileceğinden kuşkulananmaya başlamıştı. Görmek istediği Harriet değil, komşusu olan arsız hovardaydı. Patsey döndüğünde efendisini sinir krizi geçirirken buldu. Hiddeti onu o

kadar korkutmuştu ki ilk seferde efendisine doğrudan cevap vermekten kaçınmıştı ama bu sadece adamın şüphelerinin artmasına neden olmuştu. Ancak haksızlık karşısında öfkelenen kız, sonunda dik durup cesurca suçlamaları reddetmişti.

“Sahibe diğerlerine yaptığı gibi bana yıkanmam için sabun vermiyor,” demişti Patsey, “ve siz de nedenini biliyorsunuz. Harriet’in oraya biraz sabun almak için gittim.” Bunu söyledikten sonra elbisesinin cebinden sabunu çıkartıp ona gösterdi. “Shaw’ın arazisine bunun için gittim Efendi Epps,” diye devam etmişti, “Tanrı biliyor, başka bir şey için gitmedim!”

“Yalan söylüyorsun siyah kahpe!” diye bağırды Epps.

“Yalan söylemiyorum efendim. Beni öldürseniz de lafımın arkasındayım.”

“Öyle mi? Sana Shaw’ın arazisine gitmek ne demekmiş, göstereceğim. Seni geberteceğim!” diye kapalı ağzının içinde öfkeyle homurdandı.

Sonra bana dönüp dört tane kazık çakmamı emretti. Ayağının ucuyla nerelere çakmamı istediğini gösteriyordu. Kazıklar çakıldıktan sonra kızın çırılçıplak kalmasını emretti. Sonra ipler getirildi ve çıplak kız yüzüstü döndürölüp el ve ayak bileklerinden sıkıca kazığa bağlandı. Epps balkona çıkıp ağır bir kırbaç getirdi ve benim elime verip kırbaçlamamı emretti. Her ne kadar istemesem de emirlerini yerine getirmek durumundaydım. Yeryüzünde o gün yapılandan daha şeytani bir gösteri daha görülmemiştir.

Sahibe Epps balkonda çocuklarının arasından tarifi olmayan bir doyum hissiyle bizi seyrediyordu. Köleler biraz ileride birbirlerine sokulmuşlardı. Yüzlerindeki ifade yüreklerindeki sızıyı ele verir cinstendi. Zavallı Patsey yürek parçalayıcı bir şekilde dualar ediyordu ama duaları boşaydı. Epps dişlerini sıkıp ayağını yere vuruyor, kudurmuş bir iblis gibi daha hızlı vurmam için haykırıyordu. “Daha hızlı vurmazsan sıra senin alçak herif.” diye bağırıyordu.

Patsey “Lütfen bana acıyın efendim! Lütfen! Merhamet gösterin! Tanrım... Beni kurtar!” diye sürekli bağıyor, kurtulmak için çabalyor, bedeni her vuruşta titriyordu.

Otuz kırbaç darbesinden sonra durdum ve Epps’e döndüm. Tatmin olduğunu ümit ediyordum ama gurura dokunan küfür ve tehditlerle devam etmemi emrediyordu. On, on beş kere daha vurdum. O an itibariyle kızın sırtı nakış gibi birbirinin içine geçmiş uzun şeritlerle doluydu. Epps’in hiç olmadığı kadar gözü dönmüştü. Tekrar Shaw’ın arazisine gitmeyi isteyip istemediğini soruyor ve cehennemde olmayı tercih edene kadar onu kırbaçla döveceğine yemin ediyordu. Kırbacı yere bırakıp onu daha fazla cezalandıramayacağımı belirttim. Devam etmemi emretti. Devam etmezsem ondan daha sert şekilde kırbaçlanacaktım. Kalbim bu insanlık dışı manzara karşısında isyan etmişti. Başıma gelebilecek her şeyi göze alıp kırbacı tekrar elime almayı reddettim. Sonra kırbacı kendi eline aldı ve benim vurduğumdan on kat daha güçlü şekilde vurmaya başladı. İşkence gören Patsey’nin acı dolu ağlayış ve yakarışları Epps’in gürültülü ve öfke dolu aşağılamalarına karışıyordu. Hiç abartmadan söylüyorum: Kızcağızın derisi korkunç şekilde yüzülmüştü. Kırbaç, yan taraflarından yere dökülen kanla buluşuyordu. En sonunda kız direnmeyi bıraktı ve başı bitkin halde öne düştü. Çılgınlıkları ve yakarışları yavaş yavaş azaldı ve sessiz inlemelere dönüştü. Daha fazla debelenmiyor, kırbaç çarpıp bedeninden et parçalarını kopardıkça küçülüyordu. Öldüğünü sanmıştım.

Tanrı’nın Sebt günüydü. Sıcacık güneş ışığının altında tarlalar gülümsüyor, ağaç yaprakları arasında kuşlar ötüyordu. Epps’in kalbi, nefes nefese kalmış kurbanı ve etraftaki sessiz tanıklar dışında her yerde huzur ve mutluluk vardı. O an orada köpüren duygu seli, günün sessiz sakin güzelliğine hiç uymuyordu. Epps’e iğrenerek, nefret dolu gözlerle bakıyor ve kendi kendime düşünüyordum: “Seni şeytan, er ya da geç ilahi adalete bu günahın için cevap vereceksin!”

Sonunda sırf yorulduğu için kırbaçlamayı kesti ve Phebe'ye bir kova tuz ve su getirmesini emretti. Kızı tuzlu suyla baştan aşağı yıkadıktan sonra kulübesine götürmem söylendi. İplerin bağını çözüp kızı kollarıma aldım. Ayakta duramıyordu ve başı omzumdayken zar zor duyulur kısık bir sesle sürekli "Ah Platt, ah Platt!" diyor, başka bir şey demiyordu. Elbisesini değiştirmiştik ama şimdiki elbisesi sırtına yapışmış, kanla dolmuştu. Onu kulübede tahtaların üstüne yatırdık. Burada üzün süre gözleri kapalı halde acıyla inledi. Phebe gece yaralarına eritilmiş içyağı sürerken hepimiz yapabildiğimiz ölçüde kendisine yardım edip onu avutmaya çalışıyorduk. Günler geçmesine rağmen yüzüstü kulübesinde uzanıyordu. Ağrıları başka bir pozisyonda dinlenmesine izin vermiyordu.

Başını hiç kaldırmayıp hayata gözlerini yummuş olsaydı bu onu kahr dolu günlerden, haftalardan, hatta aylardan kurtarırdı. O günden sonra bir daha eski Patsey olmadı. Yoğun bir melankoli artık ruhunu karartıyordu. Artık o neşeli, esnek adımlarla hareket etmiyordu; gözbebeklerinde onu başkalarından ayıran o parıltı yoktu artık. Gençliğinin enerjisi, hayat ve neşe dolu ruhu kaybolup gitmişti. Hazin, umutsuz bir ruh haline bürünmüştü ve sık sık elleri havada uykusundan uyanıp merhamet dilenirdi. Olduğundan daha da sessizleşmişti. Her gün aramızda çalışıyor ama tek kelime etmiyordu. Yüzünü üzgün, acınası bir ifade kaplamıştı ve artık kişiliği eğlenmekten ziyade ağlamaya yatkındı. Dünyada kırılmış bir kalp, kötü kaderin ezdiği ve soldurduğu bir kalp varsa o Patsey'nin kalbiydi.

Efendisinin hayvanından daha öte bir şey değildi. Sınırlı bilgisi olan değerli ve güzel bir hayvandı. Ama yine de zekasına loş bir ışık vuruyordu, tamamıyla karanlık değildi. Tanrı ve sonsuzlukla ilgili az da olsa bir fikri vardı. Onun gibi biri için bile hayatını feda etmiş bir Kurtarıcı ile ilgili bilgisiyse daha azdı. Ölümden sonraki hayatla ilgili akli karışıklı. Maddi ve

ruhani hayatla ilgili ayrımı kavrayamıyordu. Ona göre mutluluk kırbaçlardan, çalışmaktan, efendilerin ve kahyaların zulmünden uzakta olmaktı. Onun cennet algısı dinlenmekten ibaretti:

“Gökyüzünde bir cennet aramıyorum,
Dünyadaki huzurum yok edilmişken,
Tek istediğim cennet,
Dinlenmektir, ebediyete kadar dinlenmek.”

Bazı çevrelerde kölenin özgürlük kavramını anlamlandıramadığına dair hatalı bir görüş mevcuttur. Köleliğin en sefil, en zalim halinin hakim olduğu, daha kuzeydeki Eyaletlerde hiç bilinmeyen uygulamaların olduğu Bayou Boeuf'te, en cahil köle dahi özgürlük fikrini tam anlamıyla kavrar. Onunla bağdaştırılan ayrıcalık ve muafiyetleri, kendi çalışmalarının kendilerine yarar sağlayacağı ve iç huzuru yaşatacağını çok iyi anlarlar. Kendi şartlarıyla çok aşağılık bir beyaz tenlinin şartları arasındaki farkı kavrama konusunda başarısız değildir. Sadece onların çalışmalarından kâr elde edilmesine değil, aynı zamanda onların suçsuzken bile cezaya çarptırılmasına neden olan, onlara direnme veya karşı çıkma hakkı tanımayan ve beyazları otorite sahibi yapan yasaların adaletsizliğini oldukça iyi anlarlar hem de.

Patsey'nin hayatı özellikle de o şekilde kırbaçlandıktan sonra büyük bir özgürlük hayaline dönüşmüştü. Uzakta, onun hesaplayamayacağı kadar uzakta bir yerde bir özgürlük diyarının olduğunu biliyordu. Binlerce kez, uzakta, Kuzey'de kölelerin, efendilerin olmadığı bir yerin varlığını duymuştu. Hayalinde orası büyümlü bir bölge, dünyadaki cennetti. Siyahi birinin kendisi için çalıştığı, kendi kulübesinde yaşadığı, kendi toprağını sürdüğü yerde olmak Patsey'nin en büyük hayaliydi. Ama maalesef hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceği bir hayaldi!

Köle sahibinin arazisinde gerçekleşen bu yabani gösterilerin etkisi ortadadır. Epps'in en büyük oğlu on ya da on iki yaşında zeki bir çocuk. Bazen onu örneğin saygıdeğer Abram Amca'yı döverken görmekse utanç verici bir şey. Yaşlı adamı ifade vermesi için ayağına çağırır ve o çocuksu kapasitesinin uygun gördüğü sayıda kırbaç cezasına çarptırır ve bunu da büyük ciddiyetle ve enine boyuna düşünüp yapar. Sık sık kırbaacıyla midillisine binip kahya gibi davranır ve babasını memnun eder. Öyle zamanlarda ayırım yapmaksızın deriyi vurur ve kölelere bağırıp arada bir küfrederek ilerlemelerini söyler. Bu sırada babası gülüyor ve kusursuz oğlunu övüyordur.

Çocuğun kişiliği anne babasına benzermiş. Böyle bir eğitimle doğal yetenekleri her ne olursa olsun, büyüdüğünde kölenin acılarına ve perişan haline kayıtsız kalmaktan başka bir şey yapmayacaktır. Adaletsiz sistemin etkisi ister istemez hissiz, zalim bir ruh ortaya çıkaracaktır; tanıdıkları arasında insancıl ve asil olarak bilinenler de bile.

Genç Efendi Epps bazı soylu niteliklere sahipti ancak hiçbir mantık süreci onu Tanrı'nın gözünde ten rengi ayrımı olmadığına inandıramaz. O, siyahileri sadece konuşma yetisi ve hayvana kıyasla bir nebze üstün aklı olan hayvanlar olarak görürdü. Bu yüzden de biraz daha değerliydi. Babasının kattıkları gibi çalışmak, hayat boyu kırbaçlanmak, tekmelenmek ve cezalandırılmak, beyazlara elinde şapka ve başı önde hitap etmek onun zihninde kölenin doğal ve olması gereken kaderiydi. Bizim bir ırk olarak insanlıktan nasiplenmediğimiz fikriyle büyütülen bu nesillerin böylesine katı ve acımasız olmasına da şaşmamak gerekir.

19. Bölüm

Bayou Rouge’lu Avery – Konutların İlginç Yanları
Epps Yeni Bir Ev Kuruyor – Marangoz Bass – Asil Nitelikleri
Kişisel Görünümü ve İlginç Yanları
Bass ve Epps Kölelik Sistemini Tartışıyor
Epps’in Bass Hakkındaki Görüşleri
Kendimi Ona Tanıtıyorum – Konuşmamız – Şaşkınlığı
Gece Yarısı Dere Kolundaki Buluşmamız – Bass’ın Güvencesi
Köleliğe Savaş Açıyor – Neden Geçmişimi Anlatmadım
Bass Mektup Yazıyor – Sayın Parker ve Sayın Perry’ye Yolladığı
Mektubun Kopyası – Belirsizlik Heyecanı – Hayal Kırıklıkları
Bass Beni Neşelendirmeye Çalışıyor – Ona Olan İnancım

1852 yılı haziran ayında Bayou Rouge’dan Bay Avery adında bir marangoz eski bir sözleşme gereği Efendi Epps için bir ev inşa etmeye başlamıştı. Daha önce Bayou Boeuf’te silo bulunmadığı söylenmişti. Bunun dışında zemin alçak ve bataklık olduğu için görkemli evler genelde tıkaç üstüne inşa edilirdi. Diğer bir ilginçlikse, odaların sıvalı olmaması ancak tavanın ve duvarların, ev sahibinin en sevdiği renge boyanan selvi parçalarından oluşmasıydı. Yakınlarda değirmenleri döndürecek su yoktur ve genellikle tahtalar köleler tarafından kereste bıçkısıyla kesilir. Bu yüzden tarla sahibi kendine bir ev yapacaksa köleleri için bir sürü iş var demektir. Tibeats’in yanında ma-

rangoz olarak çalışmış olduğum için ben de Avery ve işçileri geldiğinde tarla işinden tamamen alınmışım.

İşçilerden birine sonsuz minnet borçluyum. Onun sayesinde esaret günlerim sona erecekti. O benim kurtarıcımdı. Gönlü asil ve güzel duygularla dolup taşan bir adamdı. Onu varlığımın son anına kadar minnetle anacağım. İsmi Bass'tı ve o zamanlar Marksville'de ikamet ediyordu. Görünüşünü ve kişiliğini doğru bir şekilde anlatmak zor olacaktır. İri bir adamdı. Kırk, elli yaşlarındaydı. Açık renk saç ve teni vardı. Oldukça sakin ve itidal sahibi biriydi. Fikirleri tartışmayı severdi ama her zaman için temkinliydi. Öyle bir havası vardı ki söylediği hiçbir şey moral bozmaz, kalp kırmazdı. Başkasının ağzından çıktığında katlanılmaz olan bir şey onun ağzından çıktığında hiç sıkıntı çekmezsiniz. Red Nehri'nde siyaset ve din konularında onunla aynı fikirde olan belki bir kişi bile yoktu ve kimse ondan çok bu konuları tartışmazdı. Görünüşe bakılırsa hemen her konuda daha az benimsenen görüşü savunuyordu. Onun münakaşayı ustaca ve kendine has biçimde sürdürmesi dinleyicilerde hoşnutsuzluk değil, eğlence hissi yaratıyordu. Bekardı ve bildiği kadarıyla yeryüzünde hiç akrabası yoktu. Hiçbir zaman da kalıcı bir yeri olmamış, canı istediği gibi bir Eyalet'ten diğerine gitmişti. Marksville'de üç, dört yıl yaşamış ve marangozluk işini devam ettirirken ilginç yönlerinin de etkisiyle Avoyyelles muhitinde oldukça iyi tanınır olmuştu. Haddinden fazla özgürlükçüydü. Yaptığı birçok iyilik ve yüreğinin şeffaflığı onu, uğruna savaştığı insanlar arasında popüler yapmıştı.

Kanada'nın yerlisiydi; genç yaşta oradan gelmişti ve hem kuzeydeki, hem de güneydeki başlıca şehirleri gezdikten sonra kendini bu sağlıklı Red Nehri'nde bulmuştu. En son Illinois'da bulunduğunu biliyorum. Üzülerek söylemeliyim ki oradan nereye gittiğini bilmiyorum. Marksville'den, benim ayrılmamdan bir gün önce eşyalarını toplayıp sessiz sedasız

ayrılmıştı. Benim özgürlüğe kavuşmama vesile olmasından şüphelenilmesi, böyle bir hareketi zorunlu kılmıştı. Bayou Boeuf'ün köleyi kırbaçtan mahrum bırakmayan kabilesi içinde kalmaya devam etseydi, böyle adil ve dürüst bir davranıştan dolayı kesinlikle öldürülürdü.

Yeni ev üzerinde çalıştığım bir gün Bass ve Epps bir konuyla ilgili konuşmaya başladılar. Konuşma bende oldukça büyük merak uyandırmıştı. Kölelik konusunu tartışıyorlardı.

“Sana ne olduğunu söyleyeyim Epps,” dedi Bass, “Yanlış, baştan sona yanlış efendim. Adaletli ya da haklı hiçbir yanı yok. Croesus kadar zengin olsam bile kölem olmazdı. Zaten alacaklılarımdan da gayet iyi anlaşılacağı üzere zengin falan değilim. Başka bir saçmalık daha var; kredi sistemi. Zırva efendim! Kredi yoksa borcun da yok. Kredi insanı günaha davet ediyor. İnsanı şeytanın elinden kurtaracak tek şey nakit para. Ama şu kölelik sistemi... Zencilerin üzerinde ne hakka sahipsin?”

“Ne hakka mı sahibim?” dedi Epps gülerek, “Onları satın aldım, onlara para verdim!”

“Elbette para verdin. Yasa senin zenci sahibi olma hakkın bulunduğunu söylüyor ama yasanın affına sığınarak yalan söylediğini belirtmek isterim. Evet, Epps, yasa böyle söylediğinde yalan söylüyordur ve doğru onda saklı değildir. Yasanın izin verdiği her şey doğru mudur? Varsayalım ki senin özgürlüğünü elinden alıp seni köle yapan bir yasa çıkardılar?”

“Bu varsayılabilir bir durum değil,” dedi Epps hâlâ gülerken, “Umarım beni bir zenciyle kıyaslamıyorsundur Bass.”

Bass ciddi bir şekilde “Peki, tamam. Ama daha önce en az benim kadar iyi olan zenciler gördüm ve buralarda da benden zerre daha iyi olduğunu düşündüğüm bir beyaz tanımıyorum. Şimdi söyle, Tanrı'nın gözünde beyaz bir adamla siyah bir adamın farkı var mı?” dedi.

“Hem de bir sürü var,” diye yanıtladı Epps, “Soruyu ‘beyaz bir adamla bir şebek arasında fark var mı?’ diye sorsan

daha iyi olurdu. Orleans'ta, en az bendeki zenciler kadar bilgili bir yaratık görmüştüm. Kim bilir, sen onlara da 'sevgili vatandaşlarımız' diye hitap edersin!" dedi ve kendi şakasına yüksek sesle güldü.

"Bana bak Epps," diye devam etti diğeri, "benimle böyle alay edemezsin. Bazıları iyi espri yapar, bazılarıysa sandıkları kadar iyi espri yapamazlar. Sana bir soru: Bütün insanlar Bağımsızlık Bildirgesi'nde belirtildiği gibi özgür ve eşit yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?"

"Evet," diye cevapladı Epps, "Ama bütün *insanlar*; zenciler ve maymunlar değil!" deyip öncekinden daha sesli bir kahkaha patlattı.

Sakin bir şekilde "Ona bakarsan beyaz insanlar arasında da siyah insanlarda olduğu gibi maymun kılıklılar var." dedi Bass. "Bazı beyaz adamlar tanıyorum ki maymunun söylemeyeceği lafları söylüyor ama neyse. Bu zenciler insan evladı. Efendileri kadar çok bilmiyorlarsa, bu kimin suçu? Hiçbir şey bilmeye izinleri yok. Sizin kitaplarınız, kağıtlarınız var ve istediğiniz yere gidip binlerce farklı yoldan bilgiye ulaşabiliyorsunuz. Ama kölelerinizin hiçbir ayrıcalığı yok. Birini kitap okurken yakalasan kırbaçlarsın. Nesiller boyu esaret altındalar, zihinsel gelişimden mahrumlar. Kim onlardan fazla bilgili olmalarını bekleyebilir ki? Akılsız yaratıklarla aynı seviyeye düşürülmeseler siz köle sahiplerini kimse suçlamaz. Eğer şebeklerse veya zeka ölçeğinde öyle hayvanlardan daha yukarıda değillerse bundan sen ve senin gibi adamlar sorumludur. Bu ulusun tepesinde korkunç bir günah var. Bu günahın cezası bir gün verilecek. Bir gün hesap sorulacak. Evet, Epps, fırın gibi sıcak bir gün gelecek. Tanrı'nın adil olduğu gerçeği gibi, o gün de er ya da geç gelecek."

"New England'da Kuzeylilerle birlikte yaşasaydın," dedi Epps, "Anayasadan daha iyi bilen lanetli fanatiklerden biri olur ve sokak sokak dolaşıp saat satar, zencileri kaçmaları için ikna ederdin."

“New England’da yaşıyordum,” diye karşılık verdi Bass, “Şimdi olduğumdan hiçbir farkım olmazdı. Köleliğin haksızlık olduğunu, yasadan kaldırılması gerektiğini söyledim. Yasada veya anayasada bir adamın bir başkasını esaret altında tutmasına izin verecek mantıklı veya adil bir sebep olmadığını söyledim. Biliyorum, malını kaybetmek senin için zor olurdu ama bu, özgürlüğünü kaybetmek kadar zor olmazdı. Tam anlamıyla adil bir ortamda senin şurada duran Abram Amca’dan daha fazla özgürlük hakkın olduğun söylenemez. Siyah tenden, siyah kandan bahsediyorsun. Bu dere kolunda senin benim kadar beyaz olup aynı zamanda da köle olan kaç kişi var? Ve ruhun renginde ne farklılık var? Peh! Sistemin tamamı acımasız olduğu kadar saçma da! Sen zencilerin olduğu için mutlu olabilirsin ama ben Louisiana’daki en iyi tarlada bile zencilerim olsun istemem.”

“Konuşup kendi kendini dinlemeyi seviyorsun Bass, hem de tanıdığım herkesten daha çok. Biri sana karşı çıkacak olsa, siyahın beyaz olduğunu veya beyazın siyah olduğunu iddia edersin. Bu dünyada hiçbir şey sana uymuyor ve sanmıyorum ki seçme şansı bıraksalar öteki taraftan da memnun kalasın.”

Bundan sonra da ikisi arasında benzeri konuşmalar sık sık geçti. Epps meselenin hakkını vererek tartışmaktansa gülme amacıyla bu işi yapıyordu. Bass’ı sırf kendi sesini duymanın tadını çıkarmak için konuşan, biraz kendini beğenmiş biri olarak görüyordu. Hatta belki de iyi tartışma yürüttüğünü göstermek için kendi inanç ve düşüncelerine bile karşı geliyordu, kim bilir?

Bass, yaz boyu Epps’in arazisinde kalıyor ve hemen hemen iki haftada bir Marksville’e ziyarete gidiyordu. Onu gördükçe, güvenebileceğim bir adam olduğu fikrini canlandırıyordu bende. Yine de bir önceki talihsiz girişimim bana oldukça dikkatli olmam gerektiğini öğretmişti. Beyaz tenli biri benimle konuşmadıkça benim onla konuşma başlatmam doğru değildi ama

ben hiçbir fırsatı kaçırmadım ve sürekli olarak ilgisini çekmeye çalıştım. Ağustos'un ilk yarısı evde sadece o ve ben çalışıyorduk. Diğer marangozlar gitmişti ve Epps de tarladaydı. Konuyu açmak için bundan iyi bir zaman olamazdı ve sonucu ne olursa olsun bunu yapmaya kararlıyım. Bir öğleden sonra yoğun şekilde çalışıyorduk ki aniden durdum ve "Efendi Bass, ülkenin neresinden geldiğinizi sormak istiyorum," dedim.

"Bu soru nereden aklına geldi Platt?" dedi. "Söylesem bilir misin ki?" Bir iki saniye sonra ekledi: "Kanada'da doğdum. Bil bakalım orası neresi."

"Aaa, Kanada'nın nerede olduğunu biliyorum, " dedim, "Oraya ben de gitmişim."

"Evet, herhalde Kanada'nın her yerini biliyorsundur," deyip inanmadığını gösteren bir kahkaha attı.

"Adım gibi eminim Efendi Bass," diye cevap verdim, "Oraya gittim. Montreal'e, Kingston'a, Queenston'a ve Kanada'daki başka birçok yere gittim. York State'e de gittim. Buffalo'ya, Rochester'a ve Albany'e gittim. Size Erie ve Champlain kanallarındaki kasabaların adlarını sayabilirim."

Bass bana doğru döndü ve tek söz etmeden uzun süre beni süzdü.

Sonunda "Sen buraya nasıl geldin?" diye sordu.

"Efendi Bass," diye cevap verdim, "adalet düzgün işleseydi asla burada olmazdım."

"Nasıl yani?" dedi. "Kimsin sen? Belli ki Kanada'da bulunmuşsun. Bahsettiğin bütün yerleri biliyorum. Nasıl buraya geldin? Hadi, anlat bana hepsini."

Cevabım "Burada güvenebileceğim hiç arkadaşım yok," şeklinde oldu. "Size anlatmaktan korkuyorum ama anlatırsam da Efendi Epps'e söylemezsiniz sanırım."

Ciddiyetle, ona söyleyeceğim her bir sözcüğü sır gibi saklayacağına güvence verdi. Belli ki çok meraklanmıştı. Uzun hikaye olduğunu ve anlatmamın zaman alacağını belirttim.

Efendi Epps yakında dönecekti ama o gece herkes uyuduğunda benimle görüşürse hikayemi anlatırdım. Anlaşmayı kabul etti ve sonra, çalıştığımız binaya gelip onu bulabileceğimi söyledi. Vakit gece yarısıydı, her şey sessiz sakindi. Dikkatlice kulübemden dışarı sızdım ve sessizce henüz yapımı tamamlanmamış binaya girip onu, beni beklerken buldum.

İhanete uğramayacağım konusunda biraz daha güvence-den sonra hayat hikayem ve talihsizliklerimi anlatmaya başladım. O kadar ilgiliyle dinliyordu ki bulunduğum yerler ve olaylarla ilgili birçok soru soruyordu. Hikayemi bitirdikten sonra Kuzey'deki arkadaşlarıma yazması için ona yalvardım. Onlara durumumu anlatmasını, özgür bir adam olduğumu gösteren belgeleri göndermelerini veya benim serbest bırakılmam için neyi uygun görüyorlarsa onu yapmalarını söylemesini rica ettim. Bana istediğimi yapacağına dair söz verdi ama yakalanırsa olabilecek tehlikelere de değindi ve oldukça sessiz ve gizli davranmamız gerektiğini vurguladı. Ayrılmadan önce planımız ayarlanmıştı.

Takip eden gece efendinin oturduğu yerden biraz uzakta, dere kolundaki çalılıklarda belirlediğimiz bir yerde buluşmaya karar verdik. Orada, Kuzey'deki eski arkadaşların isimlerini ve adreslerini yazacaktı. Marksville'e bir sonraki ziyaretinde de mektupları onlara yollayacaktı. Yeni evde buluşmama kararı aldık, çünkü yanan ışık birilerinin dikkatini çekebilirdi. Gün içinde Phebe Hala'nın yokluğunda kimseye yakalanmadan mutfaktan birkaç kibritle ve bir mum aldım. Bass'ın eşya kutusunda kalem kağıt vardı.

Dere kolunda belirlediğimiz saatte buluştuk ve çalılıklardan geçtikten sonra ben mumu yakarken o da kağıt kalem çıkarıp hazırlıklara başladı. Ona hepsi New York'taki Saratoga Springs, Saratoga bölgesinde bulunan William Perry, Cephas Parker ve Yargıç Marvin isimlerini verdim. United States Otel'inde Yargıç Marvin için çalışmış, William Perry'yle de

çokça iş yapmıştım ve en azından birinin hâlâ orada yaşıyor olmasını ümit ediyordum. İsimleri dikkatle yazdıktan sonra düşünceli bir şekilde “Saratoga’dan uzaklaşalı çok olmuş. Tüm bu insanlar ölmüş veya taşınmış olabilirler. New York’taki gümrük dairesinden aldığın belgeler olduğunu söylemiştin. Muhtemelen orada belgelerinin kaydı yapılmıştır. Oraya yazıp teyit etmek iyi olur.”

Haklıydı. Tekrar geçmişte Brown ve Hamilton’la birlikte gümrük dairesinde yaşanan olayları anlattım. Dere kolunda bir, bir buçuk saat daha kalıp aklımızı kurcalayan konularla ilgili konuştuk. Artık güvenilirliğini sorgulamıyor, sessizce içimde taşıdığım kederleri açıkça ona anlatıyordum. Eşimden ve çocuklarımdan bahsettim, adlarını ve yaşlarını söyledim. Ölmeden önce tekrar onları göğsüme sarmanın ne kadar büyük bir sevinç olacağını anlattım. Elini tutup gözyaşları ve duygu dolu yakarışlarla benimle arkadaş olması için, beni tanıdıklarına ve özgürlüğüme kavuşturması için ona yalvardım ve Cennet’in onu kabul edip kutsaması için hayatımın sonuna kadar dua edeceğime söz verdim. Şu an özgürlüğün tadını çıkarıp gençlerin arasında ailemle özlem giderirken bile bu söz unutulmadı ve yalvaran gözlerle gökyüzüne bakabilecek gücüm olduğu sürece de unutulmayacak.

“Onun nazik sesine, onun gümüş saçlarına, tüm yaşamına; orada benimle buluşana kadar nimet yağsın.”*

Daha önce kimsenin hikayesiyle bu kadar çok ilgilenmediğini belirtip beni arkadaşlık ve vefa dolu teminatlarla mahcup etti. Kendinden biraz hazin bir şekilde bahsediyordu: Yalnız bir adam, dünyayı dolaşan bir avareydi. Yaşlanıyordu. Yakında dünyadaki yolculuğunun sonuna gelmiş olacak ve son uykusuna, onu hatırlayacak eşi dostu olmadan dalacaktı. Hayatı kendisi için çok değerli değildi ve bu yüzden benim özgürlüğü-

* İngiliz şair Alfred Lord Tennyson’ın “Conclusion” adlı şiirinden bir alıntı. (ç. n.)

me ve insanlığın Kölelik adındaki kara lekesiyle sonsuza dek savaşmaya adanmalıydı.

O andan sonra nadiren birbirimizle konuştuk veya birbirimizi tanıdığımızı belli ettik. Ayrıca kendisinin Epps'le Kölelik konusunda konuşması da artık kesilmişti. Epps'in veya tarladaki beyaz ya da siyah bir başkasının aklına, aramızda sıra dışı bir yakınlık veya gizli bir anlaşma olduğu şüphesi asla düşmedi.

Bana sık sık kuşkuyla nasıl onca yıl beraber yaşadığım insanlardan gerçek adımları ve hikayemi sakladığımı sorarlardı. Burch'un bana öğrettiği korkunç ders, özgür bir adam olduğum beyanının tehlike ve faydasızlığını aklıma silinmeyecek biçimde kazıdı. Başka bir kölenin bana yardım etme ihtimali şöyle dursun, beni ifşa etme ihtimali vardı. On iki yıl kaçmaktan başka bir şey söylemeyen düşüncelerimin tamamına şöyle bir bakılırsa, daima dikkatli ve tetikte oluşumun nedeni anlaşılır. Özgür olma hakkımın varlığından bahsetmek ahmakça bir davranış olur, beni daha sıkı tetkiklere maruz bırakır, belki de Bayou Boeuf'ten bile daha uzak ve erişilmez bölgelere gönderilmeme sebebiyet verirdi. Edwin Epps siyahi bir adamın doğrularından da yanlışlarından da tamamen habersiz biriydi. Doğal bir adalet duygusundan tamamen mahrumdu. Bu yüzden, yalnızca kurtuluşum için değil, aynı zamanda sahip olduğum bir iki kişisel ayrıcalığımla elimde tutmam için de hayat hikayemi ondan saklamam önemliydi.

Su kıyısındaki buluşmamızdan sonraki Cumartesi gecesi Bass, Marksville'deki evine gitti. Ertesi gün, yani pazar günü, kendi odasında mektupları yazmaya koyulmuş. Birini New York'taki Gümrük Memuru'na, diğerini Yargıç Marvin'e, bir diğerini de Sayın Parker ve Sayın Perry'ye ortak olarak yazmış. Benim kurtulmamı sağlayan sonuncu mektuptu. Mektuba gerçek adımları yazmış, ancak not olarak yazarın ben olmadığını belirtmişti. Mektup bile başlı başına kendisini tehlikeli

bir işin içine soktuğunu gösteriyordu. Yakalanırsa hayatının tehlikeye girmesi oldukça yüksekti. Mektubu gönderilmeden önce görmedim ama sonradan bir kopyasını aldım. Şöyle di-yordu:

Bayou Boeuf, 15 Ağustos, 1852.

Sayın WILLIAM PERRY veya Sayın CEPHAS PARKER:

Baylar sizi görmeyeli, sizden haber almayalı uzun zaman ol-duğu ve yaşayıp yaşamadığınızı bilmediğim için size tereddüt ederek yazıyorum ama mazeretim, durumumun zaruri olma-sıdır. Tam yaşadığınız nehrin karşısında özgür bir insan ola-rak doğdum ve şimdi bir köleyim. Beni bildiğinizden eminim. Benim özgür olduğumu gösteren belgeleri çıkarttırıp Mark-sville, Louisiana'daki Avoyelles bölgesine gönderirseniz size minnettar olurum.

Saygılarımla, SOLOMON NORTHUP.

“Köleliğim Washington, DC’de hastalanıp bir süre bilin-cimi kaybetmemle başladı. Uyandığımda özgürlüğümü göste-ren belgeler gitmişti ve bu Eyalette doğru zincirler içinde yola çıkmıştım. Şu ana kadar kimseye benim için bir şey yazdıra-madım ve şu an benim için yazan kişi tespit edilirse hayatı tehlikeye girer.”

“Tom Amcanın Kulübesinin Anahtarı” başlıklı yeni ya-yınlanan eserde şahsımla ilgili bölüm, not bölümü çıkarılmış olarak bu mektubun ilk bölümünü barındırıyor. Mektubun gönderildiği beyefendilerin ikisinin de tam adları doğru ola-rak belirtilmiyor. Muhtemelen baskıyla ilgili ufak bir hata var. Özgürlüğümü ise birazdan görüleceği üzere mektubun ana metninden çok not kısmına borçluyum.

Bass, Marksville’den döndüğünde bana neler yaptığını anlattı. Gün boyu işle ilgili olmadığı sürece birbirimizle hiç ko-nuşmayıp geceleri görüşmeye devam ettik. Ona kalırsa mektu-

bun Saratoga'ya ulaşması iki hafta sürermiş ve yanıt almamız da yine iki haftayı bulurmuş. Eğer bir cevap gelecekse en fazla altı hafta içinde geleceğini düşünüyorduk. Özgürlüğümü gösteren kağıtları aldıktan sonra izlenecek yolla ilgili aramızda bir sürü konuşma geçiyordu. Burayı terk ederken yakalanıp tutuklanırsak bu belgeler onu beladan uzak tutacaktı. Kişisel düşmanlığı körüklese bile özgür bir adamın özgürlüğünü geri almasını sağlamak yasa ihlaline girmiyordu.

Dört hafta sonra tekrar Marksville'e gitmişti ama cevap gelmemişti. Büyük hayal kırıklığına uğramıştım ama kendime gerekli sürenin henüz geçmediğini söyleyerek teselli buluyordum. Gecikmeler olabilirdi ve o kısacık süre içinde cevap beklemek akla yatkın değildi. Ama altı, yedi, sekiz, on hafta geçmiş, hiçbir cevap gelmemişti. Bass ne zaman Marksville'e gitse içimi bir belirsizlik heyecanı sarıyor, o dönene kadar gözüme uyku girmiyordu. Sonunda efendimin evi tamamlanmış, Bass'ın benden ayrılma vakti gelmişti. Gidişinden bir gece önce umutsuzluk içinde pes etmişim. Boğulmak üzere olan bir adam nasıl yüzen bir tahtaya tutunursa, ben de ona öyle tutunmuştum. Uzaklaşırsa dalgaların arasında boğulacaktım. Bel bağladığım o ihtişamlı umut avuçlarımın arasında küle dönüyordu. Köleliğin susatan sularında derine, daha derine batıyormuş gibi hissediyordum. O bilinmez derinliklerden bir daha çıkamayacak gibi hissediyordum.

Hayırsever arkadaşımın asil yüreği benim sıkıntım karşısında acı ile dolmuştu. Noel'den önceki gün geleceğine söz verip beni neşelendirmeye çalıştı. O sürede hiç bilgi gelmezse bir çaresine bakılacaktı. Moralmi bozmamamı, onun devam eden çabalarına inanmamı söyledi ve çok samimi ve etkileyici bir tonda o andan itibaren benim özgürlüğümün kendisi için en öncelikli hedef olacağına garanti verdi.

Onun yokluğunda zaman gerçekten yavaş geçiyordu. Noel'i yoğun endişe ve sabırsızlıkla bekliyordum. Mektuplara

herhangi bir cevap geleceği umudunu neredeyse yitirmiştim. Mektuplar yanlış yere gitmiş veya yönlendirilmiş olabilirdi. Belki mektupların Saratoga’da gittiği kişiler ölmüşlerdi. Belki varlığıyla yokluğu bir, mutsuz, önemsiz bir siyahinin farkına varmayacak kadar başka işlerle meşguldüler. Tüm güvencem Bass’tı. Ona olan güvenim tekrar tekrar beni mahveden umutsuzluğumu yenmemi sağlıyordu.

Mevcut durumumu ve geleceğimi o kadar çok düşünüyordum ki tarladakiler sık sık o halimi görmek zorunda kalıyorlardı. Patsey hasta olup olmadığımı soruyor, Abram Amca, Bob ve Wiley sürekli ne düşündüğümü öğrenmek istiyorlardı. Ama sorgularından basit cevaplarla kaçtım ve düşüncelerimi içime atıp bekledim.

20. Bölüm

*Sözüne Sadık Bass – Noel Arefesinde Gelişi
Görüşme Ayarlamamanın Zorluğu – Kulübede Buluşma
Mektubun Gelmeyişi – Bass Kuzeye Gitme Niyetini Dile Getiriyor
Noel – Epps ve Bass Arasındaki Konuşma
Bayou Boeuf'ün Güzeli Genç Sahibe McCoy
Akşam Yemeğinin En Muhteşem Hali – Müzik ve Dans
Sahibenin Varlığı – Muntazam Güzelliği – Son Köle Dansı
William Pierce – Fazla Uyku – Son Kırbaqlama – Ümitsizlik
Soğuk Sabah – Epps'in Tehditleri – Geçen At Arabası
Bayou Boeuf'teki Son Saatler*

Sözüne sadık Bass, Noel'den bir önceki akşam atıyla bahçeye girdi.

“Nasılsın?” diye sordu Epps elini sıkarken, “Seni görmek güzel.”

Geliş amacını bilseydi onu görmenin güzel olduğunu düşünmezdi.

“İyiym, çok iyiym,” diye cevapladı Bass. “Dere kolunda biraz işim vardı. Seni arayıp göreyim, bir gece de kalayım dedim.”

Epps kölelerden birine Bass'ın atıyla ilgilenmesini emretti ve konuşup kahkahalar atarak eve geçtiler. Ancak öncesinde

Bass bana ciddi ciddi bakıp gözleriyle adeta “sır verme, biz birbirimizi anlıyoruz,” dedi. Kulübeye girdiğimde saat gece ondu, günlük işler henüz başlamamıştı. O sıralarda kulübeyi Abram Amca ve Bob’la paylaşıyordum. Tahtama uzandım ve uyuyormuş gibi yaptım. Arkadaşlarım derin bir uykuya daldığında gizlice kapıdan çıktım ve Bass’tan gelebilecek bir işaret bekledim. Vakit gece yarısını geçene kadar bekledim ama ne bir işaret görüyor, ne de bir ses duyuyordum. Tahmin ettiğim gibi, aileyi kuşkulandırmaktan korkup evden çıkmaya cesaret edememişti. Normalde kalktığından daha erken kalkıp Epps uyanmadan benimle görüşeceğini düşünmüştüm. Doğru düşünmüşüm. Dolayısıyla ben de Abram Amca’yı normalden bir saat erken uyandırıp eve yolladım ki yılın o sezonunda görevleri arasında sayılan ateş yakma işini yapsın.

Bob’ı da sert şekilde sarsıp öğleye kadar uyumayı mı düşündüğünü sordum ve efendinin o, daha katırları besleyemeden ayakta olacağını söyledim. Böyle bir şeyin sonucunun ne olacağını çok iyi bildiğinden ayağa fırlayıp bir hışımla otlağa doğru koşturdu.

İkisi de gittikten hemen sonra Bass kulübenin içine sızdı.

“Henüz mektup yok Platt,” dedi. Söylediği şey kalbime kurşun gibi saplandı.

“Tekrar yazın Efendi Bass,” diye ağladım, “tanıdığım bir sürü kişinin adlarını vereyim. Hepsi ölmüş değildir ya! Elbet biri bana acır.”

“İşe yaramaz,” diye yanıtladı Bass, “İşe yaramaz. Bu konuda kararımı verdim. Marksville postanesinin müdürünün bir şeylerden şüpheleneceğinden korkuyorum. Çok sık uğradım. Çok belirsizlik var, çok tehlikeli.”

“O zaman her şey bitti,” diye feryat ettim. “Aman Tanrım, nasıl ömrümün sonuna kadar burada yaşarım?”

“Çok yakında ölmezsen,” dedi, “Ömrünü burada tüketmeyeceksin. Bu konuyu uzun uzun düşündüm. Bu meseleyi hal-

letmenin birden fazla yolu var. Mektup yazmaktan daha iyi ve daha garantili yollar var. Elimde Mart, Nisan gibi bitireceğim bir iki iş var. O zamana kadar elime iyi miktarda para geçer. Sonra Platt, Saratoga'ya ben kendim gideceğim.”

Kelimeler ağzından çıktıkça duyduklarına inanamıyordum. Ama bana bahara kadar sağ kalırsa kesinlikle yolculuğu gerçekleştireceğinin garantisini vermişti. Bunu öyle bir söylemişti ki samimiyetini sorgulamamı gerektirecek hiçbir neden yoktu.

“Bu bölgede yeterince yaşadım,” diye düşünüyordu, “başka bir yere gitsem de olur. Uzun zamandır doğduğum yere geri dönmeyi planlıyordum. Kölelikten en az senin kadar ben de sıkıldım. Seni buralardan kurtarabilirsem, bu ömür boyu düşündükçe kendimi iyi hissettirecek bir davranış olacaktır. Ve de başaracağım Platt, başarmalıyım. Şimdi senden bir isteğim var. Epps az sonra uyanır ve beni burada görmesi iyi olmaz. Saratoga ve Sandy Tepesi'nden hatırlayabildiğin kadar isim hatırla. Kışın bir bahane bulup tekrar buraya geleceğim ve bir zamanlar seni tanıyanların isimlerini not edeceğim. O zaman kuzeye gittiğimde kimin kapısını çalmam gerektiğini bilirim. Hatırlayabildiğini hatırla. Neşelen! Umutsuzluğa kapılma. Ölssem de, kalsam da ben seninleyim. Hoşça kal. Tanrı seni korusun,” deyip aceleyle kulübeden ayrıldı ve görkemli eve girdi.

Noel sabahıydı: köle için yılın en mutlu günü. O sabah kölenin asma kabağı ve pamuk çuvalıyla tarlaya koşturması gerekmez. Herkesin gözlerinin içi gülüyor, yüzleri mutlulukla dolup taşıyordu. Kutlama ve dans etme zamanı gelmişti. Şeker kamışı ve pamuk tarlaları bomboştu. O gün temiz kıyafet giyilmeli, kırmızı kurdele takılmalıydı. Buluşmalar, neşe, kahkahalar ve oradan oraya koşturmalar olmalıydı. O gün, Esaretin çocuklarının özgürlük günü olmalıydı. Bu nedenle mutluydular.

Kahvaltıdan sonra Epps ve Bass bahçede geziniyor, pamuk fiyatları ve başka konularla ilgili konuşuyorlardı.

Bass “Zencilerin Noel’i nerede kutluyor?” diye sordu.

“Platt, bugün Tannerlara gidiyor. Kemanı çok talep top-luyor. Onu Marshall’s Monday’den istiyorlar. Eski Norwood tarlasındaki Bayan Mary McCoy da Salı günü onun zencilerine çalmasını istediğini belirten bir not yazmış bana.”

“Zeki çocuk, değil mi?” dedi Bass ve “buraya gel Platt,” diye ekledi bana bakıp. Sanki daha önceden hiçbir özelliğimle dikkatini çekmemişim gibi davranıyordu.

Kolumu sıkıca tutup “Evet,” diye yanıtladı Epps, “Eklem-leri sağlam. Dere kolunda ondan çok para eden delikanlı yok. Tamamen sağlıklı ve hiçbir kötü yanı yok. Hiç diğer zenciler gibi değil, hiç onlara benzemiyor, onlar gibi davranmıyor. Geçen hafta onun için bin yedi yüz dolar istediler.”

“Kabul etmedin mi?” diye sorguladı Bass şaşırılmış gibi.

“Kabul mü? Elbette hayır. O bir dahi: Saban kolu ve yük arabası için geçme yapabiliyor. Senin yapabileceğin her şeyi en az senin kadar iyi yapar. Marshall kendi zencilerinden birini onun karşısına koyup aralarında kura çekmek istedi ama hiçbir şekilde kabul etmedim.”

“O kadar da abartılacak bir yanı yok bence,” dedi Bass.

“Bir yokla da bak,” diye teklifte bulundu Epps. “Onun gibi işe yarar çocukları kolay bulamıyor insan. Hassas biri ve dolayısıyla kırbaçlanmaya diğerleri kadar dayanamıyor ama yürekli.”

Epps benim iyi yanlarımdan bahsederken Bass da beni yokladı, kendi etrafımda döndürdü ve uzun uzun inceledi. Ama sonuç itibariyle Epps’in misafiri, konuyla fazla ilgilenmediği için konu kapandı. Bass daha sonra ayrıldı ve bahçeden çıkarken bana bir kez daha muzip bir bakış attı.

O gidince ben bir izin kağıdı alıp Tannerlara doğru yola koyuldum. Daha önce bahsi geçen Peter Tanner’a değil ama onun bir akrabasına... Gün içinde ve gecenin büyük bölümünde keman çaldıktan sonra ertesi günü, Pazar’ı, kulübemde geçirdim. Pazartesi, yanımda Epps’in bütün köleleriyle bir-

likte dere kolunu geçip Douglas Marshall'ın tarlasına, Salı da Marshall'ın tarlasının üç yukarısında, aynı kıyıdaki eski Norwood tarlasına gittim.

Bu arazinin şimdiki sahibi, yirmili yaşlarda sevimli bir kız olan Bayan Mary McCoy'du. Kendisi Bayou Bouef'ün güzeli ve nuruydu. Bir sürü ev hizmetlisi, bahçe çalışanı ve genç çocuğun yanı sıra yaklaşık yüz tane işçisi vardı. Hemen bitişik arazide yaşayan kayınbiraderi onun genel acentesiydi. Bütün köleleri onu seviyordu ve böyle nazik birinin eline düştükleri için onu sevmek konusunda haklılardı da. Dere kolunda hiçbir yerde Hanımefendi McCoy'un arazisindeki gibi kutlamalar, cümbüşler yoktu. Yaşlısı da, genci de başka herhangi bir yerdense Noel tatilinde kilometrelerce öteden kalkıp oraya gelirdi, çünkü başka hiçbir yerde öyle lezzetli yemekler, başka hiçbir yerde kendileriyle o sevimlilikle konuşan bir ses bulamıyorlardı. Kimse onun kadar çok sevilmiyor, kimse binlerce kölenin kalbinde eski Norwood malikanesinin öksüz sahibesi Hanımefendi McCoy kadar yer kaplamıyordu.

Onun mekanına geldiğimde iki yüz, üç yüz kişinin toplandığını gördüm. Sahibenin açık açık köleler dans etsin diye yaptırdığı uzun bir bina içinde masa hazır. Bölgedeki en nadirleri dahil olmak üzere bütün yemek çeşitlerinden vardı. Hindi rosto, domuz, tavuk, ördek ve fırınlanmış, haşlanmış ve ızgarada pişirilmiş her türlü et masanın üstünü doldururken boş kalan yerler de tartlarla, jölelerle, keklerle ve her türlü hamur işleriyle süsleniyordu. Genç sahabe masanın etrafında yürürken gülümseyip herkese hoş sözler söylüyor, anın tadını çıkarıyor gibi görünüyordu.

Akşam yemeği bittikten sonra dansçılara yer açmak için masalar toplandı. Kemanımın akordunu yapıp canlı bir şeyler çaldım. Kimisi fırıl fırıl dönerek, kimisi de ritim tutup basit ama tatlı şarkılarını söyleyerek bana eşlik ediyordu. Kocaman oda insan, ritim ve müzik sesleriyle dolmuştu.

Gece olunca sahibe dönüp kapıda uzun süre bekledi. Bize bakıyordu. Fevkalade süslüydü. Koyu renk saç ve gözleri; açık, narin teniyle büyük tezat oluşturunuyordu. Vücudu minyon ama hakim yapıdaydı ve yürüyüşünden yapmacıksız bir asalet ve zarafet akıyordu. Orada zengin kıyafetleri içinde dururken yüzünden keyif akıyordu. Daha önce onun yarısı güzellikte bir insana bakmadığımı düşünmüştüm. O alımlı ve kibar bayanı tanımlamak sadece bana minnettarlık ve takdir duygularını hissettirdiği için değil, Bayou Boeuf'teki bütün köle sahiplerinin Epps, Tibeats veya Jim Burns gibi olmadığını okuyucuya aktarmama yardımcı olduğu için hoşuma gidiyor. Nadir de olsa bazen William Ford gibi şerefli bir adam veya genç Sahibe McCoy gibi bir iyilik meleği bulunabiliyor.

Salı günü itibariyle Epps'in bize yıllık olarak verdiği üç günlük izin sona ermişti. Çarşamba sabahı eve dönüşte William Pierce'in tarlasını geçerken beyefendi bana selam verip William Varnell'in Epps'ten bir not getirdiğini, notta benim o gece Pierce'in köleleri için çalabileceğime dair izin olduğunu söyledi. Kaderime yazılmış, Bayou Boeuf kıyılarında göreceğim son köle dansıydı bu. Pierce'in mekanında cümbüş gündüz olana kadar devam etmişti. Efendimin evine dinlenemediğim için biraz yorgun gidiyor ama müzikal performansımın memnun olup bahşiş veren beyazlardan aldığım parayı düşünüp seviniyordum.

Cumartesi sabahı uzun yıllardan sonra ilk kez fazla uyumuştum. Kulübeden çıktıktan sonra köleleri çoktan tarlaya gitmiş olarak bulacağımdan korkuyordum.

Benden yaklaşık on beş dakika önce gitmişlerdi. Akşam yemeğimi ve su dolu asma kabağımı almadan elimden geldiğince hızlı peşlerinden koştum. Güneş henüz doğmamıştı ancak ben kulübeden ayrılırken Epps balkondaydı ve bana uyanmak için günün güzel bir saatini seçtiğimi söylüyordu. Kahvaltıdan sonra tarlaya geldiğinde benim yapacağım işin

fazladan çabayla da olsa hallolduğunu görmüştü. Ancak bu, fazla uyuma suçuna etki etmiyordu. Soyunup uzanmamı söyledikten sonra on, on beş kez beni kırbaçladı ve bundan böyle olması gerekenden geç kalkmayı düşünüp düşünmediğimi sordu. Gayet açık ve net, düşünemeyeceğimi söyledikten sonra ağrıyan sırtımla birlikte işime baktım.

Ertesi gün, yani Pazar günü aklım tekrar Bass'a ve onun yaptıkları ve kararlılığı sonucu doğacak ihtimallere, umutlara gitti. Hayatın belirsizliğini düşündüm; eğer Tanrı'nın istediği şey onun ölmesiyse, benim kurtuluş ihtimalim ve bu dünyadaki mutluluğum tamamen sona ererdi. Belki de ağrıyan sırtım yüzünden kendimi çok da mutlu hissetmiyordum. Kendimi gün boyu umutsuz ve mutsuz buldum. Gece sert tahtaya uzandığımda kalbim o kadar kederle doldu ki kırılıp gidecek sandım.

Üç Ocak 1853, Pazartesi sabahı tarlaya çok az gitmiştik. O bölgede nadir görülen sert, soğuk bir hava vardı. Ben öndeydim. Yanımda Abram Amca, onun arkasında Bob, Patsey ve Wiley vardı. Boyunlarımızda da pamuk çuvalımız... Epps o sabah elinde kırbacıyla çıkageldi. Gerçekten çok nadir olan bir şeydi bu! Hakaret edip bir şey beceremediğimizi söyledi. Bob cesaret gösterip parmaklarının çok üşüdüğünü, bu yüzden de yeterince hızlı toplayamadığını söyledi. Epps deri kırbacını getirmediği için kendine lanet okuyup tekrar geldiğinde bizi iyi ısıtacağını söyledi. Evet, hepimizi cehennemden de çok ısıtacak, ki zaman zaman oranın en sonunda kendi ikamet edeceği yer olduğunu düşünüyordum.

Bu hararetli ifadelerinden sonra bizden ayrıldı. Duyma mesafesinin dışına çıktığında birbirimizle konuşmaya, uyuşmuş parmaklarla çalışmanın ne kadar zor, efendinin ne kadar anlayışsız olduğunu söylemeye başladık. Ondan pek övgü dolu bahsetmiyorduk. Konuşmamız hızla eve doğru giden bir at arabasının geçmesiyle yarıda kesildi. Başımızı kaldırdığımızda pamuk tarlasından bize doğru yaklaşan iki adam gördük.

Hikayemi Bayou Boeuf'te geçirdiğim son saate, son pamuk toplamama ve Efendi Epps'e veda ettiğim ana kadar getirdim. Bu yüzden okuyucuyu, benimle birlikte Ağustos ayına dönmeye, Bass'ın mektubunun Saratoga'ya doğru uzun yolculuğunu, mektubun yarattığı etkiyi ve ben Edwin Epps'in köle kulübesinde hayıflanıp umutsuzluğa sürüklenirken Bass'ın dostluğu ve O'nun cömertliğiyle birlikte nasıl her şeyin benim kurtulmam için uğraştığını okumaya davet ediyorum.

21. Bölüm

Mektup Saratoga'ya Ulaşıyor – Anne'e İletiliyor
Henry B. Northup'ın Önüne Geliyor – 14 Mayıs 1840 Mevzuatı
Hükümleri – Anne'in Valiye Yazdığı Dilekçe
Beraberindeki Beyannameler – Senatör Soule'ün Mektubu
Vali Tarafından Atanan Vekilin Ayrılışı – Marksville'e Gelişi
Sayın John P. Waddill – New York Siyasetiyle İlgili Konuşma
İyi Bir Fikir Öneriyor – Bass'la Buluşma – Sır Bozuluyor
Yasal Süreçler Başlatılıyor – Northup ve Şerifin Marksville'den
Çıkıp Bayou Boeuf'e Yolculukları – Yoldaki Ayarlamalar
Epps'in Tarlasına Varış – Epps'in Kölelerini Pamuk Tarlasında
Görüyorlar – Buluşma – Vedalaşma

Bay Henry B. Northup ve diğerlerine bu bölümde yazılan detaylardan dolayı borçluyum.

Bass tarafından yazılıp Parker ve Perry'e gönderilen ve 15 Ağustos 1852'de Marksville'deki postaneye bırakılan mektup, Saratoga'ya Eylül başı gibi varmış. Bundan bir süre önce Anne, Warren'daki Glens Falls'a taşınıp Carpenter's Otel'in mutfağında çalışmış. Ancak evi tutup çocuklarla birlikte kalmaya devam etmemiş ve onlardan oteldeki görevi süresince ayrı kalmış.

Sayın Parker ve Perry mektubu aldıkları gibi Anne'e iletmişler. Çocuklar mektubu okur okumaz heyecanlanmış

ve zaman kaybetmeden konuyla ilgili tavsiye ve yardım almak için komşu kasaba Sandy Tepesi'nde oturan Henry B. Northup'a gitmişler.

Mektubu inceledikten sonra o beyefendi Eyalet'in mevzuatları arasından, özgür vatandaşların kölelikten kurtarılması hakkında bir yasa bulmuş. "Bu Eyaletin özgür vatandaşlarını kaçırılmadan veya esaretten daha iyi korumak için yasa" adıyla çıkan bu yasa 14 Mayıs 1840 tarihinde kabul edilmiş. Bu yasaya göre; Vali'nin bu Eyalet'in herhangi bir özgür vatandaşı veya oturanının ten rengi veya kanun öne sürülerek haksız yere köle yapılp Birleşik Devletler'in başka bir Eyalet'i veya Bölgesi'nde tutulduğu konusunda yeterli bilgisi olursa, görevi gerektiği şekilde söz konusu şahsı özgürlüğüne kavuşturmak için girişimlerde bulunmaktır. Ve bunun için vekil atayıp gönderme ve amacın yerine getirilmesi için vekile gerekli belge ve talimatları verme hakkı bulunmaktadır. Atanan vekilin de söz konusu bireyin özgürlüğünü geri almak, yolculuk yapmak, konuyla ilgili önlem almak, yasal işlemleri yürütmek gibi görevleri gerçekleştirmek için gerekli delili toplaması gerekmektedir ki bireyi Eyalet'e geri götürsün.*

Valiyi ikna edebilmek için iki bilgiyi netleştirmek şartmış: İlk olarak benim New York'un özgür bir vatandaşı olduğum bilgisi ve ikinci olarak benim haksız yere esir tutulduğum bilgisi. İlk noktayla ilgili bir sıkıntı yokmuş; çevredeki bütün sakinler bu bilgiyi doğrulamaya hazırmış. İkinci noktaysa tamamen Parker ve Perry'nin bilinmeyen biri tarafından yazılan mektubuna ve Orleans Gemisi'nde kaleme alınmış ve maalesef kaybolan mektuba bağlıymış.

Evliliğimizi, benim Washington, DC'ye gidişimi, mektupları alışlarını, benim özgür bir vatandaş olduğumu anlatan ve önemli olabileceği düşünülen diğer bilgileri barındıran bir

* Bkz. Ek 1.

dilekçe hazırlanıp Anne tarafından imzalanıp tasdiklenmiş ve ekselansları Vali Hunt'a gönderilmiş. Bu dilekçenin yanında Sandy Tepesi ve Fort Edward'ın önde gelen vatandaşlarının dilekçeyi tamamlayıcı kanıt olarak beyannamesi ve birkaç tanınmış beyefendinin Vali'den, yasayla atanacak vekilin Henry B. Northup olması yönündeki ricaları da alınmış.

Dilekçe ve beyannameleri inceleyen ekselansları konuyla candan ilgilenmiş ve 23 Kasım 1852'de Eyalet mühriyle gerekli tedbirlerle birlikte özgürlüğümü geri alması için "Henry B. Northup Beyefendi'yi tam yetkiyle vekil atayıp görevlendirmiş" ve kendisini Lousiana'ya sevk etmiş.*

Bay Northup'ın profesyonel ve siyasi meşguliyetleri yola çıkış zamanını Aralık ayına kadar ertelemiş. Aralık'ın on dördünde Sandy Tepesi'nden ayrılmış ve Washington'a doğru yol almış. Meclis'te Louisiana'dan Senatör olan Sayın Pierre Soule, Harp Bakanı Sayın Bay Conrad ve Amerika Birleşik Devletleri Yargıtayı'ndan Yargıç Nelson ifadeleri dinledikten, komisyonu ve dilekçenin ve beyannamelerin onaylı suretlerini inceledikten sonra Louisiana'daki beyefendilere açık mektup yazıp Bay Northup'a yardımcı olmalarını istemişler.

Özellikle Senatör Soule konuyla yakından ilgilenmiş ve Eyaleti'ndeki bütün tarla sahiplerinin bana özgürlüğüme kavuşmam konusunda yardımcı olmalarının görevleri olduğunu üstüne bastıra bastıra söylemiş ve onur, adalet duygusu olan milletin benim için harekete geçeceğinden emin olduğunu belirtmiş. Bu değerli mektupları alan Bay Northup Baltimore'a dönüp oradan da Pittsburgh'a doğru devam etmiş. Washington'daki arkadaşlarının tavsiyesi üzerine önce doğrudan New Orlans'a geçmeyi, o şehirdeki yetkili makamlara danışmayı düşünmüş ancak Red Nehri'ne gelince fikir değiştirmiş. Devam etseymiş Bass'la tanışamaz, beni araması hüsrarla sonuçlanırmış.

* Bkz. Ek 2.

İlk gelen istimbota binip ağır aksak, hemen hemen kimsenin yaşamadığı, devasa boyutta ilkel ormanları ve girilmesi imkansız bataklıkları barındıran Red Nehri'ndeki dönemeçli yolculuğuna devam etmiş. 1 Ocak 1853 tarihinde sabah saat dokuz civarında Marksville'de istimbottan inmiş ve doğrudan Marksville Adliye Sarayı'na gitmiş.

Sayın Parker ve Sayın Perry'e gönderilen mektupların Marksville mührü taşınması nedeniyle Bay Northup benim orada veya hemen yakınlarda olduğumu düşünmüş. Bu kasabaya gelince bir an önce çalışmasını zeki, asil ve seçkin bir hukuk adamı olan Sayın John P. Waddill'in önüne koymuş. Kendisine sunulan mektupları ve belgeleri okuduktan ve benim ne koşullarda esaret altına alındığımı dinledikten sonra Bay Waddill anında yardımcı olmaya çalışmış ve konuya muhteşem bir gayret ve içtenlikle el atmış. O da kendisi gibi üstün kişilikli olanlarla aynı düşünür, insan kaçakçılarından tiksiniyor. Böyle bir adaletsizlik karşısında onurlu yüreğinde öfke patlamaları olmuştur.

Önemli bir konumda bulunmasına ve Louisiana haritasında italik harflerle yazılı olmasına rağmen Marksville aslında küçük ve önemsiz bir mezradır. Neşeli ve cömert bir otelcinin işlettiği taverna dışında, tatil sezonlarında içinde vahşi ineklerle domuzların ve kopan iplerin havada sallandığı yüksek bir darağacının bulunduğu adliye sarayı vardır ve bir yabancı dikkatini çekecek başka da pek bir şey yoktur.

Solomon Northup, Bay Waddill'in hiç duymadığı bir isimmiş ama Marksville'de veya yakınlarında bu isimde birileri varsa siyahi delikanlısı Tom'un onu tanıyacağından eminmiş. Tom çağırılmış ama geniş bir arkadaş çevresi olmasına rağmen öyle birini tanımadığı öğrenilmiş.

Parker ve Perry'e gönderilen mektuba Bayou Boeuf'te tarih verilmiş. Bu yüzden karar, burada aranmam şeklinde olmuş. Ama bu noktada gerçekten büyük bir sıkıntı baş göstermiş.

Bayou Boeuf'ün en yakın yeri kırk kilometre uzaklıkta; üstelik Bayou Boeuf, ırmağın iki tarafını da seksen ila yüz altmış kilometre kaplayan bölgenin adıydı. Toprağın harikulade zenginliği ve verimliliği bir sürü tarla sahibini kendine çektiği için de o kıyılarda binlerce köle yaşar. Mektuptaki bilgi o kadar belirsiz ve açık uçluymuş ki o bilgiden izlenecek kesin bir yol haritası çıkarılamıyormuş. Ancak sonunda başarılı sonuç verebilecek tek planın, Northup ve Waddill'in kendi ofisinde çalışan kardeşinin, bir tarafı yukarı doğru, diğer tarafı aşağı doğru gezerken her tarlada beni sormak ve dere kolunda buluşmak olduğu kararlaştırılmış. Bay Waddill at arabasını vermiş ve Pazartesi sabah erkenden harekete geçmeye karar vermişler.

Bu yöntem her şekilde başarısız olurdu. Tek tek bütün tarlalara girmek ve çalışan ekipleri incelemek imkansız bir şey. Benim sadece Platt olarak tanındığımdan haberleri yoktu ve Epps'e bizzat sormuş olsalardı dürüstçe Solomon Northup'la ilgili hiçbir şey bilmediğini söylerdi.

Ancak seçtikleri planda Pazar günü geçene kadar yapacak bir şey yokmuş. Sayın Northup ve Sayın Waddill'in öğleden sonraki konuşma konuları New York siyaseti olmuş.

“Sizin Eyaletinizdeki siyasi partilerin arasındaki ayrımları kavramakta zorlanıyorum,” demiş Bay Waddill. “Taraf tutanlar var, taraf tutmayanlar var, gürültücüler var, sessizler var, kıvırcık saçlılar var, beyaz saçlılar var... Ve ben bunların arasındaki farkı tam olarak anlayamıyorum. Nedir?”

Bay Northup piposundan çekip çeşitli parti örgütlenmelerinin doğuşuna dair detaylı bir anlatıma başlamış ve New York'ta kölelik karşıtı olan bir hizibin varlığından bahsetmiş. “Siz hiçbirini bu bölgelerde görmemişsinizdir,” demiş Bay Northup.

Gülerek “Biri dışında hiçbirini,” diye cevaplamış Waddill. “Burada Marksville'de bir tane Kuzey'deki fanatikler gibi köleliğe son derece karşı olan tuhaf bir yaratık var. İyi, zararsız bir

adam ama her zaman tartışmanın yanlış tarafında duruyor. Bizi çok eğlendirir. Mükemmel bir tamirci ve buraların neredeyse vazgeçilmezlerinden. Marangoz. Adı Bass.”

Bass'ın ilginç yanlarıyla ilgili biraz daha muhabbet ederlerken Waddill bir an düşüncelere zerh olmuş ve gizemli mektubu tekrar istemiş.

Kendi kendine düşünüp gözlerini mektubun üzerinde bir kez daha gezdirirken “Bakayım. B-a-k-a-y-ı-m!” diye tekrar etmiş. “‘Bayou Boeuf, 15 Ağustos.’ 15 Ağustos’ta posta damgası burada basılmış. ‘Benim için yazan kişi...’ Aniden kardeşine dönüp ‘Bass geçen yaz nerede çalışmıştı?’ diye sormuş. Kardeşi önce cevap verememiş ama kalkıp ofisten ayrılmış ve hemen dönüp ‘Bass geçen yaz Bayou Boeuf’te bir yerlerde çalışmış,” demiş.

Waddill emin bir tavırla elini masaya koymuş ve “Bize Solomon Northup’la ilgili her şeyi anlatacak adam o!” diye bağırılmış.

Bir an önce Bass’ı aramaya başlamış ama bulamamışlar. Biraz araştırdıktan sonra Red Nehri’nde olduğunu duymuşlar. Genç Waddill ve Northup kendilerine araç ayarlayıp hemen aradaki birkaç kilometreyi geçip Red Nehri’ne doğru yola koyulmuşlar. Vardıklarında Bass’ı iki hafta veya daha uzun süreliğine ayrılmak üzereyken bulmuşlar. Tanıştıktan sonra Northup kendisiyle özel konuşmak istediğini belirtmiş. Birlikte ırmağa doğru yürümüşler ve şu konuşma gerçekleşmiş:

“Bay Bass,” demiş Northup, “geçen Ağustos ayında Bayou Boeuf’te olup olmadığınızı sormama izin verin.”

“Evet, efendim, Ağustos’ta oradaydım,” şeklinde bir cevap almış.

“Orada siyahi bir adam için Saratoga Springs’teki bazı beyefendilere mektup yazdınız mı?”

Durup soruşturmacısının yüzüne arayan gözlerle bakıp “Kusura bakmayın efendim, bu sizi ilgilendirmez,” diye cevap vermiş Bass.

“Belki de biraz acele ettim Bay Bass, özür dilerim. Ben New York Eyaleti’nden, 15 Ağustos tarihli, Marksville damga pulu basılmış bir mektubun yazılma amacını yerine getirmek için geldim. Koşullara bakınca o mektubu yazan adamın siz olabileceğini düşündüm. Ben Solomon Northup’ı arıyorum. Onu tanıyorsanız sizden bana dürüstçe onun nerede olduğunu söylemenizi rica ediyorum. Ve size garanti veririm ki siz açıklanmasını istemezseniz vereceğiniz bilgilerin kaynağı başkalarıyla paylaşılmayacak.”

Bass uzun süre ağzını açmadan yeni tanıştığı adama istikrarlı bir şekilde bakmış. İçinde kendisine karşı bir oyun oynandığına dair endişeler var gibi görünüyormuş. Sonunda “Ben utanılacak bir şey yapmadım. Mektubu yazan adam benim. Solomon Northup’ı kurtarmaya gelmişseniz sizi gördüğüme sevindim,” demiş

“Onu en son ne zaman ve nerede gördünüz?” diye sorgulamış Northup.

“Onu en son Noel’de, geçen hafta bugün gördüm. Holmesville’in yakınındaki Bayou Boeuf’teki tarla sahibi Edwin Epps’in kölesi. Solomon Northup olarak bulamazsınız. Platt diyorlar ona.”

Sır bozulmuş, gizem aralanmış. Koyu ve kederli gölgeleri arasında on iki yıl yürüdüğü kara bulutun arkasından beni özgürlüğüme götürecek yıldız çıkmış. Bütün güvensizlik ve çekinceler bir kenara bırakılmış ve iki adam akıllarındakini uzun uzadıya, açıkça konuşmuşlar. Bass benim davamla ilgilendiğini, Bahar’da kuzeye gitme niyetinde olduğunu ve imkanı el verdikçe beni özgür bırakma konusunun peşini bırakmayacağını söylemiş. Benimle tanışmasını ve sonrasında olanları anlatmış ve ona ailem ve geçmişimle ilgili verilen bilgiyi büyük merakla dinlemiş. Ayrılmadan önce bir kağıda kırmızı bir tebeşirle dere kolunun haritasını çizip Epps’in tarlasının yerini ve dosdoğru oraya giden yolu göstermiş.

Northup ve genç arkadaşı Marksville'e dönüp benim özgürlüğümle ilgili yasal işlemleri başlatmaya karar vermişler. Ben davacı olmuşum, Bay Northup kanuni temsilcim ve Edwin Epps de davalı olmuş. Açılacak dava gasp davasıymış ve bölge şerifine yönlendirilip beni koruma altına alması ve mahkeme karar verene kadar alıkoyması istenmiş. Belgeler gerektiği gibi doldurulduğunda saat gece on ikiymiş. Bu geç saatte kasabadan biraz uzakta ikamet eden Yargıç'tan gereken imza alınmazmış. Bu yüzden işlem Pazartesi sabahına kadar ertelenmiş.

Görünüşe göre her şey Waddill'in, Northup'ı arayıp beklenmedik sıkıntılar çıkabileceğinden korktuğunu söylediği Pazar öğle vaktine kadar yolunda gidiyormuş. Bass panik olmuş ve birilerini arayıp Eyalet'i terk etmek istediğini söyleyerek elindeki işleri ona teslim etmiş. Bu kişi ona duyulan güveni boşa çıkarmış ve kasabada bir söylenti almış başını gitmiş: Avukat Waddill'le birlikte görülen oteldeki yabancı, dere kolunda Epps'in eski kölelerinden birini arıyorlarmış. Epps, duruşma döneminde sık sık ziyaret ettiği Marksville'de tanınırdı. Bay Northup'ın danışmanının korktuğu şey de bu istihbaratın gece Epps'e iletilip onun şerif gitmeden beni saklama fırsatı yakalamasıymış.

Bu endişe çalışmaların hızlandırılmasına neden olmuş. Şeriften gece yarısından sonrası için hazırlıklı olması istenirken Yargıç'a da aynı zamanda çağrılacağı söylenmiş. Yeri gelmişken Marksville'deki yetkililerin imkanları dahilindeki bütün desteği seve seve verdiklerini söylemek yerinde olur.

Gece yarısından sonra Yargıç'ın imzasını alıp güvenlik sağlanır sağlanmaz mal sahibinin oğlunun kullandığı, Bay Northup ve şerifin içinde olduğu bir at arabası hızla Marksville kasabasından çıkıp Bayou Boeuf yoluna girmiş.

Epps'in benim özgürlük hakkımla ilgili davaya karşı çıkacağı düşünülmüş ve Bay Northup şerifin, duruşma olduğunda Bay Northup'la benim ilk konuşmamızı anlatmasının

gerekli olabileceğini söylemiş. Dolayısıyla o esnada, ben daha Bay Northup'la konuşma fırsatını yakalayamadan önce şerif bana çocuklarımın sayısı ve adları, karımın kızlık soyadı, Kuzey'de bildiğim yerlerin nereler olduğu gibi sorular sorması kararlaştırılmış. Cevaplarım, kendisine verilen ifadelerle eşleşirse delil ister istemez nihai kabul edilecekmiş.

Önceki bölümün sonunda belirtildiği gibi Epps birazdan dönüp bizi ısıtacağını söyleyip tarladan ayrıldıktan kısa süre sonra tarlaya geldiler ve bizi çalışırken gördüler. At arabasından inip sürücüye, kimseye onlar gelene kadar neden oraya geldiklerini anlatmamasını tembihleyip görkemli eve devam etmesini söylediler. Northup'la şerif pamuk tarlasından bize doğru geliyorlardı. Onlara bakıyorduk; biri diğerinden on metre kadar ilerideydi. O şekilde bize yaklaşan beyaz adamlar görmek sıra dışı bir şeydi, özellikle de sabahın o erken saatinde. Abram Amca ve Patsey şaşkınlıklarını belirten bir şeyler söylediler. Şerif, Bob'a doğru yaklaşıp sordu:

“Platt dedikleri delikanlı nerede?”

“İşte şu efendim,” diye cevap verdi Bob bana işaret edip şapkasını çıkararak.

Benimle ne işi olduğunu merak ediyordum. Dönüp bir adım mesafesinde yaklaşıp kadar ona baktım. Dere kolundaki uzun konaklamam süresince kilometrelerce ötedeki tarla sahiplerinin bile yüzünü tanırlı olmuştum ama bu adam bana tamamen yabancıydı. Onu kesinlikle daha önce görmemiştim.

“Adın Platt, değil mi?” diye sordu.

“Evet, efendim,” diye yanıtladım.

Birkaç metre uzakta duran Northup'ı gösterip “Şu adamı tanıyor musun?” diye sordu.

Gösterilen yöne baktım ve gözlerim çehresini kavradıktan sonra beynimde bir sürü görüntü, bir sürü tanıdık yüz uçuştı: Anne'inki, sevgili çocuklarımlı, ölmüş yaşlı babamınlı... Çocukluğumun ve gençliğimin bütün görüntüleri ve çağrışım-

ları; diğer mutlu günlerden kalan arkadaşlar uçtu, dağıldı, bir göründü bir kayboldu. Ta ki adamın anısı geri gelene kadar. Bağırđım. Ellerimi Cennet'e açıp yüksek sesle bağırđım:

"Henry B. Northup! Tanrım, şükürler olsun; sana şükürler olsun!"

Bir an içinde geliş amacını kavramış, kurtuluş saatimin geldiğini hissetmiştim. Ona doğru koştum ama şerif önüme geçti.

"Bekle bir dakika," dedi, "Platt'tan başka adın var mı?"

"Benim adım Solomon Northup efendim," diye yanıtladım.

"Ailen var mı?" diye sordu.

"Bir karım, üç çocuğum vardı."

"Çocuklarının adları neydi?"

"Elizabeth, Margaret ve Alonzo."

"Peki ya karının evlenmeden önceki adı?"

"Anne Hampton."

"Sizi kim evlendirdi?"

"Fort Edward'lı Timothy Eddy."

"Şu beyefendi nerede yaşıyor?" derken tekrar hâlâ aynı yerde duran Northup'ı işaret ediyordu.

Cevabım, "New York'un Washington ilçesinde bulunan Sandy Tepesi'nde yaşıyor," şeklinde oldu.

Daha çok soru sormaya hazırlanıyordu ki daha fazla kendimi tutamayıp onu yana ittirdim. Eski tanıdığımı iki elinden tuttum. Konuşamıyordum. Gözyaşlarımı durduramıyordum.

En sonunda "Seni gördüğüme sevindim," dedi.

Cevap vermeye yeltendim ama duygular boğazımı düğümlüyordu; susuyordum. Tamamen şaşırmış halde köleler bizi izliyor, büyük bir şaşkınlık ve heyecan içinde olduklarını açık ağızları ve dönen gözleri söylüyordu. On yıl boyunca hem tarlada, hem de kulübede onların arasında bulunmuş, aynı zorluklara katlanmış, aynı lokmaları yemiş, kendi kederlerim-

le onlarınkini birbirine karıştırmış, aynı küçük mutlulukları yaşamıştım ama yine de aralarında duracağım o son saate kadar hiçbirini benim gerçek adımla ilgili en ufak bir şüpheye düşmemiş, hiçbirini benim gerçek hikayemle ilgili bilgi sahibi olmamıştı.

Birkaç dakika hiçbir söz söylenmedi. O sırada sıkı sıkı Northup'a tutunuyor, yüzüne bakıyordum. Uyanıp hepsinin bir rüya olduğunu öğreneceğimden korkuyordum.

“Bırak o çuvalı,” dedi Northup sonunda, “pamuk toplama günlerin sona erdi. Birlikte yaşadığın adama götür bizi.”

Dediğini yaptım. Onunla şerifin arasında yerimi aldım ve görkemli eve doğru gittik. Biraz mesafe kat edene kadar ailemin yaşayıp yaşamadığını soracak sesi bulamamıştım. Anne’i, Margaret’ı ve Elizabeth’i kısa süre önce gördüğünü, Alonzo’nun da hayatta olduğunu ve hepsinin iyi olduğunu söyledi. Ancak annemi bir daha göremeyecektim. Beni öyle ansızın yakalayan heyecanın etkisinden yavaş yavaş çıkarken öyle bitkin ve yorgun düşmüştüm ki güçlüğüle yürüyordum. Şerif kolumu tutup bana destek olmasaydı düşebilirdim. Bahçeye girdiğimizde Epps girişte duruyor, sürücüyle konuşuyordu. O genç adam talimatlara sadık kalmış, Epps’in neler olup bittiğiyle ilgili ardı arkası kesilmeyen sorularına en ufak bir cevap vermemişti. Yanına vardığımızda neredeyse Bob ve Abram Amca kadar hayrete düşmüş ve kafası karışmıştı.

Şerifle el sıkışıp Bay Northup’la tanıştıktan sonra onları eve davet edip bana da biraz odun getirmemi emretti. Tuhaf bir şekilde balta tutma kabiliyetimi kaybetmiştim ve bir kucak dolusu odun kesmem epey zaman almıştı. Sonunda elimde odunlarla içeri girdiğimde masa kağıt doluydu. Birini Northup sesli okuyordu. Ben de odunları ateşe atarken her birini düzgün şekilde koymaya dikkat ediyordum. Olması gereken- den daha çok zaman alıyordu. “belirtti Solomon Northup,” ve “tanık ayrıca şunu da belirtmiştir,” ve “New York’un özgür va-

Pamuk tarlasındaki sahne: Solomon geri alınıyor

tandaşı” ifadeleri sık sık tekrarlanırken ben de duyuyor ve bu ifadelerle birlikte, uzun süre Efendi ve Sahibe Epps’ten sakladığım sır sonunda çözülüyordu. İşi olabildiğince ağır yaptım. Epps sorusunu sorduğunda odadan çıkmak üzereydim:

“Platt, bu beyefendiyi tanıyor musun?”

“Evet, efendim,” diye cevap verdim, “onu kendimi bildim bileli tanırım.”

“Nerede yaşar?”

“New York’ta yaşıyor.”

“Sen hiç orada yaşadın mı?”

“Evet, efendim. Doğma büyüme oralıyım.”

“Sen özgürdün o zaman! Seni pislik zenci,” diye bağırdı, “bunu neden bana seni satın aldığımdaya söylemedin?”

Ona hitap ederken alışık olduğumdan biraz farklı bir tonda “Efendi Epps,” diye cevap verdim, “Efendi Epps, siz lütfedip bana sormadınız. Ayrıca ben sahiplerimden birine, beni kaçıran adama özgür olduğumu söylemiştim ve söylediğim için neredeyse öldürülene kadar kırbaçlandım.”

“Anlaşılan senin için biri mektup yazmış. Kim o?” diye otoriter bir şekilde sordu. Yanıtlamadım.

“Kim yazdı diyorum!” diye tekrar cevabını istedi.

“Belki de ben kendim yazmışımdır,” dedim.

“Senin Marksville postanesine gitmediğini biliyorum.”

O cevap vermem konusunda ısrar etti, bense cevap vermemek konusunda ısrarcıyım. O mektubu yazan her kimse, ona hiddetli hiddetli tehditler yağdırdı ve onu bulduğunda kendisinden alacağı kanlı, vahşi öçten bahsetti. Bütün hareketleri ve konuşmaları benim için mektup yazan tanımadığı kişiye karşı öfke yüklüydü ve o kadar çok mal kaybedeceği için de huysuzdu. Bay Northup’a hitap ederek geleceklerinden sadece bir saat önce haberi olsaydı beni New York’a geri götürme zahmetinden korusaydı, dünyanın bütün şerifleri bile arasa beni bulamayacakları bataklıklara veya başka bir yere yollayacağına yemin etti.

Bahçeye çıkıp mutfağa giriyordum ki arkadan kafama bir şey vurdu. Phebe Hala görkemli evin arka kapısından elinde bir tava patatesle çıkarken birini gereksiz bir şiddetle fırlatmış, benimle bir dakika gizli konuşmak istediğini göstermeye çalışmıştı. Bana doğru koşup kulağıma ciddiyetle “Platt, ne düşünüyorsun? O iki adam senin için gelmişler. Efendiye seni serbest bırakmasını, seni karının ve üç çocuğunun beklediğini söylediler. Onlarla gidecek misin? Gitmezsen aptalsın. Keşke ben gidebilsem,” dedi ve hızla uzaklaştı.

Hemen ardından Sahibe Epps mutfakta belirdi. Bana bir sürü şey söyledi. Ona kim olduğumu neden söylemediğimi sordu. Beni kaybetmektense tarladaki başka bir köleyi kaybetmeyi yeğleyeceğini söyleyerek beni övdü ve pişmanlığını dile getirdi. Patsey o gün benim yerimde olsaydı, sahibemin ağzı kulaklarına varırdı. Şimdi sandalye veya başka bir mobilyayı tamir edecek, evin içinde işe yarayacak, onun için keman çalacak kimse kalmamıştı. İşin aslı, Sahibe Epps gözyaşlarına boğulmuştu.

Epps, Bob’a seslenip eyerli atını hazırlamasını emretti. Diğer köleler de ceza alma korkularını o an için unutup işi bırakmışlar, bahçeye gelmişlerdi. Epps’in göremeyeceği şekilde kulübelerin arkasında duruyorlardı. Onlara doğru gitmem için işaret ettiler ve merakla, bağıra çağıra benimle konuşup sorular sordular. Söyledikleri sözleri harfiyen, aynı vurguyla tekrarlayabilsem, bazı hallerini ve yüzlerinin ifadesini resmedebilsem gerçekten ilginç bir görüntü ortaya çıkardı. Onlara göre ben aniden ölçülemez bir mertebeye yükselmiş, aşırı önemli bir varlık haline gelmiştim.

Yasal belgeler ayarlanıp Epps’le ertesi gün Marksville’de buluşma planları yapıldıktan sonra Northup ve şerif dönüş için at arabasına bindiler. Ben tam sürücü koltuğuna oturacakken şerif, Bay ve Bayan Epps’e veda etmem gerektiğini söyledi. Bulundukları balkona koştum ve şapkamı çıkartıp “Hoşça kalın hanımefendi,” dedim.

“Hoşça kal Platt,” dedi Bayan Epps nazik bir şekilde.

“Hoşça kalın efendim.”

“Ah! Seni pislik zenci,” diye söylendi Epps somurtkan, art niyetli bir halde, “o kadar sevinme, henüz gitmedin. Yarın Marksville’deki işi halletmeye çalışacağım.”

Ben sadece bir “zenciydim” ve yerimi biliyordum ama ona bir veda tekmesi atmaya cesaret etsem sanki beyaz bir adam olmuş gibi güçlü hissedeyim, iç huzuruna kavuşurdum. At arabasına doğru giderken Patsey kulübelerden birinin arkasından koştu ve boynuma sarıldı.

“Ah, Platt,” diye ağlıyor, yaşlar yüzünden sel gibi akıyordu, “Özgür olacaksın, bir daha seni hiç göremeyeceğimiz bir yere gideceksin. Beni bir sürü kırbaçtan korudun Platt. Özgür olmana seviniyorum ama ah! Tanrı... Tanrım! Bana ne olacak?”

Kendimi ondan kopardım ve at arabasına bindim. Sürücü kırbacımı şaklattı ve yola koyulduk. Arkama baktım ve Patsey’i gördüm. Başını sarkmış, yerde oturuyordu. Bayan Epps balkondaydı. Abram Amca ve Bob ve Wiley ve Phebe Hala, hepsi kapıda bekliyor, benim gidişimi seyrediyorlardı. El salladım ama at arabası dere kolunun bir kıvrımından döndü ve onları ebediyen benden ayırdı.

Bolca kölenin çalıştığı Carey’nin şeker imalathanesinde bir süre durduk. Bu tarz işletmeler Kuzeylilerin ilgisini çekiyordu. Epps at sırtında son sürat yanımızdan geçip gitti. Ertesi gün öğrendiğimize göre “Kamış Çalılığı”na William Ford’u, beni o bölgeye ilk getiren adamı görmeye gidiyormuş.

Dört Ocak Salı günü Epps ve hukuk danışmanı Sayın E. Taylor, Northup, Waddill, Avoyelles’in Yargıç ve şerifi ve ben Marksville kasabasında bir odada bir araya geldik. Bay Northup benimle ilgili gerçekleri belirtti ve görev belgesiyle birlikte beyannamelerini sundu. Şerif, pamuk tarlasındaki sahneyi anlattı. Ben de uzun uzun sorguya çekildim. Sonunda Bay Taylor, müvekkiline kendisinin ikna olduğunu ve dava

açmanın yalnızca pahalı değil, aynı zamanda son derece işe yaramaz olacağını da ifade etti. Kendisinin tavsiyesiyle bir kağıt çıkarılıp ilgili taraflarca imzalandı. Burada Epps benim özgür olma hakkımla ilgili ikna olduğunu ve beni resmi olarak New York yetkililerine teslim ettiğini beyan ediyordu. Ayrıca Avoyelles'teki evrak dairesinde bunun kaydının olması da şart koşulmuştu.*

Bay Northup ve ben hemen gelen ilk istimbota bindik ve üst tarafında on iki mutsuz yıl geçirdiğim Red Nehri'nden bu kez aşağıya doğru aktık.

* Bkz. Ek 3.

22. Bölüm

New Orleans'a Varış – Freeman'i Anlık Görüş
Kayıt Memuru Genoıs – Solomon'u Tasvir Edişi
Charleston'a Varış – Gümrük Dairesi Memurlarının İşi Aksatması
Richmond'dan Geçiş – Washington'a Varış
Burch'un Tutuklanması – Shekels ve Thorn – Şahitlikleri
Burch Beraat Ediyor – Solomon'un Tutuklanması
Burch Davayı Geri Çekiyor – Üst Mahkeme
Washington'dan Ayrılış – Sandy Tepesi'ne Varış
Eski Arkadaşlar ve Tanıdık Manzaralar – Glens Falls'a Doğru
Anne, Margaret ve Elizabeth'e Kavuşma
Solomon Northup Staunton – Hadiseler - Sonuç

İstimbot New Orleans'a doğru süzülürken sanki mutlu hissetmiyordum, sanki güvertede dans etmemi engelleyecek bir şey vardı, sanki benim için o kadar kilometreyi aşır gelen adama minnettar değildim, sanki onun piposunu yakır sonrasında en ufak emrine amade olmayı beklememiştim. Çok karışık duygular hissediyordum... Neyse.

New Orleans'ta iki gün kaldık. O süre zarfında Freeman'ın köle hücrecini ve Ford'un beni satın aldığı odayı gösterdim. Sokakta Theophilus'a rastladık ama onunla konuşmak istemedim. Hatırı sayılır vatandaşlardan onun artık aşağılık, rezil, acınası bir kabadayı olduğunu öğrendik.

Kayıt memuru Bay Genois'i de ziyaret ettik. Senatör Soule'ün mektubunu ona verdik ve namını hak eden bir adam olduğunu gördük. Gayet nazik bir şekilde bize, üzerine imzasını atıp ofis mührünü bastığı yasal geçiş iznimizi verdi. Bu belgede kişisel görünümümün bir tasviri var ve burada bahsi geçse yersiz kaçmaz. Aşağıda bir kopyasını sunuyorum:

“Louisiana Eyaleti – New Orleans Şehri:
Kayıt Bürosu, İkinci Bölge.

İlgili kişiye,

Bu evrak New York'taki Washington bölgesinden Beyefendi Henry B. Northup'ın şahsıma; melez, kırk iki yaşlarında, 1.72 boylarında, kıvrıkcık saçlı, kestane gözlü, New York Eyaleti'nde doğmuş bir adam olan Solomon'un özgür olduğunu gösteren yeterli kanıt sunduğunu göstermek için hazırlanmıştır. Söz konusu Northup, söz konusu Solomon'u doğduğu yere güney güzergahlarından getirmiştir. Yerel yetkililerin bahsi geçen siyahi adam Solomon'un sağ salım geçiş yapmasına izin vermeleri istenmektedir. Şahsım imzası ve New Orleans şehri damgasıyla 7 Ocak 1853 tarihinde işleme konmuştur.

[Mühür] “GENOIS, Kayıt Memuru.”

Ayın 8'inde trenle Pontchartrain Gölü'ne geldik ve her zamanki yolu takip edip kısa süre sonra Charleston'a vardık. Bu şehirde biletimizi alıp istimbota bindikten sonra Bay Northup'ı gümrük dairesinden bir memur çağırdı ve hizmetçisini neden kaydettirmediğini sordu. Hizmetçisi olmadığını, New York vekili olarak Eyalet'in özgür bir vatandaşını kölelikten özgürlüğe taşıdığını ve herhangi bir kayıt işlemi yapmaya niyeti olmadığını belirterek cevap verdi. Tamamen yanılıyor olabilirdim ama konuşmasından ve genel tavırlarından, Charleston yetkilileri ne kadar büyük sorun çıkarırlarsa çıkarsınlar

halledilemeyecek bir durum olmayacağını çıkarmıştım. Sonuç olarak devam etmemize izin verdiler ve kısa bir süre için Goodin'in köle hücrelerini gördüğüm Richmond'dan geçip 17 Ocak 1853'te Washington'a vardık.

Burch ve Radburn'ün hâlâ o şehirde yaşadıklarını öğrenmiştik. Beni kaçırıp köle olarak sattığı için hemen James H. Burch'a bir Washington sulh hakimiyle birlikte dava açtık. Yargıç Goddard'ın çıkardığı mahkeme kararıyla tutuklanıp Yargıç Mansel'in karşısına çıkarıldı ve üç bin dolarlık kefaletle serbest bırakıldı. İlk tutuklandığında Burch çok heyecanlanmış; korku ve panik dolmuş. Yargıcın Louisiana Caddesi'ndeki ofisine varmadan ve tam olarak neden dava edildiğini öğrenmeden önce on yedi yıldır köle ticareti yapan eski iş ortağı Benjamin O. Shekels'la görüşmek için polise yalvarmış. Adam, Burch'un kefil olmuş.

18 Ocak günü saat onda iki taraf da sulh hakiminin önüne çıkmıştı. Ohio'dan Senatör Chase, Sandy Tepesi'nden Sayın Orville Clark ve Bay Northup davada savcı olarak, Joseph H. Bradley de savunma avukatı olarak görev yapmışlardı.

General Orville Clark duruşmaya şahit olarak çağırılmış, beni çocukluktan beri bildiğini; babamın da, benim de özgür olduğumuzu söylemişti. Bay Northup da daha sonra aynı şeyleri belirtmiş ve Avoyelles'teki görevi için bulduğu belgeleri sunmuştu.

Ardından Ebenezer Radburn yemin etmiş ve kırk sekiz yaşında olup Washington'da oturduğunu, Burch'u on dört yıldır tanıyıp kendisinin 1841'de Williams'ın hücresinin bekçisi olduğunu ve o yıl benim hücrede hapsedilişimi hatırladığını belirtmişti. O noktada davalı vekili, benim 1841 baharında Burch'un hücrelerine kapatıldığımı kabul etmiş, davaya ara verilmişti.

Sonrasında davalı, Benjamin O. Shekels'ı tanık göstermişti. Benjamin iri yarı, kaba bir adamdı. Okuyucu sanırım onun nasıl biri olduğunu davalının avukatının sorduğu ilk

soruya ne şekilde cevap verdiğini okuyarak anlayabilir. Nerele olduğu sorulmuştu. Bir kabadayı edasıyla verdiği cevabı harfi harfine şöyleydi:

“New York’un Ontario bölgesinde altı buçuk kilo olarak doğmuşum!”

Benjamin kocaman bir bebekmiş! Ek olarak 1841’de Washington’daki Steamboat Otel’in sahibi olduğunu ve o yıl bahar ayında beni gördüğünü ifade etmişti. İki adamın ne söylediklerini anlatacağı ki Senatör Chase itiraz etti ve üçüncü şahısların söylemlerinin bir duyumdan ibaret olduğunu ve hukuki delil olarak kabul edilemeyeceğini belirtti. Yargıç itirazı reddetti ve Shekels devam ederek iki adamın otele gelip satılık siyahi bir adamları olduğunu, Burch’la görüştüklerini, Georgia’dan geldiklerini söylediklerini ama hangi bölge olduğunu şu an tam hatırlayamadığını söylemişti. Sonra delikanlının hayat hikayesini anlatmışlar, onun bir duvarcı olduğunu, keman çaldığını, anlaşabilirlerse Burch’un onu satın alabileceğini belirtmişler ve gidip delikanlıyı içeri getirmişler ve getirdikleri kişi benmişim. Sanki gerçeği söylüyormuş gibi rahat, benim kendi ağızımla Georgia’da doğup büyüdüğümü, yanımdaki genç adamlardan birinin benim efendim olduğunu söylediğimi ve ondan ayrılacağım için üzüntümden ”gözyaşlarına boğulduğumu” öne sürmüştü! Ama yine de onun efendim olarak beni satma hakkının bulunduğunu ve beni satmayı düşündüğünü söylediğimi belirtmişti! Shekels’in dikkate değer olduğunu düşündüğü gerekçem de efendimin “kumar oynaması ve alem yapması” imiş!

Aynen şu şekilde devam etti: “Burch, diğer köleleri nasıl inceliyorsa delikanlıyı da öyle inceledi ve onu satın alırsa güneye yollayacağını söyledi. Delikanlı itirazı olmadığını, hatta güneye gitmek istediğini söyledi. Burch bildiğim kadarıyla onu 650 dolara satın aldı. Ona ne ad verildiğini bilmiyorum ama sanırım Solomon değildi. Önceki iki adamın da adlarını

bilmiyordum. Hanımda iki, üç saat kaldılar ve o sırada delikanlı keman çaldı. Satış sözleşmesi benim barımda imzalandı. Belgenin üstü yazılı değildi, Burch doldurmuştu. Bizim işimiz köle alıp satmaktı. Burch daha sonraları New Orleans'lı Theophilus Freeman'la ortak oldu. Burch bir yandan alıyor, Freeman diğer yandan satıyordu.”

Shekels konuşmadan önce benim Brown ve Hamilton'la Washington'a gelişimi anlattığım ifademi dinlemiş ve emim ki sırf bu yüzden “iki adamdan” ve benim keman çalmamdan bahsetmişti. Uydurduğu şeyler gerçeklikten oldukça uzak olmasına rağmen Washington'da onu destekleyen bir adam vardı.

Benjamin A. Thorn 1841'de Shekels'in yanında olduğunu, keman çalan siyahi birini gördüğünü belirtmişti. “Shekels onun satılık olduğunu söyledi. Efendisinin kendisini satacağını söylediğini duymuş. Delikanlı kendisinin köle olduğunu benimle konuşurken onayladı. Para alınıp verilirken ben orada değildim. Kesin olarak delikanlının bu olduğuna yemin edemem. Efendi neredeyse ağlayarak yanıma geldi. Sanırım delikanlının kendisi ağladı da! Ben yirmi yıldır aralıklı aralıklı güneye köle götürme işiyle uğraşırım. Bu işi yapmadığımda başka işler yaparım.”

Daha sonra bana konuşmam için söz hakkı verilecekti ama itiraz edildiği için mahkeme benim söyleyeceklerimin delil olarak kabul edilemeyeceğini söyledi. Sırf siyahi bir adam olduğum için söyleyeceklerim delil olarak kabul edilemezmiş. New York'lu özgür bir vatandaş olup olmamamın bir önemi yokmuş.

Shekels satış sözleşmesi olduğunu söylediği için Burch'tan bunu göstermesi istendi. Tutuklunun avukatı belgeyi göstermenin, onu gösterememe durumunda da mantıklı bir açıklama yapmanın gerekli olduğunu öngörmüştü. İkinci noktayı güçlendirmek için Burch'un kendisi şahitlik yapmış ve öyle bir delile izin verilemeyeceğini, bunun delil sunma adabına

uymadığını ve izin verilirse adaletin sağlanmasına engel olacağını belirtmişti. İşin ilginç yanıysa onun şahitliğinin mahkeme tarafından kabul edilmesiydi! Öyle bir satış sözleşmesinin çıkartılıp imzalandığına yemin etti ama belgeyi kaybetmişti ve ona ne olduğunu bilmiyordu! Bunun üzerine sulh hakiminden Burch'un evine bir polis memuru göndermesi, 1841 yılına ait satış sözleşmelerinin bulunduğu kitapları getirmesi istendi. İstek kabul edildi ve polis memuru bunun engellenmesine neden olabilecek herhangi bir önlem alınmadan önce kitapları alıp mahkemeye getirdi. 1841 yılına ait satışlar bulundu ve dikkatle incelendi ama benimle ilgili satış sözleşmesi hiçbir ad altında bulunamadı!

Ardından mahkeme iddianın kanıtlandığını ve Burch'un beni haklı ve dürüst bir şekilde satın aldığını belirtip onu serbest bıraktı.

Daha sonra Burch ve yalakaları, iki beyaz adamla işbirliği yapıp Burch'u haksız göstermek için suçlamada bulunduğum iddiasıyla aynı suçlamaları bana çevirmeye çalışmıştı. Duruşmadan bir ya da iki gün sonra New York Times gazetesinde yayınlanan bir makaleden yapılan alıntı, ne derece başarılı olduklarını gösterecektir: "Davalı serbest bırakılmadan önce avukatı, Burch'un imzalamış olduğu bir beyanname çıkarmış ve siyahi adama daha önce adı geçen iki beyaz adamla birlikte Burch'a tezgah kurup altı yüz yirmi beş dolarını gasp etme teşebbüsünden dolayı karşı dava açmıştır. Dava kabul edilmiş ve siyahi adam tutuklanıp Yargıç Goddard'ın karşısına çıkarılmıştır. Burch ve tanıkları duruşmaya katılmış, H. B. Northup, bir an beklemeksizin siyahi adamın avukatı olarak görev yapmaya hazır olduğunu belirtmiş ve öyle de yapmıştır. Burch kısa süreliğine Shekels'la özel görüştüktan sonra sulh hakimine davayı geri çekmek istediğini belirtmiştir. Davalının avukatı sulh hakimine dava geri çekilirse bunun, davalının isteği veya rızası olmaksızın yapıldığını söylemiştir. Burch daha

sonra sulh hakiminden dava dilekçesini istemiş ve dilekçeyi geri almıştır. Davalının avukatı dilekçenin geri alınmasına itiraz etmiş; belgenin, duruşmanın bir parçası olarak kalması ve mahkemenin aynen devam etmesi gerektiği konularında ısrar etmiştir. Burch belgeyi geri uzatmış ve duruşmada savcının isteği üzerine takipsizlik kararı verilmiştir. Savcı duruşma belgelerini ofisinde dosyalamıştır.”

Köle tacirinin beyanlarına inananlar, akıllarından onun suçlamalarının benimkilerden daha ağır olduğunu geçirenler çıkabilir. Ben zavallı siyahi bir adamım. Mütevazı sesi, kendisini ezenler tarafından duyulmayan mazlum ve alçaltılmış bir ırka mensubum ama gerçeği bildiğim için hem insanlar, hem de Tanrı önünde tüm sorumluluğu alarak doğrudan veya dolaylı bir şekilde, herhangi bir kişi veya kişilerle işbirliği yaparak kendimi satmadığıma, Washington’a gidişimin, Williams’ın köle hücreesindeki tutukluluğumun bu sayfalarda yazıldığından farklı herhangi bir şekilde anlatımının tamamen ve bütünü yalan olduğuna yemin ederim. Washington’da hiç keman çalmadım. Steamboat Otel’e hiç gitmediğim gibi geçen Ocak ayına kadar ömrüm boyunca Thorn’u veya Shekels’i da hiç görmemiştim. Köle taciri üç kafadarın uydurma hikayesi dayanaksız olduğu kadar saçma da. Gerçek olsaydı Burch’u yargıya teslim etmek için özgürlük yolumdan sapmazdım. Onu aramak yerine ondan kaçardım. Böyle bir davranışın benim adımla kötüye çıkaracağını bilmem gerekirdi. Ailemi görme özlemiyle yanıp tutuştuğum ve evime dönme düşüncesiyle mutluluktan havalara uçtuğum o şartlar altında yalnızca ifşa olma tehlikesini değil, kendimi gönüllü olarak o pozisyona sokup suç işlediğim için yasal takibat tehlikesini de göze almam büyük bir çılgınlık olurdu. Onu bulmak, onunla mahkemede karşılaşp kendisini adam kaçırma suçuyla itham etmek için çok çaba sarf ettim. Beni bunu yapmaya iten tek şey onun bana yaptığı kötülükler ve onu adaletle yüzleştirme arzusuuydu. An-

latıldığı gibi beraat etti. Bir insan mahkemesi onun kaçmasına izin verdi ama yanlış beyanın kabul edilmediği daha başka, daha yüce bir mahkeme daha var ve ben oradaki duruşma için hazırım.

20 Ocak'ta Washington'dan ayrıldık ve Philadelphia, New York, Albany yolunu takip edip 21'i gecesi Sandy Tepesi'ne vardık. Eski tanıdık manzaraları görüp kendimi tekrar eski arkadaşlar arasında bulunca kalbim neşeyle dolup taşmıştı. Ertesi sabah birkaç kişiyle birlikte Glens Falls'a, Anne ve çocuklarımızın yaşadığı yere doğru yola koyulduk.

Huzurlu kulübelerine girdiğimde beni ilk gören Margaret'ti. Beni hatırlamamıştı. Ondan ayrıldığımda sadece yedi yaşında, masum, oyuncaklarıyla oynayan bir kız çocuğuydu. Şimdi kocaman bir kadın olmuş, evlenmiş ve yanında duran parlak gözlü erkek çocuğunu dünyaya getirmişti. Çocuğun esir düşmüş, bahtsız dedesini unutmayan anne, çocuğa Solomon Northup Staunton adını vermişti. Kim olduğumu söyleyince kızım o kadar duygulandı ki konuşamadı. Tam o sırada Elizabeth odaya girmiş ve Anne de geliş haberimi otelden alıp eve gelmişti. Beni kucaklayıp yanaklarından boşalan gözyaşlarıyla birlikte boynuma sarıldılar. Ama açıklamaktan ziyade, hissedilebilecek bir sahneyi çok da anlatmak istemiyorum.

Duygularımızın yoğunluğu kutsal bir sevince dönüştüğünde; ev halkı odaya sıcak ve çıtırdayan bir huzur yayan ateşin etrafında toplandıktan sonra başımıza gelen binlerce olayı konuştuk: Uzun ayrılığımız boyunca yaşadığımız umutları ve korkuları, neşeleri ve kederleri, imtihanları ve sıkıntıları... Alonzo, Eyalet'in kuzey tarafındaydı. Çocuk kısa süre önce annesine yeterince para kazanıp benim özgürlüğümü satın alacağıyla ilgili bir mektup yazmıştı. İlk zamanlardan itibaren bu onun en büyük hedefi ve arzusu olmuştu. Benim esir olduğumu biliyorlardı. Gemide yazılan mektup ve Clem Ray bizzat onlara bu bilgiyi vermişti. Ama Bass'ın mektubu gelene kadar

Solomon'un eve varışı ve karısı ve çocuklarıyla ilk görüşmesi

nerede olduğum bir muammaydı. Anne'in dediğine göre Elizabeth ve Margaret bir gün okuldan döndüklerinde için için ağlıyorlarmış. Çocukların neden ağladığını sorduğunda öğrenmiş ki coğrafya dersinde pamuk tarlasında çalışan kölelerin ve peşlerinde de elinde kırbaçıyla bir kahyanın bulunduğu resim gösterilmiş. Bu, akıllarına babalarının Güney'de katlanmak zorunda kaldığı acıları getirmiş. Beni sürekli hatırlarımda tuttuklarını gösteren bunun gibi birçok olay anlatmışlardı ama belki okuyucunun ilgisini çekmez diye burada tekrarlanmayacaklar.

Hikayemin sonuna geldim. Kölelik konusuyla ilgili yapacağım bir yorumum yok. Bu kitabı okuyanlar bu "özel mülk kurumuyla" ilgili kendi fikirlerini oluşturabilirler. Başka Eyaletlerde bu kurumun nasıl bir şey olduğunu bildiğimi söylemiyorum ama Red Nehri bölgesinde ne olduğu bu sayfalarda doğru ve sadık bir şekilde anlatılmıştır. Bu bir kurgu değil, içinde abartı yok. Herhangi bir konuda başarısız olmuşsam, o da okuyucuya resmin iyi yüzünü çok belirgin bir şekilde sunarken olmuştur. Yüzlercesinin benim kadar şanssız olduğundan, yüzlerce özgür vatandaşın kaçırılıp köle yapıldığından ve şu an Teksas ve Louisiana'daki tarlalarda hayatlarını tükettiklerinden hiç şüphem yok. Ama kendimi geri çekiyorum. Merhameti sayesinde mutluluğa, özgürlüğe kavuştuğum o mükemmel Varlık'a şükrederek çektiğim acılarla terbiye olmuş ve hırpalanmış ruhumla birlikte, bundan sonra namuslu ama basit bir hayat sürmeyi arzuluyorum; sonunda da babamın yattığı kilise bahçesinde sonsuz uykuma dalmak istiyorum.

ROARING RIVER

A REFRAIN OF THE RED RIVER PLANTATION

“Harper’s creek and roarin’ ribber,
Thar, my dear, we’ll live forebber;
Den we’ll go to de Ingin nation,
All I want in dis creation,
Is pretty little wife and big plantation.

CHORUS.

Up dat oak and down dat ribber,
Two overseers and one little nigger.”

Ekler

Ek 1: 214. SAYFA

375. Madde

Bu eyaletin özgür vatandaşlarını kaçırılmaktan veya esaretten daha iyi korumak için yasa

(14 Mayıs 1840 Tarihinde Onaylanmıştır.)

Senato ve Meclis'te temsil edilen New York Eyaleti Halkı yasa önünde aşağıdakilerden sorumludur:

1. Valinin bu eyaletin herhangi bir özgür vatandaşı veya oturanının haksız yere ten rengi veya kanun öne sürülerek köle yapıp Birleşik Devletlerin başka bir eyaleti veya bölgesinde tutulduğu konusunda yeterli bilgisi olursa görevi, gerektiği şekilde söz konusu şahsı özgürlüğüne kavuşturmak için girişimlerde bulunmaktır. Valinin bu doğrultuda vekil atayıp gönderme ve amacın yerine getirilmesi için vekile gerekli belge ve talimatları verme hakkı bulunmaktadır. Vali, vekilin zorunlu harcamalar dışındaki hizmetleri için verilmesi uygun görülebilecek ücreti belirleyebilir.
2. Atanan vekilin de Vali'nin talimatları doğrultusunda söz konusu bireyin özgürlüğünü geri almak, yolculuk yapmak, konuyla ilgili önlem almak, yasal işlemleri yürütmek gibi görevleri gerçekleştirmek için gerekli delili toplaması ge-

rekmektedir ki şahsı özgürlüğüne kavuşturup eyalete geri götürsün.

3. Bu yasaı uygularken gerçekleşen bütün hizmet ve harcamaların denetimi Denetmen'in; ödemesi ise Denetmen'in talimatı altında Veznedar'ın görevi olmakla birlikte, ödemeler ayrıca tahsis edilmemişse bu Eyalet'in hazinesinden ödenir. Veznedar, Denetmen'in talimatıyla vekilin belirteceği miktarın ödemesini yapabilir ya da yapmayabilir.
4. Bu yasa hemen yürürlüğe girecektir.

Ek 2: 215. SAYFA

ANNE'İN DİLEKÇESİ

Ekselansları, New York Eyaleti Valisi'ne,

Kızlık adı Anne Hampton olan dilekçe yazarı, geçen Mart ayının 14'ünde kırk dört yaşındaydı ve Washington bölgesindeki Fort Edward'dan Solomon Northup'la o zamanlar sulh hakimi olan Timothy Eddy tarafından 1828 Aralık ayının 25'inde evlendirilmiştir. Adı geçen Solomon böyle bir evlilikten sonra bahsi geçen kasabada dilekçe yazarıyla 1830 yılına kadar aynı evi paylaşmış, sonra ailesiyle birlikte aynı bölgedeki Kingsbury kasabasına taşınmış ve orada yaklaşık üç yıl kalıp bahsi geçen Eyaletteki Saratoga Springs ve bitişiğindeki kasabada 1841 yılına kadar yaşamıştır. Ardından bahsi geçen Solomon Washington, DC'ye gitmiş ve dilekçe yazarı, kocasını o günden sonra görememiştir.

Dilekçe yazarı ayrıca 1841 yılında New York, Washington bölgesindeki Sandy Tepesi'nden Sayın Henry B. Northup'a yönlendirilen, New Orleans damga pullu bir mektup aracılığıyla Solomon'ın Washington'da kaçırılıp New Orleans'taki bir gemide tutulduğunu ama o duruma nasıl düştüğünü veya nerede olduğunu açıklayamayacağı bilgisini almıştır.

Dilekçe yazarı geçen Eylül ayında, bahsi geçen Solomon'dan gelen Louisiana Eyaleti, Avoyelles Marksville damga pullu bir mektup gelene kadar kendisinden bilgi alamamıştır. Söz konusu mektup, orada esir olarak tutulduğunu söylemekte, dilekçe yazarı da bunun doğruluğuna inanmaktadır.

Bahsi geçen Solomon yaklaşık kırk beş yaşındadır ve daha önce söylendiği gibi Washington' DC'ye gidene kadar doğduğu New York Eyalet'i dışında hiçbir yerde ikamet etmemiştir. Söz konusu Solomon Northup, New York Eyaleti'nin özgür bir

vatandaşı olmakla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nden biri olan Louisiana Eyaleti'nde bulunan Avoyelles bölgesindeki Marksville'in ya içerisinde ya da yakınlarında ikamet eden biri tarafından esir tutulmaktadır.

Dilekçe yazarı ayrıca Mintus Northup'ın, bahsi geçen Solomon'un saygın babasının bir zenci olduğunu ve 22 Kasım 1829'da Fort Edward'da öldüğünü belirtmektedir. Solomon'ın annesiye melez veya yüzde yetmiş beş beyazdır ve New York'taki Oswego bölgesinde beş veya altı yıl önce ölmüş ve asla köle olmamıştır.

Dilekçe yazarı ve ailesi fakirdir ve bahsi geçen Solomon'ın özgürlüğünü geri alacak yeterince paraları bulunmamaktadır.

Ekselanslarının, bahsi geçen Solomon Northup'ın geri getirilmesi için gerekli olan vekil veya vekilleri 14 Mayıs 1840 yılında "Bu Eyaletin özgür vatandaşlarını kaçırılmadan veya esaretten daha iyi korumak için yasa" adıyla geçen yasaya dayanarak görevlendirmesi rica edilmektedir. Ricası gerçekleştirilirse dilekçe yazarı duacınız olacaktır.

Anne Northup
19 Kasım 1989

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Söz konusu Eyalet'teki Warren bölgesinde bulunan Glens Falls kasabasından Anne Northup yukarıdaki dilekçede bulunan bilgilerin doğruluğuna dair yemin etmiştir.

Anne Northup.

(19 Kasım 1852 tarihinde önümde kayıt yapılmış ve yemin edilmiştir.)

Charles Hughes, Sulh Hakimi.

Vali'nin, Anne Northup'ın dilekçesinde adı geçen Solomon Northup'ın geri alınmasında vekillerden biri olarak New York, Washington bölgesindeki Sandy Tepesi'nden Henry B. Northup'ı atamasını önermekteyiz.

(New York, Washington bölgesindeki Sandy Tepesi'nde tarih verilmiştir.)

20 Kasım 1852.

Peter Holbrook,
B. F. Hoag,
Charles Hughes,
E. D. Baker,

Daniel Sweet,
Almon Clark,
Benjamin Ferris,
Josiah H. Brown

Orville Clark.

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Bahsi geçen bölgedeki Sandy Tepesi kasabasından Josiah Hand elli yedi yaşında olup söz konusu kasabada doğduğuna ve hep orada ikamet ettiğine, Mintus Northup ve Anne Northup'ın ilişkide sunulan mektupta adı geçen Solomon'u 1816'dan önce tanıdığına, Mintus Northup'ın o zamandan ölümüne kadar Kingsbury ve Fort Edward kasabalarında tarla ekip biçtiğine, bahsi geçen Mintus ve karısının (yani Solomon Northup'ın annesinin) New York'un özgür vatandaşları olduğunu bildiğine, söz konusu Solomon Northup'ın Washington'ın belirtilen yerinde doğup Fort Edward'da 25 Aralık 1828 tarihinde evlendiğine, karısı ve üç çocuğunun (iki kız, bir oğlan) şu an New York, Warren bölgesindeki Glens Falls'da yaşadığına, bahsi geçen Solomon Northup'ın yaklaşık 1841 yılına dek daima Washington'ın belirtilen bölgesi ve yakınlarında ikamet ettiğine, kendisini o zamandan beri görmediğine ama kendisinin haksız yere Louisiana Eyaleti'nde esir tutulduğunu öğrenip buna yürekten inandığına dair yemin etmiştir. Yeminli şahit ayrıca söz konusu dilekçede bahsi geçen Anne Northup'a inanılması gerektiğini ve kendisinin dilekçesindeki ifadelerin doğru olduğuna inandığını belirtmiştir.

Josiah Hand.

(19 Kasım 1852 tarihinde önümde kayıt yapılmış ve yemin edilmiştir.)

Charles Hughes, Sulh Hâkimi.

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Bahsi geçen bölgedeki Fort Edward'dan Timothy Eddy şu an --- yaşının üzerinde olup söz konusu kasabanın --- yıldır bir sakini olduğuna, Anne Northup'ın ilişkide sunulan mektubunda adı geçen Solomon Northup ve zenci olan babası Mintus Northup'ı iyi tanıdığına (bahsi geçenin karısı melez bir kadındır), bahsi geçen Mintus Northup ve karısı ve çocuklarının (Joseph ve Solomon adında iki erkek çocuğu) 1828 yılından önce Fort Edward'da yaşadığına, Mintus'un bahsi geçen kasabada 1829'da öldüğüne yemin etmiştir. Yeminli şahit ayrıca 1828 yılında söz konusu kasabada bir Sulh Hakimi olduğunu ve 25 Aralık 1828 tarihinde söz konusu Solomon Northup ve ilişkideki dilekçeyi yazan Anne Hampton'ı evlendirdiğine yemin etmiştir. Yeminli şahit ayrıca açık açık bahsi geçen Solomon'un New York Eyaleti'nin özgür bir vatandaşı olduğunu ve yaklaşık 1840'a kadar sürekli orada yaşadığını, o tarihten sonra kendisini bir daha görmediğini ama yakın zamanda bahsi geçen Solomon Northup'ın Louisiana Eyaleti'ndeki Avoyelles bölgesinde bulunan Marksville'de veya yakınlarında haksız şekilde köle olarak tutulduğu bilgisini aldığını ve buna inandığını belirtmiştir. Yeminli şahit ayrıca Mintus Northup'ın öldüğünde yaklaşık altmış yaşlarında olduğunu, ölmeden otuz yıl veya daha fazla bir süredir New York Eyaleti'nin özgür bir vatandaşı olduğunu belirtmiştir.

Yeminli şahit ayrıca bahsi geçen Solomon Northup'ın karısı Anne Northup'ın iyi bir kişiliği olduğu ve çevresi tarafından sayıldığını ve ilişkide sunulan dilekçedeki ifadelerine inanılması gerektiğini belirtmiştir.

Timothy Eddy.

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Söz konusu bölgede bulunan Sandy Tepesi'nden Henry B. Northup kırkyedi yaşında olduğunu ve daima bahsi geçen bölgede yaşadığını, ilişikteki dilekçede bahsedilen Mintus Northup'ı geçmişten bahsi geçen bölgede bulunan Fort Edward'da 1829 yılında gerçekleşen ölümüne kadar tanıdığını, bahsi geçen Mintus'un çocukları Solomon ve Joseph'i de tanıdığını, ikisinin de Washington'da doğduğunu, Anne Northup'ın ilişikteki dilekçesinde bahsi geçen Solomon'u çocukluk yıllarından beri çok iyi tanıdığını, bahsi geçen Solomon'un yaklaşık 1841'e kadar daima Washington bölgesi ve yakınındaki bölgelerde ikamet ettiğini, bahsi geçen Solomon'un okuma yazma bildiğini, bahsi geçen Solomon'un, annesinin ve babasının New York Eyaleti'nin özgür vatandaşları olduklarını, 1841 yılı içinde söz konusu Solomon'dan New Orleans damga pullu bir mektup aldığını ve bu mektupta kendisinin Washington'da çalışmaktayken kaçırılıp özgür olduğunu gösteren belgelerin elinden alındığını ve daha sonra kendisini bir gemide zincirlenmiş bulup köle yapıldığını ve nereye gittiğini bilmediğini yazdığını, bu yazılanların doğruluğuna inandığını ve söz konusu Solomon'un özgürlüğünü geri alması için kendisinden yardım istediğini, kendisinin söz konusu mektubu kaybedip bir daha bulamadığını, o günden beri bahsi geçen Solomon'un nerede olduğunu bulmaya çalıştığını ama geçen Eylül ayına kadar bunu başaramadığını, Eylül ayında söz konusu Solomon'un yazdırdığı bir mektup aldığını ve bu mektupla bahsi geçen Solomon'un Louisiana'daki Avoyelles bölgesinde bulunan Marksville'de veya yakınlarında esir tutulduğundan emin olduğunu ve söz konusu Solomon'un şu anda haksız yere bahsi geçen Marksville'de esir tutulduğunu belirtmiştir.

Henry B. Northup.

(20 Kasım 1852 tarihinde önümde kayıt yapılmış ve yemin edilmiştir.)

Charles Hughes, Sulh Hâkimi

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Bahsi geçen bölgedeki Sandy Tepesi'nden Nicholas C. Northup şu an elli sekiz yaşında olduğuna ve Anne Northup'ın ilişikteki dilekçesinde bahsi geçen Solomon Northup'ı doğduğundan beri tanıdığına yemin etmiştir. Yeminli şahit ayrıca bahsi geçen Solomon'un şu anda yaklaşık kırk beş yaşında olduğunu, bahsi geçen Washington'da ve bahsi geçen Eyalet'teki Essex bölgesinde doğduğunu ve yaklaşık 1841 tarihine kadar daima New York Eyaleti'nde ikamet ettiğini, o zamandan beridir kendisini görmediğini ve birkaç hafta önce kendisine Solomon'un Louisiana Eyaleti'nde esir tutulduğunu söylediği bir mektup alana kadar nerede olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Yeminli şahit ayrıca bahsi geçen Solomon'un bahsi geçen bölgedeki Fort Edward kasabasında yaklaşık yirmi dört yıl önce evlendiğini ve karısı, iki kızı ve bir oğlunun şu anda bahsi geçen New York Eyaleti'ndeki Warren bölgesinde bulunan Glens Falls kasabasında ikamet ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca yeminli şahit bahsi geçen Solomon Northup'ın bahsi geçen New York Eyaleti'nin bir vatandaşı olduğuna, özgür doğduğuna, doğumunun ilk yıllarından beri New York Eyaleti'ndeki Washington, Essex, Warren ve Saratoga'da yaşadığına, söz konusu karısı ve çocuklarının hiçbir zaman bahsi geçen bölgeler dışında ikamet etmediklerine, söz konusu Solomon Northup'ın babasını tanıdığına, bahsi geçen babanın Mintus Northup adında bir zenci olduğuna ve New York Eyaleti'ndeki Washington bölgesinde bulunan Fort Edward kasabasında 22 Kasım 1829 tarihinde ölüp bahsi geçen Sandy Tepesi'ne gömüldüğüne, ölmeden otuz yıl öncesine kadar New York Eyaleti'ndeki Essex, Washington ve Rensselaer bölgelerinde yaşadığını, bir karı ve Joseph ve Solomon adlarında iki çocuk bıraktığını, söz konusu Solomon'un annesinin melez bir kadın olup beş, altı yıl içinde New York, Oswego bölgesinde öldü-

ğünü belirtmiştir. Yeminli şahit ayrıca bahsi geçen Solomon Northup'ın söz konusu Solomon Northup'ın doğumu sırasında köle olmadığını ve geçen elli yıl içinde de hiç köle olmadığını belirtmiştir.

N. C. Northup.

(19 Kasım 1852 tarihinde önümde kayıt yapılmış ve yemin edilmiştir.)

Charles Hughes, Sulh Hâkimi.

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

New York Eyaleti, Washington bölgesinde bulunan Sandy Tepesi'nden Orville Clark elli yaşından büyük olduğuna, 1810-1811 yıllarının büyük çoğunluğunu Sandy Tepesi ve Glens Falls'da geçirdiğine, siyahi bir adam olan Mintus Northup'ı o zamanlar tanıdığını, onun o zamanlarda özgür bir adam olduğuna, bahsi geçen Mintus Northup'ın karısının da özgür bir kadın olduğuna, 1818 yılından söz konusu Mintus Northup'ın yaklaşık olarak 1829'da gerçekleşen ölümüne kadar kendisini çok iyi tanıdığını, yaşadığı çevrede saygın, bütün arkadaşlarınınca sevilen özgür biri olduğuna, kendisinin ayrıca Mintus Northup'ın bahsi geçen oğlu Solomon Northup'la 1818 yılından, ülkenin o bölgesinden ayrıldığı 1840 veya 1841 yılına kadar birlikte vakit geçirdiğine, söz konusu Solomon Northup'ın, yeminli şahidin yakın komşusu olan William Hampton kızı Anne Hampton'la evlendiğine, bahsi geçen Solomon'un karısı bahsi geçen Anne'in şu an bu civarda yaşayıp ikamet ettiğine, bahsi geçen Mintus Northup ve William Hampton'ın bu çevrede saygın bir yeri olduğuna yemin etmiştir. Ayrıca yeminli şahit bahsi geçen Mintus Northup ve ailesinin ve bahsi geçen William Hampton ve ailesinin 1810'lara dayanan geçmiş hatıralarında daima saygın kimseler ve New York Eyaleti'nin özgür vatandaşları olduğunu belirtmiştir. Yeminli şahit söz konusu William Hampton'ın bu Eyalet'in yasaları gereğince seçimlerde oy kullanmaya hakkı olduğunu ve yine söz konusu Mintus Northup'ın özgür bir vatandaş olarak kendisine oy kullanma hakkı sağlayacak kadar mal varlığı olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca yeminli şahit, Eyalet'ten ayrılmadan önce söz konusu Mintus'un oğlu ve söz konusu Anne Hampton'ın kocası olan bahsi geçen Solomon Northup'ın o dönemde New York Eyaleti'nin özgür bir vatandaşı olduğunu belirtmiştir. Ayırı-

ca yeminli şahit, Solomon Northup'ın karısı olan söz konusu Anne Hampton'ın sağlam kişilikli, saygın bir kadın olduğunu ve ekselanslarına kocasıyla ilgili yazdığı dilekçedeki ifadelerin doğruluğuna inandığını belirtmiştir.

Orville Clark.

(19 Kasım 1852 tarihinde önümde yemin edilmiştir.)

U. G. Paris, Sulh Hâkimi.

NEW YORK EYALETİ:

Washington bölgesi.

Bahsi geçen bölgedeki Sandy Tepesi'nden Benjamin Ferris şu anda elli yedi yaşında olduğuna, kırk beş yıldır bahsi geçen kasabada yaşadığına, Anne Northup'ın ilişkideki dilekçesinde bahsi geçen Mintus Northup'ı 1816'dan 1829 güzünde Fort Edward'da gerçekleşen ölümüne kadar iyi tanıdığına, söz konusu Mintus'un Joseph Northup ve Solomon Northup isimli çocuklarını tanıdığına, söz konusu Solomon'un bahsi geçen dilekçede adı geçen Solomon'la aynı kişi olduğuna, bahsi geçen Mintus'un ölene kadar Washington bölgesinde yaşadığına ve tüm o süre zarfında New York Eyaleti'nin özgür bir vatan-daşı olduğuna, söz konusu dilekçe yazarı Anne Northup'ın sağlam kişilikli bir kadın olup dilekçesinde yer alan ifadelerin doğruluğuna inandığına dair yemin etmiştir.

Benjamin Ferris.

(19 Kasım 1852 tarihinde önümde yemin edilmiştir.)

U. G. Paris, Sulh Hakimi.

NEW YORK EYALETİ:

Yürütme Mahkemesi, Albany, 30 Kasım 1852.

Yukarıdaki, Yürütme Mahkemesi'nde doldurulan belli başlı delillerin bir kopyasıdır ve bu deliller üzerine Henry B. Northup, bu Eyalet'in bir Vekili olarak bahsi geçen Solomon Northup adına gerekli işlemlerin yapılması adına tarafımca atanmıştır.

Washington Hunt.

Vali Adına.

J. F. R., Özel Sekreter.

NEW YORK EYALETİ:

Yürütme Dairesi.

New York Eyaleti Valisi WASHINGTON HUNT, saygıyla selamlar:

Bu Eyalet'in özgür bir vatandaşı olan Solomon Northup'ın haksız yere Louisiana Eyaleti'nde esir tutulduğuna dair bilgi aldım.

Ayrıca bu Eyalet'in yasaları gereğince, haksız yere esir tutulan herhangi bir vatandaşın özgürlüğüne kavuşturulup bu Eyalet'e getirilmesi için gerekli gördüğüm önlemleri almak vazifemdir.

Bu Eyalet'in yasalarının 1840'ta yürürlüğe giren 375. maddesi gereğince Washington bölgesinden Sayın Henry B. Northup'ı bahsi geçen Solomon Northup'ı geri getirmek üzere bu Eyalet'te Vekil olarak atamış bulunmaktayım. Bahsi geçen Vekil şu andan itibaren söz konusu görevini yerine getirmesinde işine yarayacak delil ve bilgiyi toplamak ve gerekli önlemleri almak üzere yasa çerçevesinde tam yetki sahibidir.

Kendisine ayrıca yazıyla Louisiana Eyaleti'nde kurulan şubeye gitmesi talimatı verilmiştir

Konuya ilişkin olarak 23 Kasım 1852'de Albany'de buraya adımı kaydetmiş [Mühür] ve Eyalet'in mührünü basmış bulunmaktayım.

Washington Hunt.

James E. Ruggles, Özel Sekreter.

Ek 3: 228. SAYFA

LOUISIANA EYALETİ:

Avoyelles bölgesi.

New York Eyaleti'ndeki Washington bölgesinden Henry B. Northup, Avoyelles bölgesi Kayıt Memuru Aristide Barbin'in karşısına bizzat gelmiş ve New York Eyaleti'nce kendisine 23 Kasım 1852'de New York Eyaleti Valisi ekselansları Washington Hunt tarafından verilen vekillik görevi gereğince Solomon Northup adındaki özgür bir New York Eyaleti vatandaşı olan ve Louisiana Eyaleti'nde kaçırılıp esir yapılan ve şu an Louisiana Eyaleti'ndeki Avoyelles bölgesinden Edwin Epps'in zimmetinde olan siyahi adamı kurtarmak üzere harekete geçmiş ve bugün itibariyle bahsi geçen Edwin'den bahsi geçen Solomon Northup'ı geri almış, New York Eyaleti'ne geri getirmiştir. Bahsi geçen Edwin Epps sevk edilen vekilin Solomon Northup'ın özgürlük hakkına sahip olduğuna ilişkin sağladığı delile inanmıştır. Taraflar bahsi geçen vekaletnamenin bir suretinin bu yazıya iliştilmesi konusunda rıza göstermiştir.

Avoyelles'teki Marksville bölgesinde 4 Ocak 1853'te aşağıda imzası olan yasal şahitler eşliğinde hazırlanıp imzalanmıştır.

Henry B. Northup.

Edwin Epps.

Ade. Barbin, Kayıt Memuru.

Şahitler:

H. Taylor,

John P. Waddill.

LOUISIANA EYALETİ:

Avoyelles bölgesi.

Yukarıdaki belgenin gerçek ve asıl kopyasının ofisimde bulunduğunu bilgilerinize sunarım.

Şahsım tarafından Kayıt Memuru mührüyle Avoyelles bölgesinde kullanılmak üzere 4 Ocak 1853 tarihinde verilmiştir.

Ade. Barbin, Kayıt Memuru.

SON

Bu unutulmaz otobiyografik eser, Oscar ödüllü "12 Yıllık Esaret" filminin dayanak noktasıdır. New York'ta özgür bir insan olarak doğup büyüyen Solomon Northup'ın gerçek hikayesidir. Sahip olduğu evi ve onu seven karısı ve çocuklarıyla, Amerikan rüyasını yaşamıştır Northup. Sonra bir gün içkisine ilaç katılır, kaçırılır ve Güney'de köle tacirlerine satılır. Okuyacaklarınız yazarın on iki yıl süren zorlu kölelik döneminin kendi ağzından gerçek bir anlatımıdır. Northup'ın sıra dışı serüveni, umudu ve azmi en zor anlarda bile kaybetmemenin önemini anlatıyor.

Birçok eleştirmen kitabın filmde çok daha yoğun ve çarpıcı olduğunu düşünüyor.

Roman

ISBN 978-605-9902-14-4

9 786059 902144

ALP ÇELİK

602 090

